Halide Edib Adıvar

TATARCIK

ROMAN

HALİDE EDİB ADIVAR

TATARCIK

ROMAN

Can Yayınları: 1808

1. basım: Şubat 2009
2. basım: Ekim 2009
E-kitap 1. sürüm Ocak 2014, İstanbul
Ekim 2009 tarihli 2. basım esas alınarak hazırlanmıştır.

Yayına hazırlayanlar: Mehmet Kalpaklı ve
Neslihan Demirkol Sönmez

Kapak tasarımı: Erkal Yavi
Kapak düzeni: Semih Özcan

ISBN 9789750719905

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 10758

Halide Edib Adıvar
TATARCIK

ROMAN

HALİDE EDİB ADIVAR'IN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
DİĞER KİTAPLARI

SİNEKLİ BAKKAL / *roman*
ATEŞTEN GÖMLEK / *roman*
HANDAN / *roman*
MOR SALKIMLI EV / *anı*
TÜRK'ÜN ATEŞLE İMTİHANI / *anı*
VURUN KAHPEYE / *roman*
SON ESERİ / *roman*
YOLPALAS CİNAYETİ / *roman*
TÜRKİYE'DE ŞARK-GARP VE AMERİKAN TESİRLERİ / *deneme*

Halide Edib Adıvar, 1884'te İstanbul'da doğdu. Üsküdar'daki Amerikan Kız Koleji'nde okudu. 1908'de gazetelere yazmaya başladığı kadın haklarıyla ilgili yazılardan ötürü gericilerin düşmanlığını kazandı. 31 Mart Ayaklanması'nda bir süre için Mısır'a kaçmak zorunda kaldı. 1909'dan sonra eğitim alanında görev alarak öğretmenlik, müfettişlik yaptı. Balkan Savaşı yıllarında hastanelerde çalıştı. 1919'da Sultanahmet Meydanı'nda, İzmir'in işgalini protesto mitinginde etkili bir konuşma yaptı. 1920'de Anadolu'ya kaçarak Kurtuluş Savaşı'na katıldı. Kendisine önce onbaşı, sonra üstçavuş rütbesi verildi. Savaşı izleyen yıllarda Cumhuriyet Halk Fırkası ile siyasal görüş ayrılığına düştü. 1917'de evlendiği ikinci kocası Adnan Adıvar ile birlikte Türkiye'den ayrıldı. 1939'a kadar dış ülkelerde yaşadı. O yıllarda konferanslar vermek üzere Amerika'ya ve Mahatma Gandi tarafından Hindistan'a çağrıldı. 1939'da İstanbul'a dönen Adıvar, 1940'ta İstanbul Üniversitesi'nde İngiliz Filolojisi Kürsüsü başkanı oldu, 1950'de Demokrat Parti listesinden bağımsız milletvekili seçildi. 1954'te istifa ederek evine çekildi ve 1964'te öldü.

Kısaltmalar:

Fr. Fransızca
İng. İngilizce
Alm. Almanca
Ar. Arapça

SUNUŞ

Halide Edib Adıvar, uzun yıllar yurtdışında yaşadıktan sonra yurda döndüğü 1939 senesinde *Yenigün* dergisinde seri halinde yayımladığı *Tatarcık* romanını aynı yıl içinde İstanbul'daki Muallim Ahmet Halit Kitabevi'nde kitap olarak da yayımladı. Eserin ikinci baskısı 1943 yılında yine aynı yayınevi tarafından yapıldı ve o yıl beş kez basıldı. 1968'den sonra yapılan baskılar ise bilinmeyen bir editor tarafından sadeşleştirildi. *Tatarcık*'ın Can Yayınları'ndaki bu ilk baskısını hazırlarken yazarın hayatında yapılan son baskıyı esas aldık (1943 baskısı). Gerekli gördüğümüz yerlerde daha önceki yayımlarına başvurduk. Günümüz okuru için anlaşılması güç görünen kelimeler için sayfa altlarına küçük notlar koyduk, eklemelerimizi köşeli parantez içinde gösterdik. Böylece hem Halide Edib'in özgün dilini ve üslubunu korumuş hem de metni günümüz okuru için okunabilir hale getirmiş olduk. Halide Edib'in bu eseri daha önceki romanları *Sinekli Bakkal* ve *Zeyno'nun Oğlu*'nun devamı niteliğindedir. Eserde, Erken Cumhuriyet dönemindeki toplumsal değişme ve modernleşme sorunsalı ele alınmaktadır.

Mehmet Kalpaklı

TATARCIK

Köyde herkes onu Tatarcık diye anardı. Köy deyince sakın Anadolu sanmayın. Bu küçük yerin ora ile münasebeti sırf Boğaziçi'nin Vatan Semti'nde olmasından ibarettir. Adına da haydi Poyraz Köyü diyelim. Çünkü poyraza nazırdır. Fakat Karadeniz'e bakan harap ve modası geçmiş kıyı köylerinden herhangisi olabilir. Yani yer uydurmadır, hatta hikâyenin kahramanı da. Yalnız Tatarcık denilen kız kendi neslinden olan herhangi Türk kızının ayrı ayrı ve biraz da aykırı cephelerini nefsinde toplamış gene bir mahlûktur.[1]

Evvelâ Tatarcık kızın köyünü tarif edelim:

Karadeniz'le yüz yüze olduğunu söylemiştik. Hani, Boğaz'ın mavi ve nazlı suları, dolambaçlı, zarif, yeşil sahilleri arasından kıvrıla kıvrıla akar geçer de birdenbire darca bir geçide varır. İki tarafı şahane yüksek kayalı, kendi öbür tarafından karanlık boş bir su sathı görülen açık bir kapı. İşte Poyraz Köyü bu geçitle karşı karşıyadır. Onun için manzarası emsalsizdir. O kadar ki, vaktiyle parasının hesabını bilmeyen İstanbullular orada birer arsa edinmiş, üstüne eski biçim, fakat muazzam yalılar kurmuşlardır.

Aklı az, parası çok, zevki olgun insanlar bütün bu zahmet ve külfeti yazın iki, hatta bir ayını geçirmek için ihtiyar etmişlerdir.[2] Çünkü, o devir kibarlarının hepsi İstanbul'da konak, Erenköyü'nde yahut Adalar'da köşk sahibiydiler. Tabiî olarak, o devir gelmiş geçmiştir yahut el değiştirmiştir. Binaenaleyh,[3] Poyraz Köyü'nün yalı sahipleri İstanbul'daki konaklarını, Erenköyü'nde yahut Adalar'daki köşklerini çoktan satmışlardır. Onlar bugün sadece, tıpkı karaya vurmuş antika çarpık meskenleri gibi karaya oturmuş bir sınıfın son

bakiyesinden[4] ibarettir. Onlar şimdi bu köhne yurtların bir köşesinde sığınmış yaşar. Kışın tepelerinden damları akar. Döşeme tahtaları yamru yumru, evlerinin temeli denize kaymış, sofalar ve odalar bir tarafa çarpılmıştır.

Neden burada yaşarlar?

Evvelâ başka yerde yaşamaya kudretleri yoktur. Sonra burada zamanın icabı dans, kokteyl, çay davetleri gibi içtimaî[5] mecburiyetler ya yoktur yahut nadirdir. Hulâsa,[6] masraf edecek yer yoktur. Sonra bura sakinlerinin hepsi rahatsız köhne yalılarını Aksaray'da, Fatih'te üç odalı dar, fakat her rahatı yerinde ve işi az apartmana tercih eder. Çünkü hepsi, öldükten sonra gözü süprüntülükte kalan darbımesel[7] horozuna benzer. Allah kimseyi gördüğünden yâd etmesin.[8]

Bu saltanat düşkünü zavallılar sırf falan yahut filan paşa yalısında diye adres vermekle hâlâ kendilerini dünyanın tepesinde, âleme burunlarının ucundan bakacak bir mevkide tahayyül ederler,[9] ve bu sefalet yuvalarında, medrese kovuklarına sığınan eski harikzede[10] yahut Balkan Harbi bakiyesi muhacirlerden farksız yaşadıkları halde hâlâ herkesten başka, içtimaî hayatın ta tepesinde olduklarına dair zihinlerinde bir kanaat vardır. Ve hepsi başkalarına sırf züğürt tesellisi gibi gelen, fakat onların samimiyetle inandıkları birtakım şairane laflarla vaziyetleri süsler, hayatlarının müstesnalığını[11] izah eder. "Eski kibar, tabiî münzevi yaşar, çünkü onlar fikir sahibidir, kalabalığa uymaz… Hem nedir o efendim, pencerelerinde çocuk bezi asılı, merdivenleri soğan sarmısak kokan izbe apartmanlar! Nedir o efendim, bakkalın, çakkalın, kasabın bile tutabildiği kümes gibi dar, bayağı, pis yerler! Eski de olsa bizim yalıların bir üslubu var, adı sanı var, şahaneliği var… Cami yıkılsa da mihrabı yerinde kalıyor…"

Kaş uçları kalkarak, gözler süzülerek, dudaklar bükülerek her yeni şeyin aşağılık, her köhneliğin kibarlık olduğunu size söyleyen bu adamların şuurlarının arkasında yeni şeylere karşı gizli olduğu kadar kudretli bir meyil vardır.

Bu meyil, doğrusunu söylemeli daha çok kadınlardadır. İstanbul'a nadir inseler de mutlak arkalarında moda bir manto, başlarında yeni bir şapka görülür. İskarpinlerinin ökçesi birer karış, tırnakları kıpkızıldır. Calibe Hanım'a beş senede bir kostüm ısmarlayabilmek için selâmlığın kiremitlerini, limonluğun enkazını satar, hatta otuz senede bir defa berbere gidebilmek, saçını boyatabilmek için sandıkta sepette ne varsa Bedesten'e yollamıştır.

Erkeklerin yaşlı kısmı, ya çoktan ölmüş yahut tekaüt[12] sınıfına girmiştir. Yalnız işten değil hayattan da elini eteğini çekmiş, umumiyetle sefir eskisi, vükela bakiyesi[13] hulâsa müzeye konulmuş tarihten birer heyuladır.[14] Hiçbiri İstanbul'a inmez. Esasen, inseler de, kılık kıyafetleri müsait değildir. Bir kısmı pantolonları yama yama olduğu için kahveye bile çıkmaktan vazgeçmiştir. Tekaüt maaşlarını almaya ya eski bir kalfa yahut karıları iner. Arkalarında güve yemiş birer kürk, içlerinde gecelik entarisi, başlarında takke, çıplak ayaklarında mercan terlik bir köşeye büzülür, divan şairlerini okur ve hava iyi olduğu günler de aşağı pencerelerde oturur, balık tutarlar.

Eğer yalılarda halk sırf bu ihtiyarlardan ibaret olsaydı oradan bahsetmeye, ora hakkında hikâye yazmaya vesile bulunmazdı. Kuru kütüklerde bazan filiz sürdüğü, yeşillik belirdiği gibi burada da yeni hayatla münasebeti[15] olan genç bir nesil yetişmektedir. Bu köhne meskenlerin Kandilli Lisesi'ne, üniversiteye, hatta Arnavutköy Koleji'ne giden kızları vardır. Erkek çocukları nasılsa çok çalışkandır. Her müsabakaya giren ve mutlak Avrupa'ya tahsile gitmeye muvaffak olan bir gençliktir. İnsanlar arasındaki fazla farkı ne yapıp yapıp tesviyeye[16] muvaffak olan gizli bir kuvvet bu düşkün semti gençlerinin omuzlarında kaldırmakla meşgüldür.

Birkaç tanesi son zamanlarda oldukça dolgun maaşlara geçmiş, bu sayede birkaç yalıya da azıcık refah girmiştir. Fakat yeni hayatın içten içe buraya nüfuzuna rağmen bu köy

kadar göze görünür şekilde eskiliğini muhafaza etmiş bir yer İstanbul'da hemen hemen yok gibidir. Maamafih henüz içten içe tesirini yapan yeni hayatın bir tek haricî alâmeti de son sene meydana çıkmıştır. Bu Bay Sungur Balta'nın yalısıdır.

Sungur Balta, Poyraz Köyü'ne hariçten gelen bir tek yalı sahibidir. Eski ismi lâzım değil. Bu adam Millî Mücadele'nin ilk yıllarında nasılsa biraz karışmış, hatta kısa bir müddet için ilk Büyük Millet Meclisi'nde mebus bile olmuştur. Şimdi yeni zenginler sınıfının ileri gelen bir simasıdır. Nasılsa –belki vaktiyle çımacı çocuğu olduğu için– son zamanlarda balığa merak etmiş, burası vapurla geçerken gözüne ilişmiş, yıkık bir yalı arsasını almış, üstüne kübik planını kurdurmuştur. Bu yeni bina hakikat bu kıyıda göz alır ve bazılarına göre göze batar. Eğer böyle ücra ve modası geçmiş, cehennemin bucağında olmasa belki Büyük Harp senelerinde "Bulgur Palas"ın yaptığı dedikoduyu yapardı.

Üslubu adından da anlaşılacağı gibi kübiktir. Acı sarı, acı mor, acı kırmızı, acı yeşil boyalar sıra sıra evin yüzünü kaplar. Münasebetli münasebetsiz kuleler, girintiler, çıkıntılar ve hiç beklenilmeyen yerinde üstü camla kapalı acayip balkonlar vardır. Bakınca insan, mimarın burasını bir sıtma nöbeti arasında düşündüğüne hükmeder. Fakat bahçe çok güzeldir. Yaşları yüzü geçen salkım, çam, meşeler arasında binanın üslubuna uygun yeni bir bahçe meydana çıkmıştır. Mor menekşe kümeleri, sarı papatyalar, kırmızı sardunyalar, hulâsa,[17] her renk çiçek vardır.

İşte Poyraz Köyü'nün lebiderya[18] tarafının görünüşü... Yani dış yüzü. Onun bir de iç yüzü vardır ki, o deniz üzerinde değildir, görmek için bu sıra yalıların arkasındaki yolu geçmeli, deniz üstündeki geniş, yıkık rıhtımlı caddeye varmalı ve yüzünü karaya çevirip yeşil yamacın dibine sığınan küçük mahalleyi tetkik etmeli. Yamaç Feridun Paşa'nın korusudur. Fakat onun yarısı öteki kıyı köye ve sahibi Poyraz Köyü'nün dış yüzü halkının sınıfına mensup

olduğu için şimdilik ondan bahsetmeyeceğiz. Korunun araba alan sokağına bir kapısı olduğunu söylemek kifayet eder.[19]

Sokağın bir taraf evleri Feridun Paşa Korusu duvarının altında, öteki tarafı karşısındadır. Sokak boyu otuz ile kırk binadan ibarettir. Karşı binaların arka pencereleri rıhtıma ve denize bakar. Duvar dibindekiler yalnız karşı evleri görür.

Burada oturanlar ekseriyetle tek atlı araba sürücüleri, birkaç küçük mütekait fukara memur, eski biçim bir iki ihtiyar münevver,[20] birkaç tane şeyh eskisi, bir de esnaf takımıdır. Bakkal aynı zamanda kasaptır da. Çünkü ahali nadir et yer ve bir kasabı geçindirecek kadar alışveriş yoktur. Ondan dolayı dükkânın bir tarafına ayda bir kesilen koyun asılır. Aktar aynı zamanda zerzavatçıdır. Eskici kendi evinde çalışır. Bir de kahve vardır. Daha doğrusu iki kahve. Biri sokağın içinde, öteki kıyıda çınarın altında, yazları beş on iskemle ile, birkaç masa, bir de çardaktan ibarettir. Son zamanlarda Bay Balta'nın burada bir eczane yaptıracağı, haftada bir kere halkı bedava muayene için bir de doktor getireceği söyleniyorsa da, bu şimdilik bir sürü dedikodu ile karışan bir rivayetten ibarettir. Fukara hâlâ hafif hastalıklarını ıhlamur, hatmi, papatya gibi tabiî ilaçlarla ve ağır hastalıklarını boynuz, şişe, sülük, hardal yakısı gibi yöntemlerle tedavi eder. Kesesine güvenen varsa doktor ve ilaç meselelerini İstanbul'dan yahut Üsküdar'dan temin eder.

Tatarcık'ın köyünden sonra babasını bilmek lâzımdır. Çünkü bir kısım halk sırf babası Tatar olduğu için ona bu lakabı vermiştir. Mahut,[21] küçük ısırgan böceğe benzettiklerinden dolayı ona Tatarcık denildiği söylenirse de bu henüz tamamen halledilmiş bir mesele değildir.

Bizde "Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al" derler ve bu söz eskiden beri kızların analarına çektiğini ima ederdi. Fakat, bizim Tatarcık öyle pek atalar sözüne uyacak umumi örneklerden değildir. O kadar ki, köy halkı bin yıllık darbımeseli onun için değiştirmiş, "Babasına bak kızını al" demeye başlamıştır.

Babası öldüğü zaman Tatarcık on üç yaşında idi, şimdi yirmi yaşındadır. Fakat onun bütün acayipliğinden, halka rahat vermeyen, bütün Poyraz Köyü halkının çenesini yoran hallerinden hâlâ mesul tutulan babasıdır.

Köyün Feridun Paşa Korusu'na bitişik yamaçtaki küçük mezarlığında onun taşında "Osman Kaptan" yazılıdır. Fakat köy bu adama sağlığında –tabiî yüzüne değil– Tatar Osman lakabını vermişti.

Denizciydi. Ömrünün son yılı müstesna,[22] bütün vakti denizde geçmişti. O kadar ki, Poyraz Köyü kahvesinde ağzından en çok işitilen cümle: "Beni kara tutuyor" cümlesiydi. Buna mukabil de kahve halkı o çıkar çıkmaz aralarında: "Herif nereye girse oradakileri deniz tutuyor," derlerdi. Ve bu cümle onun komşuları arasındaki mevkisini iyi ifade ederdi. Yani hayatında etrafındakilerde rahatsızlık hissi uyandıran bir adam! Niçin?

Bu, izahı kolay olmayan bir meseledir. Şahsiyet sırla dolu bir şeydir. Etrafına yaptığı tesir ne elle tutulur ne gözle görülür ne de lafla anlatılır. Hulâsa,[23] Osman Kaptan nereye gitse orada soğuk bir hava eserdi. Hatta, mahalle kahvesinde en çok gürültü eden, yaşa hürmeti aptallık addeden[24] gençler bile, o girince seslerini bir perde alçaltırlardı. Gerçi, yeni gençlikten çok bizar olan,[25] genç ne yapsa tenkit eden efendi babalar Osman Kaptan'a bu tesirinden dolayı minnet duymaları lâzımdı. Fakat Poyraz Köyü'nde yaşlılarla gençlerin bir tek birleştiği mesele, Osman Kaptan'ın etrafına yaptığı bu soğuk ve rahatsız hava idi.

Kaptan karada geçirdiği günlerde, arkasında el örmesi sarı ve kırmızı yollu bir fanila gömlek, kollar sıvalı, bacağında yelken bezinden bol paçalı bir pantolon, çıplak ayaklarında bir çift şıpıdık terlik dolaşırdı. Bu terlikler, çınarın altında oturup ayaklarını bir iskemleye koyduğu zaman çıkarılır atılırdı. Halkın en çok zıddına giden şeylerden biri de belki bu çıplak ayaklardı. Kısa, yassı, ökçelileri dar, parmakları iki yelpaze gibi açılan iki ayak, durmadan oynayan on parmak!

Osman Kaptan'ın parmakları kımıldanmaya başlar başlamaz etrafı susar, ister istemez herkesin gözü onlara dalar. Nihayet herkes birer birer içinden "Allah müstahakını versin," diyerek ayrılır gider.

Yüzü hem çirkin, hem sevimsizdi. Çiçekbozuğu, fena sürülmüş bir tarlaya benzeyen koskocaman bir surat. Yanaklar şiş, burun inadına küçük, dudaklar kalın ve iki tarafından, eski Tatar minyatürlerini hatırlatan, çeneden uçları aşağı sarkan uzun sarı bıyıklar. Gözleri, belki bu bir ölü kadar hareketsiz ve cansız duran yüzde en çok etrafını rahatsız eden şeydi. Şiş kapaklar arasında tehlike işareti gibi ışıldayan iki sarı ışık.

Kaptan'ın gövdesi enli, hatta heybetli, fakat bacakları kısa ve biraz çarpıktı. Başı daima öne doğru eğili, vücudu iki yana yalpa vura vura ilerlerdi. Bir gorilinki kadar uzun kolları dizlerinden aşağı sarkar, vücuduna göre fazla büyük olan elleri etrafındakilerin içine garip bir korku salardı.

Tahsilini vaktiyle Heybeli'de yapmış olan Osman, şüphesiz iyi bir kaptandı. Fazla olarak muhitine[26] göre okumuş bir adamdı. Bilhassa, iyi İngilizce bildiği söylenirdi. Evinde oturduğu zaman onu hep pencerede elinde bir kitapla görürler ve ekseriya kızını da karşısına alır, ona okuduğu kitaptan bir şeyler anlatırdı.

Bütün bu tahsile ve otuz yıla yakın, İstanbul'da yaşamış olmasına rağmen, telaffuzu hâlâ Tatar olduğunu belli ederdi. "Kef" ve "kaf"ları çatlatmaktan bir an hâli kalmamıştı.[27]

Nereden gelmişti? Soyu sopu nereliydi? Buna dair malumat pek mahduttu.[28] Yalnız bir defa ailesinin Kırımlı olduğunu, babasının sabık[29] Rus Çarı'nın yatında kamarot olduğunu söylemişti.

Bütün sevimsizliğine karşın köyde ahlak modeli olabilecek kadar hareketinde, münasebetinde düzgün ve mazbuttu. Evvelâ, başka gemiciler gibi sövmezdi, kimseye küfür etmezdi. Karada oldukça bir tek cuma namazını kaçırmazdı. Mahalle heyeti ihtiyariyesine,[30] fukaraya kışlık

kömür alınsın diye kimse müracaat etmeksizin ianet[31] getiren bir o vardı. Sürücü İbrahim'in bacağı kırıldığı, eskici Sami'nin romatizmadan yattığı zaman en çok arayan, yardım eden o olmuştu.

Fakat bu insani, yahut dinî fazilet bile onu komşularının gözüne sokmazdı. O daima bir yabancı durumunda kaldı, ne kimse ona hususi hayatı hakkında bir şey söyledi ne de o kimseye içini dökecek kadar teklifsizlik gösterdi. Bütün mânasıyla yalnız yaşadı ve yalnız öldü.

Belki Kaptan'ın bu vaziyetine köyün münevveri, tarih meraklısı Hacı Abdülgaffar Efendi'nin ilk zamanlarda biraz etkisi oldu. Çünkü o, mütemadiyen[32] el yazısı kalın kitaplar okur, halka Tatar'ın Allah'ın gazabı ve bastığı yerde ot bitmeyen bir millet olduğunu telkine çalışırdı. Hatta, Türkocağı'na yazılan bir iki ateşli genç Tatar denilen şeyin sırf şimal[33] Türk'ü olduğunu, Cengiz Han'ın ırk tarihimizde en şanlı bir dünya kahramanı olduğunu söylemeye başladıktan sonra bile Hacı Abdülgaffar Efendi iddiasından vazgeçmedi.

Maamafih, halkın Kaptan'ı yadırgamasının, ona ısınamamasının sebebini en ziyade onun telaffuzunda aramak lâzımdı. Çünkü, İstanbullu her şeye lâkayt kalabilir, fakat güzel şivesini bozan kim olursa olsun ona yabancı gibi bakar. Bunun ne taassupla ne de şuurlu bir millîcilikle ilgisi vardır. Bu, bir zevk meselesidir. En hakirinden[34] en yüksek içtimaî sınıfına mensup ferdine kadar bilerek bilmeyerek bu lisan gururu vardır. İstanbul artık Türkiye'nin payitahtı[35] olmadığını söylerseniz aldırmaz. Fakat İstanbul'da Türk dilinin, şivesinin ezelî hükmü olmadığını iddia ederseniz fena halde kızar. Onun için ortaoyununda bozuk şiveler taklidini yalnız tuhaf bulduğu için değil, İstanbul'un tefevvukunu[36] gösterdiği için o kadar alâka ile dinler.

Tatar Osman, köye yirmi sekiz sene evvel yüzbaşı üniformasıyla ilk defa olarak geldi. Eskicinin üç odasından birini kiraladı. O zaman İmparatorluk'un rahat durmayan

uzak sahillerine asker, yahut sürgün taşıyan resmî bir geminin süvarisiydi. Gerçi, aylık az ve her ay çıkmazdı, fakat, açıkgöz olmak şartıyla, her süvari ya tayfanın erzakından çalmak yahut kaçakçılık etmek yoluyla kendisine biraz dünyalık edinebilirdi. Tatar Osman bunların hiçbirini yapmadı. Yalnız namuslu değil, en titiz ve dar mânasıyla çevresine kendi ahlak kıymetlerini kabul ettirmeye çalışırdı. Bunun için muhitini[37] hakikat[38] sıkacak, hatta isyan ettirecek kadar dürüst davranırdı. Değil hesap memuru, ikinci kaptan vesair arkadaşları, tayfalar bile onu sevemedi.

İnzibatçıydı.[39] Fakat onu ne dayak ne küfürle ne de fazla sözle temin ederdi. Korkunç ellerini sallaya sallaya bir köşede toplu gördüğü tayfanın üzerine bir gidişi, kirpiksiz şiş kapakları arasından parlayan sarı gözlerinin öyle bir bakışı vardı ki, en yırtık yüzlü, asi tayfayı bile sindirirdi. Fazla olarak hiç teklifsizliğe müsaade etmezdi. Ne kendi içer ne de gemiye bir damla ispirto girmesine müsaade eder, ne kendi kaçakçılık eder ne de gemi halkından bir ferdin kaçakçılığına göz yumardı. Herhalde sebep göstermeksizin istifa eder etmez hem idare hem de süvarisi olduğu gemi halkı rahat nefes aldı.

Bundan sonra Şirket vapurlarından birine kaptan oldu. Aylık hem muntazam hem de oldukça dolgundu. İki yıl sonra sahildeki en son ve küçük yalıyı satın aldı ve aynı yıl evlendi. Karısını nerede bulmuştu? Bunu ne kimse biliyor ne de sormaya cesaret ediyordu.

Osman Kaptan, Şirket'ten de çekildi. Çünkü nerede olsa muhitini ıslaha kalkması amirlerini ve maiyetini o kadar izaç ederdi[40] ki, ne yapıp yapıp onu istifaya mecbur ederlerdi. Buna rağmen hiçbir zaman işsiz kalmıyordu. Çünkü hiçbir deniz vasıtası yoktur ki, en iptidai yelkenliden en yeni makineliye kadar onu kabiliyetle idare etmesin. Hatta, kısa bir müddet için bir Mısır milyonerinin yatına bile kaptanlık etti. Fakat en çabuk oradan çekildi.

Gerçi orada tayfa ve memurlara pek kusur bulamadı, fakat sabık[41] bir sinema yıldızını bir kış Akdeniz'de dolaştıran ve onu eğlendirmek için kendine Firavun devrini ihya eden[42] eğlenceler icat eden milyoner Mısırlı'ya, bir kelime söylemeksizin, tavrıyla bu çılgınlıkların nasıl kepaze, nasıl aşağılık olduğunu ihsas etti. Hulâsa, ne kendisi rahat eden ne de halka huzur veren bu acayip adam oradan da, hatta kendisini kovmak fırsatını yat sahibine vermeden pılısını pırtısını topladı, çıktı gitti.

Son vazifesi Karadeniz'e odun ve çimento taşıyan bir taka ile Anadolu mücadelesine cephane ve silah kaçırmak oldu. Halk: "Bu sefer, Tatar vurdu!" dedi. Fakat o Anadolu seferinden bir keçi ile döndü. Siyah, kıvırcık tüylü bir Ankara keçisi, daha doğrusu bir oğlakçık. Kızının tek oyun arkadaşı olan bu hayvancık komşular arasında bir şaka, bir alay vesilesi oldu.

Bundan sonra Osman Kaptan köye demir attı... Etrafında değişiklik yapmadan içi rahat etmeyen bu adam evvelâ küçük yalısının ikinci katına geniş bir balkon ilâve etti. Birinci derecede marangoz olduğunu ispat eden bu geniş ve denize doğru çıkan balkona baktıkça balıkçı Kör İsmail tek gözünü kırpar: "Herif karada bile kaptan köprüsü yapıp üstüne kurulmadan içi rahat etmiyor," derdi.

Bu bitince yalının arkasında, yani sokağa nazır küçük bahçesinde sebze yetiştirmeye başladı. Bütün bu işleri arasında eski hantal kayığıyla Karadeniz ağzına balığa çıkmayı ihmal etmez ve ekseriyetle kızını da beraber götürürdü. Fakat anlaşılan çocuk eğlensin diye değil, yardım etsin ve sanat öğrensin diye.

Herhalde hayatı, saatine kadar tespit edilmiş bir intizam içinde geçiyordu. Hayret verecek kadar basit ve akla sığmayacak kadar idare ile yaşayan bir insandı. Köy esnafından, yağdan, tuzdan başka aldığı şey nadirdi.

Anadolu zaferi olur olmaz komşular bir aralık etrafını aldılar, silah kaçırma maceralarını söyletmeye çalıştılar. Fakat

beyhude. Kimse ona bir kelime söyletemedi. Halbuki, o günlerde Anadolu'ya kazara uğramış, hatta Üsküdar toprağına ayak basmış, oradan –muhayyel olmasa bile bin defa büyütülmüş– bir hizmeti dokunmuş irili ufaklı bir sürü kahramanlar türemişti. Bunların bir ikisi Poyraz Köyü kahvesine bile gelmişler, Köroğlu efsanesini yanında sönük bırakacak parlak sergüzeştler[43] nakletmişlerdi.[44] Pratik kafalı Kör İsmail'e: "Ulan, mantar atıyor," dedirtecek kadar aykırı görünenleri bile Tatar Osman, kıl[ını] kıpırdatmadan köşesinden dinler, kısa boynu geniş omuzlarına gömüldükçe gömülür, piposunu çeker dururdu. Kahve halkını heyecana getiren bu parlak sözlere bir tek lâkayt görünen Tatar Osman olduğu için bu kabadaylardan biri âdeta ondan şüpheye bile düşmüş: "Herif galiba Ferit Paşa taraftarlarından olacak," diye Kör İsmail'e fısıldamış, sonra omuzlarını ileriye sürüp gözlerini küçülterek: "Bundan sonra mücadeleye muhalif olanlara bu toprakta ekmek yok!" diye haykırmıştı. Ve o gün ilk, hatta son defa köy halkının zihninde hiç sevmedikleri Osman'la iftihar ettiklerini Kör İsmail söylemişti.

— Bana bak ağabey, demişti, sen bizim köyü ufak tefek gördün de soğan, sarmısak sepeti mi sandın? Aramızda en sünepe, en suratsızı bile aslan gibi gâvura göğüs gerdi. Nuh gemisi teknelerle İngiliz donanmasının burnunun dibinde Anadolu'ya silah kaçırdı.

Çok geçmeden Osman Kaptan'a Ankara'dan maaş bağlanması, Osman'ı köyün tarihî bir abidesi haline soktu. Büyük Millet Meclisi'nde onun adı bile geçtiği söylendi. Bu vak'aya sebep olan şey şu idi: Cephane sandıkları arasında Tatar Osman, Anadolu'ya bir adamcağız da kaçırmıştı. Ve bu adam nasılsa mebus olmuş ve dava kazanılır kazanılmaz, Meclis'te Osman Kaptan'ın hizmetleri hakkında tumturaklı bir nutuk çekmişti. Öyle ya, memleketin kurtuluş zaferine yardım eden bir adam unutulacak değildi ya! Bunun üzerine ona vatan hizmeti tertibinden bin kuruş maaş bağlanmıştı. Şurasını da söyleyelim ki bu umulmayan ve köye çok tesir

yapan aylık da, Kaptan'ın hayat tarzında bir değişiklik yapmadı. Kızının sırtında yine o eski kostüm, her sene yenleri ve etekleri biraz uzanıyor, ötesi berisi onarılıyor, işte o kadar.

Alışveriş yine tuzla yağdan ibaret, adı gazeteye geçtiği gün bile her zaman ısmarladığı acı kahveye lokum ilâve etmek, konuya komşuya bir gazoz ısmarlamak hatırına gelmemişti.

Tatar Osman sağ oldukça evinde yaşayanlarla, yani çoluğu çocuğuyla kimse meşgul olmadı. Karısı Lâlezar adını taşıyan sırık gibi uzun ve ince, kul cinsi[45] bir hatundu. Rüzgârda sallanan bir saz gibi yürürdü. Derisi kamelya gibi beyaz, ağzı kızıl bir gül goncası gibi renkli, saçları bir yığın altın gibi parlak, gözleri ela ve süzgündü.

Maamafih, şahsiyeti öyle silik bir mahlûktu ki, bütün bu güzelliğine karşın kocası yaşadıkça o gölgede kaldı. Hem de her resmî toplantıda kendini gösterdiği halde... Düğün, mevlüd, cenaze –bilhassa cenaze– nerede cemaat hayatına taallûk eden[46] bir hâdise olursa en evvel Lâlezar Hanım giderdi. Feridun Paşa Korusu solunda, yamacın dibinde köye küsmüş gibi arkasını çeviren tahta minareli mescitte teravih kaçırmayan beş on kadın arasında daima Lâlezar görünürdü. Fakat konuşmaktan çekinir, ahbap edinmekten son derece kaçınırdı.

Bu yerlerde biri yanına yaklaşsa, yorgun ela gözlerini kapar, biri bir söz söylese ya işitmemezliğe gelir yahut "Evet efem"le geçiştirirdi. Kimsenin evine geldiğini istemediği besbelliydi. Kimi, o nekes herifin karısı bir fincan kahve ikramından kaçınıyor, kimi zavallı çetrefil[47] onun için görüşmek istemiyor, derdi.

Kadınlar kısmen onun soğukluğundan, kısmen Tatar Osman'a tesadüf korkusundan hiç kapısını çalmamışlardı. Hatta, maaş meselesinden sonra kapılarına kadar gitmeye cesaret eden bir iki komşu, Kaptan'ı bahçede keçiyle meşgul görünce, tabanları kaldırmış, geri dönmüştü.

Kızlarının adı Lâle idi. Çocuk ikisine de benzer, fakat ne babası gibi sakil ne anası kadar güzeldi. Birbirine o kadar zıt iki örnekten hâsıl olan çocuk herhalde çok tuhaf bir mahlûktu. O da babası, anası gibi kimseye sokulmaz, hatta hiçbir çocukla oynamazdı. Kandilli Lisesi'ne devama başlayınca köylü onu her sabah iskelede görürdü. Arkasında hep aynı, yenleri kısa, kahverengi kostüm, kısa saçları buğday başağı gibi açık sarı, daima şapkasız, daima rüzgâr gibi kalabalığı yarar geçer.

Bir akşam bu kız mahalle kahvesine bir kasırga gibi girdi. İki akşamdır Tatar Osman ne balıkta ne de kahvede görünmüştü. Mahalleli bilhassa o akşam hararetli hararetli sohbet ediyordu. Ve işte bu hararet ve muhabbet ortasına dalan kız boğuk bir sesle:

— Babam... Babam öldü, dedi.

Lâle'nin gözleri kupkuruydu; fakat boğazını hakikat[48] parçalar gibi çıkan bu iki kelimedeki ızdırabı bütün kahve halkına aşıladı. Ölü gibi sarı yüzünde, her ferdin yüzünü ayrı ayrı arayan zavallı gözlerinde, kısılmış dudaklarında acı bir sitem vardı. "Hani sağlığında sevmezdiniz, işte öldü," diyor gibiydi.

Kız, birdenbire herkesin içini merhametle, vicdan azabıyla doldurdu. Bir türlü ısınamadıkları, yirmi sekiz yıldır yabancı muamelesi ettikleri adam ölür ölmez hepsi ona tamiri mümkün olmayan bir haksızlık etmiş gibi, başlarını önlerine eğdiler. Kızcağızın hiçbir eve gitmeyip de mahalle kahvesine gelmesi bütün ailenin ne kadar yalnız, ne kadar biçare olduğunu göstermiyor muydu?

Bütün kahve halkı ayağa kalktı, kızın peşine düştü. Hiçbiri kıza teselli verebilecek bir söz bulamıyordu. Bir ihtiyar yanına yaklaştı, başını okşamak istedi, kız derhal bir keçi yavrusu gibi yana sıçradı. Babasını hatırlatan bu hareket bile, bu akşam hoş göründü.

Osman'ın ölümüyle köyde ailesine ve hatırasına karşı uyanan dostluk ve acıma, cenaze gömüldükten sonra yavaş

yavaş tekrar söndü. Belki bunda, biraz da Lâlezar'ın kabahati vardı. Bütün kadınlar alay alay "başın sağ olsun"a gittiler. Fakat kadını taş gibi donuk buldular. Her ölü arkasından, hatta, günler geçtikten sonra bile saçını başını yolmak, merhumun faziletlerini sayıp döküp feryat etmek her kadının vazifesi olduğunu bu Lâlezar bir türlü anlayamamıştı. Sevinç, acı herhangi bir hissi belli etmemeyi belki de o, Osman Kaptan'dan öğrenmişti.

Lâle'ye gelince; o da artık eskisinden daha kapanık, daha küskün bir suratla dolaşıp duruyordu.

Herhalde vücudu fena bulduktan[49] sonra bile Osman'ın ruhu yıllarca bu iki kadının hayatına hâkim kaldı. Tıpkı o yaşıyormuş gibi ana kız onun yolundan yürüyor, yediğini yiyor, yaptığını yapıyorlardı. Herhalde unutmadıkları aşikârdı. Çünkü çökmüş, unutulmuş harap mezarlıkta bir tek mamur kabir Osman'ınki oldu.

Lâlezar hayli çökmüştü. Esasen eriyecek eti, yağı olmayan bu zayıf kadının derisi günden güne kuruyor, gözleri çöküyordu. Artık hiçbir düğüne gitmiyor, fakat ölü çıkan bir tek evi ihmal etmiyordu. Ve yıllar geçtikçe Lâlezar kıra çıkar gibi hemen her gün kocasının mezarına gidiyor, orada Fatiha'sını okuduktan sonra dalgın dalgın etrafı seyrediyordu. Pazar günleri Lâle de keçisinin ipini çekerek anasıyla beraber mezarlığa çıkardı. İlk işi keçiyi bayıra salıvermek olur, ondan sonra kollarını sıvar, mezarın etrafındaki tahta parmaklığa sarılan yaban güllerini budar, diplerini eşer ve icap ederse Feridun Paşa Korusu'nun bahçıvanından bir kova su ister, sulardı.

İkide birde ta sahile akseden kalın ses:

— Demirbaş... Heyy Demirbaş, diye haykırırdı. Bu, keçinin adıydı. Hayli yaşı ilerlemiş olmasına rağmen hâlâ keçiliğinden vazgeçmemiş[ti], boş bulursa hâlâ korunun yıkık duvarından içeri dalar, çam fidanlarına salardı. Hareli siyah gözlü, siyah sakallı, heybetli ve uzun boynuzlu bir mahlûktu. Lâle'nin sesini duyar duymaz kuzu gibi ona koşar, bir tos

vurur, tekrar bayıra dönerdi. Bu tos, belki keçi dilinde "Burdayım merak etme" demek, belki de ihtiyarlayan hafızasında oynak bir oğlak olduğu günlerde arkasından koştuğu, korkuttuğu, fakat yalnız hayvanlarda görülen değişmez bir düşkünlükle bağlandığı arkadaşıyla eski oyunlarını bir nev'i yâd etmekti.

Poyraz Köyü ne zaman Lâle'ye "Tatarcık" lakabını verdi? Tarihini katiyetle tespit mümkün olmasa da Osman'ın ölümünden bir sene sonra başladığı iddia edilebilir. Çünkü ihtiyar Tatar kaybolur olmaz, onun yerinde, onun yaptıklarını bir makine intizamıyla yapan bir kızcağız peyda olmuştu. Mektebe devamına rağmen bütün sokak işlerini o görüyor, hatta senede bir, köy fukarasının kömürü için imama aynı parayı getirip teslim ediyordu. Ve işlerini o kadar saatiyle görüyordu ki, onun bulunduğu yere göre mahalleli saatlerini ayar edebilirdi.

Bir defa sabahları şafak sökmeden Osman'ın hantal kayığıyla Karadeniz Boğazı'na mutlak balığa çıkardı. Ayağında merhumun yelken bezinden bol paçalı pantolonu, arkasında el örmesi çizgili fanila, kolları sıvalı, çıplak ayaklarında şıpıdık terlik yerine bir çift sandal... Bu sandallar olmasa babasının genç bir nüshası. Yağmurlu günlerde sırtında Osman'ın kocaman muşamba gocuğu, arkasından iki tarafa yalpa vura vura gidişini, kollarını sallayışını, kukuleta içindeki başın öne doğru eğilişini görenler Osman'ı dirilmiş sanabilirlerdi. O kadar ki, aynı zamanda balığa çıkan Kör İsmail, "Sübhanallah! Tatar Osman galiba hortlamış," derdi.

Fakat Osman'ın ölümünden beri biraz Tatarlığa gayzı yumuşamış olan Abdülgaffar Efendi, bu acayip kıyafetteki genç vücudu, kukuleta içindeki sarışın yüzü görünce kendi kendine:

— Latif! Süpürge tarlasında biten sarı laleye benziyor, diye mırıldanırdı.

Maamafih, bu sarı Lâle'de Osman'ın sakil, yeni sürülmüş tarlaya benzeyen çopur suratından fazla vahşilik, kudret ve inat vardı. Eğer böyle olmasa akıntısı meşhur olan bu köyden

her sabah balığa çıkmak, hem de Karadeniz Boğazı'na kadar gitmek, değme katmerli balıkçının kârı olmayan bu işi başarmak kabil olur muydu?

Balıkçılar ekseriya sükûtî[50] adamlardır. Ve bu merak kadından ziyade erkeklerde görülür. Çünkü kuvvet kendini en çok sükûtla ifade eder. Ve bilhassa balık tutarken bu adamlar dua ederler gibi susarlar. Balıkçılar Boğaz'da aralarında kadın olduğunu yalnız Lâle'nin sandalından gelen mütemadi ıslıktan hatırlarlardı. Hiç dinmeyen ahenkli bir ıslık. Gerçi bu genç ve billurî sesin ıslıkla çaldığı havalar hep balıkçıların kulak dolgunluğuyla alıştıkları ve sevdikleri her sene yeni çıkan sokak türküleriydi. Fakat basit adamlara ıslık tuhaf bir tesir yapar, öyle bir tesir ki, tarihin karanlık ve uzun devirlerinde ateşe yakılan cadılara karşı duyulan korkuya benzer. Her nedense bizde kadın-erkek esasen pek az kişi ıslık çalabilir. Belki bu, boğazımızın hususi teşekkülünden, belki de atalarımızın ıslığı şeytanı çağırmak diye telâkki ettiğinden. Herhalde ıslıkla şeytan arasında sıkı bir münasebet vardır.

Kayıklar döner dönmez aralarında en çevik, en dürüst, hareketlerle kayığını karaya çeken yine Lâle olurdu. Genç kollarındaki kuvvet, genç vücudunun tavrı hep Tatar Osman'ın bir kopyası... Kızın denizciliği irsî.

Balıktan döndükten sonra sahilde dolaşan erkenciler onu denizde görürlerdi. En soğuk ve fırtınalı havalarda bile her sabah denize girmek, uzaklara yüzmek onun gündelik âdetlerinden biriydi. Ve sonra her gün dinç ve uyanık, elinde çantası, saçları rüzgârda uçarak, Kandilli'ye giden ilk vapura atlar giderdi.

Akşamları eve döner dönmez, evvelâ çarşıya uğrar, sonra sokak üstündeki bahçesinde sebze sulardı. Duvar alçak olduğu için onu da, keçiyi de, geçenler görebilirdi.

Demirbaş köşede bağlı, o kovasıyla gider gelir, arada "Demirbaş, Demirbaş" diye boynuzlu arkadaşına bir şeyler

mırıldanır ve Demirbaş kalın perdeden uzun bir "Meee..." ile cevap verir.

Keçi de bizde şeytanla münasebettar addedilen[51] bir hayvandır. Bundan dolayı kızı keçi ile beraber görenler orada gizli bir kuvvet tasavvur etmeye başladı. Ve yavaş yavaş kızın etrafında efsaneler toplandı, ondan bir şey beklenmeye başlandı. Tabiî idi. Çünkü herhangi muhitte bir insanın ismi etrafında iyi kötü efsane toplanırsa ondan halkın aykırı bir hareket beklemeye hakkı vardı.

Tatarcık on altısına gelmeden yalıların bazılarında gençlere İngilizce ders vermeye başladı. Bu lisanı iyi bildiği söyleniyordu. Ve kızlarına İngiliz matmazel tutamayacak olan, fakat koca bulmak isteyen "lisan bilir"lerin tercih edildiğine inanan analar, mütevazı bir ücretle Lâle'yi tuttular. Çünkü "Horoz ölse de gözü süprüntülükte kalır" darbımeselini bu yalı halkına "Fukara düşse de kızını sefire vermek ister" diye tefsir etmek[52] çok mümkündür.

Vaktiyle Tatar Osman nasıl köyün iç tarafında fukara halkın gözüne giremedi, daima onlara yabancı kaldıysa, Tatarcık da öylece bu kibar düşkünü gençler arasında bir türlü rağbet bulamadı. Gençler onu bir büyük nine kadar ağır ve gençliğin zaaflarına karşı o kadar muarız[53] buldu. Onların tavrı daima moda olan sinema yıldızını hatırlatır. Tatarcık onların yanında baston yutmuş gibi dimdik; onların yüzü bebek gibi, Lâle'ninki Allah'ın yarattığı gibi, onlar moda ne icap ettirirse onu körü körüne taklit ederler. Lâle, yaz kış arkasında aynı dümdüz tayyör kostümüyle dolaşır.

İş bu kadarla kalsa, "Zavallı, hoca parçası, nereden bulsun da yapsın," der geçerlerdi. Fakat Tatarcık onların kıyafetine öyle bir yukarıdan bakar, tavırlarına ve konuşuşlarına karşı öyle bir lâkayt ve zaman zaman hafif bir istihza[54] gösterirdi ki, ister istemez gençlerin sinirlerine batardı. Mesela, herkes boynuna bir kurdele fiyango koyduğu zamanlarda talebesinden biri ona tafta boyunbağı hediye etmişti. Teşekkür edeceğine gülmüş, "Boynuna çıngırak

takılmış Kırım ineğine dönmek istemiyorum,” demişti. Çoğu, kendinden yaşlı olan talebesi onu bir iki defa mehtap geceleri toplantılarına davet etti. Bu, belki sırf nezaket, belki de erkek arkadaşları, yahut muhtemel nişanlılarına böyle odun gibi, incelik, zarafet ve cazibesi olmayan bir kız yanında kendilerinin ne kadar kadın, ne kadar güzel olduklarını göstermek içindi. Herhalde bu toplantıların birinde meclisin en parlak delikanlısı addedilen Hukuk Doçenti Özyol, Lâle ile “kadının hukuki mevkisi” gibi kuru bir mevzuyu saatlerce münakaşaya daldı, o kadar ki, kızlardan biri piyanoya oturup da herkes dansa kalktığı halde ikisi de köşelerinden ayrılmadı.

Bayan Mediha ile evlenmesi istenilen genç doçent acaba Tatarcık’a âşık mı oldu diye azıcık dedikodu bile oldu. Fakat bu hâdiseden sonra o eğlentilere çok nadir çağırılıyordu.

1 İnsandır.

2 Katlanmışlardır.

3 Bununla birlikte.

4 Geriye kalanlarından.

5 Sosyal.

6 Özetle.

7 Atasözü.

8 Ayırmasın.

9 Sanırlar.

10 Yangın geçirmiş.

11 Seçkinliğini.

12 Emekli.

13 Eski bakanlar.

14 Hayaldir.

15 İlişkisi.
16 Düzeltmeye.
17 Özetle.
18 Kıyı.
19 Yeterli olur.
20 Entelektüel.
21 Bildiğimiz.
22 Hariç.
23 Özetle.
24 Sayan.
25 Rahatsız olan.
26 Çevresine.
27 Uzaklaşmamıştı.
28 Sınırlıydı.
29 Eski.
30 İhtiyar Heyeti’ne.
31 Yardım.
32 Sürekli.
33 Kuzey.
34 Düşkününden.
35 Başkenti.
36 Üstünlüğünü.
37 Çevresini.
38 Gerçekten de.
39 Disiplinciydi.
40 Bunalttırdı.
41 Eski.
42 Canlandıran.
43 Maceralar.

44 Anlatmışlardı.
45 Halk sınıfından.
46 İlişkin.
47 Şivesi bozuk.
48 Gerçekten de.
49 Yok olduktan.
50 Sessiz.
51 İlgili sayılan.
52 Yorumlamak.
53 Muhalif.
54 Alay.

TATARCIK'IN BİSİKLETİ

Tatarcık, hem de on sekiz yaşında Kandilli Kız Lisesi'ni birinci olarak bitirince kimse hayret etmedi. Bir kul, bu kadar iş arasında derslerine çalışmak için nerede ve nasıl vakit buldu, diye sormadı.

O yaz, yalısını tamir ettirdi. Daha doğrusu etti. Çünkü bu işi o, bir tek dülgerle[55] beraber yalnız başına başarmıştı. Evin içi badana edildi. Dışına iskele kurularak panjurlar yeşile, yalı beyaza boyandı. Tanrı'nın günü sabahtan akşama kadar Tatarcık pos bıyık bir kalfa ile beraber iskelenin üstünde görünüyordu. Bacağında boya lekeli bez pantolonu, sırtında eski fanilası, ayakları çıplak ve mütemadiyen sallanarak, bir taraftan da yorulmak bilmeyen sesi, ıslık çalarak kaplamalara boya sürer dururdu.

Boyalar kurumadan yalnız üst tarafı kiraya verildi. Kiracı bir ayağı topal, yaşlı bir adam ile karısından ibaretti. Bir bankada veznedar olduğu söyleniyordu. Güya üç senelik kontrat edilmiş, bir seneliği peşin alınmıştı. Bu vesile ile mahalleli, Tatar Osman'ın vaktiyle o kadar çene yoran aylığının kaydı hayat suretiyle olduğunu ve kendisi öldüğü gün kesildiğini haber aldı. Tevekkeli kız beş yıl o kadar idare ile yaşamamıştı. Aşkolsun Tatarcık kıza!.. Ders vermiş, zerzevat yetiştirmiş, keçi otlatmış, balık tutmuş, değme ere nasip olmayan bir sebatla anasını namerde muhtaç etmemişti.

Yaz bitince kız köyden kayboldu. Arnavutköy Kız Koleji'ne gittiği duyuldu. Hani İngilizce biliyordu ya... Yoksa âlemin evlâdına Tatarca'yı İngilizce diye mi yutturdu? Herhalde o sene nihayetinde İngilizce hocalığı müsabakasına

girdi; kazandı ve Kandilli Lisesi'ne İngilizce hocası tayin edildi.

Artık Tatar Osman ailesi refah yoluna girmiş bulunuyordu. Tatarcık ilk defa yepyeni bir kostümle meydana çıktı. Hem de en âlâ şayaktan. Usta terzi elinden çıkmış yumuşak lacivert tayyörün içinde kızın endamı olanca yakışıklığıyla kendini gösterdi. Ceketin devrik yakası içinden görünen, keten bluzların arasından yükselen genç boyun bir mermer direk gibi dimdikti. Başta ilk defa yana eğilen lacivert fötr bir şapka. Gerçi bunu sadece köyün haricinde giyiyor, fakat ne de olsa ilk adamakıllı şapkası. Fakat köyde ve denizde gezerken başı açık ve güneşte parlayan kısa saçlar bir avuç buğday başağı gibi.

Tatarcık'ın boyu ortadan yüksek, vücudu yassı, fakat bir kaplan gövdesi gibi kudretli ve yumuşak adaleliydi. Hâlâ bir gemici gibi adımları ayrık, kollarını sallaya sallaya yürüyordu. Tıpkı babası gibi güvertelerde fırtınalar içinde muvazene[56] bulmaya çalışan bir denizcinin ahengiyle hareket ediyordu. Fakat onda babasını hatırlatan yalnız yürüyüşü değildi. Yanak kemikleri çıkık, gözkapakları şiş, göz kuyrukları şakaklarına doğru uzanır ve incelirdi. Hulâsa,[57] yapısında ve yüzünün azasında[58] genç bir Moğol havası dolaşırdı.

Tatarcık'ın teni anasının[ki] gibi bembeyaz. O kadar ki, deniz havasında, güneşte bütün sene açık duran derisi bir türlü tamamen esmerleşmez, olsa olsa açık bir kehribar rengini alır. Ağzı da biçim itibarıyla anasına benzer. Yalnız biraz daha büyük. Ve garip olarak kansız ve sıhhatsiz anasının dudakları ne kadar kırmızı ise, kanlı canlı kızın dudakları o kadar soluktur. Belki de saçının, teninin ve ağzının solgunluğu Tatarcık'ın ne kadar güzel bir kız olduğunu ilk bakışta etrafına sezdirmez.

Kandilli'deki dersleri hep sabaha tesadüf ettiği için öğleden sonra köye dönüyor, hemen esvap değiştiriyor, şapkasını atıyor, sokağa fırlıyordu. Tatarcık'ın bu sene bisikleti vardı. Hem de hayatının saat gibi işleyen intizamını

bozacak kadar ihtirasla bağlandığı bir bisiklet! O kadar ki, hatta keçi bile azıcık unutulmuş, tamamen Lâlezar Hanım'ın eline bırakılmıştı.

Ve bisiklete yaman biner. Ne zaman talim etmiş? Bunu gerçi kimse kestiremiyor, yalnız bu makine parçasının, değil keçinin muhabbetine, hatta deniz aşkına biraz galebe çaldığını herkes anlıyor. Ve köydeki şöhreti ve her evde münakaşaya yol açan son maceralarının sebebi hep bu bisiklettir.

. . .

Neden mahalleli başka bisikletlere kulak asmıyor da Tatarcık kızınkine küfrediyor, tahammül edemiyor? Burasını biraz izah etmek lâzımdır.

Evvelâ kızın nasıl bir mahrumiyet ve meşakkat[59] içinde büyüdüğünü bilen herkes: "Varsın tazecik biraz ferahlasın, gönlünü eğlendirsin," diyerek memnun olmuştu. Fakat bu masum gönül eğlencesi çarçabuk halkın rahatını, huzurunu kaçıran, âdetlerini altüst eden bir şekle girince herkes yavaş yavaş homurdanmaya başladı. Öyle ya, bu münzevi[60] ve mütevazı[61] köyün kendisine göre bir yaşayışı var, umumi kaideye sığmayan merakları var. Bunların biri yolun tam ortasından yürümektir. Çünkü bir tarafı yalıların arkası, bir tarafı Feridun Paşa Korusu duvarını teşkil eden bu yolun en güneşli noktası ortasıdır. Bu arka yoldan esasen seyrek geçen araba, bisiklet ve otomobil orada zaman zaman ağır ağır yürüyen köy halkının rahatını bozmaz, yavaşlar, yandan geçer.

Halbuki Tatarcık, bir bisiklet edinir edinmez Allah'ın yolunu babasının malikânesi sandı, yayaların ananesine hiç riayet etmedi, hep ortadan geçti. Hem de peşinden şeytan kovalıyor gibi, eski padişahlara kelle götüren Tatarağası gibi ümmeti Muhammedi devirip geçti. Haddin varsa bisiklet çıngırağının sesini duyar duymaz duvar dibine sığınma!

İlk çarpışma Kör İsmail'le oldu. İhtiyar balıkçı o günkü macerasını yatsıdan sonra kahvede anlatınca mahalle[li]yi

düşünme aldı. Tatarcık'ın bisikleti bir gönül eğlencesi değil, halkın huzurunu tehdit eden, hakkına tecavüz eden, planla, hesapla hazırlanmış melun bir kasıt olduğunu anladılar. Vak'a şu idi ve Kör İsmail onu harfi harfine tekrar etti:

Adamcağız o akşam başında balık tablasıyla yolun ortasından geçerken arkasından bir bisiklet çıngırağı duymuş, fakat istifini bozmamıştı. Çıngırak çalmakta devam etmişti, süvari[62] arkasında zikzak yapmış, bir türlü yanda geniş yer olduğu halde önüne geçmemişti. Ve bundan Kör İsmail arkasındaki bisikletlinin Tatarcık olduğunu anlamıştı.

— Arkamda ne çıngır mıngır edip duruyorsun be çocuk? Yanda dünya kadar yol var. Geçsene!

— Seni yaya kaldırımında yürümeye alıştıracağım İsmail Ağa...

— Burasını Divanyolu mu sandın? Burada yaya kaldırımı ne arar?

— Sokağın yanları kaldırım olsun olmasın yayalara mahsustur, ortası araba, bisiklet, otomobil içindir.

— Amma yaptın ha hanım abla! Dörtyol ağzına polis yazılsan nasıl olur? Orada âleme, burdan gel, şuradan git, diye yürümek talimi yapıyorlar.

— Orada kâfi polis var. Oradan geçen halk esasen nereden geçeceğini bilir. Burada yolun neresinden yürüyeceğini bilmeyen yayalara yol öğreteceğim. Niçin mektebe, üniversiteye gittim zannediyorsun?

— Ben de şimdi onu düşünüyordum.

— Sizin gibi köhne kafaların içini gençleştirmek, sizi medenileştirmek için...

İsmail Ağa dişlerinin arasından bir "Vay canına!" dedikten sonra alay etmeye başlamıştı:

— Sen bizim Halkevi hatibini de geçtin be! Bu ne çene? Nafile ensemde sivrisinek gibi vızlayıp durma, yolun ortasında gideceğim vesselâm!.

Çıngır mıngır vız... Şimdi bisiklet önde fakat ilerlemiyor. Mütemadiyen zikzak yapıyor, Kör İsmail'in yürümesine mâni

oluyor. Başında tabla olan adam olduğu yerde saymaya mecbur olursa muvazenesini nasıl muhafaza eder? İster istemez ihtiyar balıkçı bir lâhavle çektikten sonra yolun kenarına çekilmişti. Çünkü balıkları Bay Balta'nın yalısına götürüyordu. Yağlı müşteriyi bekletmeye gelmez, yoksa koca İsmail, o Tatar piçine dünyanın kaç bucak olduğunu öğretecekti...

Vuuu... Vuuu... Vuuu! Üç büyük düdük birbiri ardınca bütün köyün kulak tozunu patlatacak gibi öttü. Bay Balta'nın muşu[63] Kübik Palas rıhtımına yaklaşıyordu. Birbirinden birer derece daha uzun ve tiz olan bu üç düdük her gün Bay Balta'nın geldiği anı halka ilan eder. Ve derhal erkek hizmetçiler rıhtıma seğirtir, iki keçeliye dizilir, divan durur.

İşte bu Kübik Palas'ın şaşmaz olan merasimi arasındadır. Hatta aşçıbaşı bile –hatta ateşte tenceresi, ızgarada kızartması dahi olsa– bu istikbal[64] merasiminden muaf değildir. Fazla olarak aşçıbaşı bu büyük adamın ilk görmek istediği yüz, ilk iltifat ettiği kuldur. Esasen Bay Balta'yı görüp de bunu anlamamak, bu surat ve karın sahibinin aşçı ve mutfakla münasebetini düşünmemek imkânı yoktur.

Gerdan, gergedan boynu gibi kısa ve kat kat. Şiş yanakların içine gömülen gözlerde "Bu akşam ne yiyeceğiz?" diye soran bir ışık yanar. Karnı, bir yaban domuzu kızartmasını içine kolaylıkla sığdıracak kadar kocamandır. Şişman kollarını etrafına mehabet[65] veren bir çalımla öne, arkaya sallayarak, karnını öne doğru çıkararak ağır ağır yürür.

Rıhtımın beş taş basamağını çıkarken yardım için uzanan elleri istihfafla[66] reddeder. Fakat rıhtıma ayak basar basmaz Galata Kulesi'ne tırmanmış gibi solur, ceketinin göğüs cebinden yarısı dışarıya fırlayan ipek mendilini çıkarır, silker, alnının terini siler, bir de "of" çeker.

Arkasından koltuğunda deri bir çanta, başındaki bere yanpiri, yirmi yaş sularında bir daktilo,[67] beş basamağı iki adımda geyik yavrusu gibi sıçrar. Ve keçeli hizmetçiler

arasından ilerleyen Bay Balta sağa sola bakarak, aşçıbaşıyla konuşarak yürürken, daktilonun sabırsızlandığı hissedilir. Eğer keyifliyse, etrafına ağızları kulağına yapıştırılmış gibi mütemadiyen[68] sırıtır, dalgınsa hepsinin evinden bir gün evvel cenaze çıkmış gibi yüzleri kederlidir. Bay Balta'nın, keder, yahut neşesine suratını akort etmeyen bir tek kişi genç daktilodur.

O akşam keyifliydi.

— Aşçıbaşı, akşama ne var bakalım?

— Kör İsmail barbunya getirecek efendim.

— Nerede kaldı kerata... Karnım zil çalıyor.

O aralık bahçe kapısı açıldı, başında tablasıyla balıkçı İsmail içeri girdi.

— Merhaba İsmail!

— Merhaba paşam.

— Paşa maşa kalktı artık... Sen de sen, ben de ben... Hâlâ belleyemedin mi?

— Belledim... Allah ömürler versin paşam.

— Bir daha ağzından paşa lafı işitmeyeyim, yoksa.

— Baş üstüne paşam.

— Vay kerata vay!

İşin doğrusu Bay Balta'nın paşalık unvanına ezelî bir zaafı vardır. Bütün cakasına, çalımına, çenesine, mehabetine rağmen hiçbir zaman etrafına kendini saydıramamıştır. O ne kadar yüksekten atarsa atsın herkes sözlerini tuhaf bile olmayan bir palavra gibi dinler. Hatta milyoner olduktan sonra bile etrafındaki hürmet ve huşunun şahsına değil, servetine, gösterişine olduğunu anlayacak kadar zekâsı vardır. Buna rağmen etrafın gösterdiği hürmet ve korku sun'î[69] dahi olsa yine onsuz yaşayamayacak kadar ona ihtiyacı da vardır. Bu adamın bir tek endişesi var: yaşamak için hava kadar kendini muhtaç bildiği bu tabasbusu[70] kaybetmek... O kadar ki, bu endişe rüyasına bile girer, kendini fukara olmuş, etek ayak öpen hizmetkâr ve dalkavuk alayının etrafında onunla eğlendiklerini görür, kan ter içinde uyanır ve derhal

çek defterini açar, servetinin milyondan yukarı olduğunu tespit ettikten sonra nefes alır.

Servetten sonra onca insanı büyük yapan paşalık unvanıdır. Onu sihirli bir muska gibi taşıyanı derhal halk nazarında yükseltecek olduğuna iman etmiştir.[71]

Zavallı Bay Balta Millî Mücadele esnasında kısa bir zaman için "başıbozuklar devresinde" yirmi kişilik bir çeteye kumanda etmişti. Onun çetesi bilfiil hiçbir zaman ateşe girmemiş olmasına rağmen, Ankara'da çeteleri kaldırmak, askerî kadro içine almak istenildiği zaman en çok itiraz edenlerden biri o olmuştu. "Vay efendim, ihtilal ve inkılap ordusu askerden olmaz, bizim gibi milis teşkilatından olur. Yalnız biz fikir ve inkılaptan çakarız," diye hayli yüksekten atmıştı.

Bunun sebebi –belki kendi de bilmeden– günün birinde böyle bir teşekkülden[72] paşalık yakalamak emelinden doğuyordu. Fakat onu çetesiyle beraber orduya ve cepheye gönderdikleri zaman birdenbire askerliğin verdiği kudretin sırf unvana bağlı olmadığını sezdi. Eskişehir bozgununda kendini küçük parmağından yaralayarak Ankara'ya döndü. Kolunu bir sargıya astı, aylarca öyle dolaştı. Yalnız Sakarya esnasında üç yerinden yaralanarak koltuk değneğiyle gezen yirmi bir yaşındaki bir mülazım,[73] arkadaşına, onu istasyonda görerek: "Bak Danyel... Şu herif cepheden kaçmak için kendini parmağından vurdu... Askerlik palavra ile olmadığını anladı ama, hâlâ caka satıyor," dediğini duyar duymaz o akşam sargıyı çıkardı. Buna rağmen işin içyüzünü bilmeyen sivil anasır[74] arasında –etrafta ordudan kimse olmadığına kanaat getirdikten sonra– "Bu dava uğrunda bizim gibi kan dökenler" cümlesini tekrar eder durur.

Bu vak'adan sonra o, paşalık unvanının kalkmasına hararetle taraftar oldu. Mademki o paşa olmayacak, varsın kimse olmasın. Fakat unvanı general dahi olsa yine ateşe giren, ölüme giden adamın bambaşka hilkatte[75] ve dünya durdukça etrafına manevî bir tesir yaptığını da biliyordu.

Kendi bile bulunduğu mecliste hatta küçük rütbeli de olsa, bir asker bulunursa, serbest serbest övünmesine mâni oluyordu. Fakat bütün bunlara rağmen halk arasında ona birisi "paşam" diye hitap ederse kalbi sevincinden hop hop atıyordu.

Bu akşam içinden Kör İsmail'e bir lira bahşiş bile vermeyi göze aldı. Fakat bunu kimseye belli etmeden yapacaktı. Tabiî olarak onun "kimse" dediği şey genç daktilodur. Yalnız o şeytan kız mantar yutmuyor, Bay Balta'nın içini ezberden biliyor. Şimdilik Kör İsmail'in arkasına bir yumruk indirerek iltifat etmek kâfi.

Bu yumruğu yiyen İsmail hiç de onu iltifat telâkki etmedi. "Herifin eli ayı pençesi," dedikten sonra tablayı başında yere indirdi. Ne olur ne olmaz, bir yumruk daha gelirse Tatarcık'ın elinden kurtardığı barbunyalar yere yuvarlanacak.

— Öyle taze ki, paşam... Hey gözünü sevdiğim... Mübarekler tablada göbek atıyor. Bizim hanım abla bize yol talimine kalkıp alıkoymasaydı çiftetelli oynayacaklardı.

— Hanım abla da kim ulan?

Kör İsmail hemen yolda geçen macerayı anlattı. Hayli mukallit[76] bir adamdı. Bay Balta'nın pek hoşuna gitti, göbeği aşağı yukarı sallana sallana güldü. Etraf ikinci perdeden ve bir koro heyeti gibi hafif şekilde kahkahayı tekrar etti.

— Kimin kızı bu be?

— Tatar Osman'ın paşam.

— Bu köyden mi?

— Böylesini başka toprak yetiştirmez.

Kaşlarını çattı:

— Böyle bir adam bana bayramda gelmedi.

Demek bu miskin köyde bile ona bayramda etek öpmeye gelmeyecek kadar kafa tutanlar var. İsmail:

— Herif altı yıla yakındır köyün mezarlığında... Kemikleri bile kalmadı, der demez yüzüne sükûn geldi:

— Ya! Dur bakayım. Adı Tatar Osman demiştin, değil mi? Ben vaktiyle o isimde bir kaptan tanımıştım. Yaman herifti, taka ile Karadeniz'den silah kaçırmıştı. Acaba o mu?

— Ta kendisi paşam.

— Vay canına... Herife biz vaktiyle aylık bile bağlamıştık. Meclis'ten geçirinceye kadar göbeğim çatlamıştı.

Küçük daktilonun kısık dudaklarında bir tebessüm hâsıl olduğunu, gözleri, "O göbek nasıl çatlar?" der gibi Balta'nın karnına müstehzî[77] müstehzî baktığını sezince durdu. Yoksa, "Ben Meclis'te şöyle dedim, böyle dedim," diye vak'ayı anlatmaya başlayacaktı.

Esasen memleketin en kudretli adamlarına bile bütün yaptıklarını kendisi ilham etmiş gibi görünmek için her fırsatta imalı imalı sözler sarf eder dururdu. Bundan iyi vesile mi olur? Fakat hava kararıyor, aşçının gözleri balık tablasında, küçük daktilonun sesi soğuk soğuk:

— Yemekten sonra İsveç grubunun dosyasını tetkik edeceğiz. Yarın cevap vereceğiz, der demez sustu.

Kızın hakkı vardı. Şimdi öyle geçmiş hatıralarla uğraşılacak zaman değil. Pratik olmalı, zengin olmalı... Kazanmalı, memlekete refah getirmeli. Bay Balta'nın serveti ne kadar artarsa memleketin refahı da o kadar artar. İsveç grubu ile yapılacak kontrat, şöyle böyle yarım milyon getirebilir...

— Tatar'ın kızı bari güzel mi İsmail?

— Babasının burnundan düşmüş.

Bay Balta yüzünü ekşitti:

— Bari malumatlı mı?

— Malumat da laf mı paşam... Kızın bilmediği dil yok.

— İngilizce biliyor mu?

— Su gibi.

Eve doğru yürürken Tatar Osman'ın kızını aramayı düşünüyordu. Kendini derhal eski emektarlarını arayan lütufkâr ve vefakâr bir adam rolünde görmeye başladı. Bilhassa kızın çirkin olması, onun büyüklüğünü, insaniyetini

halka ispat edecek. Belki de kızı daktilo diye almak münasip olur. Bu kız işini biliyor ama İngilizce bilmiyor. Bir Londra ticarethanesiyle muhabereye[78] girmek icap etse kız işine yarayacak. Esasen bu kızı değiştirmek için bahane arıyor. Maskaranın kurumu çekilmez oldu. Kendini fasulye gibi nimetten sayıyor.

Şimdi artık kafasında yalnız daktilo meselesi var. Ve bu onun başlıca kafasını yoran meselelerden biri. Çünkü Bay Balta, askerden sonra sıra ile daktilolardan ve üniversite muhitinden ürker. Bilhassa son iki senedir daktiloların elinden çekmediği kalmamıştı. Onları değiştirmek lâzım geldikçe ne hilelere başvuruyor, ne kadar tereddüt ediyor! Bundan evvelkini savmak için zavallı adam yok yere bir Avrupa seyahati icat etmeye mecbur olmuş ve karısına onu kendi gittikten sonra savmasını rica etmişti.

Şimdi bu kızı hatırladıkça sıkınsıtısından ter döküyor, başına ateş çıkıyor, hatta uykusu bile kaçıyor. Tırnakları, dudakları kan kırmızısı, kaşları yoluk, bluzunun altında memeleri dimdik duran, Bay Balta'yı çok heyecana getiren bir mahlûktu. Belki kızın boyasından, süsünden, belki de bürosuna gelen arkadaşların kıza yanık yanık bakıp "Senin daktilo yaman be Balta... Turnayı gözünden vurmuşsun, vay çapkın vay," demelerinden ve en ziyade daktilolar hakkında deveran eden[79] umumi kanaatten cesaret alarak bir gün kız çalışırken ensesinden öpüvermişti.

O, başını çevirmemiş, parmakları makinede soğuk bir sesle: "Beyefendi... Bu ihtisas[80] devri. Benim ihtisasım daktiloluk... Tak tak tak, kontratımızda yalnız bu var. Sizin istediğiniz iş için mütehassıs[81] arıyorsanız onu sizin işsiz sosyete hanımları arasında yahut Beyoğlu'nda bu işe mahsus ticarethanelerde bulursunuz," demişti.

İşte tırnakları makinede oynarken, tak tak tak sesleri arasında hiç şaşırmadan bu sözleri söyleyen kızı başından defedebilmek için iki ay Avrupa'da dolaşmıştı. Hâlbuki Bay

Balta'ya göre, Avrupa'da eğlenmek, yaşamak hoşa gitmeyen bir şey.

Bunu düşünürken daktilolarıyla lisana gelen[82] müteahhit yahut yeni zengin arkadaşlarının şöhretleri esassız olduğuna inanıyor. Belki de onlar hakikat daha cesur adamlar. Bilhassa bir tanesi daktilo ile sevişmenin tekniği hakkında ona uzun uzadıya izahat vermişti. "Bu kızlara öyle sellemehüsselâm[83] sataşılmaz. Evvelâ onlara karşı bir baba tavrı takınılır, onların hususi hayatlarına alâka gösterilir. Nişanlılarına, babalarına ticarethanede iş bulunur ve yavaş yavaş..."

İşte Bay Balta'ya daktilo metresi olmayan milyonerin modern sayılamayacağını söylediklerinden beri gittikçe fazla karışık bir hâl alan dünya başına zindan oluyordu. Fakat bu hınzır kızların birine kendini saydıramıyordu ki. Belki bu Tatarcık, babasına iyilik ettiği için ona hürmet ve minnet gösterir. Belki de ona hayatını, muvaffakiyetlerini,[84] sergüzeştlerini anlatırsa onu hayran eder. Öyle ya, Arnavutköy İskelesi'ndeki çımacının oğlu ve tahsili rüştiyeden ileri geçemediği halde beynelmilel[85] pazarda isim sahibi olmak onun iktisat dünyasının bir dâhisi olduğunu ispat etmez mi? Hayır, dâhiden başka bir tabir bulmalı, çünkü bu artık çok müptezel[86] oldu. İki satır tekerleme yazan bile dâhi...

Bay Balta'nın zihni daktilo meselesine sapıp da içinde sonu gelmeyen, yılan masalı gibi uzayan binbir karışık vaziyet hâsıl olduğu zaman mahalle kahvesine köylü birer birer toplanıyordu. Ve o akşam ihtiyarlar kahvelerini sükûn içinde içerken, sigara dumanlarına dalan fersiz gözlerinde binbir eski hülya canlanırken, o gecenin nasıl fırtınalı bir münakaşaya yol açacağını kimse tahmin etmiyordu.

Kör İsmail kahveye gelir gelmez hikâyesine başladı ve derhal musahabenin[87] merkezi oldu. Ve onun anlattıklarından ilham alan mahallenin hepsi lafa karıştı, ortaya fikir attı.

Kör İsmail'in birinci mevzusu Bay Balta idi. Halkı o fazla alâkadar etmedi. Oradaki ihtiyarlar, o cinsten türedi

zenginlerden, onların sözlerinden, tavırlarından, kadın dedikodularından artık bıkmış usanmışlardı. Onlar ta Abdülhamit devrinden beri makineden çıkmış seri hâlinde, birbirini takip eden bir sürü gölgeydi. Onların divaneliği Binbir Gece masallarını geçmiş, onlara ait âdeta klişe hâlinde tabirler meydana çıkmıştı. En çok tedavül edenler,[88] banknotla sigara yakar, metresine şampanya banyosu yaptırır, han, hamam, apartman sahibi, vesairedir. Bunların hatta eski padişahlar devrinde emsali olduğunu Abdülgaffar Efendi eski tarihlerden çıkarıp anlatmıyor muydu? Yalnız tabir değişiyor, han, hamam yerine kapı kulları deniliyor. Bunların hepsi halk için "Bir varmış bir yokmuş" kabilinden şeyler.

Gerçi Büyük Harp'ten sonra meydana çıkmış zenginlerin bazılarından bahsedilirken "kapital, sermaye, millî servet, vesaire" birtakım yeni laflar ediliyor, umumun anlayamadığı bir felsefe yapılıyor. Ertesi günü unutuluyor. Hangisinin serveti bir hastaneye, bir mektebe, bir hayırlı işe verilmiş ki, halk onları yâd etsin!

Lakırdı Tatarcık'a intikal edince[89] halk kulak kesildi. İşte bu, öyle uzaktan gelen bir ses, bir hikâye değil, kendi günlük hayatlarına, kendilerinden birine taallûk eden[90] canlı bir vak'a.

Kör İsmail o günkü macerayı anlatınca hepsinin gözü faltaşı gibi açıldı. Birdenbire gündelik âdetlerini tehdit eden bir tehlike sezdiler. Çünkü bir ayakları çukurda olan bu fukara ihtiyarlara memlekete baştan başa yeni şekil veren, yeni düşünceler salan inkılap devri uzun müddet kuru bir laftan ibaret kalmıştı. Şimdi onun hakikat olduğunu büyüyen, mektebe giden torunlarından, onların çetrefil laflarından seziyorlar. Etraflarında ananeleri kıran, yarım uyku hâlinde geçen sakin hayatlarını bozan bir hava esiyor. Bu havayı küçük evlere, şimdi yavaş yavaş hâkim olmaya başlayan çoluk çocuk getiriyor. Analar, babalar çocuklarının elinde oyuncak, hizmetkâr, büyük baba, büyük ana birer sığıntı. Eskiden bir mahallede Ramazanlarda iftar vaktine

yakın tiryakilerle eğlenmek için sadece bir iki haşarı teneke çalardı. Şimdi en fukara mahallede birkaç radyo var. En viran semtte birkaç evde tahtaları çökerterek gençler hora tepiyor. Haddin varsa itiraz et. “Efendi baba, sizleri ancak radyo ile medeni yapacağız,” diye torunlar yüzlerine haykırıyor.

“Medeni yapacağız” tabirinden ihtiyarlar şimdi Azrail gibi korkuyor. Bu cümle söylendiği zaman hepsi, “Kefenine bürün, mezarına çekil... Arş!” diye kumanda veren bir kıyamet borusu işitmiş gibi ürküyorlar. Çok şükür şimdiye kadar Poyraz Köyü gençliği fazla ileri gitmedi. Kimsenin evlâdı saygısız değil, aykırı laf etmiyor, mahallede bir tek radyo yok, gençlerin biri tepelerinde hora tepmiyor. Fakat bu gibi şeyleri eşten dosttan işitiyorlar ve şimdi Poyraz Köylü bir kızın, yani Tatarcık’ın “Sizi medeni yapacağım” tabirini işitince hepsi birdenbire ürküyor. Bu nev’i bidatler,[91] rahat bozan melun fikirler ne de olsa sâridir.[92] Tatarcık’ı kimse pek sevmemekle beraber, gençler ona çok alâka gösteriyor. Ya onu taklide kalkarlarsa... Ya hep bir olur da ananeleri silip süpüren bir sel hâlini alırlarsa...

Kahve kahve üstüne ısmarlandı, her kafadan bir türlü laf çıktı, nihayet döne dolaşa meselenin asıl kendisine geldiler. Bütün bu telaşı ve endişeyi uyandıran Tatarcık’ın halkın yolun güneşli ve ferah tarafını teşkil eden ortasından yürümekten menetmesinden ileri geliyordu. Kimse rutubetli ve loş olan duvar diplerinde yürümek istemiyor. İşte asıl müzakere edilen[93] mesele bu.

Eskici:

— Yolun kenarından yürürsek kıyamet kopmaz ya, der demez ortalıkta bir velveledir koptu. Bugün yolda yürümelerine karışan bu kızın yarın evlerine nizam vermeye kalkışmayacağını kim temin eder? Hem o kim oluyor da bacak kadar boyuyla saçlı sakallı adamlara yol erkân öğretmeye kalkıyor? Hayır hayır, hepsi yolun ortasından yürüyecek.

O günün hezimetini bir türlü hazmedemediği için halkı elinden geldiği kadar Tatarcık aleyhine kışkırtmaya çalışan Kör İsmail, hepsinin bir olup alay hâlinde, Tatarcık'ın geçeceği saatte, yolun ortasında piyasa etmelerini teklif etti. Ümmeti Muhammedi çiğneyip geçecek değil ya! Eskici sordu:

— Ya çiğner geçerse ne yaparsın?

Abdülgaffar Efendi öksürdü:

— Çiğner geçer ya... der demez kiminin öksürüğü, kiminin göğüs illeti tuttu. Bir şeye karar vermeden "Geceler gebedir" gibi en derin farz ettikleri bir felsefe yaptıktan sonra ayrıldılar. Fakat kahveden çıkarken ekserisi kendi hesabına kararını vermişti: "Neme lâzım, elin zamane piçiyle bu yaştan sonra yarışa çıkacak değilim ya! O yoldan geçmem vesselâm."

55 Marangozla.

56 Denge.

57 Özetle.

58 Organlarında.

59 Yokluk ve güçlük.

60 İçine dönük.

61 Alçakgönüllü.

62 Sürücü.

63 Teknesi.

64 Karşılama.

65 Korku.

66 Küçümsemeyle.

67 Sekreter.

68 Sürekli.

69 Yapmacık.

70 Yaltaklanmayı.

71 İnanmıştır.
72 Örgütten.
73 Teğmen.
74 Kişiler.
75 Yaradılışta.
76 Taklitçi.
77 Alaycı.
78 İletişime.
79 Dolaşan.
80 Uzmanlık.
81 Uzman.
82 Dile düşen.
83 Uluorta.
84 Başarılarını
85 Uluslararası.
86 Eskimiş.
87 Sohbetin.
88 Dilden dile dolaşanlar.
89 Gelince.
90 Ait.
91 Yoldan sapmalar.
92 Bulaşıcıdır.
93 Tartışılan.

FERİDUN PAŞA KORUSU'NA DAİR

Koru, köyün sırtındaki yamacı tamamen kapladığı gibi iki tarafından da civar köylere doğru taşar. Tatlı bir meyille tepeden sahile doğru yayılan renkli bir Anadolu halısına benzer. Zemini en koyu neftîden, en açık neftîye kadar birbirine karışmış bir yeşildir. Üstü, baharlarda beyaz salkımlar, mor at kestaneleri, açık pembe gülibrişimleri, alev gibi yanan erguvanlar ve zakkum çiçekleriyle işlenir. Burası Boğaziçi'nin sayılı güzelliklerinden biridir.

En tepede yüz senelik fıstık ağaçlarının çepeçevre sardığı tabiî bir terası vardı[r]. Burası asıl ana binanın olduğu yerdir. Etrafı balkonlu, iki kat, yayvan bir ahşap köşk. İki tarafında biri biraz uzakta bir kestanelik içinde, biri yemişlik içinde iki küçük köşk vardır. Ailenin başlıca efradı bu üç bina içine dağılmıştır. Bunun haricinde şurada burada bir iki odalı boş yahut dolu birkaç bina daha varsa da onlarda oturanlar hizmetkâr, korucu, vesairedir.

Koru ve sahipleri Poyraz Köyü'nün gururunu okşar. O yer ve içindekiler nasılsa sahilde seneden seneye geçen, fukaralaşan yalıların vaziyetine düşmemiş, hem içtimaî, hem de iktisadi vaziyetini muhafaza etmiştir. Koru işini bilen korucular elinde, köşkler sık tamir edilir ve boyaları yenilenir. Yan taraflarında bir iki yerde yıkılmış duvarlar varsa da bunlar kimsenin gözüne çarpacak gibi değildir.

Koru sahiplerinin nesilden nesile hiç düşmeyen servetlerinin membası Mısır'dan geldiği söylenen bir aile iradına atfedilir. Her nesilde orada memlekette, herhangi bir sahada isim sahibi simalar olması da eskiliğine rağmen tereddi etmemiş[94] sağlam bir unsurdan geldiklerini ispat eder. Kimi bunu ta İstanbul'u Türkler fethedeli beri bu koru

halkının tarihe geçen askerler yetiştirmiş olmalarına hamleder.[95]

Bugün bu üç köşke yayılan üç nesil erkek arasında ayrı ayrı varlığını etrafına hissettiren örnekler vardır.

En ihtiyarı Feridun Paşa'dır. Fakat ona herkes sadece “Paşa Baba” dediği için köy halkı arasında bile asıl adını bilmeyenler vardır. Yaşı seksenle yüz arasında olabilir, çünkü ne ailesi ne de komşuları onun ne zaman doğduğunu bilir. İstanbul semti için Sultanahmet Sebili, Yenicami, Rumeli kıyısı için hisarlar neyse, Anadolu kıyıları için de “Paşa Baba” öyle canlı bir antika eserdir.

Surat, vakti geçmiş bir muşmula. Parmağınızı dokunsanız buruşukları arasına batacak zannedersiniz. Küçük siyah gözleri kuyuya batmış gibi derin, göz evlerinin içine gömülüdür. Kaşları kalın, çatık, bembeyaz. Bıyık kılları gibi uzun tüyleri zaman zaman uzak bir deniz feneri gibi yanıp sönen siyah gözlerine kadar iner. Beyaz bıyıklar kırpıktır. Sakal yoktur. Başı karlı bir dağ tepesi gibidir. O kadar yaş, bu vücudun bereketini, hayatını söndürmemiştir.

Boyu bugün hiç görülmeyen derecede uzundur. Değnek gibi zayıftır, arkası kamburlaşmıştır. Yürürken hâlâ fırtınaya kurumuş gövdesiyle meydan okuyan asırlık bir çınar hissi verir. Sesi incedir, yorgundur, fakat titreye titreye bayramlarda, kandillerde odasını dolduran torunlara hikâyeler anlatacak, onlarla uzun uzun şakalaşacak kadar kuvveti vardır. Hulâsa,[96] ilk bakışta azıcık aksi ve korkunçtur. Fakat bu ihtiyar yüzün onu her nesle sevdiren ve bir kere görünce unutturmayan nadir bir tebessümü vardır. Buruşuklarını derinleştiren, gözlerini çukurlaştıran ve gönül alan bir tebessüm.

Son senelerde o nadiren kendi katından iner, arkasında devetüyü bir ropdöşambr, ayağında fanila terlik, baş açık, sofada balkonda dört döner durur.

Paşa Baba askerliğin zehirli gaza, tayyareye, kimyahaneye ve makineye değil, sağlam yüreğe, sağlam

kafaya, iyi kumandaya ve ölüme "Niçin, neden?" diye sormadan yürüyen nefere tabi olduğu zamanın en babacan kumandanlarından biriydi. Paşa Baba sekiz oğlunu da askere vermişti. Eski Yunan Harbi'nden başlayarak Büyük Harp'in sonuna kadar süren sayısız kavgalarda sekizi de şehit olmuştu. Yani erkek evlâdı yoktu. Onlar şimdi ihtiyarın kafasında günden güne şekil bile verilemeyen birer heyula idi. Bunlardan biri erkek evlât bırakmamıştı.

Paşa Baba'nın üç kızı da askerle evlenmişti. Onların bir alay delikanlı çocukları vardı. Ve Paşa Baba onları zaman zaman kimi Kafkaslar'da, kimi Makedonya'da, kimi Çanakkale'de kalan oğullarıyla karıştırırdı.

Garip olarak üçüncü neslin biri asker değildi. Fakat Paşa Baba'nın ikinci çocukluk devresine giren muhayyilesi[97] o kadar zengindir ki, etrafında ister şahıs, ister vak'a olsun istediği hüviyeti, dilediği mânayı vermeye kadirdir.

Buna bakıp da onu alelâde bir bunak telâkki etmek doğru değildir. Hafızası gerçi Boğaz sabahları kadar sislidir. Fakat orada yer yer berrak kalan, zaman zaman üstündeki duman tabakasını delip yükselen bir hayli şahikalar[98] vardır. Bunların en aydınlığı Plevne'dir.

Bir genç binbaşı olarak iştirak ettiği bu muhasara, ev halkının teferruatıyla bildiği bir maceradır. Bunun haricinde her insanın adı, her vak'anın tarihi çocuk ihtiyarın keyfine göre değişir.

Mesela Paşa Baba, on defa –fakat birer birer olmak şartıyla– evlenmiştir. Son karısı Gülizar Hanım –sırf ihtiyara baksın diye nikâh edilmiş bir eski kalfa– her sabah merhumelerden birinin adıyla çağırılır. Ve ihtiyarın onlara karşı beslediği hisse, yahut hissizliğe göre Gülizar Hanım muamele görür.

Gülizar Hanım en çok iki isimden, iki ölü kadın şahsiyetiyle karıştırılmaktan korkar. Biri Emine'dir; yani Paşa Baba'nın gençliğinde gelip geçen ve âşık olunan bir kadın. O gün muşmula yüzün siyah gözlerinde çakan ateş, dişsiz ağızın

titreye titreye tekrar ettiği ve Gülizar'a Çin lisanı gibi gelen eski divan şairlerinin gazelleri hiç durmaz. Gülizar'ı en çok sıkan şey "Emine günü"dür. O gün ihtiyar mütemadiyen kadının çoraplarını çıkartıp ayaklarını okşamak ister. İş bu kadarla da kalmaz, bu muhayyel[99] Emine'nin sık sık ayaklarına kapanır. Yatağa yatmak ister. Biri Zehra'dır. O günlerde ihtiyar gözünü açtığı dakikadan yatıncaya kadar kavga eder, titizlenir, kadının arkasından terlik fırlatacak kadar huşunet[100] gösterir. Bunun haricindeki kadınların ismini andığı günlerde Gülizar nefes alır.

Ailenin münevver[101] gençlerini en çok alâkadar eden şey, ihtiyarın "kadın" mefhumuna karşı beslediği birbirine zıt olan fikirleridir. En geniş mânasıyla ona göre kadın iki sınıftır: Bir tarafta analar, kızlar, öbür tarafta karılar ve odalıklar. Birincilere karşı vaziyet sarihtir,[102] değişmez, ikincilere gelince onlar kıymetli kıymetsiz, sevilen ve sevilmeyen bir sürü şahsî maldır. Fransa'da bir hayli zaman bulunmuş olması onu aynı zamanda iki kadını nikâha almaktan menetmişse de, metres mukabilinde telâkki ettiği odalıkların sayısı çokçadır. Bunları çırak çıkardığı zaman hep istikballerini[103] temin etmiş, küçük birer ev sahibi etmiştir.

Bunların haricinde her kadına karşı on sekizinci asır Fransız asilzadesi tavrı takınır. Hele son zamanlarda torunları da dahil olduğu halde kimine "Kontes", kimine "Markiz" diye hitap eder, en çok hoşlandıklarına "Markiz dö Şartr" ile "Kontes diyödone" ismi verir. Bunlar onun tahsil devresinde, yakışıklı bir talebe iken Paris'te, belki sefarette tanıdığı hakiki kadınlar mıdır, okuduğu romanlardan, seyrettiği piyeslerden mi uydurmuştur? Burasını Allah'tan başka kimse bilmez.

Hulâsa, ihtiyarın güzel cinse karşı ruhî vaziyeti şöyle hulâsa edilebilir: Analara hürmet edilir, karılar helal mal gibi kullanılır; kadınların topunu birden erkek himaye etmekle mükelleftir. Fakat kadın erkekten daha yüksek, yahut alçak ne olursa olsun hiçbir zaman erkekle müsavi addedilemez.[104]

Bu son noktada en çok ısrar eder ve bu iddiasını ispat için Plevne günlerinden alınmış hakiki bir hikâye söyler. Der ki:

— Haşmet isminde bir çavuşumuz vardı. Kıştı. Ortalık donmuştu. Muhasara[105] bizi at sidiği içmeye, mısır koçanı kemirmeye mecbur etmişti. Böyle soğuk akşamlardan birinde çadırımızın gevşeyen kazıklarından birini çakmaya uğraşıyordu. Arkasından biri, birdenbire omzuna bir balta indirdi. Döndü, yerli bir Hıristiyan karısı gördü. Elinden baltayı aldı fırlattı. "Ben seni erkek zannettimdi. Savuş git, seni tutmasınlar," dedi. Haşmet Çavuş'u ben çadırın önünde serili buldum. Bir türlü kendini yaralayan kadını ele vermedi.

Son iki senedir bu en çok tekrar ettiği hikâyeyi artık söylemiyor. Çünkü torunları bir ağızdan, "Ne demek, kadın mademki bizimle her hakta müsavi,[106] ceza da müsavi olmalı," diye homurdanıyor.

Son iki senedir hafızasının dumanları[nın] çok kalınlaştığını gösterir bir şey var. Başka harp hikâyelerini Plevne'ye, Plevne'nin efsanelerini başka muharebelere karıştırıyor. Fakat daima zihninde bir nev'i his asaleti, derebeylik mertliği hâkimdir. Bunlar arasında şimdi en çok naklettiği hikâye Sarıkamış'a aittir ve Kafkaslar'dan dönmeyen beşinci oğlunun bir mektubundan alınmıştır. Binbaşı Mazlûm'un Sarıkamış'a ait olan bu hatırası şudur: Beş on neferle bir köyün önünden karlar arasından ricat ediyorlarmış,[107] sağlarındaki tepecikte olan evlerden bir ikisinde saklanan Rus kuvvetleri ateş açmış. Onun için herkes yerde dört elle sürünerek ateş mıntıkasını geçmeye mecbur olmuş. Bir Türk neferi bu ateş mıntıkasını yaralı bir Rus esirini arkasına alarak ayakta geçmiş. Binbaşı Mazlûm'un bu mektubu yokluk ve meşakkat[108] içinde bile Türk neferinin düşman esirine karşı insani ve medeni muamelesini gösteren birçok misallerle doluydu ki, bunları Paşa Baba hep Plevne'ye mal etmişti.

Bu hikâye de torunlar arasında evvelâ pek iyi telâkki edilmemişse de son söylediği zaman hazır bulunan bir Fransız

doktorunun Türk neferini destani bir sima yapan bir başka hakiki hikâyesinden sonra ihtiyarın kendilerine "geçmiş, çürümüş kıymetler" diye damga bastıkları bu nev'i hatıralarına daha çok ehemmiyet vermeye başlamışlardı.

Fransız doktor, Paşa Baba'nın büyük damadı Miralay Nihat'ın dostu, Payar isminde, Makedonya'ya Büyük Harp'te gelmiş bir adamdı. Doktor İstanbul'a geldikçe bu aileyi ziyaret eder, bilhassa hâlâ Paris telaffuzuyla Fransızca söyleyen ihtiyar askeri mutlak görmek isterdi. Doktor söylerken gençler onu klasik bir dram seyreder gibi heyecanla dinlediler.

— Monşer Nihat, demişti, Paşa'nın hikâyelerine benzeyen bir vak'ayı bana bir İngiliz yaralı nefer anlattı. Dedi ki: "Son cephede bir tepe vardı, bir sabah bana oradan bir Türk neferi geçer gibi geldi. Arkadaşlara söyledim. Onlar da böyle bir gölge gördüklerini anlattılar. İşgüzarlık olsun diye bir sabah pusu kurdum, bekledim, geçerken vurdum. Bunu bizim zabite söyleyince çıkıp üstünü aramamı emretti. İki gün sonra o noktaya gittim. Üstündeki kâğıtları alıp dönerken ağaçların arasında bir inilti duydum, gittim. Bir yaralı İngiliz neferi yatıyordu. Beni görünce sevindi. Fakat oraya niçin geldiğimi söyleyince gözlerinden yaş boşandı, 'Ne yaptın? Bana her sabah bir Türk neferi su ekmek getiriyordu. İki gündür gelmedi, demek onu öldürdün,' dedi."

Bu gibi kıymetlerin Avrupalılarda da ehemmiyeti ve mevkisi olduğunu hisseden gençler Paşa Baba'nın bundan sonra geçmiş hikâyelerini biraz daha alâka ile dinler oldular. Fakat Paşa Baba gün geçtikçe hikâyelerini Plevne'den alıp Sakarya'ya nakletmeye başlayınca her söylediğini artık uydurma telâkki etmeye başladılar. Çünkü Paşa Baba Anadolu mücadelesinde, bilhassa Sakarya devresinde büyük bir heyecan geçirmiş, hatta yaşına bakmayarak gönüllü gitmeye bile kalkmıştı. Fakat bu, kendi başına bambaşka bir aile meselesiydi.

İkinci neslin başında ihtiyarın büyük kızı Saide Hanım gelirdi. O, kocası mütekait[109] Miralay Nihat'la büyük köşkte yaşar ve aile üstünde en büyük tesiri olan, en çok sayılan simadır. İriyarı, babasına hiç benzemez, az söyler, bütün mânasıyla "zabit kadın" denilen bir örnekti.

Saide Hanım'ın kocası Miralay Nihat sağ bacağını Çanakkale'de kaybetmiş kıymetli bir erkânıharptir.[110] Asker, sivil yeni Türkiye'yi safha safha fikir, yahut bizzat silahla bina etmek için bütün hayatı bir mücadele olan örneklerden biridir. O, Paşa Baba'dan hiç olmazsa iki asır ileridedir. Gerçi onun da o dikkate şayan[111] ihtiyarla müşterek bazı düşünceleri ve hisleri vardır. Bunlardan başlıcası ikisinin de asker olması, ikisinin de şuurî yahut gayrişuurî[112] kıymetlerinin askerî bir görüşe dayanmasıdır. Farklar, zaman, tahsil ve bilhassa felsefi telâkkilerindedir.

Paşa Baba'ya göre ordular daima şahsî cesarete, manevî itikatlara, bilhassa dinî salabete[113] dayanır. Miralay Nihat'a göre askerlik bugün sadece ilme, teknik kabiliyete dayanır. Hatta dünya, yalnız ordusunda değil, iktisadi, içtimaî vesaire bütün safhalarında fenle, akıl ve mantıkla şekil ve kuvvet alır. Miralay kuvvetli ordu, kuvvetli milletle kaim olacağına inandığı için, kendi felsefesine göre bir Türk milleti görmek için diliyle, kalemiyle mütemadiyen faaliyet gösteren bir adamdır.

Onu kayınbabasından en çok ayıran nokta "din" meselesidir. İhtiyar, kendi pek mutekit[114] olmamakla beraber dini elzem addeden[115] nesildendir. Damadı bilakis "din" tamamen kalkmayınca dünyanın medenileşemeyeceğine inanmıştır. O, on dokuzuncu asır sonlarında bariz şekilde teessüs etmiş[116] görünen materyalist felsefenin mahsulüdür. Akıl ve mantık sahibi insan dünyaya hâkimdir. Tevfik Fikret'in, insanın akılla dünyayı cennet yapacağını söyleyen mısrası onun hayat düsturudur. Aynı şairin "Tarih-i Kadim" şiirini kendi kendisine baştan sonuna kadar hemen her gün tekrar eder. Dinsizdir... Daha doğrusu dinsizliği kendine

büyük bir kanaatle “din” edinmiş bir örnektir. Ona göre “dinsizlik” dini, o kadar etraflı, insani ve ahlaki kaideleri haizdir ki, ancak ona mensup olan bir adam aklından, muhakemesinden gelen bir inzibatla[117] tam adam olabilir.

Dürüstlüğü, fikrî namusu, itikatlarını hayata tatbikteki âdeta mutaassıp[118] inadı ve sebatıyla etrafını rahatsız eden bir adam olmuştur. Yani bir nev’i dinsizlik “softa”sıdır.

Kayınbabasının nesli, tabiî olarak onu hiç sevmemiş, ona arkasından “Farmason, zındık, frenk bozması” diye lakap takmış durmuşlardı. Fakat her nasılsa yeni nesle de kendini beğendiremedi. Ondan dolayı az konuşur, daima okur ve yazar. Son hazırladığı eser “Fransız İnkılabı”dır. Ve on beş senelik mesaiden sonra altı cilt olarak tasarladığı bu tarihin henüz üç cildini yazabildiği için şimdi biraz acele etmek, bir kâtip tutmak istiyor. İngilizce mehazları[119] okuyup kendisine hazırlaması için ciddi bir kâtip aramış ve komşularından Çelebizade yalısı sahibi Süleyman Bey’in tavsiyesiyle “Tatarcık”ı tutmaya karar vermişti. Çünkü Tatarcık, Süleyman Bey’in kızlarına İngilizce ders verdiği esnada bu lisandaki vukufunu[120] göstermişti. Maamafih, Miralay Nihat son kararını vermeyi, Tatar Osman’ın kızıyla görüştükten sonraya talik etmiştir.[121] Ve Kör İsmail’le geçen sokak hâdisesinden iki gün sonra Miralay Nihat’la görüşmek için Tatarcık tam saat üçte bisikletiyle korunun döne döne büyük köşküne giden yolundan çıkmaya çalışıyordu. İlk defa girdiği koruda yol sorarken üçüncü nesille münasebete girdi. Orada burada tesadüf ettiği, fakat yakından tanımadığı bu Feridun Paşa Korusu gençliği bu aralık, kız, erkek, hısım akraba ve arkadaşlarıyla koruda bir nev’i yarım “kamping” hayatı sürüyorlardı.

 Bozulmamış.

95 Bağlar.
96 Özetle.
97 Hayal gücü.
98 Doruklar.
99 Hayalî.
100 Sertlik.
101 Aydın.
102 Açıktır.
103 Geleceklerini.
104 Eşit sayılamaz.
105 Kuşatma.
106 Eşit.
107 Geri çekiliyorlarmış.
108 Zorluk.
109 Emekli.
110 Kurmay subay.
111 Dikkate değer.
112 Bilinçli ya da bilinçsiz.
113 Sağlamlığa.
114 İnançlı.
115 Zorunlu sayan.
116 Yerleşmiş.
117 Düzenle.
118 Tutucu.
119 Kaynakları.
120 Derin bilgisini.
121 Ertelemiştir.

TRALALLÂ... TRALALLÂ...

Gözü masanın üstündeki saate ilişti, elinden kalemi bıraktı. Onu beş geçiyor.

Miralay Nihat saat altıda kalkar, kahvaltı eder etmez odasına çekilir, kitaplarının arasına gömülür. Tam onda karısı Saide Hanım elinde bir bardak sütle gelir, kocası sütünü içerken biraz konuşur, sonra o bastonlarını alır, bir saat kadar yavaş yavaş koruda dolaşır.

Onun hayatı ve mesaisi kurulmuş saat gibi dakikasına kadar intizama sokulmuş, zamanları tespit edilmiştir. Bu hususta karısı Saide de ona uymuştur. Evinin işini aynı inzibatla idare eder, tam saat on olup da onun kapıdan içeri gelmemesi için mutlaka mühim bir sebep olması lâzımdır.

Miralay Nihat sofadaki ayak seslerini, balkon tarafından gelen konuşmayı biraz dinledi. Saide ve Paşa Baba. Anlaşılan ihtiyarın tutaraklı[122] günlerinden biri.

Evet, Haşim arkadaşlarıyla koruda kamp kurmaya karar verdiği günden beri evin sükûnu bozulmuş, gözle görülmeyen, fakat hepsinin kuvvetle hissettiği bir değişiklik hâsıl olmuştu. Gerçi henüz, gündelik hayatlarının bütün itiyatları[123] dakikası dakikasına intizamını muhafaza ediyor ama, yine de havada kuvvetli bir nabız gibi atan maşerî[124] bir heyecan var. Paşa Baba bile bundan müteessir.[125] İhtiyar, bir kaplumbağa gibi buruşuk ince boynunu uzatıyor, muşmula yüzündeki gözleri bir ayak sesi bekliyor gibi canlanıyor, intizarla[126] parlıyor. Hatta, birkaç defa, geceleri yatağından kalkıyor, yanındaki odada yatan karısına sesleniyor:

— Gülizar, hâlâ gelmediler mi?

İhtiyarın bu heyecanını azıcık tabiî buluyorlar, çünkü o gençleri çok sever, kızlarından ve damadı Miralay Nihat'tan ziyade torunlarıyla konuşmak ister ve kamp kuracak gençlerin ekserisini tanıdığı için onları her gün görmek fırsatına seviniyor sanıyorlar.

— Affedersiniz Nihat Bey, Saide Hanım'ı da alıkoydum. Paşa Efendi'yle bu sabah bir türlü başa çıkamadım. Oğlanları karşılayacağım... İskeleye ineceğim, üniformamı giyeceğim... diye tutturdu.

Miralay Nihat kalktı, süt bardağını Gülizar Hanım'ın elinden aldı:

— Oturun, dinlenin Gülizar Hanım.

Arkasında beyaz bluzu, siyah eteği, kır saçları sımsıkı ensesinde toplu, yüzü hayli kırışık, fakat gözleri canlı, orta yaşlı bir kadındı. Sesindeki şikâyete rağmen havadaki intizar, gerginlik ona da sirayet etmişti. Esasen, çadırlar kurulurken, içleri hazırlanırken en çok o alâkadar olmuş, öteye beriye seğirtmişti. İki ay kendi yemeğini kendi pişirecek, kendi işini kendi görecek altı genç ona başka mahlûklar gibi geliyordu. Haydi beşi hariçten geliyor. Ya Haşim... O da çadırda yatacak. Gençlerin işine akıl ermiyor.

— Haşim Bey rahatsız olacak... Siz izin vermemeliydiniz.

— Zarar yok, açık hava fena değl.

— Kendilerine nasıl bakacaklarına bir türlü aklım ermiyor.

— Ekserisi askerliğini yapmış adamalar. Asker ocağı adamı becerikli yapar, Gülizar Hanım.

Gülizar Hanım başını salladı. Miralay Nihat, Saide Hanım olmasa acaba ne olur? Paşa Baba'ya kendisi bir ana gibi bakmasa, pabuçlarını kendi başına giyecek kadar [bile] becerikli değil... Haşim de gerçi toplu, becerikli ama, o bile kampı hazırlarken günde kaç defa "Gülizar Anne, kaç tane tencere tabak lâzım?" diye bir düziye[127] gelip sormuştu.

Miralay Nihat sütünü içer içmez değneklerini aldı, kapıya doğru yürüdü. Yavaş yavaş merdivenleri indi, köşkün bütün

Boğaz'a hâkim olan önündeki düzlükte durdu. Güneşli, berrak bir gün. Boğaz tabak gibi... Karadeniz Geçidi'ne kadar açık.

— Haşim gideli çok oldu mu, enişte?

Döndü, Salim, başı açık, keten pantolonu, kısa kollu mavi gömleğiyle küçük köşke giden yandaki yoldan geliyor.

— Kaç vapuruyla geleceklerdi?

— On buçuk vapuruyla...

Salim bileğindeki saate baktı:

— Bir çeyrek var.

— Zarar yok, beş dakikada iskeleye inersin.

Haşim'in teyzezadesi olan Salim, gelecek grubun bir ferdiydi. Onlara aralarında "Yediler" derlerdi. Altısı üniversite talebesi olan bu zümre arasında çadırlamayacak bir tek Salim vardı. Esasen o, yaşça Haşim'den büyük ve meslek hayatına girmiş bir gençti. Hocaydı. Biri kız, biri erkek iki lisede Fransızca okutuyordu. Fakat o da, yirmi sekiz yaşının hiç olmazsa sekizini üstünden atmış gibi neşeli ve heyecanlı görünüyordu.

Kendi oğlundan ziyade anlaştığı ve konuşmasını sevdiği Salim'den [de] demek kamp devam ettikçe fayda yoktu. Maamafih, muhitinde bir genç alayı olduğunu hissetmek hoş bir şey. Saide şüphesiz onları sık sık yemeğe davet edecek... Hepsi yeni dünyadan açılmış bir pencere gibi, Miralay Nihat'a acayip bile gelse, yine alâkadar olacağı zihniyet manzaraları gösterecek. Mesela, bunca senedir tanıdığı Recep'le uzun konuşmak fırsatını bulacak.

— İçlerinden benim tanımadığım iki tanesi hakkında bana biraz malumat verir misin Salim.

— Birincisi Safa... Kendi başına bir tip! Pek Galatasaray'a uymaz. Müezzin oğlu. Hukuklu. Belki sizi en çok [o] enterese eder. Dinsizdir.

— Ya!.

— Öteki Ahmet. Riyaziye[128] şubesinden... Daha çok Ticaret Mektebi'ne yaraşırdı. Bakkal oğlu... Haşim iskelede

beni bekliyor. Pardon enişte.

Salim koşmaya başladı. İki tarafı ağaçlı, dönemeçli yolda zaman zaman kayboluyor, sonra yine meydana çıkıyor, sarı saçları uçuşuyor... Bu dalgın, kitabi, hatta biraz mistik gencin Haşim'in grubunda olması azıcık garip. Herhalde bu, Miralay Nihat'a âdeta tabiî değil gibi geliyor. Haşim sade adale, sade hareket; kitaptan, fikir meselelerinden pek hoşlanmaz. Babasına, çok alâkalı bir genç gibi görünüyor. Gerçi ötekiler Haşim'den bu hususta ileride ama onlarda da yaşamayı, hareketi düşünmeye tercih eden bir hal vardır. Bunların arasına yaraşmayan bir Salim... Belki, belki de Recep...

Salim ağırdır, durgundur, bu durgunluk bağa gözlüğü arkasındaki dalgın, tatlı miyop gözlerinde bile hissedilir. Ötekilerin hepsi sırım gibi, adaleleri oktan fırlamış birer yay gibi gergin. Salim şişman, iriyarı, fakat gevşek etli, sarışın, hülya içinde... Ötekilerin sözlerinde, gözlerinde ne istediğini bilen, istediği şeyi yakalamak için atılmaya hazır birer kartal hali vardır. Fakat Salim'in ne istediğini kimse pek bilmez. Bütün bunlara rağmen, o da varlığını etrafına hissettirir. Enli, kemikleri çıkık çenesinde, sımsıkı ince dudaklarında kuvvetli bir irade, hatta müfrit[129] bir inat bile sezilir.

Salim daima sınıfın birincisi olmasına rağmen, alelâde sınıf birincileri gibi ezberci değildi. Çocukluğundan beri eline geçen parayı kitaba verir, okuduklarıyla derinden derine alâkadar olurdu.

Galatasaray'ı bitirir bitirmez annesini ikna etmiş, Paris'e gitmişti. Dört sene de orada felsefe ve edebiyattan hem lisans, hem de doktora yapmıştı. "İnkılapların psikolojik âmilleri"[130] ismindeki Fransızca tezi, Sorbon hocaları ve talebesi arasında çok münakaşa edilmişti. Bu tez, Miralay Nihat'ı da düşündürmüştü. Fakat Salim'in görüşüne muterizdi.[131] O, inkılapları daha çok ruhî âmillere[132] yanaştırıyor, Miralay Nihat'a bu nev'i görüş yirminci asırda bir irtica gibi geliyor ve Avrupa'da bu nev'i görüşlerin, cereyanların mevcudiyeti[133] âdeta onu üzüyordu. Mistikleri tekkeye yaraştırdığı için

Miralay Nihat onlardan nefret ediyordu. Kendisi hiçbir zaman "akli" olmaktan vazgeçmemişti. Bundan dolayı bu kadar parlak diplomalarla dönen Salim'in liyakatine muvafık[134] bir mevki alamamasından en az müteessir olan[135] ailede bir Miralay Nihat vardı. Çünkü zihninin bir tarafında Salim onun için tehlikeli bir mahlûktu. Akli esaslara istinat etmeyen[136] her felsefe ona göre çürüktü. Hatta, materyalizm bile Miralay Nihat için daha ehven bir şerdi. Fakat zavallı çocuk için bu muvaffakiyetsizlik nasıl elim[137] bir darbe olmuştu... O, hiç olmazsa üniversitede felsefe şubesinde bir doçentlik beklemişti. Öyle ya, Fransızca hocalığını alelâde "frer"lerde[138] okumuş herhangi bir adam yapamaz mıydı? Fakat bir defa boş doçentlik yoktu. Sonra Salim kendini satmasını bilmeyen, sükûnu, hatta mahcupluğu bazılarına gurur gibi görünen bir adamdı. Maarif Vekâleti'nde[139] işini takip ederken küçük bir memur onu yukarıdan aşağı süzmüş:

— Avrupa'dan gelince insanı baş köşeye çıkarmazlar ya... Merdivenin alt basamağından başlamalı. Almanya'dan doktoralı dönen gençler kum gibi kaynıyor. Onlara bile yer bulamıyoruz, demişti.

Zavallı Salim, Almanya'da doktora yapmak ecnebiler için ne kadar kolay olduğunu, onun Sorbon'da felsefeden doktora yapmaktan çok başka bir şey olduğunu uzun uzadıya anlatmaya çalıştıkça memur gülüyor:

— Herkes kendi mektebini methediyor... Bana kalırsa iş talih meselesi... Yani intisap...[140] Var mı arkan? Korkma... İptidaiden[141] bile çıksan işini yürütürsün. Hem sana söyleyeyim ki, öyleleri daha iyi oluyor, daha çok işe yarıyor. Avrupa'dan gelenler kılı kırk yarıyor... Doktora falan adamın kafasını sulandırıyor, diyordu.

Salim'in arkasından bakarken Miralay Nihat bunları zihninden geçirdi. Çok yazık, o kadar dürüst, o kadar iyi bir genç bu mistik temayülü[142] olmasa ne kadar faydalı bir unsur olabilir. Belki birkaç senedir azıcık seyrek gördüğü genç

arkadaşlarıyla bu yaz her gün temas ederse değişebilir. Herhalde bu mesele ile Miralay Nihat bilhassa meşgul olacak.

İskele tarafından sesler gelmeye başladı. Uğultu, bağrışma, üst üste öten vapur düdüğü. Değneklerine dayanarak yokuşu yavaş yavaş inmeye başlayan Miralay Nihat bu gecikmeden âdeta sabırsızlanıyor. Bu uğultu ne kadar devam etti? Bunu tahmin etmek müşküldü. Çünkü bekleyenler için zaman bir türlü geçmez.

"Tralallâ... Tralallâ..." Yedi genç göğüsten fırlayan, Poyraz Köyü'nün havasında çınlayan neşeli, canlı bir şarkı.

Bu beste malul,[143] orta yaşlı eski askerin hafızasını birdenbire karıştırdı. İçinde yılların biriktirdiği, soldurduğu atılmış hatırlardan birini, bir an için bir sihirbaz eli sinema perdesine akseden sesli bir temaşa[144] gibi gösterdi. Duman içinde salaş bir sahne. Üstünde uzun ince bir kadın, sırtında bir köylü entarisi, başında pembe yemeni, eteklerini sallayarak, sağa sola gidip gelerek bir türkü söylüyor. Kel Hasan'ın tiyatrosu, kız kantocu eski bir aktris. Söylediği hava bir köylü kantosu. Pembe yemeninin uçlarını çekiyor, seyircilere eğiliyor, gözünü kırpıyor. En önde bir sıra mektepli oturuyor. Her biri bu iltifatı kendi üstüne alıyor. Bunların arasında Nihat adlı belki on beş yaşında sıkı üniformalı bir çocuk var. Göz kırpılır kırpılmaz ceketinin düğmeleri kopacakmış gibi kalbi atıyor. Saf, gülünç bir çocuk. Bütün hafta rüyasında bu göz kırpan kantocu kızla uğraşıyor. Bütün hafta cumayı iple çekiyor. Kırk sene sonra hâlâ sert, yaşlı Miralay Nihat kendi kendine o çocuğun rüyasına giren havayı mırıldanıyor:

Dere boyu düz gider, balam,
Bir kınalı kız gider, balam,
Hoy nereye?
Kınalı kız şimdi nerede?

Yedi gencin yamaçları, denizi, koruyu inleten "Tralallâ"sında, onu dirilten şey yalnız bir beste münasebeti değil... Nesilden nesle gençlerin yüreğine çarpıntı veren "Kınalı Kız" hülyası.

"Tralallâ"lı hava, yedi arkadaşın keyifli zamanlarında, yürüyüşlerinde bir ağızdan söyledikleri bir türküdür. Bu hâdiseye sebep olan şey, bütün talebe dünyasında malumdur.

Haşim'le arkadaşlarını daima beraber görmeye alışan üniversite muhiti onlara "Mehlika Sultan'a âşık yedi genç" derdi. Hakikat onları iyi ifade eden bir beyit.

Dışarıdan bakanlara hepsi bir tek gözle âşık, hepsi aynı emel ve fikir peşinde dolaşır gibi birbirine bağlı. Herhangi birine sataşırsan arkasında yumruklarını sıkmış yedi delikanlı görürsün. Fakat hakikat acaba dilekleri, aşkları, idealleri, birbirinin aynı mı? Hayır... Bunu Yediler'in kendisi de pekâlâ bilir. Hepsinin Mehlika Sultan'ı başka başkadır.

Bir yılbaşı akşamı kafalar tütsülü, Tokatlıyan'da eğlenirlerken gençler bu "Mehlika Sultan" münakaşasını açmış, Recep alay olsun diye hepsinin "Mehlika Sultan"ın ne kadar başka olduğunu ifade eden alaylı bir destan düzmüştü. Bunu babasına okur okumaz, vaktiyle İstanbul'da çok meşhur olan musiki hocası, şimdi Sineklibakkal'daki evine çekilmiş olan piyanist Osman derhal Yediler destanına bir beste uydurmuştu. Eski halk türküsünden alınmış olan bu havanın sadece temposunu yürük[145] yapmış, alafrangalaştırmıştı. Ve "Dere boyu düz gider" türküsünün "Hoy nereye?" nakaratını "Tralallâ"ya çevirerek, azıcık çapkınlaştırarak ortaya bu neşeli ve canlı "Yediler Türküsü"nü atmıştı. Hatta ihtiyar, Yediler'i evine çağırmış, kendi piyano başında bu şarkıyı onlara talim etmişti.[146] Ondan sonra bu hava İstanbul'un gençlik muhitinde sık sık işitilmeye başlamıştı. Ve ekseri buna iştirak eden üniversite talebesi kendi kendine: "Bizim Yediler burada olacak" derdi.

Bunu, Miralay Nihat ilk defa işitiyordu. Yediler, grubundan tanıdığı gençleri o, şimdiye kadar fazla ciddi

görmüştü. Aralarında çok musikiye düşkün olan Recep bazan köşklerinde piyano çalarsa "Beethoven" ve "Bach"tan seçerdi. Bu hava onların bambaşka bir tarafını gösteriyor, gençliğin altın dairesinde kalan taht, tatlı sırlardan birini ifşa ediyor. Miralay Nihat bu defa bu gizli taraflarını keşfetmeye çalışacak.

Rap rap, rap rap... "Tralallâ... Tralallâ", Yediler yaklaşıyor.

Mehlika'nın adı tek,
Ama yüzü yedi renk,
Yaşı on beş, gönlü pek,
Avcunda yedi yürek,
Tralallâ... Tralallâ...

Gafiller... Mehlika Sultan'ın avucunda yedi değil, yedi milyon yürek var...

"Tralallâ" şimdi karayel dalgaları gibi bir emektar askerin kulaklarına sert sert çarpıyor. Yedi genç ağaçların arasında görünüp kayboluyor. Recep en önde... Hepsinden bir baş uzun. Arkasında ötekiler ikişer ikişer yürüyor. Recep elindeki izci sopasını sallayarak şarkıyı idare ediyor. Hepsinin başı açık, hepsinin saçları uçuşuyor, hepsinin arkasında birer izci torbası. Şimdi dönüyorlar. Kamplarının olduğu düzlüğe giriyorlar. Bir tek ses, Recep'in pürüzsüz bariton sesi son parçayı söylüyor:

Recep'in içi acı,
Sevdiği Nevres Bacı,
Onun gönül köşkünde
Oturur bir umacı.

Yedi ses birden:

"Tralallâ... Tralallâ..."

Şarkı bitti. Fakat hâlâ "Tralallâ" koronun uykulu havasında gümbür gümbür işleyen bir dinamo gibi Miralay Nihat'ın kafasında. Tahta bacağını sürüklemek ne kadar yorucu olduğunu artık duymuyor. "Tralallâ"nın temposuna ayaklarını uydurarak köşke dönüyor.

Balkonda Paşa Baba, takkesini atmış, beyaz saçları perişan, düşecekmiş gibi sarkmış dinliyor. Kolu babasının omzunda Saide ona bir şeyler söylüyor. İhtiyar ince, titrek sesinde Miralay Nihat'a âdeta çarpıntı veren bir tehalükle[147] soruyor:

— Oğlanlar niçin sustu?

— Yerleşiyorlar Paşa Baba.

— Kaç kişi?

— Yedi Paşa Baba.

Yüzü tokat yemiş, ağlamaya hazırlanan bir çocuk gibi buruştu, gözleri dumanlandı, geri çekildi.

— İyi saydın mı? Sekiz olacak.

— Saydım, yedi.

Birden döndü, omuzları içine çöktü, Saide'yi eliyle iterek içeri girdi.

Neden sekiz olduklarını istiyor? Türkiye topraklarının sayısız cenk meydanlarında toprağa düşen yiğit evlâtlarının sayısı sekiz olduğu için mi? Adlarını bile unuttuğu sekiz genç evlâdı hâlâ şuurunun altında yaşıyor, zaman zaman mezarlarından kalkıp rap rap hazıfasında dolaşıyor mu? Ah Türkiye, vah Türkiye... Kaç ihtiyar kafada, kaç kırık gönülde taze mezarlar, içlerinde zaman zaman kalkan taze civanlar var!

Yediler Poyraz Köyü'ne geldiği sabah iskelede fevkalâde denilecek bir kalabalık ve heyecan vardı. Pazardı. Mektepler kapalı, çocuklar sokaklarda. Haşim'in iskeleye doğru gittiğini gören her erkek çocuk arkasından koşmuş, iskeleye yığılmıştı. O, erkek çocukların ideali. Başı açık vapura

yetişmek için jimnastik adımı koşmasını taklit ederler. Fok balığı gibi sert saçları havada, kafası suyun yüzünde, sağa sola sallanarak yürüyüşünü taklit ederler...

O, kahvenin önünden sandala bineceği zaman bir sürü küçük el ona yardım için uzanır. Her hangisiyle o, biraz fazla konuşur, her hangisine bir iş buyurursa, o günün kahramanıdır. Fakat bu sabah birine iltifat etmiyor, yanına sokulan, kulağında vızıldayan küçük alayı eliyle itiyor, yanından uzaklaştırıyor.

Tam iskelenin bilet alınan yerinde durdu, aşağı yukarı gezinmeye başladı. Anlaşılan birini bekliyordu. Biraz sonra Salim nefes nefese iskeleye varır varmaz onun koluna girdi, iskeleye ayak bastı. Omuz vurarak kalabalıkta yer açtı. Yalnız çocuklar değil, büyüklerden de birçoğu iskelede, kimi misafir bekliyor, kimi pazarları on buçuk postasıyla gelen gazate müvezzisini...[148] Hatta sırf vapurdan çıkanları seyir için gelenler bile var.

— Merhaba beyoğlum... Bu vapurdan çıkacaklar değil mi?

— Merhaba beyamca... Evet, bu vapurla gelecekler.

Bu, gazetesini almaya gelen Abdülgaffar Efendi'ydi. Paşa Baba'nın muasırı[149] olan son dostu. Fakat biraz daha az yaşlı olacak ki, daha dinç ve hele Poyraz Köyü'nde olup bitenle herkesten fazla alâkadar. Ve köyün bu haftaki büyük hâdisesi koruda kurulan kamp, oraya gelecekleri söylenen gençler. Dört çadır, on dört oluvermiş, oraya geleceklerin sayısı en aşağı otuz olmalı...

Haşim'le Salim, Abdülgaffar Efendi'den kurtulur kurtulmaz gözlerine iskelenin ucunda duran bir levha ilişti. Yüzünü kalabalığa –fotoğraf makinesine poz verir gibi– çevirmiş, canlı renkli bir kız resmi... Çelebizade Yalısı'ndan Zehra. O da misafir bekliyor. Kardeşi bilmem hangi bankada şube şefi olalı Çelebizade Yalısı'na gelen giden hayli çoğaldı. Abdülgaffar Efendi onun misafir beklemeye geldiğine inanmıyor. "Mutlaka vapurdan çıkacak delikanlılara boy

göstermek için geldi," diyor. Gelinlik çağı gelmiş bir kız. Kimin ayıplamaya hakkı var?

Bugün çok şık. Mavi krepdöşin[150] entarisi içinde endamı en hafif rüzgârla dalgalanan ince bir saz gibi daima tatlı bir temevvüç[151] içinde. Başında yana eğilmiş bir Panama. Uzun ökçeli beyaz podösüet[152] iskarpinleri içinde narin ayaklarını sabırsızlıkla yere vuruyor.

Boğaz'ın mavi hava zemini üstüne konulan bu kız resminden bütün iskeleye bir yasemin kokusu yayılıyor. Yaşlısı, genci Poyraz Köyü'nün aşina bir siması olmasına rağmen yine ondan gözünü ayıramıyor. Çünkü endamını zevkine göre fazla hafif bulanlar bile, simasında bir limonluk çiçeğini hatırlatan başkalık olduğunu itiraf ederler.

Yüzü avuç içi kadar küçük, daima en koyu "Raşel" pudra ile şairane bir şekilde sarartılmıştır. Erguvan renkli dudak boyasını, ağzını olduğundan çok fazla küçük gösterecek bir sanatla kullanır. Bunun için, iki koyu firuze taşı gibi mavi gözleri, siyah uzun kirpikleri arasında ağzından daha büyükmüş hissini verir. Surat bütün mânasıyla Ömer Hayyam rübaiyatından alınmış bir kadını hatırlatır. Hulâsa, billur köşklerde yaşayan, gün görmemiş masal sultanlarına benzer. Bugün bilhassa kokusu, boyası, dudakları ve gözleri her erkeğin içini karıştıran cinsî bir cazibe neşrediyor.[153]

Abdülgaffar Efendi'den ayrılır ayrılmaz Salim'le Haşim hemen ona doğru ilerlediler. Fakat Haşim her nedense iki üç adım atar atmaz vazgeçti, Salim'in kolunu yakaladı, ikisi birden uzaktan selâm verdi ve Haşim teyzezadesini âdeta zorla çımacının durduğu yere çekti.

— Niçin Zehra'nın yanına gitmiyoruz, Haşim?

Haşim yan gözle uzaktan kendisine gülümseyen çiçek yüze baktı. Gözleri ateşe dokunmuş iki çocuk eli gibi kaçtı. Kaşları –daha doğrusu kaşı, çünkü bir hattır–[154] heyecan dakikalarındaki vaziyetini aldı. Harekete geçen bir kobra yılanı gibi dalgalandı, uçları, ortası ayakta, mütemadiyen[155] hareket eden canlı bir helezon oldu.

Onu, Zehra'dan bu sabah kaçıran şey, kendinde ummadığı bir anda hâsıl olan arzu idi. Yoksa o, Zehra ile teklifsizdi. Yaz geceleri Çelebizade Yalısı müdavimleriyle oturur alay eder. Onca Zehra sadece flört etmeyi seven azıcık yapmacıklı, hayli ukalâ bir kadın tipidir. Zaman zaman kokusu, gözleri, bilhassa dudakları asabını sarstığı olmuştur. Fakat bugün haziranın altın ışığında, hatta Zehra'nın bakışı, hesaplı olduğunu bildiği halde, gene arka kemiğini eritmiş, dizini titretmiş, yanık yüzüne kiremit rengi vermiş, arzu ateşiyle altüst olmuştu. Bereket versin serin kafası zamanında ona "tehlike" işareti vermişti.

Kendi çelik kalbine bu tesiri yapan bu genç kız, kadın hususunda âdeta sulu denilecek kadar zayıf olan Şinasi'yle, toy Hasan'a, görgüleri kıt olan Safa ve Ahmet'e kim bilir ne tesir yapar? İçlerinde bir Recep'e güvenilebilir, fakat o da kadınlara karşı nazik davranır... Sonra Recep'in olduğu yeri, bal etrafını saran arılar gibi kadınlar sarar. Recep'i Zehra'ya bu sabah takdim ederse Poyraz Köyü yalıları hanımları onlara kamplarında rahat yüzü vermez. Gerçi Çelebizade Yalısı'yla münasebette bulunmak zaruridir. Fakat biraz zaman geçsin. Kamp demek erkek demek! Bilhassa Yediler, kadın meselelerinde normal olmakla beraber, aralarında kadın istemezler.

Zehra bu sabah Haşim'e fazla tehlikeli görünüyor, ilk gününden onu arkadaşlarına tanıtırsa kafaları dumanlanabilir, muhakemeleri[156] değişebilir. Hâlbuki onlar bu yaz buraya yalnız açık hava ve spor için değil, ciddi konuşmak, istikballeri[157] hakkında bazı kararlar almak için geliyorlar. Bilhassa kadın meselesinde Haşim onlara kendi sabit fikrini telkin etmek istiyor.

— Haşim, neden Zehra'nın yanına gitmedik?

— Cız... Yanarsın...

— Deli misin Haşim? Bak Tatarcık geliyor... Selâm vermeyecek miyiz?

— Gelmez olsun! Görmemezliğe gel... O tarafa gidersen alimallah seni denize atar âleme maskara ederim, Salim.

Haşim'e, Zehra yalnız bu sabah erkek iradesini içinden yiyecek, çürütecek bir zaaf mikrobu gibi gelmişti. Hâlbuki Tatarcık onun hayli zamandan beri harp ilan etmeye verdiği bir örnekti.

Zehra bir zehir olabilir, Tatarcık açıktan açığa rakibi, can düşmanı! Genç erkekler mekteplerde dirsek çürütüp Avrupalarda bir harf öğreneceğim diye senelerce kafa patlattıktan sonra memlekete gelip de iş için bir yere başvurdular mı: "Filan bayan tayin edildi," cevabını alıyor. Tatarcık erkeğin ağzından lokmasını alan, erliğiyle meşhur olan bir cemiyete kadın tahakkümü[158] sokan tip. Haşim onu yere vurmak için bütün bir ömür bile sürse –hatta ona eski kafa bile deseler– yine amansız bir mücadele planı hazırlayacak.

— *Good morning* Lâle... Beni görmedin mi?

Bunu, Zehra'nın yorgun sesi söylüyor. Lâle ona vaktiyle İngilizce okutmuş olduğu için nerede onu görse mutlak birkaç İngilizce kelime kullanır.

Haşim'in ta ensesinden kalın ve soğuk bir ses cevap veriyor:

— Merhaba Zehra...

— Ben misafir bekliyorum.

— Ben de...

— Buraya gelsene...

— Kalabalık basar da misafirim beni göremez diye burada duruyorum. Hem gazete alacağım.

Haşim'le Salim arkalarını döndüler. Lâle'nin elleri keten etekliğinin cebinde, sırtında boynu açık, kolları kısa beyaz bluzu, çıplak ve sandallı ayakları bir erkek çocuk gibi muvazene[159] için birbirinden ayrık, saçları bir demet buğday başağı gibi güneşte parlıyor. Yüzünde ne allık ne pudra, dudakları boyasız. Renkli, boyalı, binbir cilveli Zehra, Haşim'i ne kadar korkuttuysa erkeklerin dikkatini celbetmek[160] için

bir tek hileye müracaat etmeyen, erkek teveccühüne[161] beş paralık ehemmiyet[162] vermeyen Tatarcık onu o kadar kızdırdı: Belki bir oğlan çocuk gibi sadeliği sırf "snop"luktan ibaret. Tatarcık çımacıya:

— Vapur galiba geç kaldı, derken bu kalın sesle bluzun içinden yükselen mermer gibi dik ve beyaz, genç boynu, Abdülgaffar Efendi birbirine çok zıt iki şey olarak telâkki etmiş[163] olacak ki, kendi kendine: "Kız mısın, oğlan mısın, kâfir?" diye sordu.

Salim, Haşim'i daha fazla kızdırmamak için yüzünü Boğaz'a çevirdi. Sağı solu olmayan azılı bir oğlan, Salim, Tatarcık'a selâm verirse belki bir kabalık eder. Salim'i utandırır. Fakat Haşim kendisi selâm verdi. Çünkü kalabalığın tazyikiyle[164] Tatarcık itilmiş, istemeyerek Haşim'e dokunmuştu. Delikanlı başını çevirince Tatarcık'la göz göze gelivermişti. Evvelâ kendisini görmemiş gibi bakan bu ela gözlerin lâkaydîsinde[165] rahatsız olmuş, sonra istemeyerek başıyla selâm vermişti. Fakat Tatarcık'ın mukabele etmediğini görünce bütün bütün kendinden geçmişti.

Tatarcık, koru halkıyla münasebette değildi. Kadınlarıyla yalnız vapurda görüşür, Salim'le Haşim'e de bir defa Zehra'nın bahçesinde takdim edilmişti. O günden beri tesadüf ettikleri zaman bazan selâmlaşır, bazan selâmlaşmazlardı. Salim miyop olduğu için hakikat uzaktan onu tanımaz, Haşim de selâm verdiği zamanlarda bile suratını asardı.

Tatarcık'a gelince; o, iki gençten de hoşlanmaz, lâkaydîlerine faiziyle mukabele ederdi. Hatta Poyraz Köyü halkını medenileştirme programına bu iki kendini beğenmiş genci ithal edip etmemekte tereddüt ediyordu. Fakat bugün onlarla hakikat hiç meşgul olmayacak kadar zihni meşguldü.

Amerikan Kolej'den dostu olan ve Poyraz Köyü'nde halka medeniyet getirme fikrini, Amerika'daki içtimaî hareketler

cereyanını anlatırken Tatarcık'a telkin etmiş olan Miss Barkley bugün ona misafir geliyordu.

Bu aralık Boğaz tarafından gelen şık, beyaz bir yat sahile yakın geçmeye başladı. Güvertesinin parmaklığında beyaz kostümlü, bahriye kasketli, şişman bir adam elinde dürbünle iskeleyi tetkik ediyordu. Yanında yat yarışı kıyafetlerini moda gazetelerinden kopya etmiş bir sürü koca karınlı, kat kat çeneli adam. Hepsi dürbünlerini iskeleye çevirdi.

— Kübik Palas'ın yatı... Kübik Palas'ın yatı...

İskelede bir fısıltı, bir merak. Zehra derhal yüzünü denize çevirdi. Tatarcık kımıldamadı. Fakat yat sahibinin arkasında duran Daktilo Saffet Kandilli Lisesi'nde beraber okudukları Tatarcık'ı tanıdı. İnce bir ses,

— *Bonjour* Lâle, diye haykırdı.

Tatarcık yine kımıldamadı, selâma sadece eliyle mukabele etti.[166] Bu aralık Sungur Balta daktiloya bir şeyler sordu, aldığı cevap onu alâkadar etmiş olacak ki, arkasında birisine bir emir verdi, yat iskeleye daha çok yaklaştı. Haşim'le Lâle yan yana kalabalığın tazyikinden iskelenin tam son tabakasına kadar itildiler. Sungur Balta ile Lâle arasında iskele halkından bekledikleri kampçı gençleri unutturacak kadar alâka uyandıran bir muhavere[167] başladı.

— Osman Kaptan'ın kızı Lâle Hanım siz misiniz?

— Evet benim...

— Ben babanızın eski bir dostuyum... Beni o Anadolu'ya kaçırmıştı... Ben Sungur Balta'yım... Sizi yatıma davet ediyorum.

— Teşekkür ederim. Başka vakit... Şimdi misafir bekliyorum.

— Misafirinizi de davet ediyorum.

Çımacı dişlerini sıktı. Vapur gözükmüş, süratle geliyor.

— Vapur yanaşacak paşam... Küçük bayan yalıya yayan gelse olmaz mı?

— Vapur beklesin. Haydi kızım gayret...

Sungur Balta'nın şişman elleri Lâle'ye uzanmış, Lâle'nin yüzü kıpkırmızı. Haşim hafif hafif öksürüyor. Arkada Abdülgaffar Efendi kendi kendine: "Balta kıza balta olmak istiyor. Tatar Osman'ın Anadolu'ya kaçırdığı demek, buymuş... Kız kızdı. Kalkar mısın Poyraz Köyü ihtiyarlarına yol talimi yaptırmaya... Marifet Balta'yı yola getirmek!" diye söylenirken Lâle'nin kalın sesi sert sert Abdülgaffar Efendi'nin arzusunu yerine getiriyor, yani Balta'yı tekdir ediyordu:[168]

— Vapur yanaşacak, halkı izaç[169] ediyorsunuz efendim, halkın hakkına tecavüz ediyorsunuz... Burası demokratik memleket.

— Vay, bana demokratlık dersi mi veriliyor? Aferin kızım, işte böyle olmalı.

Bu dil dalaşı arasında Tatarcık'a muavenet[170] beklenilmeyen bir yerden geldi. Yatın arka tarafında hasır koltuklarda oturan süslü bayanlardan birinin tiz sesi işitildi:

— Küçük bayanın hakkı var. Ahbaplık sonraya kalsın. Kaptan çek...

Yat uzaklaşırken Sungur Balta elini sallayarak iskele halkına iltifat etti. Ne kadar modern olduğunu ispat ve vapurun üst üste çaldığı düdüklerin arasından sesini işittirmek için: "Yaşasın bize demokratlık dersi veren kadınlık!" diye haykırdı. Ve yat ayrılır ayrılmaz yanaşan vapurun üstündeki genç kalabalık: "Şa... Şa..." diye alkışlıyordu. Ve bütün bu hengâme arasında burnundan gelen sesiyle bir Amerikalı kadın: "*Hello* Lâle!" diye bar bar bağırıyordu.

Nihayet iskele atıldı, çımacının "Savulun" diye geriye ittiği halk arasında yolcular boşalmaya başladı. Artık sesler türlü türlü...

— Merhaba Haşim, merhaba Şinasi, merhaba Recep...

Sonra genç bir ses:

— Sizin iskele ama da alaylı ha. Âdeta tiyatro sahnesi, diyordu.

Halkın bir kısmı gazete müvezzisinin etrafını almış, bir kısmı yat vak'ası geçer geçmez tekrar kamp gençleriyle alâkadar olduğu için birbirine giren izdiham içinde kaç tane olduklarını tahmine çalışıyor:

— On kişi...

— Yok, yirmi kadar var... Yok canım onlar Çelebizade Yalısı misafirleri, gibi sesler işitiliyor ve arkasında Abdülgaffar Efendi hem öksürüyor hem de,

— Bana bir *Cumhuriyet*, diye müvezzisine sesini duyurmaya çalışıyor.

Bir türlü Lâle'ye iltihak edemeyen,[171] kalabalığın içinde Recep'in yardımıyla geçirilen genç bir Amerikalı kadın iskeledeki sahneyi, Amerikanvari bulmuş olacak ki, kahkaha kahkaha üstüne atıyor, bir düziye, "*Oh how jolly!*" diye haykırıyordu. Nihayet Miss Barkley "İşte dostum," der demez Recep gülerek:

— Sağ salim teslim ediyorum... Şapkam olmadığı için selâmlayamıyorum, affedin bayan, demişti.

Kalabalık nihayet dağılmıştı. Haşim arkadaşlarını almış yola düzülmüş, Miss Barkley Tatarcık'a vapurda kendisine yardım eden gençten bahsediyordu:

— Türk gençleri hep bu kadar yakışıklı, bu kadar terbiyeli mi, Lâle?

— Her türlüsü var.

— Ama bunun kadar Gary Cooper'e benzeyen bir erkek görmedim...

Rap, rap, rap...

İskeleden rıhtıma çıkan dar yolun sonunda Yediler durdu. Recep öne geçti. Sopasını kaldırdı. Şarkı başladı:

Mehlika'nın adı tek,
Ama yüzü yedi renk,
Yaşı on beş, gönlü pek,
Avcunda yedi yürek,
Tralallâ, tralallâ!

Bütün köy çocukları arkalarında saf hâlinde, “Tralallâ”ya yirmi çocuk sesi iştirak ediyor. Rap, rap, rap gidiyorlar. Köyün havasında görülmemiş bir neşe, bir hayat akıyor. Miss Barkley, Tatarcık’ın koluna giriyor, şarkıya adım uydurarak yürüyor. Ve Tatarcık da ister istemez ıslıkla “Tralallâ”yı tekrar ederek talime giden genç bir Harbiyeli gibi serbest kolunu sallaya sallaya yürüyor.

122 Huysuzluk.

123 Alışkanlıkları.

124 Kolektif.

125 Etkilenmiş.

126 Bekleyişle.

127 Durmadan.

128 Matematik.

129 Aşırı.

130 Etkileri.

131 Karşıydı.

132 Ruhsal etmenlere.

133 Varlığı.

134 Yeteneğine uygun.

135 Üzülen.

136 Dayanmayan.

137 Acı.

138 Frère Okulları: İstanbul’daki Fransız Katolik erkek okulları.

139 Eğitim Bakanlığı’nda.

140 Çevre.

141 İlkokuldan.

142 Eğilimi.
143 Engelli.
144 Görüntü.
145 Hızlı.
146 Öğretmişti.
147 Heyecanla.
148 Dağıtıcısını.
149 Yaşıtı.
150 (Fr.) *Crêpe de Chine.* Bürümcük türü ipekli kumaş.
151 Dalgalanma.
152 (Fr.) *Peau de suede.* Yumuşak yüzlü, ince ve havlı deri.
153 Yayıyor.
154 Çizgidir.
155 Sürekli.
156 Yargıları.
157 Gelecekleri.
158 Baskısı.
159 Uyum.
160 Çekmek.
161 İltifatına.
162 Önem.
163 Düşünmüş.
164 Zorlamasıyla.
165 Kayıtsızlığında.
166 Karşılık verdi.
167 Konuşma.
168 Azarlıyordu.
169 Rahatsız.
170 Yardım.

171 Buluşamayan.

DAM ALTI, ÇADIR ALTI

Tatarcık'ın ıslığı, iskeleden büyük yola çıkıncaya kadar devam etti. "Tralallâ" kesilir kesilmez iki kız birbirinin kolunu bıraktılar ve tabiî yürüyüşe başladılar. Fakat Miss Barkley evin kapısına kadar mütemadiyen[172] sual sordu:

— Söyle Lâle, yattaki şişman oğlan kim?

— Vapurla geçerken kübik yalıyı görmedin mi? İşte onun sahibi.

— Babanın dostuymuş öyle mi?

Lâle'nin dudakları kısıldı, yüzüne acı denilecek bir mâna hâsıl oldu.

— Öyle diyor. Fakat babamın hemen hiç dostu yoktu. Yalnız yaşadı, yalnız öldü. En yakın olduğu insan bendim. Fakat sen ne biliyorsun?

— Vapur güvertesindeydik. O yakışıklı genç Türk bana sizin konuşmanızı tercüme etti... Hakikat cazip bir genç Türk grubu. Hepsinin adını defterime yazdım. Ben de adresimi o iyi İngilizce konuşana verdim. Tahsilini Cambridge'te yapmış. Hepsi burada bir koruda kamp kurmuşlar. Ben hafta sonları sana geleceğimi söyledim. Beni çaya davet ettiler.

— Bu ne kadar çabuk dostluk?

— Tasvip etmiyor musun?[173]

— Böyle bir şey söylemedim.

— Sen bu gençleri tanımak istemez misin?

— Hayır.

— Neden?

— Misafir oldukları evdeki genci hiç sevmem de onun için.

— O hangisi?

— Kalın siyah kaşlısı...

Miss Barkley içinden: “Bu kız fazla ciddi... Hayattan fazla uzak,” dedikten sonra Lâle’ye döndü:

— Söyle Lâle, köyde ihtiyarlara içtimaî inkılabınızı öğretiyor musun?

Lâle, Kör İsmail’le maceralarını anlatmaya başladı. Fakat Miss Barkley hep iskeleyi, vapuru, gençleri ve bilhassa Recep’i düşünüyordu.

— Sen hiç flört yapmaz mısın, Lâle?

— Vaktimiz yok. Gençlerin bugünkü işi kurulan yeni cemiyeti temelleştirmek, eski fikirler ve ananelerle mücadele etmek.

— İskeledeki gençler galiba senin fikrinde değil. Orada yeşil gözlü, kızıl dudaklı bir vamp vardı, hepsi ona yanık yanık bakıyordu. Ama Hollywood’dan yeni gelmiş gibi bir mahlûktu.

Lâle’nin dudakları biraz daha kısıldı, gözleri ışıldadı:

— Zehra olacak... Onun işi gücü poz vermek. Genç erkeklere gelince; eminim onlar hâlâ kadının kukla tarafını beğeniyor, ekserisi iş sahasına atılan kızlara düşman oluyor...

— Amma yaptın ha... Benim gördüklerim hiç de öyle değil.

— Ne biliyorsun? Sen de görünüşe aldanıyorsun. Yakışıklı diye, sana nazik davrandı diye, hemen mükemmel bir insan olduğuna hükmettiğin adam kim bilir ne biçim şeydir.

Kapının önüne gelmişlerdi. Bahçeye girer girmez Miss Barkley etrafı tetkike koyuldu. Köşedeki küçük bir kulübeyi göstererek sordu:

— Demek senin köpeğin var?

— Hayır, orada köpek değil, keçi yatar.

— Nerede ya?

— Annem otlatmaya götürmüş olacak.

Lâle evin bahçe üstünde olan kapısını açmaya çalışırken bir zaman Miss Barkley’in suallerine cevap vermedi. Ve açar açmaz arkasında arkadaşının, “Ne güzel, ne güzel,” dediğini duydu.

Hakikat sofanın nihayetinde açık duran kapının çerçevelediği manzara pek latifti.[174] Karşı yaka sırtını yamaca dayamış birkaç aşı boyası yayvan yalı önlerindeki mavi sulara gölge salmış, bu tarafta Boğaz suları güneşle oynaşarak akıp gidiyor.

Lâle'nin evi, bu sofaya açılan dört oda, arkasında kiracılarla müşterek olduğu mutfak vesaireden ibaretti. Sofa onların hem yemek, hem de yaşadıkları ve misafir kabul ettikleri bir nev'i salondu. Bu mütevazi yurt Amerikalı kıza birdenbire, bir tarafı sert bir rizayet, öbür tarafı güzelliğin en sade fakat en olgun şekillerini yaratabilecek insanların eseri gibi göründü.

Deniz tarafında karşılık iki alçak minderin üstü, yaylarda bahar günleri açan binbir çiçek renkli, yerli kilimlerle örtülüydü. Pencerelerde Şile bezinden mavi perdeler vardı. Krem, muşamba örtülü yuvarlak bir masanın üstünde yeşil bir kavanozun içine bir kucak kırçiçeği konulmuştu. Duvarlar yeni badanalı, tahtalar siline siline pamuk gibi beyaz... Boğaz'ın ferah aydınlığı içinde gözü gönlü okşayan bir köşe... Hava müphem[175] bir sabun, deniz ve ot kokuyor.

Amerikalı kızın sivri burnu kedi gibi etrafı kokladı, keskin gözleri bütün manzarayı bir anda içine aldı, kafasında, hatta şuurunun içinde taş atılmış sular gibi bir sürü fikir ve his dalgası hâsıl oldu.

— Söyle Lâle, burası eski Felemenk ressamlarının ev içi tablolarını hatırlatıyor.

Helen Barkley, bir psikoloji profesörünün kızıydı. Esasen ailesi Amerika'nın garbında, yani mizaçların sert olduğu bir yerde yaşar ve kendisi orada doğmuştu. Şimdi kendisi Colombia Üniversitesi'ne merbut,[176] solak çocuklar üstünde yeni ruhiyat tecrübeleri[177] yapan pek hususi ve yeni bir mektep hocasıydı. Tecrübeleri beklediğinden bambaşka netice vermiş ve bazı esas kanaatlerini altüst etmişti. Ve iki senedir bu mevzuya dair bir eser hazırlamakla meşguldü.

Lâle'yi, Akdeniz'de seyyah gezdiren bir transatlantik vapuruyla Türkiye'ye geldiği zaman kolejde tanımıştı. Aralarında hayli yaş farkı olmasına rağmen, derhal dost olmuşlardı. Evvelâ Lâle'nin Amerika medeniyet ve terbiye usullerine karşı gösterdiği alâka ve takdir arasında pek sağlam tenkitler de yaptığını görünce, kızın müstesna denilecek kadar serin kafalı ve dürüst düşünceli olduğunu anlamıştı. Kendisi Amerika'nın içtimaî hizmetler ismi altında yapılan tecrübeler ve kurulan müesseselerden uzun uzadıya Lâle'ye bahsetmişti. O zaman başlayan dostluk mektupla devam etmiş ve Helen Barkley bir senelik iznini İstanbul'da geçirmeye karar verirken en çok Lâle'yi düşünmüştü.

Helen, Türkler hakkında çok şey işitmişti ve Columbia'da hayli Türk görmüştü. Gerçi o, Türklerin erkeği dişlerinin arasında bir hançer, belinde çifte çifte yatağan, kadını kafes arkasında lokum yiyen, göbek atan mahlûklar olduğunda inanan devri çoktan atlatmış, belki de öyle bir devrin Garplıların fantezisi olduğuna inanmıştı. Fakat herhalde kadın hususunda Türklerin Amerika'dan, hatta Avrupa'dan bambaşka düşündüklerini farz ediyordu.

Lâle ve onun muasırı[178] gençlerle teması ona Türkler hakkında biraz yeni bir fikir vermişti. Bilhassa Lâle hiç de onun Amerikalı genç dostlarından başka değildi. Ve bu benzeyiş ne onun Amerikan kızlarını hatırlatan yassı, uzun endamından ne sarışınlığından ileri geliyordu.

Lâle, Büyük Harp'ten sonra hâsıl olan dünya gençliğinin bir örneğinden başka bir şey değildi. Düşüncesini hareketle ifade etmek isteyen, azıcık basit düşünceli, hatta zihniyetli Helen'in "on altı yaş kafası" diye teşhis ettiği,[179] bununla beraber becerikli ve realist bulduğu bir tipti. Fakat Lâle'nin arkasında esaslı ve hususi bir medeniyet var mı yok mu? Bunu düşünmek istemiyordu. Çünkü düşününce ister istemez gözünün önüne yatağanlı, şalvarlı, korkunç yüzlü erkekler, peçe arkasında, haremağalarının kırbaçla sevk ettiği[180] kadınlar geliyordu. İşte bunun için Lâle'yi ve onun

muasırlarını samimi, fakat oldukça yeni birer Avrupa mukallidi[181] gibi görmeyi tercih ediyordu.

Filhakika,[182] Bebek'te gördüğü yeni zengin Türk evleri bazan zevkli, ekseri zevksiz, mukallit ruhlu adamların yurdu hissini vermişti. Hatta, orta halli kolej hocalarından iki gencin evi de bu fikrini teyit etmişti. Bir taraftan ucuz bir stüdyo, öbür tarafta otları fırlamış eski minderler ve döşemeler... Ne eskisi geçmiş bir medeniyet ve güzellik hissi veriyor ne de yenisi ölü bir mazinin üstüne aşılanan zavallı bir Avrupalılıktan ileri gidiyor.

Gerçi ona birkaç şaheser cami göstermişler, fakat bütün bunlar ve saraylar gibi sultanların yaptığı abideler, halk tabakasının hususiyetini gösteren ve kökleri mazide olan güzellik, bir hayat görüşü var mı? İşte Helen'in en çok merak ettiği şey bu. Böyle bir şey olabileceğini, zaman zaman halkın terbiyesinden, partal kılıklarıyla münasabeti yok gibi görünen vakarlarından sezmiş ve kendi kendine: "Türklerin göründüğünden fazla bir tarafı olacak," demişti.

Bugün bu sofa ve üstüne açılan odalarda bir medeniyet ve zevk zeminini biraz daha kuvvetle duymuştu. Ve garip olarak bu sofanın ve odaların ifade ettiği medeniyete Helen kendini öteki evlerde gördüğü kaplama medeniyetten daha yakın buldu.

— Dalgınsın Helen.

— Bu ışık, bu başka dünya biraz başımı yordu. Öğleden evvel deniz banyosu yapsak nasıl olur?

Bahçeden biri seslendi:

— Lâle, Lâle!

Lâlezar kapının eşiğinde ayakta durmuş, bir eliyle Lâle'ye bir mektup uzatıyor, öteki eli yanındaki keçinin bir boynuzunu yakalamış, içeri girmekten menetmeye çalışıyordu. Lâle mektuptan evvel keçiye elini uzattı. Dostane bir "tos" âdeta "nasılsın, iyi misin?" dedi ve keçi bir köpek gibi döndü gitti. Helen gülüyordu:

— Senin keçi galiba bir sirkte terbiye olmuş.

Lâle mektubu aldı ve misafirini annesine takdim etti. Helen bozuk Türkçesiyle Lâlezar'la konuşmaya çalışırken o, dikkatle mektubunu okudu. Yüzünde tereddüt ve tecessüsle[183] karışık bir mâna hâsıl oldu. Sonra birdenbire alaylı bir tebessümle arkadaşına:

— Ayağın uğurlu geldi Helen, bana yeni bir ders teklifi var, dedi.

— Neresi? Ümit ederim ki, müstakbel taleben kamptaki gençlerden biridir.

— İngilizce dersi. Müstakbel talebem hakikat kampa pek yakın. Korunun sahibi Miralay Nihat. Bugün benimle üçte görüşmek istiyor.

— Hurrra... Kampla münasebet başlıyor.

— Saat üçte istersen koruya beraber çıkarız. Ben Miralay Nihat'la konuşurken sen dolaşırsın. Çıkar çıkmaz sandalla seni Göksu'ya götürürüm.

— Âlâ!

— O halde sen şimdi rıhtımda azıcık güneş banyosu yap, ben annemle yemek hazırlayacağım.

Rıhtım sofanın denize açılan kapısının önünde mütevazı bir taşlıktan ibaretti.

Helen eşiğe oturdu. Dirsekleri dizlerinde, başı avuçlarında, gözleri dalgın... Yukarıki katın balkonu, tepesinde bir tavan gibi. Sular kırık taşlar arasına dalıp çıkıyor, kulaklarında mütemadi[184] bir fış fış; gözleri denizin içinde bir sürü hayal, birbiriyle dövüş eden bir sürü fikir dalgası. Fakat bütün bu kargaşalık içinde tek bir yüz vazıh,[185] canlı, ayrı: Recep'in yüzü... Balkonda bir mırıltı var, arkada Lâle'nin, kalın, sakin sesiyle annesinin ince hırçın sesi, sol tarafta, bir yalı bahçesinde genç kahkahalar. Her şey bir yaz günü dekoru içinde... Sesler ağır ve müphem bir yaz gecesi rüyasının ahengi arasında. Fakat bir küçük nağme mütemadiyen kendi kendi tekrar ediyor... Recep'in sesi, "Herhalde görüşeceğiz Miss Barkley," diyor. Ve bu dakikada...

Recep:

— Kura çekelim, dedi.

Altı ses birden:

— Kabul, cevabını verdi.

Sırtlarında izci torbalarını yere atmışlar, bir tahta masa etrafında toplanmışlar, kamp hayatına ait son meseleyi hallediyorlardı.

Yer; korunun sağ tarafında alçak ve yer yer yıkık bir duvara bitişik olan düzlüktü. Önleri alabildiğine açık, duvarın üstündeki yamaç, mezarlık ve kır denize uzanıyor, Boğaz tabak gibi.

Dört çadır kurulu olan düzlükteki seyrek fıstık ağaçlarının aralarında, güneş ışığıyla gölgeler birbirine karışarak alaca bir aydınlık oyunu yapıyordu. Çadırın biri seddin altındaki yarığa yakın kurulmuş, üstüne "Levazım ve menzil" yazılmıştı. Yarığın ağzından çıkan bir memba suyu çimento[186] bir küçük havuzda toplanıyor ve oradan böğürtlenler ve çalılar kaplı dar dereye akıyordu. Burası gençlerin mutfağı, kileri ve buranın şefi Recep.

Yediler kamp kurmaya karar verirken uzun uzadıya konuşmuşlar, bir iş bölümü tespit etmişlerdi. Recep aşçılığa talip olmuş ve ona yardımcı olarak Hasan tayin edilmişti. Kampın öteki işleri aralarında nöbetle yapılacaktı.

Seddin gerisindeki üç çadırda ikişer kamp yatağı, hepsinin başında eski gaz sandıklarından birer masa vardı. Kim kimin çadır arkadaşı olacak? Yalnız bu mesele halledilmemişti. Haşim bunu kendi tayin etmek istedi, Salim:

— Herkesin keyfine bırakalım, dedi, nihayet Recep'in fikrinde karar kıldılar. Haşim'le Ahmet, Safa ile Şinasi aynı çadıra düştü.

— İskelede sana geçerken selâm veren kız kim, Haşim?

Bunu, Şinasi sordu. Esasen iskeleden beri zihnini işgal eden bir kadın hayali hakkında malumat[187] almak için Recep'in çekilmesini bekliyordu. Çünkü Recep, kadın

lakırdısı pek şahsî, bilhassa cinsî bir sahaya intikal ederse,[188] fena halde kızar ve soğuk bir bakışla arkadaşlarını susturamazsa, "Siz eski biçimde mahalle zamparalarına döndünüz," derdi. Şinasi öteki arkadaşları kadar yeni, eski tabirlerine fazla ehemmiyet vermemekle beraber "eski" yaftasının üzerine vurulmasını hiç istemezdi. Yaşadıkları bu inkılap ve intikal[189] havasında herhangi genç için "eski biçim" yaftası muzır[190] olabilir, bilhassa Şinasi gibi, babası vaktiyle sarıklı olan bir adam için.

Haşim derhal cevap vermedi. Şinasi kendi kendine: "Haşim mutlaka kıza vurgun olacak. Dikkatli davranalım," diye düşünürken Haşim birdenbire daldığı hülyadan silkindi:

— Çelebizade Yalısı'nın küçük bayanı, dedi.

Safa alaylı bir sesle:

— Zade olduğuna nazaran aristokrat olacak. Tam sana uygun, Şinasi.

Safa, tahsilini Şinasi ailesine borçlu olmasına rağmen belki de onlara karşı minnet altında olmaktan doğan bir gayzla[191] Şinasi'yi her fırsatta iğnelerdi. İkisi de eski sarıklı oğlu, fakat ikisi de en çok bu meseleden dolayı birbiriyle eğlenir, çünkü ikisinin de muhitleri kıyafet ve meslek birliğine rağmen biribirinden çok başkadır.

Şinasi'nin ailesi ecdattan[192] kalma, Emirgân civarında meşhur olan Nizamizade Korusu'nda yaşardı. Babası Nazmi Efendi vaktiyle İstanbul'a mahsus olan alafrangalaşmış eski bir kazaskerdi. Cumhuriyet devrine latasını,[193] şalvarını atıp sakalını, bıyığını tıraş etmek fırsatını verdiği için dört elle sarıldı. İstanbul'un en iyi terzilerinde giyinen Nazmi Efendi, aynı zamanda en Avrupaî görünen örneklerinden biri oluverdi.

Buna rağmen bugünkü Bay Nazmi ne şahsının ne de ailesinin tek bir ananesini, âdetini bozmadan zamanına uydu. Yeni âdetleri eskileri üstüne aşılamakla iktifa etti.[194] Esasen bütün ailede şahsiyetlerini muhafaza ederek zamana uymak kabiliyeti vardı. Yalnız kendi değil, İngiltere'de tahsilini

yapmış olan büyük oğlu bile beş vakit namazını kılardı. Bilhassa bu oğlu Londra'da kaldığı pansiyonda gündüzleri geçen namazlarını, gece *Times* gazetesinin üstünde kılmakla meşhurdu. Pansiyon sahibi kadın: "Mister Nazmi her akşam tam bir saat İsveç jimnastiği yapıyor," derdi.

Ramazanda bütün aile ya oruçludur, yahut öyle görünür, cemaatle teravih namazını kılar. Mısır radyosundan Kuran dinledikleri vakit ihtiyar bayanlar başlarını örter ve ekserisi "Allah Allah, subhanallah" gibi sesler çıkarırdı. Fakat hepsi yılbaşında dostlarına resimli kart yollar. Noel gecesi korudan küçük bir çam kesilir, üstüne hediyeler ve elektrik ampulleri asılır, gelin teliyle süslenir, salonun ortasına dikilir ve o gece gençler sabaha kadar dans eder. Ve Nizamizade ailesi yeni devrin yalnız eğlencelerini değil, batıl itikatlarını da benimsemiştir. Bay Nazmi, bir şirket idaresine aza tayin edilmek için Ankara kazan o kepçe dolaşırken, kendisine mahsus kibar üslubuyla nüfuzlu zatlara hulus çakarken,[195] karısı köşklerinde Zekeriya sofrası kurar, efendisinin gömleğini Kasımpaşa'da meşhur sabık[196] bir şeyh efendiye okutur. Fakat şeyh efendinin bazı nüfuzlu zatların çamaşırını esasen gizliden gizliye okuduğunu tahkik ettikten sonra... Ne olur ne olmaz, görünür görünmez her kuvvetle hoş geçinmeli, halkın inandığı çarelerin hepsine başvurmalı.

Eski İstanbul'da Müslümanlar ayazmalara bunun için adak adamazlar mıydı? Neden zıpçıktı muharrir[197] beyler Zekeriya sofrasıyla eğleniyor? Hem Avrupa'da bile bugün, hatta en makul görünen adamların izahı müşkül birtakım garip itikatları yok mu?

Şinasi'nin zihniyeti tabiî olarak bu muhitin tesiri altında kalmıştır. Kendisinin hiç dinle alâkası yoktur, fakat itikatsızlığını bir marifetmiş gibi teşhir etmez. Yani batıl itikatlarla eğlenir, fakat, bunu kimseye belli etmez. Etrafına ne tabasbus eder[198] ne de kimse ile şu veyahut bu fikir için mücadele eder. Dünyayı –ne eskisini ne yenisini– değiştirmeye kalkmaz.

Onca, dünya bir temaşa[199] yeridir, onu seyretmek için kendine rahat ve yüksek bir mevki edinmekten başka emeli yoktur. Öyle bir yer ki, orada hem kendisi temaşanın bir parçası olacak, yani onu görmek için başlar çevrilecek, hem de kendi etrafını seyredecek. Bunun için hariciyeye girmeye ve mümkün olduğu kadar çabuk sefir olmaya karar vermiştir. Sefaret... İşi az, tantanası bol ikbal mevkisi. İyi sefir, iyi giyinen, iyi briç oynayan, az söylediği için akıllı olduğuna hükmedilen adam... Fazla olarak insanların muayyen[200] bir sınıfının içinden tetkike imkân bulan, gece gündüz güzel kadınlarla temasta, iyi sofralarda yemek yiyen talihli mahlûk.

Bilhassa bu son fırsat Şinasi'yi cezbeder. Hicvi çok sever, tenkit ve tahlil için doğmuş bir kafası yoktur. Bütün bu emellerin arkasında Şinasi'nin kimseye söylemediği başka bir ideali, âşık olduğu bir Mehlika Sultan'ı vardır: Zamanının erkek ve kadın –bilhassa kadın– tiplerinin portrelerini yazmak ve gelecek nesle canlı bir tarih vesikası olarak bırakmak! Fakat bunu para için, şöhret için değil, kendi zevki için yapmak ister, çünkü çoktan not hâlinde başladığı bu eseri kendi sağken neşretmemeye karar vermiştir. Gerek Yediler'in, gerekse ailesinin, eğer görseler uykularını kaçıracak olan bu notları bazan kendi kendine okur, güler. Bunlar arasında bir türlü portresini kavrayamadığı Recep'tir. Buna mukabil en iyi bildiği, notlarında en çok karikatür haline soktuğu Safa'dır.

Safa Aksaraylıydı. Babası Valide Camisi'nde vaktiyle müezzindi, Hacı İbrahim Efendi ismini taşırdı. Şimdi Bay Nazmi'nin bir nev'i vekilharcıdır. Çünkü Safa'nın anası Saadet Hanım, Şinasi'nin dadısıydı. Ve Safa'nın Galatasaray'da tahsil edebilmesi bu intisap[201] sayesinde olmuştu. Yani Şinasi'nin babaannesi kısmen eski çıraklarının oğlu, kısmen de hacı evlâdı diye torunuyla beraber onun mektep masraflarını, cep harçlığını, hatta esvap[202] masrafını cebinden verirdi.

Yediler arasında bir tek yakışıksız, hatta çirkin olan Safa idi. Kısa bacaklı, enli gövdeli, koca kafalıydı. Yamru yumru,

çıkık, inatçı bir alnı, kor gibi ışıldayan siyah gözleri vardı. Burnu bir tarafa doğru çarpık, dudakları kalın, dişleri sarı ve intizamsızdı. Bu sevimsiz simayı zaman zaman cana yakın yapan bir tek şey, bu karanlık yüzü nadiren aydınlatan ve içinden gelen bir tebessümdü. Bundan başka, bu küçük gövdeden beklenilmeyen kalın, ahenkli bir sesi vardı. Bu, onun ailesine nesilden nesile her erkek fertte görülür bir hasletti.[203] Hacı İbrahim Efendi ezan okuduğu zamanlar Aksaray halkı işini gücünü bırakır, susar, dinlerdi. Büyük babası Şehzade Camisi hatibini, cuma günleri dinlemek için, uzak semtlerden gelenleri cezbeden şey de bu sesti. Bugün Safa'nın en kuvvetli noktası bu tabiî mirastı.

Safa, yedi sene içinde yaşadığı Galatasaray havasına kendini bir türlü uyduramamıştı. Galatasaray'ın kendine mahsus zarif bir mizahi görüşü vardır, Safa mübalâğaya[204] mütemayil,[205] âdeta galiz[206] bir hicivle marazlarına hücum eder. Galatasaray bütün mânasıyla bir Garp müessesidir. Safa'nın zihniyetini, Şinasi, eski medrese muhitine, diğer arkadaşları Moskova'ya yahut bugünkü İtalya, Almanya gibi ideoloji hastalığına tutulmuş bir muhite yaraştırır.

O, Galatasaray muhitini yapmacıklı bir İstanbul'la mütereddi[207] bir Avrupa harsının[208] halitası[209] telâkki eder,[210] Galatasaraylılar onu bazan softa, bazan da Bolşevik diye istihfaf eder.[211] En çok kızdığı şey, babasına benzetilmesidir. Hakikat halde bu benzetiliş doğrudur, çünkü baba oğlu muhtelif zaviyelerden[212] bakılan aynı resimdir.

Haricen Safa, babasının daha küçük, daha kusurları mubalâğa edilmiş bir kopyasıdır. İçlerinden bakarsanız bu bir örneklik daha barizdir. Haci İbrahim Efendi bütün ailesini, kendini, bilhassa tek oğlunu, kendince İslâmiyet telâkki ettiği[213] birtakım ahkâma[214] göre yaşatmaya çalışmış, zavallıların ömrünü dinî inzibat[215] dediği demir çember içine almıştı. Karısı bu rejime derhal uymuş, kızı kurnaz ve sinsi olduğu için babasının yanında kendini eski biçim bir

Müslüman kızı gibi göstermiş, evin haricinde dilediğini yapmıştı.

Halbuki Safa, bambaşka bir hilkatte,[216] tıpkı babası gibi içi kudret dolu bir gençti. Bunun için kendini bildiği gün babasına ve babasının temsil ettiği şeye isyan etmişti. Bu isyan onda mutaarrız,[217] muhitini rahatsız eden bir dinsizlik hâlinde tecelli etti.[218] Babası için Müslüman olmayan herkes asılmaya lâyık, işkence edilmesi lâzım bir sürü muzır mahlûkattır.[219] Safa için yalnız dindar olanlar değil, din meselesinde lâkayt[220] olanlar da insanın en büyük düşmanı, kökleri kazınması lâzım gelen, medeniyeti kurutan yabanî muzır otlardır. Hulâsa, Hacı İbrahim Efendi ne kadar eski usul bir softa ise, Safa da o kadar yeni biçim bir softadır. Yani fikir itibarıyla birbirinin zıddı, mizaç itibariyle birbirinin aynı, telkin vasıtaları tamamen birbirine benzer iki örnektir.

Safa belki biraz daha acı, daha ihtiraslı bir örnektir, çünkü senelerce Hacı İbrahim Efendi'nin elinde bir kukla gibi oynatılmış, onun taassubuna karşı içinde öyle bir hınç ve kin birikmişti ki, onun abdest suyuna tükürmek, hatta seccadesine köpek tersi[221] sürmeye kadar cesaret etmişti. Ve yakayı ele verdiği an, babası tavan arasındaki falakayı indirdi, Safa'nın tabanlarını patlatıncaya kadar dövdü. Bunu Safa hiç unutmadı. İçinde, eline kudret geçer geçmez dünyanın ayağını falakaya çekmek arzusu bir kompleks mudille[222] halini aldı. Ancak bununla çocukluğunun zilletini,[223] hacaletini[224] temizleyecekti.

Bu zihniyetin Galatasaray'da fena bir tesir yaptığını görünce ister istemez haricen mutedil[225] görünmeye mecbur oldu. Fakat hiçbir fikrinden vazgeçmedi. Yalnız zamanla düşündüklerini bir ideoloji çerçevesi içine almaya çalıştı. Bu ideolojinin kendi iddiasına nazaran komünist olması iki sebepten ileri geliyordu. Biri komünizmin din düşmanı olduğuna kanaat getirmesi, öteki komünistlerin cebirle, hatta kanla, kurşunla yeni cemiyet kurduklarını istemesiydi.

Zaman zaman komünistlerin demokrat Avrupa usullerini alacaklarını işittikçe onlardan derhal soğurdu.

Safa'nın, sayısı esasen az olan komünist arkadaşlarıyla anlaşmamasının bir sebebi, onun komünizmin iktisadi cephesi ve esaslarıyla pek az alâkadar olmasından ileri geliyordu.

Bu çocuğu Yediler arasına tabiî olarak Şinasi sokmuştu. Fakat çok geçmeden biraz pişman olmuştu. Bazı noktalarda kendisine benzemeyen arkadaşlarla sıkı münasebet Safa'da ne kadar tavır ve ifade itibarıyla ölçü ve sükûn vücuda getirmişse Şinasi'ye karşı o kadar yukarıdan bakan, zaaflarıyla alay eden bir vaziyet vermişti. Ve Şinasi'nin tek hâkim olmadığı zaaf, güzel kız olduğu için, son zamanlarda Recep kadar Safa'nın yanında da kadından bahsetmeye çekiniyordu.

— Çelebizadeler zengin mi?

Bunu Ahmet sordu. İçlerinde en normal, zihniyet itibarıyla belki basit, fakat ne istediğini vuzuhla[226] bilir, pratik bir gençti. Aksaraylı bir bakkalın oğluydu. Safa ne kadar softa babasına benzerse, Ahmet de o kadar bakkal babasına benzerdi. Ecdadı Kayseri'den gelmiş esmer, iriyarı, babacan bir adamcağız... Kendi küçük ölçüsü içinde kurnaz, son derece ihtiyatkâr ve namuslu. Ahmet, babasının büyütülmüş bir örneği. Onun kurnazlığı yanında kuvvetli bir zekâsı da var, ihtiyatı yanında cür'eti ve teşebbüsü de var. Bir taraftan ilk mektepte hesaptan birinci, hocalarının dikkatini celbedecek[227] kadar çalışkan, öbür taraftan sekiz yaşında mektep arkadaşlarına çikolata, mahallede akşamları gazete satarak para biriktirmeye başlayacak kadar çekirdekten yetişen bir ticaret fikri gösteriyor, babasına dükkâna sebze, yoğurt ilâve ettirerek fazla alışveriş temin ettiriyor, dükkânın bir tarafında da mektep çocukları için kalem, kâğıt, uçurtma vesaire koydurarak kendi satıyor, babasından yüzde onunu alıyor. Bütün bunlar ailesini, aralarında bir sülün görmüş

tavuk horoz alayı gibi şaşırtıyor, mahalleli ona bir nev'i çocuk dâhi gibi bakıyor.

Yediler arasında Ahmet'in gönlünde hâkim olan "Mehlika Sultan" servettir. O, çocukluğundan beri fukaralık aleyhine bir misyoner gibi vazeder.[228] Ona göre fukaralık en büyük zillet, âdeta içtimaî bir hastalıktır. Bu illeti, ailesinin büyük fedakârlıkla kendini götürdüğü Galatasaray'da bir kat daha arttı, çünkü oradaki talebenin ekseriyeti müreffeh[229] ve bir kısmı yeni zengin muhitinden geliyordu. Arkadaşlarının çoğu iyi giyiniyor, tavrı itibarıyla Garplıdır ve Ahmet'in ziyaret edebildiği birkaç ev, Paris'ten gelen döşemeci ilanlarından bir sayfaya benziyordu.

Ahmet, Safa'nın aksi olarak Galatasaray muhitine kendini çabuk uydurdu. O kadar ki, Galatasaraylıya tabiî gelen iyi giyinmek, alafranga tavır onda bir ideal şeklini aldı. Fakat bütün bunlar Ahmet'in dış yüzüydü, bunları paranın temin edeceği içtimaî zaruret, ferdî kudretin teferruatı diye telâkki ediyordu. Onun için birinci ve tek ideal: Para = kudret. Yalnız zengin milletler, yalnız paralı fertler kuvvetlidir, medenidir.

O, Amerika zenginlerinin hayatını ezberden bilir, Türkiye'dekileri alâka ile, tecessüsle[230] takip eder.

Şurasını da ilâve etmeli ki, o, sırf siyasi mevkisiden dolayı zengin olanları takdir etmez. Bilhassa, bir gün zengin, ertesi gün beş parasız olan müsrifleri, mirasyedileri, istihfaf eder.[231] Ona göre faydalı zengin zekâsı, çalışkanlığıyla para kazanan, yeni servet sahası bulan ve parasını sokağa atmayanlardır.

Poyraz Köyü'ne kamp kurmaya karar verdikleri zaman, onu en çok cezbeden şey, İstanbul'da yeni zengin âleminin hatırlı bir unsuru olan Sungur Balta'yı yakından görmek olmuştu. Yoksa o, ailesiyle Şemsipaşa'daki ihtiyar bir teyzenin deniz kenarındaki evinde yazı geçirmeyi tercih ederdi. İkinci âmil[232] de, Haşim'i aile muhiti içinde görmek emeli olmuştu. Çünkü o, Haşim'in pratik kafası, modern

düşünceleri için takdir ettiği kadar, zengin bir ailenin evlâdı olmasını da mühim bulurdu.

İskeledeki sahnede Sungur Balta'yı yatında görmek ona hayli heyecan vermekle beraber, o da Zehra'yı yakından görmüş, siyah kirpikli, yeşil mavi gözlerin ışıklarıyla içi karışmıştı. Ve ister istemez, elleri çamaşır yıkamadan şişmiş, saçı başı perişan kız kardeşleriyle mukayese etmişti. Bu kız, ancak zengin bir adamın hayat arkadaşı olabilir. Acaba zengin mi? Yani bütün bu gösterişin, bu kibarlığın arkasında para var mı? Ahmet bunu sırf zengin bir kız almak emelinden dolayı merak etmiyor. Eğer bu güzel kız bütün bu lüks giyinişini borçla yapan cebi delik müsriflerdense tehlikeli bir mahlûk olması lâzım gelir.

Ahmet'in sualine kimse bir zaman cevap vermedi. Haşim çakısıyla bir dal yontuyor, elleri kerpeten gibi, kolunun adalesi odun yarıyormuş kadar kuvvet sarf ediyor. Çeneleri kısık, kaşının ortası, uçları yine harekete geçmiş bir kobra yılanı gibi ayakta, Şinasi, Ahmet'in sualinin cevabını kim verecek diye bekler bir vaziyette; Safa, sigarasının dumanlarını savuruyor, Salim yalnız böcek ve kurbağa konserinin durmadan çınlattığı korunun güzelliğini, uzakta gerilmiş mavi bir kanat gibi sakin denizi gözleriyle içiyordu.

Haşim, Safa'ya:

— Sen bu sigara illetinden ne zaman vazgeçeceksin? Hem de aç karnına... dedi

Salim, Ahmet'e mukabil[233] bir sual sordu:

— Talip misin Ahmet?

— Olsam ne olur? Meşru değil mi, dedikten sonra kendilerine doğru gelen Recep'e seslendi:

— Hey Recep... İskeledeki güzel kız için fikrin ne?

— Hangisi için?

Haşim kısık bir sesle:

— İskelede başka güzel var mıydı?

— İki kız vardı.

— Bu, Panama şapkalısı...

— Tanıdım. Bir defa sizde görmüştüm. Onun güzel olup olmadığını anlamak için yüzünü yirmi dört saat ıslatmalı, keselemeli. Boya maskesinin arkasında ne olduğunu görmeli. Bak eğer öteki kıza güzel dersen anlarım...

Haşim bir kahkaha salıverdi. Evvelâ Recep'in ekseri itiraz ettiği kadın güzelliği meselesini münakaşa etmesi garip, hele Tatarcık'ı güzel bulması daha garip.

— Tatarcık'a güzel diyen bu dünyada bir sen varsın, Recep.

Safa:

— Pardon, ben de onu çok güzel buldum.

Recep:

— Nasıl Tatarcık? Adı[nın] Lâle olduğunu bana vapurda ahbap olduğumuz Amerikalı Miss söyledi.

— Soyadı Tatarcık.

— Demek onunla görüştüğüm zaman Bayan Tatarcık diyeceğim.

— Nerede göreceksin?

— Bizim Miss'i ziyaret edeceğim. Onun evine misafir.

Safa:

— Beni de götür, Recep.

— Hay hay... Bir tek zevki normal insan burada sensin. Ötekiler hâlâ Edebiyat-ı Cedide ölçüleriyle kadının güzelliğini tetkik ediyor... Kansız, çıtkırıldım, örümcek gibi, surat terelelli... Akıl yalelli...

Sigarayı ağzından attı, bir elini şakağına dayadı, bir gözünü küçülttü, ağzını çarpıttı, yayvan, yanık "Şam" ağzı bir "Yalel" tutturdu. Kafası suratı, bir gözü kör, Şamlı bir hanende temsil ediyor, vücudu o havaya göre kıvrıla kıvrıla oynayan Şamlı bir dansöz... Bunu Recep büyük babasından vaktiyle ortaoyununda ve meddahlıkta şöhreti olan Kız Tevfik'ten[234] öğrenmişti. Kız Tevfik müteaddit[235] sürgünlüklerinden birinde Şam'a düşmüş ve ora ağzını, oranın muhtelif tiplerini, âdetlerini ezberden bilir, Sineklibakkal'daki küçük evinde çok sevdiği torununu bütün

bu eski mesleğinin marifetleriyle eğlendirirdi. Fakat Recep'in yalnız Şam'ın değil, Anadolu'nun muhtelif yerlerinden ilham alınarak yapılan eski türkülerden müteşekkil[236] zengin bir repertuvarı vardı. Yalnız, büyük babasını hatırlatan bu türküleri daha başka maskaralıkları, taklitleri nadir yapardı.

Sebebi, Kız Tevfik'in her devirde hem sık hem de kabahati olmaksızın nefyedilmesiydi.[237] Abdülhamit devrinde Şam'a, Gelibolu'ya, İttihatçılar zamanında Konya, Kastamonu ve İzmir'e nefyedilmiş, Cumhuriyet devrinde de yine iftiraya uğrayarak hapse girmişti. Son günlerde umumi aftan istifade edeceği söyleniyor ve belki bundan dolayı Recep neşeli ve keyifli günler geçiriyordu.

Recep, Yediler'in bir tek otuzuna girmiş, yani yaşlısı olmakla beraber, Hasan müstesna,[238] hepsinden genç görünür ve hepsinden ziyade mizacında tenevvü[239] gösterir. Bundan dolayı Recep'i herkes başka türlü bilir. Bazan sessiz, bazan gürültülü, şakrak, bazan mahzun, hatta somurtkan, bazan bir çocuk gibi geveze ve oyunbaz; bazan en zaruri ve yeni fikir meselelerini olgun ve yaşlı bir insan gibi derinden derine, vukufla ve vuzuhla[240] münakaşa eder, bazan inadına saçma söyler.

Görünüş itibarıyla da nereden geçse, bilhassa kadınlar, başını çevirir bakar. Yediler'in en boylusudur. Dal gibi ince olmasına rağmen, Haşim kadar çevik ve adaleleri çelik gibidir. Kumral saçları uzun bırakılır, arkaya taranır. Geniş bir alnı, çenesine doğru incelen uzunca bir yüzü vardır. Açık havada şapkasız gezdiği için, esasında çok beyaz olan teni daima yanıktır. Biraz büyücek fakat daima harekette muntazam[241] kırmızı dudakları açılır açılmaz sedef gibi göz alan dişleri görünür. Fakat en çok tesir yapan şeyi, koyu fındıki renkteki tatlı, derin gözleridir. Miss Barkley'e Gary Cooper'i hatırlatan bu genç, aynı zamanda bütün mânasıyla erkek bir delikanlıdır.

Yediler arasında Galatasaraylı olmayan bir tek genç de Recep'tir. Lise tahsilini Robert Kolej'de yaptıktan sonra

İngiltere'ye Cambridge'e gitmiş, dört sene kalmıştı. Döner dönmez, hem de en yüksek dereceli bir diploma ile, derhal herkes onun bir mevki edineceğini farz etti. Fakat o, Salim'le beraber askerliğini yapar yapmaz üniversitenin hukuk şubesine girdi. Siyaset mi yapacaktı? Hayır, sadece avukat olacağını söylüyordu. Hem de fukara avukatı. Fakat yakın arkadaşlarından, Salim'den sonra Recep'in diplomasından istifade edememesi Avrupa'da yüksek tahsil görmenin gençleri beceriksiz ettiğine dair bir kanaat uyandırmıştı. Fakat ne Recep, ne Salim'de "Vah kadrim bilinmedi" gibi dünyaya küsen, yahut dünyaya yüksekten bakan bir vaziyet yoktu.

Herhalde Recep, Yediler'in en marifetli unsuruydu. Onun kadar etrafını eğlendiren yoktu. Fakat zaman zaman etrafında bir hüzün havası yapması onu öteki gençlerden biraz ayırırdı. Hüzün gençliği şaşırtan, korkutan ve belki de geçmiş günleri düşündüren bir histir. Herhalde Recep malumatı, istidadı,[242] kabiliyetiyle ne kadar zaman adamı ise, mizacı itibarıyla o kadar zamane adamı olmaktan uzaktı. Ötekilerin arasında bir o emelsiz görünür, bir onun dünyadan istediği yokmuş gibi tavrı vardır. Fazla olarak biraz da eski biçim mertliği, dostluğu vardır. Arkadaşlarından hangisi bir müşkülata[243] uğrasa Recep'e müracaat eder, maddi dövüşte yumruklarının, manevî savaşta kafasının kudreti onun bulunduğu taraf için bir kuvvettir. Hilkaten müstehzî[244] olmakla beraber, en gülünç dertleri ciddiyetle dinler, para hususunda gösterişsiz surette cömerttir. Herkes onun vefasından, yardımından emindir. Hulâsa "materyalist" dünyada geçinen zihinlerin pek kavrayamadığı bir örnektir. Onun için ihtiyaçları olunca ondan istifade ederler, çıkar işleri olmadığı vakit ondan "bir tahtası eksik" diye bahsederler.

"Yalel" oyunu iki dakika devam etti. Hasan avazı çıktığı kadar derenin başından:

— Pilav suyu kaynadı, taşıyor, diye haykırdı. Recep uzun bacaklarıyla üç sıçrayışla Hasan'ın yanına vasıl oldu.[245]

— Lâkin bu pilav nefis...
— Salata da...
— Senin bir bu marifetini bilmiyorduk.
— Marifet Hasan'ın...
— Yaşa be Hasan!
— Bugün öğleden sonra ne yapacaksınız?
— Keşif yürüyüşü... Anadolu sahilinde taban tepeceğiz.
— Ben yokum.
— Oyunbozanlık etme be Recep...
— Ben evvelâ Miralay Nihat'ı ziyaret edeceğim, sonra Miss Barkley'in misafir olduğu eve kart bırakacağım... Yani evde yoksalar...
— Tatarcık'ı korkarım bizim kampa kadar getireceksin.
— Reye koyuyorum... Muhalif varsa el kaldırsın.
Kimse el kaldırmadı, Recep devam etti:
— O halde Amerikalı Miss'le beraber onu da çaya davet ederim.
— Bereket versin gelmez.
Bu, Salim'di.
— Ya gelirse? (bu Haşim'di) Sana kardeşçe söylüyorum, Tatarcık'tan kendini sakın, Recep.
— Neden?
— Tehlikeli bir tip... Memleketimizi kadınlaştıran kadın tipi.
— Bana bilakis kendisi erkekleşmiş gibi geldi.
— Onun için muzır[246] ya... Onların yüzünden gençlere ekmek kalmadı. İnsan nereye müracaat etse: "Boş yer yok," diyorlar. Niçin? Çünkü daha evvel koltuğa boyalı tırnaklı bir bayan yan gelmiş.
— Bayan Tatarcık'ın tırnakları boyalı değil.
— Alayı bırak. Ben sana umumi tipten bahsediyorum. Bu kız, erkeğin ayağına karpuz kabuğu koyan kadın cinsi...
— Bir daha inkılap diye bangır bangır bağırdığını işitmeyeyim, Haşim.

— Biz inkılabı, bir Tatar kızı dünyaya rahat, huzur bırakmasın diye yapmadık.

— Senin gibi erkek bir delikanlıya zayıf bir kızla uğraşmak yaraşmaz.

— Bir defa zayıf değil, ayı gibi... Fakat zayıf da olsa umurumda değil. Poyraz Köyü halkına neler yaptığını sen bilmiyorsun. İlk fırsatta hınzıra dünyanın kaç bucak olduğunu anlatacağım.

— Nasıl anlatacaksın?

— Evvelâ çıngır mıngırını denize atacağım.

— O da ne demek?

— Bisiklet...

— Hoppala...

— Dur sana anlatayım da sonra gül. Dün akşam Kör İsmail'i gördüm...

Ağaçların arasından ince ve nazlı bir ses:

— Afiyet olsun, diye Haşim'in sözünü kesti. Yedi genç birden ayağa kalktı, sesin geldiği yere döndü.

Büyük yola giden sık çamlığın gölgeleri arasında gözleri birer bahar yaprağı gibi yeşil, erguvani dudakları nadir bir çiçek goncası, ince yüzünün sun'î sarılığı yeşil çerçeve içinde sihirle, aşkla beraber düşünülen bir kadın siması vardı. En önde Salim, Recep'ten başka hepsi onun arkasında, bu hayale doğru koştu.

— Merhaba Zehra... Seni bu saatte hangi rüzgâr koruya attı?

— Yemekten evvel misafirlere koruyu gösteriyordum. Siz erken yemek yiyorsunuz... (Azıcık durdu) Daha doğrusu ikindi çayını açık havada içmek istiyoruz. Ben burasını piknik için ideal bir yer diye düşünürdüm. Fakat...

Yeşil ışıklar karşısındaki altı gergin yüzü birer birer arıyor, sonra masanın yanında, başında beyaz keten aşçı külahı, önünde beyaz keten önlük ayakta duran Recep'te karar kılıyor. Fakat sesi Haşim'e hitap ediyor:

— Bu sabah neden bana böyle soğuk davrandın, Haşim? İnsan ablasının yanına gelmez mi?

— Pardon... Arkadaşları bekliyordum. Takdim edeyim: Hasan...

— Bilirim, sizde gördüm.

— Şinasi, Ahmet, Safa...

— Şerefyap oldum...[247] Şerefyap oldum... Şerefyap oldum...

— Recep... Hey...

— Aşçıbaşıyı takdim etmiyorsun?

Recep ister istemez kalabalığa iltihak ediyor,[248] Zehra onu hepsinden ayırmış gibi elini uzatıyor, Recep kızıl tırnaklı, solgun ince eli dudaklarına götürüyor.

— Aşçıbaşıyı, bizim çay ziyafetine yardım için bugünlük alamaz mıyım?

— Emredersiniz bayan.

Şinasi, Haşim'in kulağına bir şey fısıldıyor.

— Misafirlerinle beraber bizde çay içmeni arkadaşlar rica ediyor, Zehra. Recep burada kalacak... Yani biz esasen gezmeye gideceğiz.

— Sizi yerinizden çıkarmak saygısızlık olur. Arkadaşlarınız da bizimle beraber kampta çay içerlerse... (Billuri bir kahkahadan sonra.) Görüyorsun ya, sizi kendi yurdunuzda çaya davet ediyorum.

Hep bir ağızdan:

— Teşekkür ederiz.

Zehra'nın yüzünde zafer ve muvaffakiyet çakıyor. Hepsinin zihninde aynı şey:

— Kendini çaya davet ettirmeye geldi. İskelede bizi gördü... Bir numara flört yapılacak mahlûk.

— O halde dört buçuğa kadar *au revoir*.[249] Dört kişiyiz. Sepetimizle her şeyimizi getireceğiz. Yalnız...

Salim isyanla:

— Hayır Zehra... Senin misafirlerin bizim misafirlerimiz... Sepet mepet istemez... Çay hazırdır.

— Mersi.

Zehra'nın solgun eli uzaktan sallanıyor, beş lale renginde nokta korunun gölgelerinde ışıldıyor, vücudu rüzgârda hafif hafif yalpa vurarak ufuklarda kaybolan zarif, beyaz bir yelken gibi.

Yediler yemişlerini yemek için sofraya dönerken Recep'ten başka hepsinin dudaklarında bir tebessüm var. Recep'in suratı gergin, dudakları kısık. Safa:

— Demek biz bugün Amerikalı Miss'in dostunun evine gidemeyeceğiz ha, Recep?

Recep, azıcık acı:

— Belki o da kendi kendini çaya davet ettirir.

Haşim:

— İsterseniz yine gezmeye gidebiliriz, Hasan kalır, onlara ikram eder.

— Hay hay... Hem öyle bir çay hazırlarım ki...

Şinasi:

— Olmaz. Hepimiz kalırız.

Salim:

— Şinasi'nin hakkı var, nezaketsizlik olur...

Hasan:

— Sırf nezaket için kalıyorsanız o başka... İkram hususunda esasen birimiz bir işe yaramaz. Tabiî Recep müstesna...

Recep kendine çevrilen ince yüzlü çocuğun omzunu okşadı.

Yediler'in en küçüğü olan Hasan'a karşı hepsinde bir ağabeylik tavrı vardı. Hem Yediler grubu Hasan'ın en kıymetli, belki elzem[250] bir unsur olduğunu hisseder, hem de ona karşı bir himaye tavrı takınır. O, çok becerikli ve daima hepsinin işini üstüne almaya hazırdır. Fakat bu, yaşı küçük bir gencin, büyüklere hizmet edip onlara hoş görünmek isteyen bir gencin tavrı değildir. Bilakis, kendini bildi bileli üstüne ağır mesuliyetler almış, müşkül ve acı tecrübelerin tesiriyle kuvvetli ve sabit bir karaker edinmiş bir insandır.

Hasan, Anadolu harbinde cesaretiyle şöhret almış, Kürt isyanında bir kolunu kaybetmiş Kaymakam Hasan'ın oğludur. Aile arasında ona "Haso" derler, çünkü anası Diyarbakırlı bir Kürt kızıdır. Fakat bu "Haso" ismi faşizme mütemayil[251] bazı arkadaşları arasında hayli münakaşayı mucip oldu.[252] Hasan'ı hatta, tahrike kadar vardılar ve bu yüzden Haşim'le Recep bazı arkadaşlarıyla yumruk yumruğa geldiği için artık ona Hasan diye hitap etmeyi tercih ediyorlardı. Fakat kendi ekseri. "Benim adım Haso be yahu!" derdi.

Hasan'ın küçüklüğü Diyarbakır'da ve çok meraklı bir facia havasına geçmiştir. Fakat ondan hiç bahsetmezdi. Yalnız yirmi bir yaşından beklenilmeyen görmüş geçirmiş bir hali vardı. Biraz Recep'i hatırlatan tatlı gözleri zaman zaman bir çiçek gibi parlardı. O da Recep gibi zaman zaman dalar, mahzun görünürdü. Hulâsa, Recep'le, konuşmadan birbirlerini anlarlardı. Fakat onun Yediler arasında canla bağlı olduğu Haşim'di.

Hasan, Yediler arasında Galatasaray'ı bitirir bitirmez Tıbbiye'ye geçti. Ve hiç yaşıyla münasebeti olmayacak kadar okumuş, dünya ahvaline vâkıf, bilhassa ilim cereyanlarına[253] meraklı göründü. Herhalde muhiti İstanbul'un en münevver tanınanları arasında idi. Erenköyü'nde otururlardı. Feridun Paşa Korusu'yla münasebeti, babası vasıtasıyla olmuştu. Çünkü Kaymakam Hasan, Miralay Nihat'a çok gelip giden genç nesil askerlerdendi. Ve Hasan'ı ta küçükken koruya getirmiş, bu ince, fakat zeki ve sevimli çocuk derhal Feridun Paşa ailesinin bir ferdi gibi oluvermişti. Garip olarak bu münasebet yalnız erkekler arasında idi. Yani Hasan'ın anası koruya gelmezdi.

Zehra kampın havasını elektrikleyip geçtiği bu heyecanlı saatte ötekilerin zihni başka başka şekillerde Zehra ile meşgulken, Hasan kendi kendine on kişilik çay vermek için lâzım gelen levazımı[254] düşünüyordu.

172 Hiç durmadan.
173 Onaylamıyor musun?
174 Hoştu.
175 Belirsiz.
176 Bağlı.
177 Psikoloji deneyleri.
178 Çağdaşı.
179 Tanıdığı.
180 Yönettiği.
181 Taklitçisi.
182 Aslında.
183 Merakla.
184 Sürekli.
185 Belirgin.
186 Betondan yapılmış.
187 Bilgi.
188 Varırsa.
189 Geçiş.
190 Zararlı.
191 Öfkeyle.
192 Aileden.
193 Cüppesini.
194 Yetindi.
195 Yaltaklanırken.
196 Eski.
197 Gazeteci.
198 Yaltaklanır.
199 Gösteri
200 Belirli.

201 Bağ.
202 Giysi.
203 Özellik.
204 Abartıya.
205 Eğilimli.
206 Kaba.
207 Gerilemiş.
208 Kültürünün.
209 Karışımı.
210 Sayar.
211 Küçümser.
212 Açılardan.
213 Kabul ettiği.
214 Hükümlere.
215 Düzen.
216 Yaradılışta.
217 Saldırgan.
218 Belirdi.
219 Zararlı yaratıktır.
220 İlgisiz.
221 Pisliği.
222 Yoldan çıkaran arzu.
223 Ezikliğini.
224 Utancını.
225 Ilımlı.
226 Açıklıkla.
227 Çekecek.
228 Öğüt verir.
229 Varsıl.

230 Merakla.

231 Küçümser.

232 Etken.

233 Karşılığında.

234 Kız Tevfik, Halide Edib Adıvar'ın *Sinekli Bakkal* romanının kahramanlarından biridir.

235 Arka arkaya.

236 Oluşan.

237 Sürülmesiydi.

238 Hariç.

239 Karakterinde çok çeşitlilik.

240 Kavrayışla ve açıklıkla.

241 Düzgün, biçimli.

242 Yeteneği.

243 Zorluğa.

244 Yaradılıştan alaycı.

245 Vardı.

246 Zararlı.

247 Şeref duydum.

248 Katılıyor.

249 (Fr.) Hoşçakalın.

250 Çok gerekli.

251 Eğilimli.

252 Tartışmaya neden oldu.

253 Akımlarına.

254 Malzemeyi.

ÜÇ KIZ, YEDİ OĞLAN

Haşim:

— Çay için lâzım gelen şeyleri Bebek'ten alalım, ne dersiniz, diye sordu.

Safa:

— Neden dışarıdan fazla şey alalım, kampta ekmek peynir yok mu, diye sordu

Ahmet:

— Sanki onların kendi levazımını getirmelerine niçin müsaade etmediniz, diye homurdandı.

Haşim:

— Senin aklın bu işlere aklın ermez, evlâdım.

Der demez Ahmet'le Safa'nın yüzleri birdenbire bozuldu. Esasen, Safa'nın kamp hayatının masrafına iştiraki bile hayli fedakârlıkla olmuştu. Ahmet'e gelince; onun boş yere sarf edilecek beş parası yoktu. Haşim'in cevabında iki genç birden kendi içtimaî vaziyetlerindeki farkı hissettiler ve bozuldular. Yalnız bu gibi göze görünmeyen, fakat Yediler'in birliğini tehdit eden herhangi vak'ada Recep müdahale eder, Yediler'in münasebet çarklarını bağlar, hayatları eski ahengiyle mecrasını takip eder.

— Bana bak Haşim. Arkadaşların hakkı var. Senin yeşil gözlü yeni Mehlika Sultan'a hoş görünmek için birimiz beş para sarf etmeyiz.

Ahmet'le Safa'nın yüzlerindeki bulut dağıldı. Öyle ya, Recep kadar cömert, bir de üstüne modern cemiyetin icabını bilen az genç vardır...

— Anlaşıldı. Bu çayın masrafını ben vereceğim, fakat birinizi Mehlika Sultan'a yaklaştırmam...

— Pardon, onu davet eden benim...

Bu, Salim'di.

— Pardon, ben de iştirak edeceğim... Mehlika Sultan'ın ben en ciddi talibi.

Bu Şinasi'den.

— Kura çekin.

Bu Safa'dan.

Hasan bu defa araya girdi:

— Üç kişi masrafı paylaşın.

— Kabul mü?

— Kabul.

Haşim ellerini ovdu:

— O halde haydi Bebek'e... Orada her şey buluruz... Hatta havyar bile...

— Öhhö, öhhö... Öhhö...

Öksürdüler.

— Zerde de bulunur mu, sesleri. Nihayet altı oğlan jimnastik adımıyla Poyraz Köyü yoluna düzüldü. İskelede bir çift sandal yakaladılar, sahibini çıkardılar, dört küreğe dört delikanlı kolu yapıştı, sandal Moda yarışlarında birinci gelecek bir süratle uçtu gitti. Denizin üstüne bir "Tralallâ" sesi yayıldı, kıyılarda aksiseda[255] yaptı. Ve bir saat sonra, yani üç buçukta altı oğlan nefes nefese, tıklım tıklım dolu torbalarla kampa yetiştiler.

Koruda milyonlarca ağustos böceğinden mürekkep[256] bir orkestra mütemadiyen[257] ahenk yapıyor, zaman zaman kurbağalar baso tutuyor. Bir yaprak kımıldamıyor. Tepedeki mukaar[258] mavi aynaya hohlamış gibi üstünde şeffaf, beyaz, nefis bulutlar uçuyor. Kampın altında açık yeşil gölgeler var.

Altı genç durdular, etrafı dinlediler. Recep "dondurma yapacağım" diye kampta kalmıştı. Nerede?

— *O, yes, o, yes*..

Bir kadın sesi, sonra birdenbire bir çark dönüyor: Vırrr...

Altısı birden ayaklarının ucuna basarak levazım çadırının önüne gittiler, setten eğildiler, dereye baktılar.

Havuzun kenarında Recep'in yanında bir kız oturuyor. Dereye dar hava geçidinden inen güneş kırmızı saçlarında pırıl pırıl yanıyor. Uzun bacaklarının arasına dondurma kutusunu sıkıştırmış, başı öne eğilmiş, çıplak, yanık kolları mütemadiyen çeviriyor. Recep elinde saat, dakika sayıyor. Anlaşılan nöbetle çalışıyorlar. Hasan tanıdı. Arkadaşlarına:

— Vapurdaki Amerikalı Miss, diye fısıldadı. Oğlanlara çevrilen kızıl başın yüzü çilli, ince, gözleri dost bakışları... Uçları kırmızı kirpikler arasında iki çivit renginde göz, altı çift rengârenk genç gözle sıra ile tanışıyor. Küçük burnunun üstü kırışarak gülüyor.

— *Hello boys!*

Altı kol kalkıyor alay olsun diye Almanvari selâmlıyor.

— Hayl!

Kız elindeki dondurma makinesini bıraktı:

— Benim adım Helen.

— Hayl Helen!

Helen Amerikan telaffuzuyla Fransızca soruyor:

— Şimdi siz de bana birer birer birinci isminizi söyleyiniz.

— Ahmet, Şinasi, Hasan, Safa, Salim, Haşim...

Helen'in gözleri Haşim'de karar kılıyor:

— Siz burada ev sahibisiniz, değil mi?

— Burada yedi ev sahibi var matmazel...

— Bravo... O halde hepiniz benim burada ne aradığımı bilmek ister, değil mi?

— Görüyoruz... Recep'e yardım ediyorsunuz.

— Zeki çocuklar! Evet, Recep beni yolda buldu, çaya davet etti, ben de çayımı hak etmek için çalışıyorum. Torbalarınızı getirin... Saat dörde geliyor... Sandviç yapacağım.

Hepsi setten aşağı atlıyor. Recep:

— Bu ne birader? Bir alay mı doyuracağız?

— Kim bilir, daha ne hesapta olmayan misafir çıkar...

Haşim gözleriyle etrafı arıyor. Recep o menhus[259] Tatarcık'ı da davet etmiş mi?

Şimdi Helen, Yediler'e kumanda ediyor:

— Haydi siz gidin, misafirlerinizi bekleyin. Biz Recep'le her şeyi hazırlarız... Fincanlar, tabaklar orada çadırda.

Altı genç setin duvarına elleriyle sarılıyor, muvazene[260] alıyor, sıçrıyor ve kayboluyor. Birkaç dakika kadar gidip gelme, fincan şakırtısı. Sofra kuruluyor. Sonra hepsi çadırına dalıyor, saçlarına bir fırça vuruyor. Yola çıkan ağaçlığa doğru gidip ayak sesi dinliyor... Nerede kaldılar ya?

İki sade kemik denilecek kadar uzun el dalları ayırıyor, on erguvani tırnak on renkli kelebek gibi göz alıyor. Nazlı bir ses:

— Ah ne güzel, ne güzel değil mi, diyor ve cevap beklemeden birdenbire karşısına çıkan altı genci selâmlıyor:

— *Bonjour* Salim... *Bonjour* Haşim... *Bonjour* herkes. Size misafirlerimi takdim edeyim: Amcazadem Doktor Selâmi, Bayan Selâmi, Bay Tuğrul, Berlin sefaretimizin İkinci Kâtibi, Bay Uzman Hariciyemizin parlak gençlerinden...

İki genç kır âlemi modası gazetelerinden fırlamış gibi giyinmişler, beyaz şayak pantolon, beyazlı mavi çizgili gömlekler, boyun bağları kusursuz bağlanmış, ellerinde birer Panama. Sefaret kâtibi ortasından ikiye bölünüyormuş gibi selâm veriyor, hariciyeli genç vücuduyla münhani[261] çizen bir eğilişle ortalığı selâmlıyor, doktorla karısı el sıkıyorlar.

Zehra, sabahki esvabını değiştirmiş. Keten, kısa, beyaz bir entari, sırtında bol, mavi, şayak bir pardösü, boynunda aynı renkte bir tül. Şapkası elinde, siyah saçları yandan ayrılmış, dümdüz taranmış, ensesinde toplanmış. Gözleriyle kendine oturacak yer arıyor.

Haşim, onun sandalyesini, tepesi fıstık dallarıyla örtülü loş bir yere koyuyor. Ötekiler etrafında, Salim sağında. Evvelâ onunla konuşuyor, hatta sesini alçaltarak. Misafirlerle meşgul görünen öteki gençlerin kulakları Zehra'da. Yalnız Ahmet bu kadar yakın ve hususi bir yerde gördüğü şık hariciyeli örneğinin boyunbağlarını dikkatle gözden geçiriyor. Şinasi, Bayan Selâmi ile meşgul.

Zehra, Salim'den Şinasi, Ahmet, Safa hakkında malumat[262] alıyor. Hasan'ı biliyor: Dikkate değer yaşta değil. Recep'in nerede olduğunu soruyor ve onun da tercümei hâlini[263] öğreniyor. Ondan sonra tabiatın güzelliğini methediyor.[264] Lisanı sade bile olsa, gözleri ve tavrı muğlak düşünceli bir kadın hissi veriyor. İçli, nazik, herhangi kalabalıkta kimseyi biribirinden ayırmadan, herkese müsavi[265] alâka gösteren bir sosyete güzelini temsil ediyor. Ve kendi de bu rolü bugünkü kadar muvaffakiyetle[266] yapamadığına kanidir.[267]

Muvaffakiyetin sırrı, tabiî altı gencin üzerindeki tesiri. Gözleri hangi yüze çevrilirse orada heyecan hissediyor. Kendini, etrafında dolaşa dolaşa kanatlarını yakan bir sürü kelebek ortasında bir aleve benzetiyor. Bir zaman, o altı gence ve altı genç ona mütemadiyen heyecan ve şevk veriyor. Fakat inadına büyük taklidi yapıyormuş gibi konuşan bu güzel yüzlü kızın dar alnının arkasında serin, hesaplı bir dimağ[268] faaliyettedir, hepsine ayrı ayrı kendi görüşüne ve muhtemel[269] faydalarına göre numara veriyor. "Namzet"[270] yahut "flört" unsurları olarak zihninde ayrı ayrı altı genci tasnif ediyor.

Şinasi en münasip bir tip olabilir. Nazmi Molla'nın oğlu... Zengince, içtimaî mevkisi yüksek, fazla olarak diplomasi mesleğine girmek istiyormuş. Giyinmesinden de belli. Tavrı hepsinden fazla salon adamı.

— Nazmi Molla'nın korusunu ben çok merak ederim. Herhalde koru köşkleri yalılardan daha cazip...

— Ne zaman gelmek isterseniz emrinize hazırım. Annem, kardeşlerim de çok memnun olur.

Evet, anne ve kardeş lakırdısı da onun flörtten ziyade namzet olduğuna delalet eder. Hiç de çirkin değil. Şakakları biraz basık, çenesi kısık ama, siyah gözleri uyanık, üstü kemerli burnu eski İstanbul'un vaktiyle kudret mevkisini işgal eden bir aile çocuğu olduğunu gösteriyor; kırpık bıyıkları altında dudakları muntazam, kırmızı, azıcık da

müstehzî. Belki biraz mütereddit[271] bir tip, belki hiçbir zaman kudret merdiveninin son basamağına tırmanacak kadar dar göğsünde nefes yok. Fakat zekâsı, servetiyle mutlak ortalarda bir yer tutacaktır.

Zehra içini çekiyor... Şinasi'den Hariciye Vekili olması beklenemez ama pekâlâ sefir olabilir... Hiç olmazsa müsteşar. Londra yahut Paris müsteşarının karısı olmak fena değil. Zehra, taliplerinde meslek olarak hariciye ister ve bunlar arasında zihninde tasarladığı namzetlerin herhalde en muvafığı[272] Şinasi görünüyor. Nazmi Molla ne yapar yapar, oğlunu mutlak bir sefarat müsteşarı mevkisine çıkarır. O halde? Şinasi ihmal edilmemeli, fakat fazla da üstüne düşmemeli. Evlenilecek adama karşı alınan vaziyet başka, flört yapılacak adama gösterilecek iltifat başka, sırf aklı başından alınıp, kalbi göğsünden koparılıp bir tarafa atılacak erkeğe yapılacak muamele başka.

Şimdi Ahmet'le konuşuyor... Dikkat! Onda da talip vaziyeti var, fakat hiç münasip değil! İri yarı, hantal, gözleri sevimli, canlı fakat ne olsa bir bakkalın oğlu. Geçelim. Flört serisine bile ithal etmek[273] doğru değil. Salim ne demişti? İktisadiyata[274] merakı varmış, hem de pratik kafalıymış, mutlaka milyoner olmayı kuruyormuş... Fakat bunlar hep istikbale[275] ait. Zehra'nın mutlak bu sene evlenmesi lâzım. Arkadaşları çoluk çocuk sahibi... Hatta bazıları otomobilli, yatlı kocalar bulmuş. Kendi üç senedir yirmi beş yaşına demir atmış gibi... Bir defa otuzu bulursa...

Safa ile konuşuyor. Öyle ya, güzel kadınlar çirkin erkekleri de ihmal etmemeli, bu, onların gösterişin fevkinde,[276] bilhassa iyi yürekli olduklarına delalet eder. Fakat münabetsiz çocuk Karl Marx'tan bahsediyor. Sırası mı?

Zehra'nın ensesinden bütün ince vücudunu istila eden bir lerze[277] geçti. Haşim yerini terk etmiş, gelmiş sandalyesinin arkasında ayakta duruyor. Eli omzuna dokundu, kendi eğildi, kızın kulağına bir şey fısıldadı. Ensesini yakan bu hummalı nefes voltajı kuvvetli bir elektrik

şeraresi[278] gibi onu sarıyor. Kendinden üç yaş küçük olan bu kara kuru komşu çocuğu, şimdiye kadar âdeta Zehra'ya büyük ninesiymiş gibi bakan mektepli bu sabah birdenbire bir erkek oluvermiş gibi. İskelede birbirlerine bakmışlar, ikisi de iki aptal hayvan yavrusu gibi cümlei asabiyelerini[279] kıskıvrak içine alan bir tuzağa düşmüşler. Herhalde Zehra bu tuzağın sırf cinsî bir inciza[280] olduğunu fark ediyor ama, ilk defa bunun ne kadar tehlikeli ve kuvvetli bir şey olduğunu itiraf ediyor. Kendi kendine zaafını saklamak, Haşim'e çocuk muamelesi etmek, onunla alay etmek istiyor. Elini arkasına uzatıyor, Haşim'in omzundaki elini yakalıyor:

— Seni yaramaz çocuk seni... Nihayet bu sabahki ihmalinden pişman oldun değil mi?

— Zehra Hanım, Doktor Selâmi bizim Doktor Saffet'i tanıyor. Siz de tanıyor musunuz?

Bunu Hasan soruyor.

— Evet. Karısını da kendisini de tanırım. İki sene evvel annemin bir zatürresini tedavi etti. Fakat karısını çoktan gördüğüm yok. Çocuk doktorları arasında çok şöhret almış diyorlar. Guraba'da[281] çalışıyormuş. Fukaraperver Cemiyeti'yle[282] uğraşıyormuş. Garip kız... Neyse. Siz onları nereden biliyorsunuz?

— Diyarbakır'dan. Karı koca çocukluğumdan beri dostumdur.

— Artık çocuk değil misiniz?

Gülüyorlar. Bu defa Zehra'nın sesindeki rikkat[283] samimi. Gülerken gözlerini kısan, yanakları buruşan, sivri çeneli, tatlı bakışlı oğlan ona kimi hatırlatıyor?

— Kuzum Allahaşkına sizin aşçıbaşıya yol mu verdiniz?

Haşim'in, sandalyesinin arkasındaki elleri onun ince boynunu sıkmak istiyor:

— Sandviçleri filan hazırlıyor. Kusuruna bakma. Yanında Amerikalı bir kız arkadaşı var. Ondan, galiba Amerika hakkında uzun uzadıya malumat alıyor.

— Bu hangi Amerikalı kız?

— Lâle Osman'ın evine misafirmiş...

Haşim yine Zehra'nın kulağına eğiliyor:

— Tatarcık, diyor ve o aralık Helen Barkley'le Recep ellerinde birer tepsi, levazım çadırından geliyorlar.

Bayan Selâmi:

— Ne hoş çift, diyor.

Hakikat öyle. Bir boyda, neşeli, sıhhatli iki genç. Erkek her zamandan ziyade Gary Cooper'e benziyor. Sabahki huşuneti,[284] suratsızlığı zail olmuş,[285] otuz iki dişiyle birden gülerken, Zehra, onun yanaklarındaki çukurlarının, müteharrik[286] dudaklarının ne kadar sevimli olduğuna dikkat ediyor.

Yediler arasında arkadaş, talip, flört, âşık vesaire her nev'i hayat ihtiyacını tatmin edecek genç var. Recep'i Zehra'ya göre tasnif etmeli. Koca olamaz. Parası var, tahsili var, nadir yakışıklılardan, akıllı, fakat bunların birinden istifade etmek niyeti olmayan bir tip. Kudret merdiveninin en alt basamağına olsun ayak atmak aklına bile gelmeyen, kendi âleminde, belki de hiç evlenmeyecek olan bir erkek tipi. Sonra piyano hocası oğlu... Sonra Sineklibakkal gibi aşağılık bir arka sokakta oturuyor. İşte yine yanındaki sevimsiz mahlûka gülüyor ve bu Zehra'ya çarpıntı veriyor.

— Açlıktan ölüyorum, hay Allah razı olsun aşçıbaşı...

— Sandviç, *gato*,[287] simit...

— Şu havyarlı sandviçten...

Herkes ayakta, masanın etrafında. Helen Yediler'in kız kardeşi, ev sahibi gibi herkese ikram ediyor. Herkes yiyor, konuşuyor, gülüyor...

— Bir şeker...

— İki şeker...

— Biraz süt rica ederim...

— Ben limona alışığım...

— Aman bana da şu *petifour*'lardan[288] verin...

Bu kalabalıkta, bu tabiî toplantının zevkine varamayan, umumi konuşmaya iştirak edemeyen bir tek Haşim var. O

sabah gözlerinden aldığı humma mikrobu yalnız kafasına değil, midesine bile hâkim. Elektrik çemberi içine girmiş gibi vücudunun her hücresi ayrı ayrı ihtizazda.[289] O, daima iradesine, hatta cinsî incizaplarda[290] bile hükmedeceğine kaniydi. Fakat sabahtan beri Zehra'nın elinde bir balmumu gibi erimiş, yumuşamış, mütemadiyen onun peşinden gidiyor. Haşim'in nefesi sık sık Zehra'nın ensesinde, elleri ona dokunmak için vesile arıyor, gözleri Zehra'nın gözlerini arıyor.

Ve Zehra yavaş yavaş bizar[291] oluyor. Evvelâ, herkesin farkına varmasından korkuyor. Sonra, Zehra için tek ve kuvvetli bir ihtirasla kendini unutmak imkânı yoktur. Onun hayat kabiliyeti vasi[292] bir sahaya yayılır, derin değildir. O, binbir çiçeğe iğnesini batırıp bal almak isteyen altın bir arı gibidir. Zehra'nın en yüksek telezzüzü[293] kendine başka başka şekillerde meftun,[294] kendinin başka başka şekillerde istifade edebileceği bir erkek kalabalığıdır. Bir tek erkek! Allah esirgesin! Garip olarak o, hiçbir erkekle yalnız kalmak da pek istemez. Halbuki, Haşim bugün kalabalığın içinde kendi başına ona hâkim olmak istiyor.

Zehra, kendine sandviç tabağını uzatan Recep'in fındık rengi gözlerine bakarken, bugün kendisiyle hiç, ama hiç meşgul olmayan bir tek gencin Recep olduğunu düşündü. Recep'i elde etmeyi kısmen gurur meselesi yaptı ve Recep o çilli kızla konuşurken mütemadiyen aralarına girdi, sözlerine karıştı. Ve bunu güya Helen Barkley ile meşgulmüş gibi yaptı. Lâle'yi sordu, Helen Barkley ile ikisinin mutlak kendisini ziyarete gelmelerini rica etti. Fakat Recep, Zehra'nın kendilerine doğru geldiğini hissettikçe hemen Helen'in kolundan yakalayıp başka bir tarafa sürüklüyor.

— Neden bu güzel kızdan kaçıyoruz, Recep?

— Örümcek ağına tutulmuş gafil sinekler alayına girmemek için.

— Fakat örümcek çok cazip, ağı altından...

— Bir de tutulana sor.

Recep'in yüzü bunu söylerken buruşuyor, gözlerinde Helen'i sızlatan bir acı var.

— Siz tecrübe etmiş gibi konuşuyorsunuz, Mister Recep...

— Şuşşt... Yediler'in hepsini adıyla çağıracaktın ya, Helen.

— Sualime cevap vermedin.

— Herhalde bugün tehlikede değilim, yanımda tılsım var.

Recep, Helen'in kolunu okşuyor ve kız içini çekiyor. Bu bir kardeş teması, tehlikeden kaçan bir çocuğun anasına sokuluşu.

— Demek, ben bugün bir nev'i kalkan, yahut zırh vazifesi görüyorum?

— Her iyi kadın, erkek için mukaddes[295] bir kalkandır, Helen.

— Ya fena kadın?

— Müebbet kürek... Pranga...

— Mübalâğa ediyorsun...

— Hayır, bak Haşim'e; bu sabah bundan serin kafalı, bundan iradeli, bundan erkek bir mahlûk tasavvur edilemezdi. Şimdi Zehra'nın cep köpeği... Ben bu nev'i kadını tabiatın en zehirli bir mahlûku addederim.

— Yani bu kız sizin cennet kampının yılanı ha?

— Başını mutlak ezeceğim.

— Kimin başını ezeceksin aşçıbaşı?

Yine omuzlarında Zehra... Recep'in yine gülen dudakları kısılıyor, kaşları çatılıyor. Ve bereket versin o aralık üç uzun ıslık korunun havasını yırtıyor. Ve Zehra gülerek:

— Acaba akşam vapuru bugün koruya mı yanaşacak, diyor.

Herkes susmuş, ıslığın geldiği yeri tahmine çalışıyor ve Helen parmaklarını dudaklarına götürüyor, o da üç uzun ıslıkla cevap veriyor.

— Arkadaşım Lâle beni çağırıyor... Pardon... Gitmeye mecburum. Bu güzel gün için çok teşekkür ederim (Bu teşekkür Zehra'yı bir gölge gibi takip etmiş olan Haşim'e) Bay Recep...

— Dur Helen, ben de seninle yola kadar geleceğim.

Recep yine Zehra'nın elinden kaçtı ve o aralık ağaçlıktan değneğine dayana dayana Miralay Nihat göründü. Yanında Tatarcık.

Erkek, kadın, insanın hepsi tenevvüden[296] hoşlanır. Onun için kampın misafirleri, topallayarak gelen yaşlı Miralay Nihat'ın yanındaki dik, yakışıklı genç kıza alâka ile baktı. Bayan Selâmi, Zehra'nın yüzü bulutlandığı için sevindi. İçinden: "Cırcır böceği gibi ötüyor, gençlerin hepsine tahakküm etmek istiyor... Oh biraz içi karışsın, kıskansın," diyor. Safa'nın gözleri sevinçle parlıyor, çünkü sabah iskelede Lâle ona derin bir tesir yapmıştı ve Recep kalabalığın arkasından Lâle'ye elini sallıyor. O sabah bir an için konuşmamış mıydı?

Hakikat Zehra biraz bozuldu. Evvelâ, biraz Lâle'yi o, kendi sınıflarından addetmez. Miralay Nihat'ın onu takdim ederken soğuk gözlerinde âdeta hayranlık var. Hem neden Miralay Nihat'ın yanında? Bunu anlamalı. Sonra iki saate yakın Zehra'nın sihrine, cazibesine tamamen kendini kaptırmış görünen kampın dikkati ve alâkası başka bir kadına müteveccih.[297] Acaba Lâle'nin daha genç olduğu için mi? Yoksa Lâle'de erkeği cezbeden hiçbir güzellik, incelik yok... Fakat Zehra yanılıyor, çünkü her devirde erkek, Zehra gibi kudreti cinsiyetten gelen kadına olduğu kadar, Amazon tipi kadına da düşkündür. Greta Garbo'nun resmini yatağının başına asan genç erkek, tayyareci Molison'un resmini de masasının üstüne kor. Zehra tipini azap verdiği kadar zevk verdiği için sever, kendinden himaye istediği, süs ihtiyaçları için çalıştığı ve nihayet erkekte mülkiyet gururu ve tefevvuk[298] hülyalarını okşadığı için sever. Fakat bu, onu bambaşka bir tip kadını sevmekten menetmez. Çünkü kendisiyle omuz omuza dövüşen, el ele yuva yapan, her sahada yoldaş olan kadını da sever. Çekirdek hâlinde olmakla beraber, Lâle'de kuvvetli kadın, arkadaş kadın hassaları mevcuttur.

Salim:

— Çay içer misiniz, Bayan Lâle, diyor.

— Teşekkür ederim, Bayan Nihat karnımı doyurdu... Bizim arkadaşı arıyorum, sesi buradan geldi de... *Hello* Helen!

— *Hello* Lâle...

Helen, Recep'le beraber kalabalık arasından kendine yol açtı, Lâle'ye yaklaştı.

— Miralay Nihat, Miss Barkley...

Onlar konuşurken Recep, Lâle'nin uzattığı eli sıkıyor:

— Görüyorsunuz ya, arkadaşınızı ikinci defa sağ salim teslim ediyorum. Bu defa ormanda yolunu kaybetmiş çocuk gibi buldum.

— Derhal himayenize aldınız öyle mi? Mersi.

Safa da lakırdıya karışıyor:

— Helen bize yardım etti.

Recep, Lâle'nin gözlerinin içine bakarak bir gözünü kırptı:

— Helen diyoruz, çünkü o da Yediler'in arasına girdi, hepimizi adıyla çağırıyor... Değil mi Helen?

Lâle, Miralay Nihat'la konuşan kızın kolunu çekti, o hafifçe bir

— Sus, dedikten sonra konuşmakta devam etti:

— Miralay Nihat'la ne yapıyordun, Lâle?

Zehra yine aralarına girmişti.

— İngilizce ders almak istiyor, saatleri tespit için görüşmeye gelmiştim, bayan çaya alıkoydu. Helen'i ıslıkla çağırmak istedim, burada olduğunu Bay Nihat biliyor ki, beni getirdi. (Biraz mânidar bir sesle) Yoksa rahatınızı bozmazdım. Malum ya, çalışan kadınlar pek sosyete hayatına uymaz.

Vakıa[299] etrafında birkaç dost yüz var ama, yine Lâle kendini ehlileştirilmiş bir hayvan sürüsü arasına kaza ile düşmüş bir kaplan yavrusu kadar buraya yabancı buluyor. Hepsinde alâka ve tecessüs[300] var, fakat bir kısmındaki menfi.[301] Bilhassa Haşim, babasından korkmasa gırtlağına atılacak gibi.

— İzin verirseniz gideceğiz. Haydi Helen...

— Müsaadenizle. Sizinle Poyraz Köyü'ne kadar ineceğim, Bayan Tatarcık.

Ortaya bir bomba düşmüş gibi Haşim gülüyor, Zehra gülmeye çalışıyor. Salim ve Miralay Nihat'ın sıkıldıkları belli, Lâle bir gelincik gibi kızarmış. Bunu en dost sesiyle söylemiş olan Recep bir türlü neden herkesin bozulduğunu anlamıyor. Lâle'nin sadece kendine gösterdiği dostluktan şimdi yüzünde eser yok, şiş kapakları altındaki uzun gözlerinin kuyrukları daha şakaklarına doğru çekik, içlerinde vahşi bir ışıltı var. Evet, Recep bir pot kırdığına kani ama, ne olduğunu tahmin edemiyor.

Helen'in kolunu yakalamış giden Lâle'nin yanında o, kendisinin istenmediğini hissediyor ve en garibi bu istihfaf,[302] bu ani düşmanlık kalbini buruyor... Dönemiyor, bir şey söylemeden Helen'in tarafına geçiyor, Helen'in koluna giriyor, başı önünde yürüyor, tıpkı anasına sokulan azarlanmış bir çocuk gibi...

Böcekler, kuşlar, kurbağalar ötüyor, ötüyor.

Lâle'nin sert maskesinin altında bir alay av köpeğinin muhasara ettiği[303] ve kaçacak delik bulamayınca dövüşerek ölmeye karar veren bir tilki yavrusunun pat pat atan kalbi var. Av köpekleri onun için Yediler... Birer kurt kurnazlığıyla onu pusuya düşürmüşler, tahkir ve tezlil etmişler,[304] yüzüne karşı "Tatarcık" diyerek ona Poyraz Köyü'ndeki bunca senedir yalnız şuurunun altında hissettiği bir yabancı, bir sığıntı mevkisini hissettirmişler. Tatarcık! Bunda ta babasıyla başlayan, babasının hayatını zehirleyen bir mâna var. Ve bunu hem de aralarından en sevimlisi, en nazik görünen Recep'e söyletmişler... Haşim'in menfur, menhus[305] kara gözleri nasıl zaferle parlamış, Zehra nasıl sinsi sinsi onunla alay etmiş...

Böcekler, kurbağalar yorulmuş gibi sustu. Güneş erimiş, hava erimiş, dünya gevşemiş... Ağaçların arasına lal rengi, hüzünle taşan bir akşam inmiş... Bülbüller yer yer dem çekiyor...

Âdeta kalbi kırık, gözyaşıyla dolu akşam içini çekiyor gibi. Yaprakların arasından, üstüne menekşe moru, çiçek rengi gölgeler dolaşan firuze renginde yorgun, dalgın bir deniz uzanıyor.

Helen, kendini bir taraftan çabuk, öbür taraftan yavaş yürütmek için zıt istikametlere çeken bu iki dargın, gülünç çocuğu silkti, durdu. Gözlerinden girerek bütün varlığını dolduran akşamı ömründe bu kadar yakından duymamıştı. Sivri burnu havada, mavi gözleri denizde, derin derin nefes aldı.

Recep eğildi, Lâle'nin gözlerini aradı:

— Sizi gücendirdiğimi hissediyorum, fakat sebebini anlamıyorum. Bana lütfen ne yaptığımı söyler misiniz?

Acaba Recep bilmeyerek mi ona Tatarcık dedi? Fakat nasıl olur? Ondan Tatarcık diye bahseden muhit, onu sevmeyen, onunla alay eden muhit olacak... Dikkat! Bir daha tuzağa düşmemeli...

Fakat Recep neden ilk defa gördüğü bir kıza yalvarıyor? Hem de o kadın denilen mahlûktan ürken, imkân dairesinde kaçan bir erkektir. Belki senelerden beri kendine bu kadar emniyet telkin eden ve arkadaş olmak için içinde arzu uyandıran bir kıza tesadüf etmediği için. Öyle ya, Helen'le dostlukları da bir iki saatte teessüs etmemiş miydi?[306] Şimdi Helen'in ince koluna, can kurtaran simidine sarılır gibi sarılmıyor mu? Bu kızların ikisi de Zehra fırtınasından sonra birer liman gibi göründükleri için onlarla kaynaşmamış mı? Fakat Recep'in şuurunun alt tabakalarına inerseniz Lâle ile Zehra'nın orada iki hayal, hayatına başka başka cephelerden hâkim olmuş iki hatıra uyandırdığını görürsünüz.

Zehra, Recep'in hafızasında gömülmüş, unutulmuş zannettiği bir hayali mezarından kaldırmıştı. Recep'te kadın sevmek kabiliyetini senelerden beri körelten bu eski ve acı hatıra, bugün Zehra'nın yeşil-mavi gözlerinden onunla alay etmiş, kızıl tırnakları kapanmış zannettiği eski yarayı yeniden kanatmıştı. Fakat Lâle onda daha sevimli, daha dost

bir simayı hatırlatmıştı. Bu, en çok emniyet ettiği,[307] en sıkı bir kafa ile his birliğiyle bağlandığı bir arkadaş, hem de bir mektep arkadaşıydı. İki sima, iki geçmiş devri Recep'in gönlünde uyandırmış... Zehra'nın temsil ettiği devir çok acı, sekiz sene onu inleten bir gönül hastalığı. Lâle'nin temsil ettiği arkadaş onu bu hastalıktan kurtaran, onunla saatlerce konuşarak fikrini, gönlünü başka bir mecraya götüren aziz arkadaş. Cambridge'te bir gün... Düşünmemeli... O, şimdi bir avuç toprak!

— Recep, dalgınsın?

— Evet Helen... Arkadaşınızı darılttım. Ve niçin olduğunu söylemiyor.

— Söyle Lâle, niçin darıldın?

Delikanlının sesi o kadar samimi, gözlerinde o kadar bariz bir ızdırap var ki, Helen hakikat ona kalkan, ona zırh olmak istiyor. Lâle, Recep'e bakmadan garip bir sual soruyor:

— Benim adımı size kim söyledi?

— Miss Barkley birinci isminizi, Haşim soyadınızı.

Artık tereddüde mahal yok. O sakil, o menhus, o mendebur Haşim mahsus yapmış... Fakat ya bir düzen varsa? Köpeklerden bir defa kurtulan tilki yavrusu ihtiyatlı olur. Lâle'nin yüzü azıcık yumuşamış gibi, fakat dudakları hâlâ kapalı, kısık. Recep bu kadarına da memnun. Yanakları çukurlaşarak tebessüm ediyor, koyu fındıki rengindeki gözleri tatlı, muhabbet dolu:

— Affettiğinizi anlamak için sizi ziyaret etmeme müsaade ediniz... Kuzum... Kuzum...

Helen içinden: "Oğlan Lâle'ye tutuldu... Zavallı çocuk," diyor. Sonra Lâle'ye uzatılıp da havada kalan Recep'in uzun parmaklı elini kendi elinin içine alıyor:

— Ben sizi gelecek pazar Lâle'nin evine davet ediyorum. O zamana kadar Lâle'nin bu esrarlı hiddetinin sebebini öğrenir size söylerim.

— Söz mü?

— Söz.

Recep, Helen'in elini dudaklarına götürüyor, sonra başına koyuyor. Helen içinden "*charming*"[308] diyor ve artık korunun Poyraz Köyü'nün arka sokağına açılan kapısına varmışlardır. Orada Lâle hafif bir baş selâmıyla, Helen kuvvetli bir el sıkmasıyla ayrılıyor:

— *Good bye*,[309] Recep...

— *Good bye*, Helen...

Fakat Recep koruya dönmüyor, küçük sokağa dalıyor, elleri cebinde, başı omuzlarının içine çökmüş, uzun adımlarla sokağın içinde kayboluyor. Deniz kenarına gidecek, korudaki kalabalık dağılıncaya kadar yap[a]yalnız dolaşacak. Kalbiyle, kafasıyla yapyalnız kalmaya ihtiyacı var... Bir taraftan şuurunun altında toplanan binbir eski eşya, yerlerini değiştirmiş, karmakarışık olmuş, onları yerli yerine koymak lâzım, bir taraftan henüz göremiyor, şeklini tayin edemiyor, fakat kalbinin içinde yavaş yavaş açılan bir yeni saadet ufku belirdiğine kani. Ve Recep'in gönlü böyle bir hülya dumanı içinde yüzerken...

Kamptaki hava bariz bir surette soğumuş, misafirlerin arasındaki ahenk, içlerindeki neşe kaybolmuştu. Artık herkes içtimaî bir vazife diye konuşuyor, fakat kımıldanan dudaklar, zoraki tebessümler arkasında her kafanın düşüncesi başka. Ve Lâle'nin gelmesiyle unutulan dondurmaları, Hasan, Haşim, Salim ikram ediyor.

Zehra'nın gözleri dondurma tabağında, dalgın. Gerçi o, Lâle'yi küçük düşürmek, ona haddini bildirmek için hiçbir fırsat kaçırmaz ama, her defasında, akabinde nadim[310] olur. Buna sebep sadece, esasen Zehra'nın fena kalpli olmaması değil, daha doğrusu Lâle'nin aksülameli.[311] Zehra kendisi hakkındaki Lâle'nin hükmünü sezdiği zaman günlerce içi rahatsız olur.

O hüküm: "Zavallı, evde kalmış kız... Koca bulmak için her küçüklüğü ihtiyara[312] mecbur olan biçare! Erkeği elde etmek için her hileye başvuran dişi mahlûk!"tur.

Bugün ilk defa hakikat Lâle yaralanmış, Zehra'yı unutmuştur. Recep gibi bir an evvel Lâle'ye yaranmaya çalışan, kampın en yakışıklı ferdi ağzından ona mevkisini bildirmiştir: Tatarcık! Ha, ha, ha... Lâle'ye bu defa vurulan darbe onu yere sermiştir... Zehra'nın zaferi mutlak! Fakat yine memnun değil. Acaba Recep neden ona: "Bayan Tatarcık" dedi? Recep'in kendinden sormalı. Ne yapıp yapıp o kampa dönünceye kadar buradan ayrılmamalı. Biraz evvel narin sapının üstünde solmaya yüz tutmuş, eğilmiş bir limonluk çiçeğine benzeyen Zehra'nın başı birdenbire doğruluyor. Burada Recep dönünceye kadar oturabilmek için mutlaka etrafında, kaybolduğunu hissetiği heyecan ve alâkayı yeniden uyandırmalı. Mavi-yeşil ışıklar tekrar yanıyor, donuklaşan erguvani dudaklar harekette, ses nazlı, ahenkli:

— Bay Recep'in Tatarcık demesi zavallı Lâle'yi fena halde bozdu.

Doktor Selâmi ile konuşan Miralay Nihat lakırdısını kesiyor, Zehra'ya bakıyor. Alnının ortasında parmak kadar derin bir çizgi var, gözleri hiddetli:

— Recep'ten hiç beklemediğim bir nezaketsizlik.

Haşim:

— Aranızda ondan Tatarcık diye bahsedildiğini işitti, soyadı sandı galiba...

Miralay Nihat, kamp gençlerinin yüzünü tetkik ediyor. Onun, oğluna hiç itimadı yoktur. Bu terbiyesizliğin âmili[313] o olduğuna hemen hemen kani. Azıcık müstehzî:

— Yoksa sen Recep'e kızın soyadı Tatarcık mı dedin?

— Benden böyle bir şey beklediğinize teessüf ederim, baba...

Âdeta kendisine haksızlık edilmiş bir adamın isyanıyla söylüyor. Vay kâfir vay. Yediler'in hiçbiri Lâle'ye edilen muameleden memnun değil. Fakat hiçbirinin Haşim'i ele vermesi imkânı yok. Yediler tesanüdü[314] öyle kuvvetli bir hakikat ki... Hem hepsi sert ve dürüst Miralay Nihat'ın şakaya gelmeyeceğini biliyor. Hepsi Haşim'e kol kanat.

Safa:

— Evet, bu sabah ondan Tatarcık diye bahsedildiğini hatırlıyorum. Ben bile soyadı sandımdı. Fakat niçin Tatarcık denilince bu küçük bayan bu kadar kızardı, diyor.

— Çünkü bu, babasının Tatar olduğunu ima ediyor.

Zehra'nın ince kaşları kalkıyor:

— Yalan mı? Babası Tatar değil miydi?

— Doğru. Fakat bunun arkasında alay var, istihfaf[315] var.

— Bana kalırsa köy ona sırf herkesi izaç eden[316] ısırgan, murdar böceğe benzediği için Tatarcık diyor. Kimseye rahat vermeyen bir tip... Köyde yaptıklarını bir bilseniz baba. Köyün yerden göğe kadar onunla eğlenmekte hakkı var.

Haşim'in sesinde zafer var, sevinç var. Kampta Lâle'ye vurulan darbeden hiç müteessir olmayan[317] o. Bilakis güreş ettiği bir rakip pehlivanı çelme ile devirmiş bir şampiyon heyecanı gösteriyor.

— Köy haksızlık ediyor. Ben bugün ilk defa kendisiyle konuştum. Hayran oldum. Ciddi, kafalı... Hem de kendi kendini yetiştirmiş. Bacak kadar çocukken babası öldü. Kimseden yardım istemedi, kimse kapısını açmadı. Ona rağmen saçlı sakallı adamlara hocalık edecek derecede tahsili var...

Zehra sözünü kesiyor:

— Siz, Tatarcık ısırmasını ilk hoş bulan Poyraz Köylüsünüz, Miralay Nihat.

— Köyün kızlarının ona benzemesini çok isterdim.

— Bana taşsa, Allah esirgeye derim.

— Hâşâ... Sen olduğun gibi kal kızım...

Miralay Nihat'ın gözleri biraz yumuşamış, Zehra'ya gülüyor.

Bayan Selâmi ayağa kalkıyor:

— Saat altıyı geçiyor, Zehra...

— Ne olur?

— Daha erken...

Bunu Haşim'le Miralay Nihat söylüyor. Belki ev sahibi oldukları için. Fakat ötekilerin hepsi ayakta. Artık Recep'i beklemek için bahane yok.

— Bu latif çay ziyafetine teşekkür ederim... Doğrusu vaktin nasıl geçtiğini hiç duymadık.

— O halde yine buyurun...

— Bu defa nöbet benim. Yedinizi de gelecek pazar bizim yalının bahçesine davet ediyorum.

— Davete ben dahil değilim.

Miralay Nihat, biraz kızdığını hissettiği, elinde büyüyen komşu çocuğunun gönlünü almak istiyor:

— Cesaret edemedim. (Sitemli) Belki ders saatine tesadüf eder.

— Hocamı da getiririm.

— Hay hay. Esasen hafta sonları Lâle'ye misafir olacağını söyleyen Amerikalı kızı da davet etmiştim.

Lakırdıyı daha fazla uzatmak imkânı yoktur. Zehra'nın bir yanında Şinasi, bir yanında Haşim, Salim doktorla karısının ortasında yola düzülüyorlar. Hasan'la Ahmet fincanları toplamaya başlıyor. Miralay Nihat, Safa ile ayakta konuşuyor:

— Sizin vaktiyle çok itirazı mucip olan[318] din aleyhinde bir risale neşretmiş olduğunuzu işittim, Bay Nihat, doğru mu?

— İtirazı mucip olacak kadar dikkati celbetmedi.[319] Esasen din aleyhinde de denilemez. Yanılmıyorsak "Aklın nakle tefevvuku"[320] ismindeki küçük eserim olacak. Bunu nereden işittiğinizi sorabilir miyim?

Safa'nın hafızasında babasının gayzdan[321] gerilmiş, sapsarı olmuş yüzü. Oğlunun Miralay Nihat'ın korusunda misafir olacağını işitince: "O zındık, cehennemlik herif... O dine imana dil uzatmış olan kâfir..." diye bağırdığı an uyanıyor. Fakat Safa, Miralay'a iyi tesir eden meşhur tebessümüyle bakıyor:

— Bir arkadaşım bu eserinizden hayranlıkla bahsetti. Çok görmek isterdim, fakat satıldığını bilmiyorum.

— Satıldığını zannetmiyorum. Ben size bir nüsha verebilirim...

Miralay Nihat'la Safa yan yana ağaçların arasından kaybolurken Hasan, Ahmet'e:

— Saat yediye geldi, Recep nerede kaldı? Bu akşam listede balık var. Gidip almak lâzım, diyor.

Ve Recep bu dakika Kör İsmail'i yakalamış, işportasındaki barbunyaların hepsini satın almış, balıkçıyı önüne katmış, korunun yolunu tutmuştu.

255 Yankı.

256 Oluşan.

257 Sürekli.

258 İçbükey.

259 Uğursuz.

260 Denge.

261 Eğri.

262 Bilgi.

263 Özgeçmişini.

264 Övüyor.

265 Eşit.

266 Başarıyla.

267 İnanıyor.

268 Bilinç.

269 Olası.

270 Aday.

271 Kararsız.

272 Uygunu.
273 Katmak.
274 Ekonomiye.
275 Geleceğe.
276 Üstünde.
277 Titreme.
278 Kıvılcımı.
279 Sinir sistemlerini.
280 Çekim.
281 İstanbul'daki Guraba Hastanesi.
282 Fakirlere Yardım Derneği.
283 İncelik.
284 Sertliği.
285 Gitmiş.
286 Kıpırdayan.
287 (Fr.) *Gâteau*. Pasta.
288 (Fr.) *Petit Fours*. Küçük pastalar.
289 Titremekte.
290 Çekimlerde.
291 Rahatsız.
292 Geniş.
293 Zevk aldığı.
294 Tutkun.
295 Kutsal.
296 Değişiklikten.
297 Yönelik.
298 Üstün olma.
299 Gerçi.
300 Merak.

301 Olumsuz.
302 Küçümsenme.
303 Kuşattığı.
304 Horlayıp aşağılamışlar.
305 Nefret uyandıran, tiksinç.
306 Kurulmamış mıydı.
307 Güvendiği.
308 (İng.) Sevimli.
309 (İng.) Hoşçakal.
310 Pişman.
311 Tepkisi.
312 Yapmaya.
313 Sebebi.
314 Anlaşması.
315 Küçümseme.
316 Rahatsız eden.
317 Üzülmeyen.
318 İtiraz edilen.
319 Çekmedi.
320 Aklın anlatılan üstünlüğü.
321 Öfkeden.

POYRAZ KÖYÜ GECESİ

Gece, siyah bir ipek perde gibi Boğaz'a inmişti. Tıpkı esatirî[322] dramlar oynanırken sahnenin önüne inen şeffaf kara perde gibi. Arkasında mor göğün gümüş yıldızları pırıl pırıl; deniz lacivert sırtlı bir ejder gibi iki kıyı arasında kıvrıla kıvrıla akıp gidiyor; ağaçların arası koyu yeşil; içlerinde ateşböcekleri yanıp sönüyor, tutulmayan, görülmeyen bir hayat, havanın her zerresinde şiddetle faaliyette... Kuş, kurbağa, böcek!

Kampın ortası beyaz bir ışık lekesi. Fıstık ağaçlarına asılan fenerlerin mütemadiyen altlarına döktüğü ak aydınlıkta yedi genç yemek masasının etrafında sırlı ve sihirli bir gece perdesinden tamamen ayrı.

Recep, dudaklarının arasındaki piponun sönmüş olduğunun farkında değil... Kapalı kapılar aralığından içerideki büyük dünyasını gözetlemeye çalışan küçük bir çocuk tecessüsüyle[323] gecenin arkasındaki âlemi görmeye çalışıyor. Elini uzatsa yerle gök arasına gerilen siyah hava tülünü kaldıracak, sönmeyen ışığı, ezelî gündüzü görecek... Belki de ezelî karanlığı, kim bilir?

Hakikat hâlde Recep'in gözetlediği şey, kendi içindeki kâinattı. Yaprak kımıldamayan uzun yaz gününün sakin, ağır havası içinde sadece, Recep'in şuurunda esen bir kasırga senelerin biriktirdiği, yerleştirdiği hatıraları birbirine katmıştı. Şuurunun altına çökmüş olan bütün bu geçmiş hayat, kazazede gemi enkazı, boğulmuş insan cesetleri gibi şuurunun üstüne çıkmış, yüzüyor ve Recep onları aşağı itmek, yerlerine koymak, üstlerini kapamak, unutmak istiyordu. Fakat kafasının içinde bu ameliyat devam ederken

bir taraftan da kulakları masa etrafındaki sesleri kaydediyordu.

Ahmet sigarasını bir düziye çekiyor. Hasan'ın ince yüzü bumburuşuk, gözlerini uykusu gelmiş bir çocuk gibi kırpıştırıyordu. Ahmet'in şaşılaşarak sigarasının ateşini seyreden gözlerinin içinde bir hülya – yat, koru, yalı sahibi milyoner Ahmet ve yeşil gözlü, saz gibi ince, peri gibi güzel karısı... Başından ayağına kadar ipek ve elmas içinde. Hasan'ın kırpışan gözlerinin arkasında başka bir hülya – uzun, iri, kıvırcık kara saçları omuzlarına dökülmüş, siyah gözleri tatlı şehla bir kadın. Gerçi arkasında ipek bir pijama var, fakat ellerinde hizmetçilik günlerinin, ağır emeklerinin vurduğu damgalar da var. Parmakları şiş, kırmızı, avuçları sert, geniş, kudretli eller. Fakat Hasan'ın omzuna dokunduğu, yanaklarını gül yaprakları okşar gibi, kıyamayarak sevdiği zaman temasları ipekten örülmüş bir rikkat[324] timsali. Bu eller Hasan'ın anası Zeyno'nun. Hasan kitaplarının üstünde uyuklarken o ayaklarının ucuna basarak odasına gelir:

— Gözünden uyhu ahir, soyha... derdi.

Bu tatlı ses şimdi kulaklarında, bu eller onu muhayyilesinde[325] soyuyor, yatağına yatırıyor, arkasını sıkıştırıyor, alnına sıcak dudaklarını dokunduruyor. Sonra... Hasan o kadar bunları özlüyor ki, içi sızlıyor, gözleri sulanıyor ve etrafına göstermemek için gözlerini bir düziye kırpıştırıyor.

Şinasi'nin gözleri uyanık, Yediler'in yüzünde dolaşıyor, dudaklarında ince, müstehzî[326] bir tebessüm.

Haşim bu akşam her zamandan ziyade sinema perdesinde yakından görülen keskin bir fotoğraf profili. Her zamandan ziyade henüz bilenmiş bir balta gibi. Gözleri ışıldıyor... İçlerinde ileriye atılan, bir şey yakalamak istiyen bir ihtiras var... Tıpkı, tıpkı tehlikeli bir av kovalıyor gibi... Pusuya yatmış, ateş edeceği anı ihtiyatla, dikkatle hesaplayan yavuz bir avcı. Avı yeşil gözlü, erguvan renkli dudaklı, lodos dalgası gibi insanın içini karıştırarak yürüyen bir dişi mahlûk!

Safa ile Salim münakaşa ediyor. İkisi de beyaz, yeşil zemindeki hareketsiz başlar arasında, mermer bir duvarda kabartma olarak oyulmuş bir heykel grubunun birdenbire canlanmış, dile gelmiş iki başı gibi. Safa'nın şiddetle hareket eden dudaklarının içinde sarı, çarpık dişleri ısırmak, ezmek istiyormuş gibi birbirine çarpıyor, âdeta gıcırdıyor; burnu daha çarpık, gözleri iki siyah kor, kısa kolları, küt parmaklı elleri büyü yapıyormuş gibi havada, garip münhaniler[327] çiziyor. Eliyle, gözüyle, sesiyle, bütün vücuduyla konuşuyor.

Salim'in ışıkta daha beyaz görünen, şişman sarışın yüzü mermer bir maske gibi. Fakat bu hareketsiz simada hayat memat meselesini münakaşa eden bir adamın ciddiyeti, ihtirası, hatta taassubu var. Bu akşam onu ehemmiyetsiz bir mektep hocalığında demir atıp kalmış, sakin ve gevşek bir genç diye düşünmek ihtimali yoktur. Yediler'i en çok alâkadar eden, ekseri saatlerce süren bu münakaşa, bir mevzuya dairdir. Esasen yalnız Yediler değil, ekseri genç gruplarının çenesi ve kafasını yoran bir mevzu... Kendi aralarından muhayyel bir kabine çıkarmak. Bu laftan Recep'ten başka biri bıkmaz.

Haşim başvekildir. Salim'e maarifi verir. Bu, Salim'e "Maarif nasıl olmalı" meselesi üzerinde umumiyetle bir sürü laf söyletir. Fakat sakin ve nazari bir tavırla. Bunu söylerken hiç de kendini maarif vekili mevkisinde gören yahut görmek isteyen muhteris bir adam hali yoktur. Ahmet'e iktisat vekâleti verilir nazlanır, ziraat verilir omzunu silker. Hayır, o kendi hesabına zengin olmak ister. Israr ederler, nihayet bir fedakârlık olarak kabul eder. Ekseri için bu mükâlemenin[328] yarı alay, yarı ciddi bir tarafı vardır. Haşim'in alayında "Bakın bu hülyalar hakikat olduğu zaman hepiniz şaşacaksınız" diye meydan okuyan bir ruh sezilir. Fakat Safa ciddidir. O teklif beklemeden hem Dahiliye'ye hem de Adliye'ye talip olur. Haşim her defasında başını sallar:

— Mevkisine sahip olmak isteyen başvekil Dahiliye'yi elinde tutmaya mecburdur. Adliye senin için biçilmiş kaftan

azizim, der.

Ve münakaşa her zaman bu noktada azar.

Bu akşam münakaşa yalnız Safa ile Salim arasında geçiyordu. Adliye meselesine kadar kimse alâkadar olmadı, hatta Haşim bile. Salim'in sesi kısık, heyecanlı:

— Herkes masumdur, aksi ispat edilinceye kadar, diye âdeta haykırdı.

— Fakat senin zihniyetin en iptidai[329] bir polis zihniyeti, Safa...

— Seninki de realiteye istinat etmeyen[330] bir esas...

— Emin ol Safa... Bir gün sen hakikaten adalet mevkisine geçersen...

Haşim elini masanın üstüne vurdu, lakırdısını kesti:

— Neden Safa'nın esasına[331] her gün itiraz ediyorsun? Bugün dünyada onun fikri yavaş yavaş galebe çalmıyor mu?

Salim'in dudakları, hatta gözlerinin içi bile heyecandan solmuş, yüzünün ak rengini almış, âdeta kafası çelikten dökülmüş gibi duruyordu. Yalnız dudaklarının kımıldamasıyla ve zahiren[332] tam bir sükûn içinde konuşmasına rağmen, kelimeler Yediler'in kulağına birer çekiç darbesi gibi iniyordu:

— Senin adalet esasın galebe çaldığı gün, Safa, dünya muazzam bir zindan, insaniyet beş on kırbaçla zindancının sürdürdüğü bir mahpus alayı olacaktır.

Recep, Salim'i bu kadar hiddetli görmemişti:

— Haksızlık ediyorsun, azizim. Bilhassa sen münakaşada soğukkanlılığını kaybedenleri ayıplamaz mıydın? Bütün bunlar sırf Safa'nın sola doğru fikirlerinden dolayı sana batıyor. Halbuki her müfrit...[333]

Şinasi gülüyordu:

— Âdeta işi ciddi tutuyorsunuz be.

— Nasıl tutmam? Adalet hatta mefhum[334] hâlinde bile ferdin yeryüzünde bir tek dayandığı kuvvet, teselli bulduğu ideal. Biz gençler onun muhafızı, bekçisiyiz. Hepimizin bu hususta kati ve müsbet bir fikri olmalı. Bence ister sağ, ister

sol, nereden gelirse gelsin insaniyetin tecrübe etmediği, zıpçıktı, keyfî adalet esasını icat eden kafaları ben ezmek isterim.

— Ohho... Amma *rigolo*[335] herifsin, Salim. Bizim Safa'nın sağı solu var mı ya. Kıyafeti moda, içi (eliyle sarık işareti yaptı) softa. Ne kadar yakası açılmamış felsefeye istinat eden[336] fikir varsa yakalar.

Safa, Şinasi'ye çattı:

— Şimdi de benim faşist olduğumu iddia edeceksin. Sağla solu fark edemediğimi mi zannediyorsun?

— Sol fikirler ve ahkâm[337] Karl Marx'a dayanır. Sen onu yarım yamalak okuyor, kendine uyduruyorsun.

— Seninle her an Karl Marx'tan imtihan olurum.

— Ben herhalde sıfır alırım, birader. Çünkü hiç okumadım. Fakat, o kadar senin ağzından birbirini tutmayan tefsirlerini[338] dinledim ki...

Bu defa Haşim elini masaya vurdu:

— İkinizde de mektep talebesi zihniyeti var. Şunu okumuş, bunu okumamış... Bunların hepsi bir sürü kuru laf be! Her nazariye[339] zamana göre tefsir edilir. Her kumaş her biçime gelmez ki. Biz ne sağız, ne de sol. Biz demir gibi ortaya ayak basmışız... Biz biziz. Bizde büyük adam elindeki insan malzemesine uygun nazariyeyi bulmakla mükelleftir.[340] Mesela...

— Asıl mektep talebesi zihniyeti sizde. Bak, sen bile ne kadar işi ciddiye tutuyorsun.

— Niçin tutmayalım?

Bunu Safa ile Salim bir ağızdan sormuştu.

— Çünkü, deniz kenarında kumdan kale, saray yapıp da sahi zanneden çocuklar kadar gülünç oluyorsunuz. Saray, kale kuran mimarlar çocukluğunda bunları kumdan yapmış adamlar arasından çıkar.

— Bu meseleyi seninle baş başa uzun konuşmak isterdim, Salim.

— Doğru... Ne zaman istersen benim odama gel... Allah rahatlık versin...

Salim'le Safa ağaçların arasında kayboldu. Birbirleriyle fikir meselesinde kavga edecek kadar kendinden geçmiş olan iki genç, şimdi birbirlerine en yakın. İkisi de fikir denilen görünmez ve belki de insanlara maddi bir fayda temin etmez olan kuvvete iman eden tipler. Birbirinin aksi de olsa yine bu bir bağ. Safa içinden: "Ben iktidar mevkisinde olsam en evvel Salim'i asarım, fakat yine en evvel ben mezarına çiçek atar, şapkamı çıkarır, diz çöker ağlarım," diyor. Salim içinden: "Yediler içinden en imanlısı, en kudretlisi Safa... Bir kere bu saçma, muzır[341] fikirlerinden kurtulsa... Ona bazı eserler tavsiye etmeli, onunla meşgul olmalıyım," diyor. Ve zahiren[342] bambaşka şeyler konuşarak Salim'in evine kadar gidiyorlar.

— Biz denize kadar yürüsek...

Bunu Recep söylüyor.

Hasan esnedi. Kafasının içinde uzaktan gelen bir kadın sesi bir düziye: "Uyhun gözünden ahir, soyha..." diyor. Kalktı, gerindi:

— Ben erken yatacağım. Allah rahatlık versin.

Recep, Hasan'ın arkasından baktı.

— Bu çocuğu bugün fazla çalıştırdık.

Haşim kızardı:

— Fincanları benim yıkamam lâzımdı, fakat...

— Bugünlük zararı yok, azizim... Hiçbirimizin aklı başında değildi ki...

Şinasi müstehzî bir sesle:

— Yedi oğlan üç kız muamması bizi yordu, diyordu.

— Kızı oğlanı bırakalım da sahile doğru bir gidelim, olmaz mı?

Şinasi esnedi:

— Beni geçin... Ben yatacağım... Safa dönmeden uyumalı, yoksa başımı yer. Malum ya, softa lakırdısı olunca kendinden geçiyor. Âdeta tehlikeli bir tip ha!

— Yediler arasında tehlikeli tip yoktur, sen ne dersin, Recep?

— Okey, derim.

Haşim'le Recep de kol kola denize inen büyük yola doğru gittiler.

— Pazı adalelerim o kadar gergin ki, elimde yay olsa keman gibi çalacağım, Haşim.

— Gevezeliği bırak Recep, bu sefer iş ciddi.

— Anlıyorum.

— Zaten senden bir şey gizlenmez ki... Projektör gibi gözlerin var.

Recep'e dert yananlar hep buna benzer bir mukaddeme[343] yapar. Yalnız Haşim şimdiye kadar hissî meseleleri Recep'le hiç konuşmamıştı. Esasen şimdiye kadar kadın meselelerinde pratik ve normaldi. Buna tabiatın cilvesi der geçer, onları ne Freud usulü tahlil etmeye çalışır ne de hiçbirinin uzun ve karışık bir sergüzeşt[344] olmasına zaman bırakırdı. Bugün tabiatin cilvesinin, zannettiğinden daha karışık, hatta humma alâmetleri gösterdiğini hissetti. İlk defa elini yakmış çocuk gibi ateş hakkında yepyeni bir fikir ediniyordu. Recep hepsinin derdini dinleyen, günahını çıkaran bir nev'i papaz gibi, yaramaz ve haylaz yeğenlere gizliden gizliye yardım eden bekâr, ihtiyar bir amca mevkisinde gibi dinliyordu.

— Bana bak Recep, ben mektebi bitirinceye kadar beni bekler mi dersin?

— Yani sana varır mı demek istiyorsun?

— Evet...

— Fikrimi açık söylersem darılır mısın?

— Beni çocuk mu sandın, azizim?

— O halde, Zehra sana varmaz.

— Sen demek dikkat etmedin...

— Ettim. Yediler içinde en çok hoşuna giden sensin. Buna hiç şüphe yoktur.

— O halde?

— Fakat seninle evlenmek için değil... (Eğildi, Haşim'in kulağına fısıldadı) Yat, otomobil, han, apartman sahibi...

Haşim yutkundu:

— Amma yaptın ha... Zehra'nın ailesinde beş para yoktur. Benim temin edeceğim hayat onun için...

— Zehra kocasını küçük parmağında çevirmek ister, Zehra'yı aldığın gün karakter, irade, benlik gibi şeylerden vazgeçmeli... Dur, sözümü bitireyim: Salon adamı olmalı... Tercihen sefaret memuru, fakat paralı soyundan... Hanımı Avrupa'da yaşatmalı. Yazın İsviçre, kışın Monte Carlo... Sonra, sonra kıskançlık denilen hissi barbarlık addeden fikir mektebine dahil olmalı.

— Zehra'nın kocasını aldatacak kadınlardan olduğunu mu farz ediyorsun? Hem benim karım olmak bu nev'i fikirlerinden vazgeçmek demek olacağını anlayacak kadar zekidir... hem, hem...

— Hayır, umumi mânasıyla seni aldatacağını zannetmem, fakat...

— Anladım. Maamafih, senin Zehra'yı tanımadığını zannediyorum.

— Zehra serisinden birçok hatunu çok yakından tanımak şerefine nail oldumdu.

Recep'in sesi acı. Haşim, arkadaşına daha çok sokuldu. Cins mücadelesinin erkek cephesinde iki nefer gibi birbirlerine dayanmak ihtiyacını duydular.

— Hâlâ seviyor musun, Recep?

— Hayır.

— Niçin evlenmedin?

— Zevkleri seri hâlinde, hisleri sıfır, kafası tamtakır bir kuklanın cep köpeği olmaktan beni Allah sakladı.

— Sen esasen evlenmek aleyhindesin değil mi?

— Hayır... Hatta bilakis.

Recep şimdiye kadar hep evlenmek aleyhinde bulunmuştu. Bugün neden birdenbire değişti? Sakın o da... Hayır, herhalde Zehra'dan hoşlanmadığı besbelli... Kalıyor o

Amerikalı kızla Tatarcık. Amerikalı kız zararsız bir mahlûk, fakat Tatarcık!

Haşim'in bir kirpi gibi maddi, manevi bütün dikenleri ayağa kalktı. Tatarcık'ı Yediler'den birinin karısı tasavvur etmek, o erkek, o samimi ve arkadaş havanın zehirleneceğine kanaat getirmek demek. Recep yanılıyor. Haşim kendi kendine tebessüm ediyor. Bunu Recep'e ispat edeceği gün gelecek. Fakat Tatarcık kocasını burnuna halka takılmış, mahalle mahalle oynatılan ayı yavrusuna benzetecek kadınlardan. Recep'i bu akıbetten Haşim mutlaka kurtaracak.

Recep de ılık ve yumuşak karanlıkta kendine sokulan Haşim'i Zehra'nın kocası olmak tehlikesinden korumak için zihninde plan yapıyor. O da Yediler kampını tehlikede görüyor. Senelerin, müşterek yaramazlık, müşterek dostluk, hatta kavgalarının yarattığı bir arkadaş muhiti var ki, onu her pahaya Zehra gibi zehirli kadının tesirinden kurtarmalı.

— Seninle bir kayığa atlayalım, Boğaz'a açılalım.

— İyi olur. Fakat sana bir şey daha söyleyeceğim, daha doğrusu senden bir şey rica edeceğim.

— Söyle bakalım...

— Vadet...

— Bilmeden edemem.

— Zehra'nın Şinasi'ye benden fazla mütemayil[345] olduğunu hissettin mi?

— Bilakis.

Recep'in kolunu kerpeten gibi sıkan parmaklar gevşedi:

— Şinasi'yi koca olarak bana tercih eder mi dersin?

— Tehlike yok, çünkü Şinasi almaz...

Demek Zehra'yı almayacak erkek varmış ha!

Sokağı geçtiler, sahile vardılar.

Gecenin siyah perdesi kalınlaşmış, aklaşmış, âdeta koyu bir barut rengi almış. Boğaz'ın beyaz ince sisi geceyi istila ediyor. Lacivert ejder kuyruğunu taşlığa sert darbelerle vuruyor. Tepedeki mor kubbenin bir saat evvel ışıldayan gözleri dumanlı, karşı yaka yavaş yavaş başına örtü çekiyor,

ışıklarını söndürüyor. Ve çınar altı kahvesinin boş iskemleleri hafif bir duman içinde.

Mahalle uyumuş olacak.

— Selâmünaleyküm bey oğlumuz... Gır, gır, gır, glık, glık, glık, glık...

Tam çınarın dibindeki sandalyede bir ayağın altına almış, bir dizini bükmüş, siyah kadife beresi bir tarafa eğilmiş bir ihtiyar. Buruşuk yüzün, kalın gözlüğün arkasındaki gözlerin öyle kurnaz, öyle bilgiç bir bakışı var ki, insana şimal[346] efsanelerinden alınma sevimli bir gulyabani[347] resmini hatırlatıyor.

— Merhaba, efendi baba.

Haşim, Abdülgaffar Efendi'nin elini öptü.

— Arkadaşım Recep...

Recep de öptü:

— Berhudar olun bey oğullarım...

Gençler zannedildiği kadar fena ve haşin değil...

— Oturmaz mısınız? Bir kahve, bir nargile... Şit, şit... Herif nerede? Mıstık, Mıstık. Öhö öhö öhö...

Abdülgaffar Efendi'nin öksürüğü tuttu.

— Zahmet etme, efendi baba, biz şöyle bir deniz safası yapacağız.

— Sis basıyor evlât. Bir saat sonra denizde göz gözü görmez.

Bu ihtiyar neden geç vakte kadar burada oturuyor? Belki yalnızlığından, belki Boğaz'a âşık, sisli, sessiz, yağmurlu, güneşli her anından zevk alan eski bir şair olmasından. Ve kurnaz gözler gençlere muhabbetle, dostlukla çevrilmiş.

— Ben burada oturup bir nargile çekmek taraftarıyım, Haşim.

— Hay ceddine rahmet, bey oğlum. Mıstık... Öhö öhö öhö...

Haşim oturdu, çünkü ihtiyarın çenesi açılırsa mutlak Tatarcık'ı çekiştirecek ve Recep, kızın ne mal olduğunu anlayacak. Recep de oturdu. Çünkü ihtiyarın gözlerindeki

yalnızlık içine dokundu, çünkü kahve ona Sineklibakkal'ın köşesindeki çardak altı yaz kahvesini hatırlattı. Şimdi Sabit Bey ağabey (mahallenin sabık tulumbacıbaşısı) kim bilir neler anlatıyor? Eski Salim Paşa Konağı... Paşa'nın damadı Bilâl Bey... İttihatçıların en meşhuru, en azgını, belki de en zengin siması... Ve kızı. Recep'in yüreği lacivert ejderin kuyruğu gibi göğsüne çarptı, çarptı. Tehlike işareti...

Haşim tahta kulübenin harap kaplamasına vuruyordu:

— Mustafa... Mustafa. Uyuyor musun ulan?

Gözünü ovuşturarak çırak çıktı:

— Emret beyim.

Recep:

— Bana bir nargile, dedi.

Haşim:

— Bana bir sade, bir de lokum, dedi.

— ... Derken denizden birdenbire şamandıra gibi tostoparlak bir şey çıktı. Kim olsa beğenirsin? Bizim Kübik Palas mı, göbek palas mı nedir, oranın sahibi göbekli zat. Arkasından bir sandal yanaştı. İçinden dört hanım çıktı. Biri pantolonlu... *Varda kosta*,[348] badanası yerinde. Yanında iki küçük hanım... Üryan püryan. İkisi de deniz esvabı giymiş, boyunlarında tuhaf tefarik, mercan boncuk kabilinden ziynetler, saçlarında hakeza... Fakir genç iken Afrika Seyahatnamesi namında bir eser mütalaa etmiştim.[349] Ondaki resimlere benziyorlardı. Yalnız Sungur Bey'in refikası hanımefendi esvaplıydı...

İhtiyar hayli zamandan beri söylüyor. Recep, duman içindeki ihtiyar kafadan gelen kesik sesi masal gibi dinliyordu. Abdülgaffar Efendi'nin bazan bir cümlenin ortasında göğsü sıkışıyor, öksürüyor, bazan da durup ince bir sesle "hi hi hi..." diye çökük omuzları sallana sallana garip garip gülüyor. Haşim'in bütün imanlarına[350] rağmen köyde her şeyden bahsediyor, Tatarcık'tan etmiyor. Şimdi Sungur Balta'nın o gün öğleden sonra üç sularında Abdülgaffar Efendi uyuklarken nasıl yüzerek sahile geldiğini ve

arkasından kayıkla ailesi ve misafirleri onu takip ettiklerini anlatıyor. Anlaşılan o gün hafızasında en çok o hâdise yer tutmuş.

— ... Kahvede fakirden başka kimse yoktu. Pantolonlu hanım iskemlelere Eyüp oyuncağını yeni görmüş bir frenk çocuğu gibi baktı. Ahali bu tuhaf şeylerin üstüne nasıl oturuyor diye güldü. Sungur Bey seneye varmadan burada plaj mı nedir, nevzuhur bir deniz hamamı yapacağını söyledi. Sarı şemsiye şuraya, kırmızı şemsiye buraya... Kahvenin kendisi mor-yeşil... Yerlerin de üstüne kum dökeriz, diye hanıma anlattı durdu. Nihayet fakiri de gördü. İltifat buyurdu. "Sence köy halkının en çok neye ihtiyacı var baba?" dedi. Ben de, "Efendim, köy yalın ayak başı kabak, sarı-kırmızı şemsiye bizim için kel başa şimşir tarak gibi olur," dedim. O, "Senin aklın ermez. Buraya plaj yaparsam akın akın paralı müşteri gelir, ahali para kazanır, gözleri dünya görür," dedi. Ben, "Size âlem efendim, bu yeni şeylere bizim gibi köhnelerin aklı ermez," dedim. "Aferin baba," dedi, "her ihtiyar senin gibi düşünse, işi aklı erenlere bıraksa biz dünyanın en medeni milleti oluruz," dedi. Ben de, "Efendim, bizim kadar medeni millet dünyada yok," dedim. Kızacak sandım, fakat güldü. Hoşuna gitti. Uzun uzun sohbet ettik.

— Ne konuştunuz?

— Meraklı adam. Herkes hakkında malumat istedi. Bir hayli sizin korudan bahsetti. Sahiplerini sordu. Kızlardan biri: "Bu koca yerde bir tek aile mi oturuyor?" diye sordu. Pantolonlu hanım: "Âlâ hayvanat bahçesi olur," dedi. Sonra...

Yine sustu. Aşağısını söylemek işine gelmemişti. Feridun Paşaların kendisine "safa geldin"e gelmediklerinden dolayı hiddetini hayli galiz şekilde izhar etmişti.[351] Ve sonra kamptaki talebelerin ne yaptıklarını sormuştu. Bütün bunların Haşim gibi bir delikanlıya söylemek belki bir mesele çıkarır. Fakat susmanın da şüpheyi davet edeceğini hissetmiş olacak ki, birdenbire o günün kendince tuhaf bulduğu başka bir hâdisesini anlatmaya başladı:

— Sungur Bey aşağı yukarı dolaşırken Tatar Osman'ın refikası keçiyle geçti. Hepsi merak etti. Bana kim olduğunu sordular. Söyleyince Sungur Bey: "Vay bizim Osman Kaptan'ın karısı" diye hatunun önüne atıldı. Bir şeyler söyledi, galiba toka etmek istedi. Malum ya, hatun kul cinsi, aklı eksik, çetrefil. Birdenbire: "Yıkıl karşımdan kaptan paşa çıplağı herif!" diye bağırdı. Ve keçi hanımından işaret bekliyormuş gibi, hemen Sungur Bey'in karnına bir tos vurdu. Bu hayvan şeytan mıdır, nedir bilmem. Nereden çıkıntılı bir şey görse tos vurur.

— Sungur Balta kızmış olacak.

— Hâşâ. Bilakis çok nezaket gösterdi.

— Nasıl?

— Herhalde Lâlezar Hanım'ın gönlünü aldı. Tatar Osman'la vaktiyle arkadaş olduğunu, ona kaydı hayat maaşını kendi bağlattığını anlattı. Kızını sordu. Bir şeye ihtiyaçları olursa kendisine gelmelerini tembih etti.

— Desene Sungur Balta bizim Tatarcık'la çok meşgul. Bu sabah da iskelede iltifat etmişti.

— Sungur Bey kızı kendisine kâtip almak istiyormuş. "Bu köyden Millî Mücadelemize iştirak eden bir Tatar Osman var... Ailesine yardım hepimizin boynunun borcu, değil mi baba?" diye fakirin fikrini sordu. Fakir de: "İsabet buyuruyorsunuz beyim, ekmeğini taştan çıkarır, kimseye minneti yok," dedim. Güldü. Bizim Kör İsmail yol vak'asını, bisikleti filan hep anlatmış. Hayli yârenlik ettik. Fakat Sungur Bey de değme "lahavle" ile baştan savulacak şeytana benzemiyor. Yapıştığını koparacak gibi. "Ben onu mum yapar şamdana dikerim baba," dedi.

— Yapar mı dersin?

— Hele bir kızı kâtip diye alsın da başına geleceği görür. Neme lâzım! Salle tallahü'l-kelp ale'l-hınzır.[352]

— Hangisi kelp,[353] hangisi hınzır,[354] efendi baba?

— Orasını Allah bilir.

— Neden Tatar Osman'ın kızını Poyraz Köyü sevmiyor, efendi baba?

Bunu Recep sormuştu.

Abdülgaffar Efendi'nin küçük gözleri Recep'in yüzünü ince ince süzdü. Acaba bu aslan delikanlı, bu tasvir gibi güzel genç, o şeytan kıza âşık mı? Onun lakırdısı olur olmaz nargilesini bırakmış, ihtiyarın ağzına bakmıştı. Acaba çekiştirsin mi? Kızın çekiştirilecek nesi var? Ehli ırz, çalışkan, tertemiz kız. Mahallede her kız lisana gelmiş, onun hakkında bir kul iftira kabilinde bile bir şey söylememiş. Ve Abdülgaffar Efendi birdenbire on sene evvel, Tatarcık'ın babası öldüğü akşam kahveye gelişini hatırladı. Ta o yaşta teselli için omzunu okşamak isteyen ihtiyar elleri bile itmişti. Hem ne olsa mahallenin çocuğu. Osman çirkindi, soğuktu, Tatar'dı ama, Allah'tan korkan tek doğru adamdı... Kızı da.

— Sualime cevap vermedin efendi baba...

— Ne diyeyim. Kusursuz taze. Fakat "Ne kendi eyledi rahat, ne halka eyledi huzur" cinsinden. Fakirin fikrini sorarsan evlât, kılıbık olmamak şartıyla bu kızın kocası onu kuzuya çevirir. Fakir, vaktiyle kızları on beşinde baş göz etmek lüzumuna dair bir tecrübei kalemiyede bulundum,[355] hatta *Şafak* ceridesinde[356] neşredildiydi. Hele birkaç çocuk sahibi olursa...

— Vay çocukların başına, efendi baba.

İhtiyar başını salladı. Tatarcık'ın bütün huşunetine,[357] azgınlığına rağmen çocuklara düşkün olduğunu anlattı. Buna kendisi de bu sene köyde iki lohusa kadına Tatarcık'ın gösterdiği alâkadan dolayı deveran eden dedikodudan agâh olmuştu.[358] İki kadın da lohusa döşeğinden kalkıncaya kadar her gün gelmiş, çocuğu yıkamış, evlerinin işlerini görmüş, öteki çocuklarını mektebe yollamış... Kadınların rivayetine göre, ebe hanımdan çok biliyormuş. Ve aynı kadının iki çocuğunu göz hekimine götürmüş... Hulâsa, bu vak'adan sonra çocuğun sıhhatinden, yahut haylazlığından dolayı

müşkülata duçar olan[359] ana, Tatarcık'ı yolda yakalayıp akıl soruyormuş... Muş... muş...

Haşim'in kaşı, yine kuyruğuna basılmış kobra yılanı gibi dalgalandı. Evvelâ, bu akşam ihtiyarın, hep kızı Recep'in gözüne sokacak şeyleri söylemesine canı sıkılmış hem de Haşim'e âdeta tapınan Poyraz Köyü çocuklarının bir gün Tatarcık'ın peşinden gitmeleri ihtimali hoşuna gitmemişti.

— Erkek çocuklarla tabiî başa çıkamaz.

— Şimdilik onlarla meşgul görünmüyor. Esasen Fethi ve Mübarek gibi haylazlarla onun bile başa çıkacağını ummuyorum...

— Allah rahatlık versin, efendi baba, sis sıyrılıyor, biz şöyle küçük bir kayık gezintisi yapalım. Ben arada kahveye gelirim, muhabbet ederiz.

Recep ihtiyarın elini yine öptü. Bilgiç küçük gözleri "ben senin niçin geleceğini anladım, çapkın" der gibi Recep'e kırpıldı. Ve arkalarından: "Sis tamamen sıyrılmadı, sahilden ayrılmayın evlâtlar," diye seslendi.

Ve sahillerden ayrılmadılar. Yalıların ancak yirmi, otuz metre açıklığında Haşim aheste aheste kürek çekmeye başladı.

— Tuhaf... âdeta torpil gibi geliyor... Duyuyor musun Haşim?

— Yunus balığı olacak.

İkisi de sağlarında henüz kalkmış olan sisin içine baktılar. Hakikat mütemadi,[360] muntazam bir hareket gördüler. Kolları suları geniş kulaçlarla yaran, ayakları henüz denize indirilmiş bir motor uskuru gibi denizde gidip gelen, barut rengi dumanlar arasında bir beyaz maden vücut makinesi gibi çıkan bir yüzücü. Recep'in tecrübeli gözleri bu yüzüşün ahengine, kolaylığına hayran oldu. Kim olabilir?

Daima sandala doğru geliyor. Haşim kürekleri bırakmış, sandal olduğu yerde...

— Çek Haşim...

— Sus be!

Yüzücü yaklaşıyor... Belki sandalın farkında değil, belki de mahsus tam kafası sandala çarpacak kadar yaklaştı. İki beyaz kol sandalın yayına yapıştı, Recep atik davranıp hemen karşıya geçip muvazene[361] yapmasa, sandalı devirecek.

İki gencin yüzüne bakan ışıltılı gözler, bembeyaz sima, ıslak saçlar ve billur gibi dimdik duran boyun. Bunu ikisi de tanıdı:

— Neden sandalı çekmiyorsun?

Haşim kürekle kafasına vurmak için yanıyor. Gayzla, isyanla köpürüyor:

— Burası yol değil deniz... Yoksa deniz polisi mi oldun?

Baş birdenbire daldı. Sandalın altından yüzdü, öbür taraftan çıktı. Tatarcık küçük rıhtıma doğru aynı muntazam kulaçlarla, uzun beyaz bacakları aynı uskur hareketle ilerliyor. Birdenbire sofanın kapısı açıldı. Helen pijamasıyla, kırmızı saçları arkasında göründü:

— Lâle... Lâle...

Tatarcık'ın elleri rıhtımın taşlarına yapıştı. Çevik bir yan hareketle sıçradı. Dümdüz beyaz sırtını, kalçasız, yassı uzun vücudunu yarı ışık, yarı karanlık içinde gördüler. Sonra sofaya girdi, kapıları kapadı, elektrik söndü.

Haşim'in yüreği hiddetle, gayzla, belki de kendisinin de farkında olmadığı bambaşka bir ihtirasla attı. Recep, içinde bahar müjdesi veren tatlı bir rüzgâr estiğini hissetti. Gözleri deniz üstünde ışıkları birdenbire yanan bir pencereye kaydı. Açık, beyaz perdesi rüzgârla hafif hafif sallanıyor, üstündeki iki uzun gölge de beraber...

Haşim küreklere sarılmış, olanca kuvveti ile sandalı uzaklaştırıyor. O kadar denizden hacıyatmaz gibi çıkıveren, beyaz elleriyle sandallarını batırmak isteyen, şakaklarına yapışan ıslak saçların arasındaki beyaz yüzde Haşim'i kahretmek isteyen gözlerin menhus[362] ışıltısından kaçmak istiyor. Hatta, Çelebizade Yalısı'nın karanlık çehresine bile bakmadı. Gözlerini açıp kapayıncaya kadar sandal Kübik Palas'ın karşısına ulaştı.

Üstü kapalı geniş balkon ve ardındaki kocaman salonun ışıkları göz kamaştırıyor, Boğaz'ın dalgın sularında elektrik ilanları gibi parlıyor. Eğlencelerinde bile ticaret havası olan garip yeni âlem! Gece yarısı denizden çıplak kızlar fırlayan hülya ve şiir dünyası!

Salonda küçük bir kalabalık, ellerinde kadeh bir şey içiyorlar. Balkonda üç çift içeriden gramofonda çalınan bir muzikaya ayak uydurmuş dönüyor. Sungur Balta'nın kollarının arasında iriyarı bir kadın var. Kıvırcık saçları başında bir kabile şefinin saçları gibi kabarmış, ötekiler o gün Zehra ile kampa gelen hariciyeli gençler. Biri acı yeşil dekolte fistanlı upuzun bir kadına sarılmış, açık sırtının kemikleri sayılan zayıf bir kadın, saçları başına yapıştırılmış, ensesinde toplanmış, ipince sarı profilinde uzun siyah kirpiklerinin gölgesi ta denizden seçiliyor. Tıpkı sinemalarda olduğu gibi kadınla erkeğin başı birbirine dayanmış... Tıpkı, tıpkı. Kadın arada başını kaldırıyor, erguvan renkli dudakları yine sinema yıldızı gibi erkeğe uzanıyor. Ve omuzları çökük hafif vücut kamptaki gençlere çarpıntı veren nazlı bir ahenkle dönüyor.

Kürekler sert darbelerle suyu yarmaya, sandal ışıkların aydınlattığı sularda kayıp gitmeye başladı.

Çiftler birbirinden ayrıldı, balkonun parmaklığından denize abandılar.

Bir erkek sesi: Kamp gençleri deniz sefası yapıyor, dedi.

Zehra'nın nazlı sesi azıcık kısık: Haşim... Haşim... Haşim, diye seslendi.

Fakat sandaldan cevap gelmedi. Haşim denizden fırlayan haşin, çıplak kızdan nasıl kaçtıysa, onu balkondan çağıran yeşilli sihirbaz kızdan da öyle kaçtı. Fakat kalbi tok, tok, göğsüne mütemadiyen vuruyordu.

Poyraz Köyü, Poyraz Köyü! Recep orasını hilkatin[363] ilk günlerinden kalma, sakin, mazinin nasılsa bir köşede kalmış timsali[364] diye düşünürdü. Halbuki, yeni dünya orayı da istila etmiş... Orada da gece yarısı denizde yüzen genç kızlar, balkonlarda erkeklere sarılıp dönen güzel kızlar var.

Gençlerin rüyasına –eski yeni hangi dekor içinde olursa olsun– hem sıhhat ve kudret timsali haşin beyaz kızlar, hem de ışık içinde, saz gibi dalgalanan hastalıklı, sarı, sihirli güzel kadınlar girebilir.

322 Mitolojik.

323 Merakıyla.

324 İncelik.

325 Hayalinde.

326 Alaycı.

327 Eğriler.

328 Konuşmanın.

329 İlkel.

330 Dayanmayan.

331 Prensiplerine.

332 Görünürde.

333 Aşırı.

334 Kavram.

335 (Fr.) *Rigolo.* Tuhaf, acayip.

336 Dayanan.

337 Hükümler.

338 Yorumlarını.

339 Teori.

340 Sorumludur.

341 Zararlı.

342 Görünürde.

343 Giriş.

344 Macera.

345 Eğilimli.

346 Kuzey.

347 Hayalet.

348 (İt.) *Guarda costa*. Sahil koruma gemisi; gösterişli ve alımlı kadın.

349 İncelemiştim.

350 İnanmasına.

351 Söylemişti.

352 (Ar.) *Se'ltü'l-kelbe 'anil-hınzîr.* "Köpekten domuzu sordum."

353 Köpek.

354 Domuz.

355 Yazdım.

356 Gazetesinde.

357 Sertliğine.

358 Bilgi sahibi olmuştu.

359 Zorluk çeken.

360 Sürekli.

361 Denge.

362 İğrenç.

363 Yaratılışın.

364 Örneği.

KÜBİK PALAS'TA

— Demek kayıktakiler kamptaki üniversite gençlerinden?

Bunu Zehra'ya soran Sungur Balta'nın sesinde zafer vardı. Paranın ve debdebenin bir türlü yenemediğini farz ettiği üniversitelilerin denizden yalısını seyre çıkması âdeta çarpıntı verecek kadar onu sevindirdi. Servetinin sihirli dairesi etrafında dönenler arasında fikir ve ilim dünyasının genç unsurları bulunması ona tuhaf tuhaf şeyler düşündürdü. Belki senelerden beri hep birbirine benzemeyen misafirlerinden bıkmıştı, belki de misafirleri arasında mütefekkir[365] geçindiği için kendini pahalıya satanlara karşı mütefekkirlerin de herhangi insan gibi satın alınır takımdan olduğunu göstermek istiyordu.

O gün iskelede bütün Poyraz Köyü'nü işgal eden gençleri Kübik Palas'ın teklifsiz misafirleri diye tahayyül etmeye başladı. Şampanyalı, mızıkalı, danslı gençler. Sungur Balta'nın gözünün içine hayran hayran bakan yedi genç! Onlara neler anlatacak... Kendi kendisine yetişen büyük zekâsının nelere kadir olduğunu gösterecek.

— Sandaldakilerden birini iskelede gördümdü.

Ağır makamla alaturka bir şarkı söyler gibi konuşan bir ses... Âdeta elinize, dizinize vurarak "düm tek" diye tempo tutabileceğiniz bir üslup ve bunun sahibi Bayan Fıtnat balkonun kapısına dayanmış, Sungur'un Zehra'ya sorduğu suale cevap veriyordu.

— Haşim, Feridun Paşa Korusu'ndadır, dedi.

Fıtnat, Sungur'un yanına geldi, arkası denizde, kendi kendine söylenir gibi mırıldandı:

— Feridun Paşalar, göçmüş eski kibarlardan olacak!

Lâkayt görünüyordu. Sırf lakırdı söylemek için konuşuyor hissini vermek istiyordu. Fakat kimsenin gözüne bakmayan, daima yana kaçan gözlerinde merak alâmeti seziliyor, yuvarlak ve çıplak omuzlarının üstündeki sağa sola boyun kıran başı etrafı şiddetle dinleyen bir hal vardı.

Zehra cevap vermedi. Bu kadın fena halde sinirine dokunuyordu. Kendisini hakikaten cezbeden Sungur'un karısı Suzan'ın bu kadını kızıyla beraber yalıya davet etmesinin sebebini bir türlü anlamıyordu. Çünkü kadının Sungur'a muamelesinde öyle bir tesahup ve tahakküm[366] görüyordu ki, buna karısının tahammülünü bir türlü izah edemiyordu. Zehra ve misafirlerini "biz bize bir akşam" diye davet ettikleri zaman Zehra, Fıtnat'ın yakından bu kadar sinirine dokunacağını düşünmemişti. Akşamdan beri kadın eski kibarlarla alay etmiş ve her defasında Zehra'yı kastetmişti.

— Eğer göçmüşten maksadınız parasızlık ise, yanılıyorsunuz bayan, Haşim'in ailesi zengindir.

— Garip.

— Neden garip oluyor?

— Çünkü zengin yalılarını denizden gözetleyen gençler ya fakir ve serseri olmalı veyahut da orada bir kadına âşık olmalı.

— Bayan Fıtnat aşktan bahsediyor, aman işitelim.

Sungur'un karısı Suzan balkona ayak basar basmaz Fıtnat ile birbirlerini iğnelemeye başladılar. Sungur karnını çıkardı, başını arkaya attı ve kendisinin kara gözleri için etrafında birbirini içten içe yiyen iki kadının arasında zaferden mest olmuş gibi duruyordu.

— Kayıkta kim yalıyı gözetliyordu dersiniz, Bayan Suzan?

— Herhalde aşk kelimesini size hatırlatan bir genç Bayan Fıtnat...

— Doğru... İskelede size Gary Cooper'e benziyor diye yattan gösterdiğim genç...

— Demek onun için, o kadar alâkadar oldunuz...

— Bayan Suzan, benim güzel insanlara zaafımı daima başıma kakar.

— Estağfurullah, siz yaşta bir bayanın gençlere zaafı tabiî bir ana alâkasından ibarettir. Ben kızınızı düşünerek söyledim, çünkü Dürdane de iskelede alâka gösterdi.

— Şimdi de yetişmiş kızım olduğunu hatırlatıyorsunuz. Meğer bir kadın için çocuğu olmamak ne büyük saadetmiş. Bilhassa bizim gibi, çocukken evlendirilenlerin çocuğu olursa kimse genç olduklarına inanmıyor. Çok şükür ki, erkekler kadınlar kadar bu hususta "*meşan*"[367] değil. (Yan gözle Sungur'a baktı) Herhalde Dürdane'yi alabilecek kadar aralarında zengini yok zannederim. Bizim kız çok yaman, hem bir numara zengin, hem de bir numara yakışıklı adam istiyor. Hiç ablasına benzemiyor.

— Dürdane'nin ablası bugünkü dünyada bulunmayacak kadar muti[368] imiş... Fakat size başka bir şey soracağım, Bayan Fıtnat, çocuk iken evlendim diyorsunuz... Tahsilinizi kuzum ne zaman yaptınız. Hem de çok yüksek tahsil yapmışsınız? Malum ya ben iptidai[369] hocalığında hesap da okuturdum.

Münakaşanın[370] tehlikeli bir yola çıktığını hisseden Sungur lakırdıyı değiştirdi:

— Bakalım kamp gençleri arasında Dürdane'yi tatmin edecek kadar zengin var mı, yok mu bir de Bayan Zehra'ya soralım. Aramızda kamplıları en iyi tanıyan o...

— Dürdane'ye o kadar talip çok ki... Hem benim için servet kâfi değil... Tahsil ve terbiye...

— Bunlar üniversiteli...

Bu Sungur'dan...

— Siz üniversiteyi izam ediyorsunuz,[371] Bay Sungur... Onlar arasında öyle seviyesi düşükler var ki... Bakkallar bile çocuklarını...

Suzan sözünü kesti:

— Ben sizin seviye denilen şeye bu kadar ehemmiyet verdiğinizi bilmiyordum. Biz demokrat insanlarız. Terbiye, doğum meselesi değildir ki... Mesela iltifat ettiğiniz bizim Sungur'un babası çımacıydı, ben de senelerce mahalle mektebi hocalığı ettim.

Fıtnat'ın sürmeli gözleri Sungur'un gözlerini aradı:

— Kocanız "*hors serie*"[372] bir dâhi. Harikulade fertlerin ailesi hiçbir zaman sorulmaz... Onlarla hükümdarlar bile senli benli konuşur, onlarla...

— Ya ben?

— Siz de harikulade bir adamın eşisiniz. Yani sizin de talihiniz "*hors serie*".

Bunu söyler söylemez bir kahkaha salıverdi. Suzan'ın ince dudakları bir kat daha kısıldı, gözleri parladı. Fakat cevap vermedi. Zehra'nın koluna girdi, müstehzî[373] bir sesle:

— Haydi briç masasına... Talihimizden istifade lâzım, diyordu.

Fıtnat'ı hiçbir kadın sevmezdi, birçok kadın taklit ederdi. Lüks hayatın başlıca numaralarından olması, iktidar mevkisinde olan bir hayli adamla senli benli konuşması ona her kapıyı açmıştı. Hatta uzun müddet ona arkasını çevirmiş olan Suzan bile nihayet evine davet etmişti. Maamafih, Suzan'ın Fıtnat'ı evine almasına saik[374] pek başkaydı. Buna mukabil de Fıtnat'ın münasebette bulunduğu yeni zengin karıları arasında ilk ürktüğü kadın Suzan olmuştu. Ötekilerden bahsederken sadece "aptal" derken Suzan'dan bahsederken "hınzır, kurnaz" diyordu. Herhalde Suzan ötekiler gibi evinin, barkının yıkılmasına, ocağına incir ağacı dikilmesine kolay göz yumacağa benzemiyordu.

Sungur ipsiz sapsız bir genç iken kendinden tahsil, zekâ, hatta aile seviyesi itibarıyla çok başka olan Safinaz isminde bir iptidai hocası ile evlenmiş, ilk seneleri karısının kazancı ile yaşamıştı.

Safinaz eski orta halli ailelerden birinin kızı idi ve eski Darülmuallimatı[375] bitirip de iptidai hocası olur olmaz

kabiliyetini göstermiş, maarif müfettişlerinin dikkatini celbetmişti. Onun kadar çocuk ruhiyatını[376] sırf okuduğu kitaplardan değil, nazari[377] olarak sezen bir hoca nadirdi. İyi tanınmış bir süvari zabiti olan erkek kardeşi derdi ki: "Safinaz'ın iyi hoca, benim iyi süvari zabiti olmam sırf bir psikoloji meselesidir. Çocuk ve at, bunlar pek birbirine benzer. İkisine de iyi bakmalı. İkisinin de istediğini yapmamalı. Yalnız beklemedikleri zamanda ikisinin de ağzına bir parça şeker verirseniz kuzu gibi arkanızdan gelir."

Safinaz'ın kocasının üstündeki hâkimiyeti sırf kıta[378] ve görünüş itibarıyla çocuktan farklı olan kocasına karşı aynı vaziyeti almış olmasındandı. Belki bütün zaaflarını, hatta gülünç ve çirkin taraflarını pek iyi bildiği Sungur'a karşı hiçbir zaman meydana vurmadığı zaafı da bundan ileri geliyordu. Çocuk muhayyile[379] demektir, cesaret demektir, yaratıcı hilkat demektir. Mesleklerinin yüksek mertebesine çıkanlar bu taze ve iptidai taraflarını muhafaza eder. Ve Sungur'un müteahhitlikte zengin olmasının başlıca sebeplerinden biri, herkesin alay ettiği bu çocuk tarafıydı.

Hatta kendinden akıllı, tahsilli, gün görmüş adamları zaman zaman alt etmesinde bile hilekâr ve kurnaz bir çocuk oyunbazlığı vardı.

Karısı ona senelerce "Sen bir baltaya sap olmazsın," dedikten sonra Türkiye'nin birinci derece zenginleri arasına girince karısına: "Baltaya sap değil, baltanın kendisi oldum," demişti. Ve Safinaz'ın tavsiyesiyle soyadı olarak Balta'yı almıştı. Ve yine o aralık Safinaz gibi arka sokağa yakışacak bir ismi karısına lâyık görmediği için, onun adını da Suzan'a çevirmişti. Bu hâlinden de yalancıktan büyükleri taklit eden çocuk tavrını kaybetmemişti. Bunun için karısı kardeşinin ata, kendisinin çocuklara karşı tuttuğu idare sistemini muvaffakiyetle[380] kullanmakta devam etmişti. O kadar ki, parası ve debdebesi arttıkça etrafındaki dalkavukluğun derecesi artmış, ümit edilmeyen insanlar Sungur'a yaltaklanmış, fakat karısı hiçbir zaman ona yüz vermemişti.

Arada bir Sungur "Beni herkes takdir ediyor, bir karım adam yerine koymuyor," diye fazla düşünmeye başladığı zamanlar Suzan bir cümle ile, bir bakışla onun ağzına öyle bir bal çalardı ki, günlerce tatlı tatlı yalanır dururdu.

Balta'yı karısına bağlayan bağlardan biri de kimseye söylemediği halde onun uğurlu olmasına itikadı[381] ve yalnız insanlar için değil, hatta ticari meselelerde muhakemesinin[382] isabeti idi.

En iyi idare edilen yeni zengin evi, Sungur'unki olduğuna herkes kaniydi.[383] Alafranga fakat özentiliği hiç bariz[384] değil. Sungur'un kendisine bir prens gibi bakılır. Kocasının renk ve gösteriş iptilasının evlerine doldurduğu pahalı fakat zevksiz eşya, Suzan'ın tanzimi sayesinde yeni zengin bayağılığından kurtulurdu.

Suzan kuru, kısık dudaklı bir kadındır. Zeki gözlerinde, koyu renk sadece fakat zevkle seçilen esvaplarında[385] cinsî cazibesini kullanmak isteyen bir kadın tavrı yoktur. Dudakları hafif boyalı, saçları dümdüz taranmış, hareketinde irade ve ölçü sezilen bir insandır. Karısını fazla renksiz, hulâsa hiç de kadın olarak cazip bulmayan Sungur onun erkeğe hürmet telkin etmesinden iftihar duyuyor. Suzan briç oynar, geç yatar, dans eder, ukalâlık etmeden her şeyden bahseder ve kimseye yılışmaksızın herkesin nabzına şerbet verir.

Birtakım yeni zenginlerin fukaralık günlerinden kalan eşlerini pantolonlarını, yırtık pabuçlarını süprüntülüğe atar gibi atıp genç ve güzel karılar almaya başladıkları devirde, Suzan gibi âdeta çirkin bir kadının kocasına tahakkümü,[386] yeni hayatı yadırgamaksızın kendisine mal etmesi epeyce dedikodu uyandırdı. Bilhassa, zengin adam avına çıkan ve bu yolda her vasıtayı meşru bulan bir sürü rakip unsur arasında mevkisinden bir karış yer vermemesi herkesi hayrete düşürdü.

Suzan bu devrede kıskanç görünmeksizin kocasının zaaflarını takip etti. Yalnız son zamanlarda Bayan Fıtnat

tehlikesi onu harekete geçirmeye mecbur etti. Uzun müddet evine davet etmemekte ısrar ettiği bu kadının zengin avına çıkan malum grup arasında en çok göz önünde tutulması lâzım geldiğini sezdi. Bir erkânıharp[387] gibi hep onun hücum taktiklerini tetkik ediyor ve hem de mukabil[388] taktik bulmak için olanca zekâsıyla çalışıyordu. Bayan Fıtnat'ı Kübik Palas'a kızı ile beraber daveti de bundan ileri geliyordu.

Fıtnat, eski bir paşa kızıydı. Duldu, şendi, boyalıydı, kendi iddiasına göre tahsili yüksekti. Kimsenin Fransızcasını beğenmez, her cümlesinde bir Fransızca kelime kullanır, fakat erkeklerle münasebetinde en çok cinsî cazibesinden istifade eder. Adamına göre bazan masum bir flört yapan modern bir genç kız tavrı takınır, bazan da aşk oyununu son perdeye kadar oynamaya hazır ve hatta eski biçim cilveler, hilelere bile müracaat eder. Etrafına verdiği zevke göre münasebatını[389] bir bezirgân kabiliyeti ile satmasını bilir. Her iltifatının kendi kafasının içinde maktu[390] bir ücreti vardır.

Sosyete hayatında her erkeğe karşı şuhtur, saftır, hatta icabına göre aptal bile görünür.

Fıtnat iri yarıdır. Siyah saçları, kıvırcıktır; başında lüle lüle kabarır ve onu Afrikalı dişi bir put resmine benzetir. Kaşları yoluk, alnı dardır. Gözleri siyah bir sürme çerçevesi içinde ışıldar, muntazam burnunun kanatları ihtirasla oynar, beyaz dişleri her zaman görünür. Bunun için her an suratına hak edilmiş[391] gibi duran sabit bir sırıtışı vardır. Çok esmerdir, fakat koyu pudra kullanması modaya uymak için tenini güneşte yaktığını hissini hâsıl eder, yanakları, dudakları nar çiçeği rengine boyanır, kulaklarına kırmızı taştan uzun küpeler takar. Tombul tombuldur. Münasebetli münasebetsiz çıplak kolunu yanındakine sürer, omzu ile sivtinir,[392] dans ederken bu kocaman vücut karşısındakine âdeta yapışır.

İstanbul sosyetesinin alafranga zamparalarından Bay Hâdi ondan bahsederken der ki:

— Bayan Fıtnat, Fransız sahnesinde aptal ve şuh kadın rolünü yapan Romanyalı Elvire Popesko'nun sahne haricinde bir örneğinden ibadettir. Aynı endam, aynı tebessüm, aynı azami istifade edilen diş ve dudak, aynı hem davet edip hem kaçan şiş kapaklı gözleri...

Fakat bütün bunların arkasındaki serin ve hesaplı kafayı kimse tamamen tahlil etmiş değildir. Bu kafa yalnız kendisi için değil, bütün akraba kızlarını kocaya verirken faaliyete geçer. Kocalar "yüz görümlük, ağırlık, mihri müeccel ve saire" gibi eski evlenmenin iktisadi tarafını tamamen unutmamış unsurlardan seçilir ve bütün bu tabirler yeni hayata göre isim alır... Elmas, kürk, tuvalet gibi modern kadınlara verilen hediyeler ayrılmak isterse, şu kadar bin lira verecektir, karısı namına şu kadar bin lira bankaya koyacaktır, gibi kontrata bağlanan şartlardır.

Fıtnat'ın iki kızı vardır. Birincisini Iraklı bir zenginle evlendirdi, epeyce yaşlı ve çirkin olan damada kabul ettirdiği şartlarda hayret veren göz açlığını gösterdi ve en sağlam kazığa başladığı şart, kendisine çıkardığı pay oldu. İkincisini Cavalı yaşlı bir elmas tüccarına vermek istedi, fakat kızı isyan etti. Kız, bilhassa rengi için itiraz ettiği söyler söylemez anası İstanbul'da ona muadil beyaz renkli zengin aradı.

Sungur ile münasebeti bu vesile ile başladı. Çünkü Sungur gibi adamların eski karılarını çabuk feda edeceklerine, Fıtnat'ın kızı gibi güzel, tahsilli bir genç kız için her şeyi yapacaklarına kaniydi. Fakat kız, bunda da anasına baş eğmedi. Ana kız bir müddet birbirleriyle çekiştikten sonra, Dürdane onun yüzüne:

— O kadar istiyorsan sen niçin varmıyorsun anne, diye haykırdı.

Hakikat niçin kendi için Sungur'u elde etmesin? Kübik Palas... yat... apartmanlar.. debdebe! Bayan Fıtnat derhal planını yaptı. Evvelâ Sungur'u karısından boşatmaya çalışacak, muvaffak olamazsa Sungur'un metresi olacak, bütün ömrünü rahat geçirecek irat[393] temin edecek... Ve bu

teması esnasında Sungur'un muhitinde kızına hem yakışıklı, hem de zengin bir koca bulursa bir taşla iki kuş vurmuş olacak. Fakat Kübik Palas'ta Suzan'ı yakından tetkike fırsat bulduğu andan beri onun kolaylıkla bertaraf edilecek bir kadın olmadığını sezdi.

Suzan hangi marifetiyle kocasını tutuyorsa, Fıtnat onun aksini ihtiyara[394] karar verdi. Suzan kocasına hiç yüz vermiyordu. Fıtnat bu herifin çocuk tarafını, şöhrete susamış tarafını tatmine karar verdi. Bir düziye "ah ne dinamizm, ne kudret, ne bambaşka bir adam, âdeta yirmi birinci asrın adamı" der dururdu. Ve pazar akşamı balkondan Suzan, Zehra'yı alıp gittikten sonra bu hayranlığını artık gizleyemeyecek bir hale gelmiş gibi gösterdi: "Ah, sana Greta Garbo olsa dayanamaz" cümlesini kullanır kullanmaz Sungur'un aklı başından tamamen gitti. Ve sonra...

Sungur'un yatak odası beyaz atlas kapitone döşemesi, fil dişi takımları, kristalleri, çepeçevre aynaları ile bir erkekten ziyade bir kadın odasına benzer. Fakat bütün bu süsün arkasında konfor da vardır. İnsan nereye otursa kuş tüyü içine gömülür. Sungur buraya, her akşam aynı çocuk sevinci ile girer ve bu sevinç, çocukluk yatağının içinde bıraktığı rahatsızlık ve istikrahın bir aksülamelidir.[395] Hemen her akşam muhayyilesinde[396] ortası çökük, yünleri yamru yumru bir döşek, taş gibi katı bir yastık, murdar bir basma yorgan manzarası uyanır. Öyle bir yatağı bugün Suzan'ın eski köpeği Kakaşi görse tenezzül edip içinde yatmaz. İşte bunun içindir ki, Sungur'un bu odadaki heyecanına âdeta mistik bir unsur karışır. Sabahtan akşama kadar modadır diye münasebetli münasebetsiz dinsiz görünen Sungur bu odanın eşiğinde bir "yarabbi şükür" çeker. Burada Sungur kendisinde harikuladelik görerek onu ihtişama eriştiren Allah'a takdirini beyan eder.

Hakikat halde şükrettiği Allah değil, talih ve tesadüf denilen şeydir. Çünkü insan ne kadar harikulade olursa olsun, talih yardım etmezse, yahut bir oyun etmek isterse senelerce kurulan saadet ve servet binası bir anda yere çökebilir olduğuna inanır.

Bu akşam elektriklerin hepsini yaktı. Aynadan aynaya siyah smokinli, koca karınlı, kat kat çeneli bir adam aksetti. Maamafih, gürültü etmeden soyunmaya çalıştı. Çünkü banyo odasının öbür tarafındaki odada yatan Suzan'dan bu akşam imkân dairesinde kaçmak istiyordu.

Banyoyu açtığı zaman öteki odayı dinledi. Belki yatmış olacak. Banyosunu her akşamdan fazla itina ile yaptı. İpek pijamasıyla yatağının yanındaki koltuğa kuruldu. Bir kulağı hâlâ Suzan'ın odasını dinliyor, bir kulağında yavan yavan konuşan Sungur'u gıcıklayan bir ses. Bundan sonra artık Suzan seslenmez ve gelmez. Rahat rahat düşünmekte bir mahzur yok.

Gözlerini kapıyor, arkasındaki hayalin nar çiçeği dudakları arasındaki beyaz dişlerini görüyor, siyah çerçeveleri arasında iki göz ona "aman beni yaktın" der gibi bakıyor ve kısık sesli sarhoş hanendenin sabaha karşı söylediği bir gazeli hatırlatan yayvan bir üslupla "*Meşan,*[397] *meşan, meşan...*" diye inliyor.

Evet, Sungur nihayet bir sosyete kadınına tecavüz etmeye cür'et etmiş ve karşısında eski daktilosundan yediği sapartayı[398] beklerken birdenbire ihtiyarı elden gitmiş, Sungur'un aşkıyla kendinden geçmiş bir Fıtnat bulmuş. Bir zenginin daktilo metresi olamazsa, mutlak çok para sarf eden, müstesna ve şık bir sosyete kadını metresi olması lâzım değil mi? Bu tipin Fıtnat kadar muvaffakiyetlisi[399] olabilir mi? Falan filan arkadaşın metreslerini zihninden geçiriyor. Daha genç fakat ne kadar daha seviyeleri aşağı! Ve bu akşam Sungur, Fıtnat'ın odasına gidecek, bu akşam onun hayatında bir dönüm yeri!

Banyo odasının içinde hareket var. Suzan olacak. Bekledi, bekledi. Işık söndü. Artık yatmış olacak, çünkü yatmasa mutlaka ona bir seslenirdi. Kalktı, ayaklarının ucuna basarak kapıya yürüdü.

— Uyudun mu, Sungur?

Döndü. Suzan eflatun pijamalarıyla, saçları iki taraftan örülü, hamamın kapısını açmış duruyordu.

— Kapının önünde ne arıyorsun?

— Elektriği söndürecektim... Şey... anahtarı çevirecektim... Aaaa... Esnemeden laf edemiyorum.

Anahtarı tam zamanında düşünmüştü. Çünkü elektriklerin hepsini yattığı yerde yakar söndürürdü.

— Biraz konuşmak istiyorum.

Sungur yine esnedi. Koltuğa oturdu. Suzan koltuğun kenarına çıktı, kolunu kocasına attı.

— Söyle bakalım... Elmas mı, kürk mü, yeni bir cins köpek mi?

— Hiçbiri değil... Pazar akşamı benim isim günüm, o akşam vereceğim ziyafeti konuşacağız.

— Nasıl isim günün? Şubatta yaptıktı.

— O doğduğum gün... Bu Suzan olduğum gün.

— Yine bir şeytanlık! Ne demek istiyorsun?

— Zehra'yı ve misafirlerini perşembe akşamı için davet ettim ve bütün Poyraz Köyü'ne açık bir gece eğlencesi yapacağımızı da söyledim. Feridun Paşa Korusu'nu –daha doğrusu kampı– da davet edeceğim. Poyraz Köyü çocuklarına bahçede bir Karagöz oynatacağım, bahçeye mızıka gelecek, Bayan Safder şarkı söyleyecek, havuzun etrafında dans edeceğiz, büfeyi de...

— Bunlar neden icap ediyor?

Suzan öksürdü, düşündü. Sonra ciddi bir tavır takındı:

— Senin hakkında etrafta hayli münasebetsiz dedikodu var, bilhassa gençlik muhitinde. Seni alelâde onun bunun nüfuzu ile para kazanmış türedi zengin sanıyorlar. Kendini üniversite muhitine yakın tanıtmak için bundan münasip fırsat olmaz. Yani bütün külfet kamptaki yedi genci

kazanmak içindir. Onlar senin ne kadar kabiliyetli bir iktisat unsuru olduğunu yakından görmeli...

— Bayan Fıtnat gibi bir kadını misafirlerimiz arasında görenleri de bizim entelektüel bir muhitte yaşadığımızı gösterir değil mi? Fakat bilmem Bayan Fıtnat onlarla görüşmeyi ister mi? Pek abur cubur takımından gençler olduğunu söylüyordu.

— Görüşmese daha iyi.

— Neden?

— Çünkü gençlik arasında Bayan Fıtnat'ın hiç kredisi yoktur.

— Nasıl yok be? Karı bülbül gibi Fransızca konuşuyor.

— Onu kapa... Dediğin şeyler geçen nesli alâkadar eder. Fransızca... pih.. Alyans'tan[400] çıkmış her Yahudi karısı bülbül gibi Fransızca söylüyor. Böyle şeyler gençlerin gözünü boyamıyor. Hem...

— E, hem?

— Neme lâzım, misafirimizi çekiştirmek istemem.

— Allah aşkına söyle be!

— Şimdiki gençler ihtiyar kadınlara hürmet ediyor ama, bayat, Fransız mukallitlerine[401] değil.

— Bayan Fıtnat ihtiyar mı? Değme gençleri cebinden çıkarır.

— Doğru fakat o ellisine yaklaşmış erkekler için. Ben sana gençlik muhitini söylüyorum.

— Kadının endamı.

— Münasebetini anlamadım.

— Bilmece söyler gibi konuşma be.

— Kızı Dürdane'ye sor. Geçen sene Paris'te göğsünü de, kollarını da bir güzellik cerrahına çektirmiş.

— İnanmam...

— Neden bu kadar kızıyorsun Sungur?

— Kızıyorum, iftira sevmem. Derisini çektirse çenelerini, yanaklarını çektirirdi, çünkü hafifçe sarkıyor.

— Yüzüne dokunamaz.

— Neden?

— Meşhur tebessüme tesir olur, kadının bir tek göz boyayan tebessümü, yüzünü çektirirse...

— Sen ne de çok şey biliyorsun be Suzan.

Bunları içinden karısının kıskançlığına atfetmekle beraber artık masanın üstündeki saatten gözlerini çevirdi. Yarım saat evvelki harareti, arzusu hayli soğumuştu. Tevekkeli kadın o kadar kolay Sungur'u odasına almaya karar vermedi ya...

Yarım saat sonra Sungur'un zihnini Suzan'ın isim günü ziyafeti tamamen sarmıştı. Teferruatı[402] tespit ve derhal harekete geçmek için daktilo Saffet'i yataktan kaldırdılar, kalem ve defter ile Sungur'un odasına çağırdılar. Gece yarısından sonra çalışmayı kabul etmeyen kızı bizzat Suzan ikna etti. Buna rağmen o kadar aksiliği vardı ki, ertesi gün kendine verilen vazifeyi defterine kaydederken:

— Bu şeytanlıklar bayan pastırmanın marifeti olacak, diye homurdandı.

Sungur kaşlarını çattı. Alacağı cevabı bildiği halde:

— Bayan pastırma isimli birini tanımıyorum, dedi.

Daktilo Saffet başını kaldırdı, kendisine mütebessim[403] bakan Suzan'a hafifçe göz kırptı. Ve Suzan, Saffet'e yüz liralık bir hediye almaya karar verdi. Çünkü genç daktilonun bu cümlesi o akşam Bayan Fıtnat'a vurulan darbelerin en kuvvetlisiydi. Spor lisanıyla tam bir nakavt.

365 Düşünür.

366 Sahiplenme ve hükmetme.

367 (Fr.) *Mechant(e).* Hain, alçak.

368 İtaatkâr.

369 İlkokul.

370 Tartışmanın.

371 Büyütüyorsunuz.

372 (Fr.) *Hors serie*. Eşsiz.

373 Alaycı.

374 Neden.

375 Öğretmen okulunu.

376 Psikolojisini.

377 Teorik.

378 Cüsse.

379 Hayal gücü.

380 Başarıyla.

381 İnancı.

382 Yargılarının.

383 İnanıyordu.

384 Belli.

385 Giysilerinde.

386 Hükmetmesi.

387 Kurmay subay.

388 Karşı.

389 İlişkilerini.

390 Kesilmiş.

391 İşlenmiş.

392 Omuzlar oynatılarak giysi yardımıyla kaşınmak.

393 Gelir.

394 Yapmaya.

395 Tiksinmenin bir tepkisidir.

396 Hayalinde.

397 (Fr.) *Mechant(e)*. Yaramaz.

398 Azarlamayı.

399 Başarılısı.

400 Alliance Okulları: Fransızca eğitim veren Yahudi okulları.
401 Taklitçilerine.
402 Ayrıntıları.
403 Gülümseyerek.

KIZ, OĞLAN VE DENİZ

Sıcak olacağı besbelliydi. Hava, gök, süt mavisi, sular şeffaf ve uykuda. Karadeniz ağzındaki kayalı, heybetli geçidin üstüne beyaz bir duman iniyor. Yaz, Boğaz'ın üstüne ılık ve yumuşak bir perde gibi gerilmiş; yaz Boğaz'ın içinde atan hummalı bir nabız gibi. Yalılarda çıt yok, denizin yüzünde zaman zaman sıçrayıp gümüş kuyruğu sahanın ak ışığında parıldayıp suya dalan birkaç küçük balıktan başka bir şey kımıldamıyor.

Lâlezar Hanım rıhtımın kapılarını arkaya devirmiş, masanın üstünde çay semaverini yakmış, ayağının ucuna basarak dolaşıyor, gözleri kızının kapalı kapısında.

Evvelâ Lâle, mavi mayosu, çıplak ayaklarıyla çıktı. Kısa sarı saçları karışık, kehribar rengi etsiz bacakları, kolları, yassı karnı ve kalçalarıyla pekâlâ olimpiyat şampiyonu güzel bir oğlan olabilir. Gerindi, esnedi, pembe diş etleri, koyu pembe damağı boğazına kadar açıldı. Sarışın başı, genç, uzun gerdanı üstünde arkaya doğru. Fakat henüz uyku ile dolu şiş kapaklı gözleri, sarı billur gibi, kâse sathı gibi, düz teni, ince çenesinin bitip boynuna dönen hatlarındaki billuri düzlük... Bunlar onu bir çocuk gibi körpe gösteriyor. Anasına eliyle selâm verdikten sonra çıplak ayakları bir kaplan pençesi gibi yumuşak adımlarla rıhtıma doğru gitti, kollarını ileri uzattı, gümüş kuyruklu balıklardan daha sessiz ve daha tabiî sulara daldı, biraz ötede başını çıkardı, tembel tembel yüzmeye başladı.

Yaz günleri bu saatte Poyraz Köyü, Lâle'nin havuzu; kıyılarına bir çocuğun eliyle yaptığı evlere sahip olduğu kadar sahiptir. Bu saatte o denizle, yalnızlıkla baş başadır, su ve gök arasındaki ıssızlıkla içi akort edilmiştir. Bu saatte Lâle eski

bir denizcinin, Osman Kaptan'ın kızıdır. Bu saatte kafasının, gönlünün kapıları dünyaya kapalıdır. Kız, bu saatte, denizin üsüne çıkar çıkmaz ilk önce Poyraz Köyü'nü, malikânesini teftiş eden mal sahibi gibi gözden geçirir, azıcık açılır, sonra kahvenin önüne doğru yüzer, uzaktan kumlukta toplanan çocuklara bakar. Güneş yükselmeden rıhtıma döner, kahvaltısını eder ve günlük hayatı başlar.

Bu sabah sahilde bir değişiklik buldu. Kör İsmail iki yarı çıplak gence ayakta bir şeyler anlatıyor, çocuklar kahvenin önünde yarı denize çekilmiş bir salapuryaya bir şeyler taşıyor, kahvenin önünde bir masa etrafında beş genç mayolarıyla oturmuş kahvaltı ediyorlar. Gözleri bütün bu yeniliği kavradıktan sonra Kör İsmail'i bırakıp kayığa gelen Recep'te durdu. Ötekilerin mayolarının gövdesi var, Recep yarı çıplak. Fakat Lâle onun çıplaklığını düşünmedi. Azıcık uzun kumral saçlarının altındaki biçimli başı ve güzel yüzü gördü. Hafızası koyu fındıki gözlerin sıcak bakışını canlandırdı. Lâle birdenbire denizde döndü, geniş kulaçlarla karşı yakaya doğru yüzmeye başladı. İçinde tehlikeden kaçan bir genç hayvan tetikliği var, kulakları etrafı dinliyor.

İşittiği yüzme gürültüsü değil, daha ziyade bir torpil intizamıyla suları yararak kendine doğru gelen bir cismin ilerleyişi. Lâle daha çabuk, daha çabuk yüzdü, fakat cisim hâlâ mesafe kazanarak geliyor. Daha ne kadar yüzebilir? Helen kalkacak, denize girecek, kahvaltı edecekler. Dönmeli. Fakat dönemiyor, çünkü cisim çok yakın, âdeta ayaklarına çarpacak kadar yakın. Ve nihayet ayaklarına bir şey dokundu ve derhal bacakları, kolları arkasındakine çarpıntı veren bir süratle uçtu gitti.

Recep'e suların arasında kayıp giden bu kehribar vücut, yarı balık, yarı kız bir mahlûk gibi geldi. On dakikaya kadar kovaladığı sarı vücut gözlerinden kaybolur, elinden kaçarsa Boğaz göçecekmiş gibi içinde bir korku hâsıl oldu. Bir an yüzüşü yavaşladı. Hemen bir karar almak lâzım. Çünkü kovaladığı saadet uzaklaşıyor. Aldı.

İmdat... Sonra boğulan bir adamın gırıltısı, batan vücudun su üstünde kalmak için çırpıntısı.

Suların üstünde gözleri kapalı arka üstü bir delikanlı yatıyor ve bir kız etrafında dolaşıyor.

— Ne oldu?

Son nefese benzeyen bir ses cevap veriyor: "Kramp."

Olabilir ya. Hatta en iyi yüzücülerin bile başına gelebilir. Lâle de süratle düşünüyor, bir tahlisiye neferi[404] gibi kafası tetikte. Hangi sahil daha yakın? Olduğu yerde dönüyor, uzun bacaklar dizlerden aşağıya doğru tornadan çekilmiş gibi inceleşiyor, uçlarındaki hakikat bir altın balık kuyruğu gibi açılıyor.

Poyraz Köyü daha yakın. Suların üstünde kalabildiğine bakılırsa kramplı vücuda henüz hâkim bir kafa var. Biraz yardımla onu Poyraz Köyü'ne kadar götürebilir. Bunu Lâle düşünüyor. Recep'in zihni Lâle'yi yakalamak için oynadığı "kramp" oyununu sonuna kadar sezdirmemekle meşgul. Oyunun sonu onu Lâle'nin evine götürecek. Hem de yarı kız, yarı balık saadet hülyasının serin kolları arasında gidecek.

Recep'in bir kolu Lâle'nin boynuna hafifçe sarılmış, yeni kendine gelen bir adam gibi kalça kalçaya Lâle ile yavaş yavaş yüzerken sahilden biraz burundan gelen bir kadın sesi denizin üstünde yayılıyor:

— Oheeey!

Rıhtıma kadar nasıl geldiler, ikisi de farkında değil. Rıhtımda Helen ayakta. Recep rıhtımın taşlarını bitap[405] bir tavırla yakalıyor, Lâle rıhtıma geyik gibi sıçrıyor. İki kız Recep'i kollarından tutup ağ çeker gibi rıhtıma çekiyorlar ve Recep belki iki kızın kuvvetini ölçmek tecessüsü[406] ile kendini bırakıyor.

O şimdi rıhtımda ayakta, iki kızdan bir baş uzun, eskiden masallarda tahayyül edilen, şimdi sinemalarda görülen çıplak erkek güzeli. Biraz uzun kumral saçları yüzüne, kıvrım dudaklarının kenarları düşük, çenesine doğru uzanan yüzde son derece bir bitaplık var ve geçen tehlikenin korkusu

yorgun yüzünü birdenbire zayıflamış gibi süzülmüş, gözleri hâlâ kapalı. İçlerini göstermemek lâzım.

— Üstüme iyilik sağlık, ne var?

Lâlezar Hanım kızıyla misafirlerinin birer koluna girdikleri delikanlıya hayran hayran bakıyor. Lâle fısıldar gibi:

— Boğuluyordu... Kurtardım, diyor.

Lâlezar Hanım eski kadındır. İlk işi koşmak, şimdi kendinin kullandığı, vaktiyle Osman Kaptan'a ait olan hamam bornozunu kapıp getirmek oldu. Recep'e giydirdiler. Gerçi bu bornoz onun ancak dizine geliyor fakat ne de olsa vücudunu örtüyor. Üç kadın onu mindere oturtuyor, başı arkaya atılmış, gözünün üstüne düşen, şakağına yapışan saçların arasındaki yüzün yorgunluk, baygınlık, korku maskesini muhafaza ediyor, solgun dudakları fısıldıyor:

— Teşekkür ederim... Şimdi kendime gelirim... giderim.

— Otur oğlum, çay verelim mi?

— Evet... Sabahleyin kahvaltı etmeden denize girdim... Uzun yüzdüm, kesildim.

Susuyor, fakat içinden "Bu mis gibi kokan kızarmış ekmekten acaba verirler mi? İstesem mi?" diyor.

Lâle odasına değişmek için, Lâlezar Hanım fazla bir fincan getirmek için mutfağa gidince Helen eğiliyor, boğulmaktan kurtarılmış gencin kollarına masaj yapmaya başlıyor. Elleri kollarından göğsüne gidince Recep'in yüzündeki yorgunluk maskesi kalkıyor, koyu fındıki rengindeki ışıklar hayale sığmaz bir tatlılıkla parlıyor, düşük dudakları şimdi gülüyor, yanaklarındaki çukurlarıyla burnunun üstünde hâsıl olan kırışıklıkla gülüyor.

— Dikkat fena gıdıklanırım, Helen.

Helen'in beyaz kirpikli mavi gözlerinin yalandan dargınlığı arkasında tecessüs var, alay var, hatta biraz da çocuk yaramazlığına gülen müşfik bir anlayış var:

— İyi oynadın, Recep!

— Susss... Büyük babam aktördü. Beni ele vermeyeceksin değil mi?

— Hayır.
— Söz mü?
— Söz.
— Yardım edecek misin?
— Edeceğim.
— Söz mü?
— Söz.

İki el, iki arkadaş gibi birbirini sıkıyor. Helen, yardım edecek misin sualinin arkasındaki mânayı anlamıştır. Lâle'nin gönlünü etmek için her şeyi yapacaktır. Zaman zaman kırmızı derili bir kabile reisinin vahşi yüzünü hatırlatan şiş kapaklı gözleri, hafif Moğol maskesiyle aksilik ve inatçılığın bir timsali gibi görünen Lâle'ye heyecan duymadan yüzüne bakılmayan bu güzel delikanlıyı sevdirmek için elinden geleni yapacaktır.

Helen, büyük ve insani bir komedyanın başlıca aktörü olmuş gibi heyecan içinde. O da oynuyor... Oyun insanların en sâri hasleti.[407] Ona uymayan insan genç ise bir kukla, bir makine adamdır, ihtiyar ise ölmüştür, müstehase[408] haline gelmiştir. Helen can vereceği ana kadar yaşayacak örneklerdendir.

Recep rolünü sonuna kadar iyi yaptı. Lâle'nin içine şüphe geldiyse sırf Helen'in mavi gözlerinin Recep'i azıcık korku, azıcık alayla tetkikinden geldi. Ve kendi kendine: "Helen onu oyun yapıyor zannediyor. Yanılıyor. Acaba... acaba?" diyor. Bereket versin ki, Lâle'yi henüz bir erkek kadın diye kovalamamış. Her kızın peşine düşen gençlere o, her zaman hadlerini bildirmiş ve flört, aşk gibi şeylerin kendisi için duyulacağını henüz düşünmemişti.

Üç kadın arasında Recep, en çok Lâlezar'la anlaşır gibi göründü. Belki biraz oynadığı oyunun bu kadar Lâle'nin gözünü boyamasından utandığı için, belki de Lâlezar'ı hiç yadırgamadığı için. Öyle ya, Sineklibakkal'da onun "teyze" dediği kadınlar, hatta annesi Rabia hep bu nesilden değil mi?

Uzatmak için yandığı bu tatlı oyunda kendini ele vermek istemezse de kadınlara teşekkür edip ayrılmak lâzım. Fakat karşı karşıya çay içtiği bu üç kadından, bu dost, bu sıcak, bu havası hafızasını, kalbini saran sofradan ayrılmak o kadar güç ki.

Denizin üstünden sesler gelmeye başladı. Altı gürbüz göğüs "Recep! Recep!" diye haykırıyor. Lâle rıhtıma koştu. Salapurya denizin üstünde. Dört genç kol küreğe sarılmış, iki genç ayakta, elleri ağızlarında denizin üstünü gözleri tarıyor, sesleri arıyor:

— Recep! Recep!

— Oheeey...

Salapuryada Lâle kendine dönen altı yüze el salladı. Şimdi onun arkasında evde iş zamanı, denizde balığa giderken giydiği eski bol paçalı, bez pantolon, kolları kısa örmeli bluz var.

Şap şap... Kürekler salapuryayı rıhtıma yaklaştırıyor. Arkada oturan Haşim en evvel ayağa kalkıyor:

— Arkadaşınız denizde bir kramp geçirdi. İçerde.

Haşim en önde altı genç boş rıhtımdan sofaya bakıyorlar. Recep'in yüzü bu defa hakikat sararmıştı. Harpte ve aşk oyununda hile yapmak başka, arkadaşlarına yalan söylemek başka. Fakat Yediler'in hepsi de tamamen inanmış, endişe ile ona bakıyorlar. Yalnız Boğaz'ın ışığında profili her zamandan ziyade yeni bilenmiş baltayı hatırlatan, çatık kaşlı, yaman gözlü Haşim, minderde halsiz halsiz çayını içen Recep'e şüphe ile bakıyor.

Haşim sert bir sesle soruyor:

— Hayrola... ne var Recep?

Ötekiler hep bir ağızdan:

— Geçmiş olsun Recep, diyor.

Recep elindeki çay fincanını koyacak yer ararken Lâlezar uzanıyor, elinden alıyor.

— Teşekkür ederim, teyze.

Sonra yavaş yavaş kalkıyor. Şimdi artık Tevfik'in torunudur, oyununu sonuna kadar aynı sanat kudretiyle

oynayacak.

— Kramp geldi, biraz da baygınlık. Canımı Bayan Lâle kurtardı. Teyzem (Haşim içinden ne çabuk teyze oldu diyor), Helen ve can kurtaran hanım lütfen karnımı doyurdular. Çok teşekkür ederim, teyze (Lâlezar'ın elini öpüyor, başına koyuyor). Çok teşekkür ederim Helen (onun elini sıkıyor). Size ömrümün sonuna kadar canımı borçluyum. (Bu Lâle'ye ve biraz mütereddit[409] onun elini alıyor, dudaklarına dokunduruyor. Başına koyuyor, sonra koyu fındıki rengindeki gözlerin biri hafifçe kırpılıyor.) Eğer size de denizde kramp gelirse imdat diye bir nara atın, korudan denize sıçrar imdadınıza koşarım. Fazla rahatsız etmeyeyim...

Bornoz ile rıhtıma yürüyor, arkadaşları yol açıyor. Salapuryanın başında halı yayılı yere kendini attıktan sonra Lâlezar'a sesleniyor:

— Sileceği getiririm, teyze.

— Güle güle oğlum.

— *Bye bye*, Helen!

— *Bye bye*, Recep!

Yediler'in Haşim'den başkası Lâlezar'ın elini öpmüş, Lâle'nin elini sıkmış, hararetle teşekkür etmiştir. Haşim sert ve resmî bir selâm verdikten sonra salapuryaya atlamış, Recep'in yanına oturmuştu. Arkadaşları arasında bir tek onda, Recep'e ölüm tehlikesi geçirmiş bir arkadaşa karşı hissedilen taşkın endişe ve muhabbet görünmüyor. Bilakis hiddetlidir.

— Bizi köye rezil ettin Recep be!

— Neden?

— Bir erkek boğulur da bir kadına canını kurtartmaz.

— Canını insan herkese kurtartır, Hazreti Ali devrinde değiliz ya.

Haşim cevap vermedi. Çünkü arkadaşlarının hepsi Recep'i tuttuğunu hissediyor. Bir saat sonra bütün Poyraz Köyü duyacak. Fakat ondan da mühimi, Recep'i bundan sonra Lâle'ye âşık olmaktan menetmek ihtimali yok gibi.

Recep düşman tarafına geçecek. Hem de bir tek gırtlak gibi hepsini birden boğmak istediği kadın cinsinin Tatarcık gibi kendince en menfur[410] örneğine tutulacak. Mâni olamazsa bile, Tatarcık'a bu zaferini pahalıya oturtacak.

Kayık yukarıya doğru açılıyor. Kürektekiler hep Lâle'yi methediyor, yalnız Haşim:

— Bizden birinin o tip kadına hayatını borçlu olacağını görmek ne zillet[411] olduğunu anlamıyor musun, diyor.

Salim soruyor:

— Neden?

— Erkeğin ağzından lokmasını alan kadın!

— Erkeğin kazancını yutan, erkeği esir gibi incisi, boncuğu için çalıştıran, istismar eden, odalık ruhlu, tufeyli[412] kadın daha mı iyi Haşim?

— Elbet... Çünkü o muavenet[413] istemez, onu her dairede, her sahada rakip olarak karşımızda görmezsiniz, onu isterseniz evine kaparsınız.

— Mantar atma! O biçim kadın en az eve kapanandır.

— Hiç olmazsa, ona sahipsin.

Kim demiş. Saman altından su yürütür, şoförünüz, bahçıvanınızla sizi aldatır, binbir yalan atar.

Safa küreği sudan çıkardı, nutuk irat eder[414] gibi başladı:

— Hiç olmazsa, ona sahipsiniz.

— Haşim'in kadın düşmanlığı her lafında hissediliyor. O insanlarda müsavatı[415] istemeyen kapitalist güruhundan. O...

Şinasi sözünü kesti:

— Seher vakti bile mi Bolşeviklik mi Safa?

Haşim:

— Kadın mutfağa, eve, beşik sallamaya... diye başladı.

Şinasi sözünü kesti:

— Bir de güzel olmaya, erkeğe zevk vermeye, güzellik ihtiyacını tatmine...

Safa homurdandı:

— Bolşeviklik istemiyorsanız faşist gibi konuşmayın.

— Faşistliği konuşan kim?

— Mutfak, çocuk, ev der demez...

Pratik kafalı Ahmet:

— Kadın kavgası etmeyin be. Sevgili, ana, kardeş, karı... Mademki onlarsız yaşayamıyoruz, mademki herkes kendi gönlüne göre eş arıyor, kadın şöyle olmalı, böyle olmalı lafını bırakın.

— Bırakmayacağım. Dünyada erkek tehlikede... Kadınlarsa yüz verdikçe başımıza çıkıyor. Cemiyet kadının gönlüne göre oluyor, kadınlaşıyor.

— Öyleyse erkeğe benzeyen kadına itiraz etme.

— Ederim... O da bir hile...

— Haşim... Haşim.

Hepsi sustu. Ses, Çelebizade Yalısı'nın bahçesinden geliyordu. Sular aşağıya aktığı için münakaşa esnasında kürekleri bırakan gençler salapuryanın yavaş yavaş yalıların önüne doğru kaydığının farkında olmamışlardı. Bir tek bunun farkında olan Recep, sileceğin göğsünü açmış, yavaş yavaş yükselen güneşin artırdığı sıcaklığında bir taraftan tatlı hülyasını takip ediyor, bir taraftan yan gözle biraz evvel ayrıldığı rıhtıma bakıyordu. Sofa kapısı kapalı, rıhtıma ince, zarif bir kayık bağlı. Herhâlde bu sadece Kübik Palas'ın olabilir. Oradan bu saatte Lâle'nin evine kim gelebilir? Yüksek yaylalarda açan sarı Lâle... Başak renkli, ıslak saçlar arasındaki güzel yüzünü, omuzlarından sızan billur damlaların beyaz ışıkta pırıltıları, ellerinden tutup onu çektiği zaman, mayosunun altında iki tomurcuk gibi duran memelerini görüyor, yan yana yüzerken yassı, genç kalçaların temasını duyuyor. Ve muşamba örtülü, kırmızı çiçekli toprak vazosu, duman çıkan semaver ile masayı tahayyül ediyor, sonra kendini teni kırçiçeği kokan kızla yan yana, kendi kolu kızın belinde, kızın başı kendi omzunda zannediyor...

Arkadaşlarının lafları suların, kuşların sesi gibi kafasındaki hülyaya baso tutan karışık, tatlı bir musiki. O, bu

sabah olduğu yerden hiç kımıldamayacak, yüzmeyecek, kürek çekmeyecek, güneşin altında hülyasını yaşıyacak.

— *Bonjour*, Zehra...

Altı ses birden Çelebizade Yalısı'nın bahçesine sesleniyor. Taşları kırık rıhtımda uzun, ince bir kız, başında kocaman hasır şapka, altındaki küçük yüz uzaktan limonlukta yetişmiş bir çiçek gibi narin garip renklere boyalı, uzun, çilek rengi bir bornoz giymişti.

— Gelsenize...

Eliyle bahçenin Tatarcık'a bitişik tarafında bir masa gösteriyor, üstünde tabaklar, fincanlar, etrafında birkaç saçı boyalı, süslü ihtiyar kadın.

En evvel Haşim atladı. Kısa, sert saçlı bir fok gibi suyun yüzünde Zehra'ya doğru yüzdü, arkasından birer birer ötekiler atladı, yalnız Hasan içlerinde salapuryanın Üsküdar'a doğru kaymasını men[416] için demir atmayı hatırladı. Recep gözlerini kapadı.

Sahildeki sesler yine mütemadi[417] bir nağme gibi kendi kendini tekrar eden hülyasının etrafında mânası olmayan birtakım nakarat. Ne kadar zaman geçti? Pek tahmin edemedi.

Zehra'nın bahçesi önünde dalıp çıkan, suda oynayan gençlerin denizdeki gürültülerinden ayrılan bir ses duydu. Kayığa doğru biri yüzüyor. Gözünü açtı. Lacivert mayolu, şamandıra gibi şişman bir vücut, balık gibi yüzen bir cisim kayığa yaklaştı. İki şişman el kayığın yanını hafifçe tuttu. Recep bu et yığını içindeki küçük gözleri nerede görmüştü?

— Siz Yediler'densiniz değil mi?

— Evet, nereden biliyorsunuz?

— Çok âlâ. Ben de sizinle tanışmak istiyordum. Üniversite muhitine o kadar muhabbetim vardır ki...

Tuhaf, suret, sarraf, banker, yalnız karnı için yaşayanlara benziyor.

— İsminiz?

— Sungur Balta.

İnsanların kaç yüzü var? Dün yanında dünyaya hükmeden, türedi zengin bugün bambaşka:

— Buyurun derdim ama, bizim salapuryaya girmeye çalışsanız devirirsiniz.

— Siz benim yalıya gelseniz.

— Nasıl?

— Denize atlayın, beraber rıhtımımıza kadar yüzeriz.

— Arkadaşlarım var.

— Biliyorum. Onları da birer birer Çelebizade Yalısı'ndan alır getiririm. Bir aperitif içeriz.

Safa acaba gelir mi? Ahmet acaba ideal edindiği adamı yakından görünce nasıl tavır alır? Ve Zehra demek bunlarla hakikat dost. Haşim'in bu dostluğuna karşı suratını görmeli.

Recep bornozunu attı, denize daldı.

— Ne kadar iyi yüzüyorsunuz, Bay Balta.

— Babam çımacıydı.

Boğaziçi'nin o gününde devleri, umacıları bile insanileştirecek bir sihir vardı. Recep böyle düşündü.

404 Cankurtaran.

405 Bitkin.

406 Merak.

407 Yaygın özelliği.

408 Fosil.

409 Tereddütle.

410 Nefret duyulan.

411 Aşağılayıcı.

412 Asalak.

413 Yardım.

414 Söyler.

415 Eşitliği.
416 Engellemek.
417 Sürekli.

KRAMP MESELESİ

Yediler, Miralay Nihat'ın davetine geldikleri akşam Zehra'yı Bayan Saide ile kanepede karşı karşıya, Lâle'yi pencerenin önünde Miralay'ın koltuğunun yanında ayakta buldular. Elektrikler yanmamıştı. Odanın cephe pencereleri neftî yeşil sarmaşıklı, taflanlı sırta açıldığı için odaya kadife gibi yumuşak bir loşluk yayılmıştı. Yalnız yan pencere açıklara baktığı için oradan sarı altın renkli bir ışık ayakta duran kızı karaltıların, gölgelerin ortasında profilden karanlık bir müze salonunda üzerine elektrik çevrilmiş bir statüye[418] benzetmişti.

Kolları açık, yakası V şeklinde, kırmızı, mavi, sarı, satrançlı yerli dokuma bir entari giymiş, beline kalın kırmızı bir kayış kemer takmıştı. Zehra'nın derhal içinden "kaplumbağa kabuğu" diye katılığı ve örneği ile eğlendiği bu kumaşı Helen Kapalıçarşı'da Lâle ile dolaşırken görmüş, "ne orijinal, ne kadar modern" diye bayılmıştı ve bu kumaştan yapılmış bir entarinin Amerikan plajlarında, geceleri dans ederken ne kadar göz alacağını, bütün snopların derhal taklit etmek isteyeceklerini düşünerek hemen bir top almıştı.

Biçimini iki kız baş başa vererek kâğıt üstünde çizmişler ve beraberce dikmişlerdi. Lâle de kısmen ucuz, kısmen de Poyraz Köyü snop kızlarını, bilhassa Zehra'yı düşünerek, kendine aynı biçim ve kumaştan esvap dikmişti. Hele kemerin kumaştaki sarı, kırmızı, yeşil renklere göre değiştikçe âdeta başka bir tuvalet olması muktesit[419] Lâle'nin bütün bütün işine gelmişti.

Zehra bu tuvaleti görür görmez gözleri parladı. Lâle'nin bayağılığını, zevksizliğini artık Zehra'nın teşhir etmesine hacet yok... Yediler, bunu bu akşam derhal görecekler,

Cambridge gibi zevki yüksek bir yerde tahsilini gören bir genç tabiî olarak Lâle'nin dokuma kostümüyle Zehra'nın baştan aşağı siyah tül tuvaleti arasındaki farkı görecek. Ve Şinasi...

Zehra, Lâle'nin sıra ile hepsinin üstünde yapacağı tesiri tahayyül etti ve zihninden ne yapıp yapıp Yediler'e kendisini Lâle'den sonra göstermeye karar verdi. Bunda azıcık talih de kendisine yardım etti. Bayan Saide pencerelerin karşısındaki loş bir köşede oturuyordu, Zehra derhal onun karşısına geçti. Yavaş sesle ona Poyraz Köyü dedikodusu anlatmaya başladı.

Ve gözünün kuyruğuyla Miralay Nihat'ın koltuğunun yanında ayakta bir şeyler anlatan Lâle'yi de zaman zaman tetkik etti. Ne haşin bir ziya[420] içinde, ne haşin bir kıyafeti ve kafası var! Gerçi Miralay Nihat başını kaldırdıkça gözlerinde takdir, hatta hayranlığa benzer bir şey var. Zehra içini çekti. Elinde büyüdüğü, hakiki bir amca şefkati ile sevdiği Miralay Nihat, Lâle'den İngilizce dersi almaya başlayalı kendisine karşı alâkası azalmış görünüyor. Bazan da sürmelerine, dudaklarının boyasına tenkide[421] benzeyen bir tavır takınıyor. Ne kadar olsa yaşın tesiri erkekler üzerinde kuvvetli oluyor, bilhassa yaşlı erkekler üzerinde. Büyük anası ona büyük babasının körpe halayıklara olan zaafını kaç defa anlatmıştı.

Recep'le Hasan en evvel geldiler, Lâle'nin başını ve vücudunu o altın ışık lekesi içinden profilden gördüler.

Buğday başağını her zamandan fazla hatırlatan kısa saçları azıcık karışıktı. Kafasının yandan çizgileri bu sert sarı ışık içinde iki gence ilk defa klasik kusursuzluğu ile göründü. Odaya kendileri de farkında olmayarak ayaklarının ucuna basarak girdiler. Yavaş yavaş profili gözlerini teshir eden[422] kızı yüzünden görüyorlardı. Dudakları hareket ediyor, Miralay'a yavaş yavaş bir şey anlatıyor. Gerçi yüz, şiş kapaklı gözleri, elmacık kemikleri ile o kadar klasik değil. Fakat bir çocuk tenini hatırlatan düz ve genç boynu V şeklindeki yakanın arasında kehribardan yavaş yavaş mermer beyazlığını hatırlatan göğsüne doğru iniyor... Kolları ne kadar

kudretli, entarinin altında aşağı doğru sürahi gibi incelen uzun bacaklar, sandalları içindeki parmakları muntazaman, tabanı kemerli, ökçe ve sıkı kundura bilmeyen tabiî ve güzel ayaklar...

Bu levha Hasan'ı çocukluğuna, Diyarbakır günlerine götürdü. Ne kadar orak biçen genç köylü kadının sağlamlığı, hatta güzelliği vardı. Fakat bu satrançlı entari ve kırmızı kemer... Hasan bunu Kapalıçarşı'dan alınmış bir dokuma olduğunu hiç aklına getirmedi. O kadar biçiminde, renklerinde yeni dünya sanatını hatırlatan bir şey vardı.

Recep, Lâle'nin açık değil, kapalı olan yerlerini muhayyilesinin[423] gözü ile görüyordu. Biraz bol entarinin altındaki yassı kalçaları, uzun bacakların madenî düzlüğü altındaki yumuşak, fakat sağlam adalelerini kendi vücudunun bir parçası gibi hissettiği anı hatırlıyor. Lâle ile beraber âdeta kuçak kucağa Boğaz'ı yüzmüşlerdi, bu serin kollar ona bir ana şefkati ve himayesiyle sarılmıştı.

Hasan'ın yalnız orak biçen, tabiat kadar kuvvetli gördüğü bu kız, Recep'e kadın tarafından görünüyor ve Lâle'yi kendisinin bir parçası, vücudunun ve gönlünün eşi hissettiği anı bütün teferruatıyla[424] yaşıyordu. Nasıl yassı kalçaların, uzun bacakların temasıyla kendinde ebediyen söndü zannettiği heyecan uyanmış, nasıl ağzına, gözüne tuzlu sular dolmuş, kulakları uğuldamış, nasıl vücutlarını saran denizin yenilmez kudretini beraber duymuşlardı!

— Modern... Olanca mânasıyla modern değil mi?

Bunu Hasan'ın kulağına fısıldadı. Hasan gülerek lalası Şaban Ağa'nın Suadiye Plajı'nda kardeşi Muazzez yüzerken her defa tekrar ettiği cümleyi hatırladı:

— Soyha emme de moderen...

— Ötekiler nerede kaldı?

Miralay Nihat bastonuna dayanarak kalkmış, Recep'e sesleniyordu:

— Kapının önünde Safa ile Şinasi bir münakaşa tutturdular, Salim herhalde vaktinde gelir, hepsini vaktinde

yetiştirir.

— Haşim nerede?

— Ahmet'le kampta biraz işleri vardı, onlar da neredeyse gelir... Merhaba Bayan Lâle... Ne güzel, ne orjinal kostüm, Hasan'la deminden beri sizi seyrediyorduk.

Işıklar birdenbire yandı. Odanın öbür tarafından nazlanır gibi, sitem eder gibi bir ses:

— Yemek hazır aşçıbaşı geç kaldınız...

— Vay siz burada mısınız? Merhaba teyze...

Recep evvelâ Bayan Saide'nin elini öptü. Zehra'nın bileğinde büzülmüş bol siyah tül kolu arasından beni öp der gibi uzanan eli uçları kırmızı, beş ayaklı, beyaz bir örümcek gibi Recep'e uzandı. Yasemin kokusu, siyah tül yığını, üstünde omuzlarına gömülmüş küçük bir baş, saçları yarasa kanadı gibi gerilmiş, gözlerde garip bir ışıltı var, çökük yanaklar her zamandan fazla solgun, ağız bir kan damlası... Recep'e bu levha geceleri insanın kanını emen bir yarasa hurafesi gibi geldi. Ne kadar birkaç dakika evvelki hatırladığı, deniz, yaz ve kır çiçeği kokusundan başka. Gözler sabit, Recep'in gözlerinin bebeğine bakmış gibi. Arkasında bir ürperme hâsıl oldu. Kendi kendine "Sakınmalı, çok sakınmalı," diyordu.

— Uyuşmuşum... Lütfen çekin.

Ürpermeyi veren beş ince parmak sıcak, sıtmalı ve Recep'in elini bir ahtapot gibi sarmış.

Çekti. Azıcık dürüst bir tavırla olacak ki, uzun siyah esvabıyla kalkan vücut ileriye doğru atıldı, Recep'e çarptı. Yanaklarına dokunan yarasa kanadı saçlar ne kadar kuvvetli kokuyor, kolunun destek olduğu ince vücut yalpa vuruyor, yüzüne değen nefes alev gibi. Recep geri çekildi. Boşta kalan siyah vücut muvazenesini bulmak için divan edebiyatındaki genç serviler gibi nazlı nazlı sallandı. Sonra yine Recep'e yaklaştı, fısıldadı:

— Bizim Lâle'nin esvabını gördünüz mü?

— ....

— Ben doğrusu dokuma entariyi Lâle'nin tipine çok yaraştırdım.

— Recep'in de senin fikrinde olup olmadığını bilmem ama, herhalde Yediler'in ekseriyeti öyle düşünüyor.

Zehra, Recep'in Lâle'yi onunla münakaşa etmeyeceğini hissedince bozulmuş, ikinci cümlesini Bayan Saide'ye hitap etmişti. Onun esvabının ifade ettiği mânayı düşünmedi, biraz müstehzî bir tebessümle baktığı yere başını çevirdi. Miralay Nihat başka[425] misafirlerin hepsini Lâle'nin etrafında gördü.

— Haşim.

— Merhaba anne. Esvabın çok şık, Zehra.

— Yemek odasına geçelim, ötekiler gitti.

Recep'le Bayan Saide gitti. Haşim, Zehra'ya:

— Recep'in Tatarcık'a âşık olduğunun farkında mısın?

— Zannetmiyorum. Dokuma entarili bir kıza...

— Entariye değil, içindekine âşık.

— Zannetmiyorum...

— Kıskanıyor musun?

— Aptallık etme.

Yemek odasına acele ile geçtiler.

Miralay Nihat'ın sağında Zehra, solunda Lâle oturuyordu. Sandalyeler hayli birbirine yakındı ve Recep kımıldadıkça Lâle'nin çıplak koluna dokunuyor, uzun boynundan gelen kırçiçeği kokusunu alıyordu. Gençlik, sıhhat ve tabiat kokusu. Lâle'ye tuz verirken, suyunu korken, ona bir şey anlatmak için eğilirken biraz evvel Zehra'nın uyandırdığı tehlikeli sıtma anını tamamen unutmuştu.

Sofrada tek tük başlayıp şimdi tamamıyla umumileşen, birbirine karışan sesler yavaş yavaş yükseldi. Hasan, Recep'in kulağına eğildi:

— Zehra hep sana bakıyor, görmüyor musun?

Evet, Zehra sofraya oturdukları andan beri mütemadiyen eğilip Recep'e bakıyordu. Fakat Recep sade Lâle ile meşgul,

hatta Miralay'ın arada kendine sorduğu suallere bile garip garip cevaplar veriyordu. İki kızın yedi oğlanda uyandırdığı emellerin çarpışmasını, odanın havasında hisseden Miralay, bu akşam az konuşuyor, sakin gözleri etrafı tetkik ediyordu. Bu emellerin en barizi, Recep'in Lâle'ye, Zehra'nın Recep'e, Haşim'in Zehra'ya bakan gözlerinden okunuyordu.

— İngiliz terbiyesi de, tahsili de hep günü geçmiş şeyler. İdeolojileri olmayan, yalnız adaleleri işleyen bir millet.

Sofrada herkesin, hatta Miralay Nihat'ın bile ciddi mevzulardan kaçtığını gören Safa, nihayet Bayan Saide'yi herhangi mevzuyu dinleyecek kadar nazik bulmuştu. Kendisinin Şinasi'den daha yüksek bir yere, Bayan Saide'nin yanına konulduğunu görmek, onda her zamandan fazla kendi kendisine itimadını artırmıştı.

— Fransa için ne düşünüyorsun?

— Onların ne adalesi ne kafası var. Bütün mânasıyla köhnelenmiş.

— Herhalde bu iki memlekete de talebe göndermek beyhude.

— Hemen hemen öyle bayan. Müstenaları olabilir. Fakat ben dikkat ettim, bu iki memleketten gelen talebenin bize getirdiği yarım yamalak Paris Fransızcasıyla tenis raketlerinden ibaret. Ben kendi hesabıma bu iki memlekette de tahsil etmek istemem.

— Sen o halde ya Almanya'ya ya Amerika'ya gitmelisin.

Nihayet Şinasi de lakırdıya karışıyor, Safa başını çevirdi baktı. Efendinin oğlu diye senelerce aşağıdan yukarıya baktığı Şinasi'nin onun alt tarafında olması çok tatlı bir şey.

— Almanya faşist, Amerika kapitalist... Hayır, bir Karl Marx ideolojisine iman edilen[426] yerde tahsilimi bitirmek isterim.

Miralay, Safa'nın sesindeki ihtirastan azıcık ürktü. Esasen o, zaman zaman kendisiyle tamamen bir fikirde zannettiği gençlerin bile düşüncesini yadırgıyordu. Safa'yı dinsiz demişlerdi, ciddi görünüyordu. Bundan dolayı ona

kendini yakın farz etmişti. Halbuki Miralay'ın dinsizliği on dokuzuncu asrın sakin, liberal, heyecan karışmayan, kitaplar arasında esasları tespit edilen bir din, Safa'nınki daha karanlık ve azgın bir insiyakın,[427] isyanın, tahakküm[428] arzusunun, cidalin[429] doğurduğu karanlık ve iptidai bir din! Safa, Karl Marx'tan, dinsizlikten bahsederken, gözleri herhangi iptidai bir puta insan kurban edenlerin vahşi ihtirasıyla ışıldıyordu.

— Ben faşizm ile komünizm arasında fikir farkı olsa bile, tatbik için kullandıkları vasıtalarda bir fark bulmuyorum. Biri içtimaî tesviye...[430]

Safa, Miralay'ın ilk cümlesinden o kadar ateşlendi ki, arkasını dinlemeden sözünü kesti:

— Yanılıyorsunuz. Aralarında dağlar kadar fark var. Müsaadenizle ben size bu farkları birer birer sayayım. Evvelâ...

— Bayanları sıkıyorsun, Safa.

— O halde baylara söylerim, Şinasi.

Yediler birbirine baktı. Haşim Hasan'a göz kırptı. Safa'nın kampta faşizm ve komünizm mübahasesi[431] o kadar hepsini bıktırmıştı ki, ondan hiç olmazsa sofrada bahsetmemesini rica etmişlerdi: "İstediğim şeyden bahsederim" diye meydan okumasını, Haşim o kadar aralarındaki inzibata mugayir[432] bulmuştu ki, Safa sofrada herkese gına gelen bu münakaşayı açarsa, susturmak için bir plan yapmıştı. Hasan, Haşim'e işaret verir vermez başladı:

— Ateh[433] geldi Yediler'e bu mevzuyu dinlemekten...

— Dinlemekten ateh geldi bu mevzuyu Yediler'e...

— Yediler'e ateh geldi...

Bütün sofra gülüyordu ve Safa o kadar kızıyordu ki, nihayet bu cümleyi altısının da tekrarlamasına Bayan Saide mâni oldu:

— Susun, ben İngiliz, Fransız terbiyesi hakkında arkadaşınızı dinlemek istiyorum.

Safa arkadaşlarını süzdü. O akşam içindeki muadeleler[434] şiddetle faaliyetteydi. Fakirdi, zenginlerin sofrasında yemek yiyor, ister istemez şuurunun altında bu sofrayı evdeki muşamba örtülü yuvarlak masa ile, Miralay Nihat'ın medeni tavrını babasının ağız şapırtısı ile mukayese ediyordu. Çirkindi, karşısında birbirinden güzel iki kız oturuyor, ikisi de bir defa ona bakmamış, ona bu akşam bir kelime söylememişti. İçinde kendine göre vazıh[435] bir yanardağ gibi gümbürdeyen bir emel vardı. Onu ağzına tıkıyorlar, çok mağrur olduğu, her zaman tesir yapan tantanalı kalın sesini dinlemiyorlar, eski cami vaizleri kadar renkli ve korkunç bir üslupla, ecdadının kâfirleri gönderdiği cehennemi tarif ettiği kudretle, kendisinin dindarları, burjuvaları göndermek istediği cehennemi tarife müsaade etmiyorlar. Yalnız erkekler arasında olsa ısrar edecek... O, ısrarın, tekrarın nasıl müthiş bir kuvvet olduğunu biliyor. Fazla olarak Yediler arasında ne de olsa bir erkek tenasüdü[436] var. Kadınlar bilhassa kızlar bu tenasüdü eritecek birer kezzap damlası.

Zehra'nın süpürge çöpü kadar ince boynu Recep'e eğilmekten kopacak. Sanki Recep'te ne var? Doğrusunu itiraf etmek lâzım gelirse, Lâle hiç kimseye fazla yüz vermiyor. Hatta, Recep'in pek bariz yılışıklığına karşı tebessüm bile etmiyor. Kadın var, kadıncık var. Lâle, komünizmin yetiştirdiği tip, yeni dünya kadını. İnsan onunla el ele dünyayı komünist yapabilir, din denilen zehirden dünyaya şifa verebilir. Fakat kıza Yediler arasında tek ciddi, tek kendisine arkadaş olacak erkeğin Safa olduğunu anlatmalı. Bilhassa Recep'le Salim gibi Yediler arasında Avrupa tahsillerinden dolayı kadınların ehemmiyet verdiği tiplere vurmalı. Hazır Bayan Saide müsait bulunuyor.

— Bilhassa İngiliz tahsilindeki mahzuru anlamak için bir mesele üzerinde durmak lâzım. Spora verilen mübalâğalı ehemmiyet. Benim okuduğuma göre, herhangi sporda şampiyon olan bir adam başka mevzuları bilsin bilmesin...

— İki göz bir ağız, iki oku bir söyle...

Lâle Recep'e dik dik baktı:

— Neden bu adamı söyletmek istemiyorsunuz?

— Sizi sıkmasın diye...

— Benim sıkıldığımı neden anladınız?

Safa'nın gözleri minnetle parladı:

— Teşekkür ederim bayan. Beni söyletmezler, çünkü bana çıkışamazlar. Bilhassa İngiltere'de tahsil etmişleri bir anda haptetmekte[437] azim bir muvaffakiyetim[438] var. Mesela bizim Recep'in Cambridge...

— Recep'i bırak, azizim. Zavallı iddiasız, mahcup bir genci misal diye almakta ne mâna var? Hayvanı bilafayda tazip[439] edenler...

— Umumi hükümlere varmak için hususi müşahedeler[440] lâzım. Mesela senin yüzme şampiyonluğun...

Safa'nın bacağına sofranın altından bir tekme indi ve aynı zamanda Recep'in genzine yemek kaçtı. Yüzü horoz ibiği gibi kıpkırmızı, gözleri evlerinden dışarı uğramış, nefes almak isterken gırtlağından ipince bir düdük sesi çıkıyor. Kimi su uzatıyor, kimi tavana bak, diyordu. Lâle evvelâ telaş etti, sonra etrafındakilerin Recep'e yardım için takayyüt[441] ve alâkalarında garip bir sun'îlik[442] hissetti. Bilhassa Bayan Saide'nin gülmemek için öyle bir önüne bakışı vardı ki, Recep'in boğazından çıkan düdük sesinin o kadar muntazam bir devam edişi vardı ki, Lâle, Recep'in oyun yaptığına kani oldu. Hiddetle döndü, Recep'in arkasına güm diye bir yumruk indirdi ve Recep'in ötmesi derhal durdu.

— Teşekkür ederim Bayan Lâle, az daha boğuluyordum.

— Anladım. Biz kolejde genzine su kaçan arkadaşın arkasına hep birden vururduk. Derhal geçerdi.

— Bir daha genzine bir şey kaçarsa, hep birden vururuz, Recep.

— Teşekkür ederim Miralayım, kaçmayacağıma emin olabilirsiniz.

— Şimdi Bay Recep'in şampiyonluğu hakkında başladığınız bahiste devam edebilirsiniz.

Safa hâlâ bacağını ovuyordu. Ve içinden artık bu bahse girmemeye karar vermişti. Recep herhalde bu yüzme şampiyonluğundan bahsedilmemesini istiyordu. Fakat Lâle'nin ela gözlerindeki teşvik ona cesaret verdi:

— Yani Recep'in Cambridge'de derece alması, biraz da yüzme şampiyonu olmasının tesiriyle olmuştur, demek istiyorum.

— Beni mahcup ediyorsun, Safa. Fakat şampiyonluk meselesi yalan değil, yanlıştır. Az daha olacaktım, fakat bana bir kramp arız oldu, olamadım. Maamafih, bu kramp sade vücuduma arız olsa razıyım. Herhangi marifetimi göstermeme mâni olan manevî bir kramp var... Buna mahcubiyet, mahviyet de diyebilirsin.

— Mahviyet, mahcubiyet... Bunların modern lehçede mânası[na] irade felci, derler; dünyada muvaffak olanlarla olmayanlar, kudretliler, kudretsizler...

Safa'nın böğrüne bu defa Şinasi'nin dirseği battı, cümlesi yarıda kaldı, kulağına Şinasi fısıldıyordu: "Âlemi tıraş edenlerle, tıraş edilenler..."

Safa'nın Şinasi ile fısıldaşmasından Recep derhal istifade etti, bir sürü kramp sergüzeşti anlattı ve anlattıkça muhayyilesi coştu. Gerçi etraftaki kahkahalar arasında Lâle'nin sesi yoktu, fakat dudaklarının uçlarında öyle zorla tuttuğunu gösteren cazip buruşukluklar vardı ki, Recep'in cesareti muhayyilesinden eline intikal etti. Lâle'nin o aralık çantasından mendilini çıkarmak için dizlerinin üstünde olan elini yakalamaya çalıştı. Kızın derhal kaşları çatıldı, ela gözleri Recep'e öyle bir gazapla baktı ki, cür'etini birdenbire sıfıra indirdi. Elini dayak yemiş bir kedi gibi çekti. Demek henüz daha yumuşamamış. Taktik değişmeli. Yalvarmak olmuyor, korkutmalı, şantaj yapmalı. Aşkta ve harpte her hile meşru değil mi?

— Beni en son kramp esnasında boğulmaktan kurtaran bir kadındı.

— Aman işitelim, hangi plajda, sarışın mı, esmer mi?

— Teessüf ederim, Bayan Zehra, biz bu cins kadınların saçının, teninin rengine, Arap atının dişine bakar gibi bakmayız.

— Bu cins kahraman kadına bu pek de kompliman değil. Her cins kadın tenine, gözüne bakılmayı ister.

— Bu, bambaşka bir hatun kişi... Timurleng'in kızı. Cengiz'in anası, Hülâgu'nun teyzesi...

— Yani Tatar bozuntusu.

— Pardon. Bunların hepsi halis Türk'tür. Sizin malumatınız eksik.

Recep'le Zehra arasında, biri müstehzî,[443] öteki mütecessis[444] sualli cevaplı bir münakaşa başlamıştı. Zehra yalnız Recep'in yanaklarındaki çukuru, fındıki rengi gözlerinin alayını görüyor, Recep Zehra'yı görebilmek için eğilirken Lâle'nin omzuna bir düziye dokunuyor.

— Ne uzatıp duruyorsunuz. Kim olduğunu söyleyin de Zehra meraktan kurtulsun.

Altı genç birden Recep'in ağzına bakarken Bayan Saide güldü:

— Bana bu kramp geçmiş bir macera gibi geliyor. Herhalde hepiniz biliyorsunuz?

Gözleri oğlundan başlayarak hepsinin yüzünü dolaştı. Oyun harici kalmış gibi duran Zehra'dan başka hepsinin bir bildiği olduğuna şüphe yok. Hatta Lâle'nin bile bir şeyler bildiği anlaşılıyordu.

Zehra Haşim'e en tatlı, en cazip tebessümü ile baktı. Erguvani dudaklar bir çocuk gibi büzülmüş... Haşim'in mukavemet etmesi[445] imkânı yok. Recep öksürdü, sonra Haşim'e göz kırptı:

— Neden göz kırptığınızı anlayabilir miyim?

— Farkında değilim, Bayan Lâle. Bu kramp mevzusu beni sinirlendiriyor. Çocukluğumda yüzümde bir tik vardı, sinirlenince derhal başlıyor.

Gözleri, yüzü, yanakları, burnunun ucu, dudakları hulâsa, bütün yüzü birbiri ardınca üstlerinde muhtelif zamanlarda

elektrik cereyanı geçer gibi kımıldıyor, o kadar tabiî ki, eğer bu seğirmek konserine kulağı da arada iştirak etmese, Miralay Nihat bile hakikat Recep'te bir tik olduğuna inanacaktı. Maskara, büyük babasının meşhur tiryaki rolündeki yüz seğirmesini taklit ediyor...

— Neden bu kadar merak ediyorsun, çocuk sinirleniyor.

— Merak etmiyorum. Kim olduğunu anladım.

— Anladınızsa söyleyin.

Lâle'nin eli sofranın altında Recep'in elini aradı buldu. On parmak birbirine sarıldı.

— Bu mesele fazla uzadı. Anlatayım. Kadın Fransa'ya *vakans*[446] yapmak için gelen Norveçli bir kızdı. Ben Oise Nehri üzerinde yüzme talimi yapıyordum. Bir mehtaplı gecede uzun yüzerken melun kramp geldi, boğuluyordum. Kız da sahilde mehtap seyrediyormuş. Atladı, beni kurtardı. Orada duran bir kereste mavnasına götürdü. Sahipleri kamaralarına aldılar. Tam üç saat kendime gelmedim.

Her cümlesinde parmakları Lâle'nin eline daha sıkı sarılıyor.

— Tabiî dost ayrıldınız.

— Evvelâ dost olduk. Fakat ben soytarılığıma kurban oldum. Beraber yüzerken birkaç defa kramp gelmiş adamların taklidini yaptım. Bizim Norveçli güzel arkadaş nasılsa benim ilk krampı da kendini aldatmak için yapılmış bir oyun telâkki etti. (Sustu.) Dostluk şüphe havası içinde yaşayamaz. (Lâle'nin eli şiddetle sıkılıyor.) Ayrıldık. Hikâyem bitti.

— Bizim yalının önünde kramp gelirse bizi haberdar edin.

— Hiç şüphe etmeyin.

Miralay Nihat'la Bayan Saide birbirine baktı. Sandalyelerini çektiler.

— Kahvelerimizi salonda içelim, yemek bitti.

Kalktılar.

418 Heykele.
419 Tutumlu.
420 Işık.
421 Eleştiriye.
422 Büyüleyen.
423 Hayal gücünün.
424 Ayrıntısıyla.
425 Dışında.
426 İnanılan.
427 İçgüdünün.
428 Hükmetme.
429 Savaşın.
430 Sosyal düzenleme.
431 Sohbeti.
432 Disipline aykırı.
433 Bunama.
434 Sorunlar.
435 Açıkça.
436 Dayanışması.
437 Susturmakta.
438 Büyük bir başarım.
439 Faydasız yere eziyet.
440 Gözlemler.
441 Uğraşma.
442 Yapmacıklık.
443 Alaycı.
444 Meraklı.
445 Karşı koyması.
446 (Fr.) *Vacances.* Tatil.

ÖLDÜKTEN SONRA DİRİLENLER

Paşa Baba'nın kamp hazırlığı ile başlayan ve Yediler'in geldiği gün son haddini bulan huzursuzluğu, asabiyeti kızını telaşa düşürecek dereceye geldi. Kadit[447] elleri mütemadi bir raşe[448] içinde, avuçları ateş gibi, fersiz gözleri çakmak çakmak balkonda dört dönüyordu. Salı sabahı Gülizar Hanım, uykusuz geçen bir geceden sonra doktoruna telefon etti. Doktor nihayet bir müsekkin[449] verdi, yoğurttan, ayrandan başka bir şey vermemelerini ve odasına girip çıkılmamasını heyecandan sakınılmasını tavsiye etti.

Fakat Paşa Baba'yı sükûn içinde bulundurmak, zannedildiği kadar kolay bir şey değildi. Onu ne yaş ne yavaş yavaş sözleri olduğu yerde tutabilirdi. Onun için evin içinde dolaşmak, umumi hayata iştirak etmek bir ihtiyaçtı. Bin dereden su getirerek bir çocuk gibi avutarak onu yatağa yatırdılar ve ilacın tesiriyle biraz sun'î sükûn verebildiler. Öğleden sonra birkaç defa Gülizar'a sordu:

— Çocuklar nerede?

— Kampta Paşa Efendi...

— Kamp.. Kamp... Harp mi var?

— Aman Allah esirgesin.

— Ne zaman buraya gelecekler?

— Haşim Bey sizi sabahtan beri soruyor, Recep Bey, Salim Bey balkonun altına geldiler, size seslenmek istediler bırakmadım, doktor dinlensin diyor, gürültü etmeyin dedim.

Gülizar'ı artık dinlemiyordu. Denizin üstünden şarkı sesleri geliyordu. Çocukları yanına koymuyorlar, onlar da denizden işaret veriyor.

— ..... Yedi genç.

— ..... di genç.

Seslerin aksi bütün Boğaziçi'nde çınlıyor.

Sustu. Dalgındı. Ve ertesi gün öğleye kadar beklenilmeyen bir sükûtla her dediklerini yaptı, uslu bir çocuk gibi ilacı içti, yatağında gözlerini kapadı, arkaüstü uzandı. Ne titizlik ediyor ne şaka ediyor, hatta sorulan suallere bile cevap vermiyordu. Gözleri sımsıkı kapalı, dişsiz ağzının içine çöken buruşuk dudaklar büzülmüş, elleri mütemadiyen yorganın altında oynuyordu.

— Rahatsız mısın, Paşa Baba?

— Kim demiş? Bu akşam sofraya geleceğim.

— Doktor izin vermiyor.

— Yalnız yoğurt yerim. Onların evime ilk geldiği akşam ben nasıl olur da sofrada olmam?

Saide, Miralay Nihat'a koştu. Paşa Baba'nın sofraya gelmesine mâni olamayacaklarından korkuyordu. Halbuki bu genç muhit onun tansiyonunu yükseltecek, hurda vücudunu yere vuracak kadar kuvvetli bir heyecan vermişti. Karı koca gençlerin ona şehit oğullarının gençliğini hatırlattığında kaniydi. Yalnız onda bu derece hassasiyet görmeye alışmamışlardı.

— Paşa Baba, doktora telefon ettim, bu akşam katiyen kaldırmayın diyor. İstersen gençleri başka bir akşam davet edelim, olmaz mı?

— Hayır, hayır... Ben kalkmam, onlar gelsin.

Arkasını döndü ve kızının suallerine cevap vermedi.

— Bana darıldın mı Paşa Baba?

Yorganın altında buruşuk eli titreyerek çıktı, kızına uzandı ve kızının kır saçlarını okşadıktan sonra "artık beni rahat bırakın" der gibi elini salladı.

Saide odadan çıkıncıya kadar kımıldamadı, ayak sesleri uzaklaştığı vakit döndü, fersiz gözleri odayı süzdü. Saide ve Gülizar ona tatlı bir rüya gören adamı uyandıran iki gürültü tesiri yapıyordu. Fakat onları tamamen kovamıyordu. Onlar, o akşam hakikat olacak rüyasıyla arasındaki rabıta,[450] onlar

maazallah çocuklar gelmeyecek deseler ihtiyarın içinde dirilen saadet hülyası uçacak...

İhtiyara bu kadar heyecan veren hissin kamptaki gençlerle münasebetini bilmekle beraber, hiçbiri onun derin mahiyetini anlamamıştı. Onlar Paşa Baba'nın heyecanını sırf hatıraya, sinirine, ihtiyarlıktan, hatta bunamış bir kafanın içindeki karmakarışık, mübalâğalı hayallere, bir hafıza oyununa atfediyorlardı. Halbuki, onun kafasının içi aydınlıktı. O, Türkiye'nin dört bucağına gömülen delikanlıların kampta toplandıklarına ve o akşam hep birden gelip elini öpeceklerine sahiden kaniydi. Bu kanaatini herhangi haricî temas, Boğaz'ın beyaz perdesini üfleyip dağıtan bir rüzgâr gibi sarstıkça kendinden geçecek kadar hiddet ediyordu. Gerçi onun için hakikat yalnız şuurunun altında yaşayanlar, orada dikilip korusunu dolduranlar, denizi, dağı çın çın öttürenler; fakat ne de olsa etrafındakilerin bunu tabiî bir vak'a gibi görmesi insanı çıldırtacak bir şey. Fakat, ya onların dediği gibi bunlar Saide'nin oğlu Haşim'in arkadaşlarının koruda bir yaz tatili yapmasından ibaretse... Şuurunun altına başını sokup benliğini hapseden ihtiyar şimdi uyanıyor gibi.

Gözlerini açtı. Oda boştu. Ses dışarıdan geliyor. Randevuya seğirten bir genç çevikliği ile yataktan fırladı, balkon kapısından dışarı çıktı.

Haşim mayosu ile ağaçlar altından geliyordu. Başını kaldırıp ihtiyarı görünce elini salladı, babasının uçtaki çalışma odasını gösteriyor, elini ağzına götürüyor, sükût işareti veriyordu. İhtiyar da elini salladı. Artık şüphesi yoktu. Adı ne olursa olsun, kimin oğlu olursa olsun, hatta isterse kendi torunu olsun! O Şark'taki...

— Haşim, Haşim, Paşa Baba'nı rahatsız ediyorsun.

Oğlan eliyle Paşa Baba'ya bir buse gönderdi. Çapkın ne kadar neşeliydi.

Haşim, çıplak vücudunun adaleleri bir kaplan gibi oynayarak setten aşağı atlar atlamaz Paşa Baba yatağına

döndü. Artık kafasının içindeki aydınlıkta dolaşanlar gerçek, onlardan başkası laf ve güzaf!

O, dirilenlerin, vaktiyle babasına en asi olanı. Hiçbir azarın, hiçbir köteğin ıslah edemediği azılı delikanlı, tıpkı tıpkı Paşa Baba'nın gençliği gibi. Siyah çatık kaşları biraz çukura batmış, evlerinde kor gibi ışıldayan gözlerin gençliğini seneler söndürmemiş, ağaçlar arasından kayıp giden çıplak vücut yine böyle jimnastik adımı sabahları denize inerdi... Ve Çelebizade Yalısı'nda bir kıza âşıktı. Oynak, aşifte bir kız! Yüzbaşı üniformasıyla onu son gördüğü gün Şark'a tayin edilmişti.

"Sağ dönersem mutlak onu alacağım," derken yeni bilenmiş balta gibi keskin profilindeki tahakküm ve irade biraz evvel setten atlayan gencinki gibiydi. Çapkın nasıl dediği yapılmadığı zaman dişlerini gösteren vahşi bir kaplan gibi insanın yüzüne hırlardı. Fakat cepheden babasına en sık mektup yazan o olmuştu. Sarıkamış ricatine[451] dair mektubun bir parçasını okuduktan sonra ihtiyar asker, yazılan olan tafsilatı değil, yazılmayan vak'aları muhayyilesinde canlandırmıştı.

Kar tipisi içinde lime lime üniformasıyla, parça parça potinlerinin içinde donan ayaklarıyla, iki büklüm yürüyen genç... Arkasında, tipi içinde hareket eden karaltılar... Onlar taburunun bakiyesi... Paşa Baba, genç zabitin arkadan gelen karaltıların tamam olup olmadığını anlamak için azıcık kısık madenî sesiyle haykırdığını işitiyor gibi. Sonra... Sonra karanlık ve sükût. Kaybolmuştu. Ricatte kaybolanlar gibi.. Fakat Paşa Baba, oğlunun ne mal olduğunu bilmiyor muydu? Onu hangi ricatin maddi meşakkati[452] yere serebilir? Hangi hezimetin acısı demir yüreğini ezebilir? Toprak, seneler, ölüm, mezar... Bunlar da laf ve güzaf! Adı ne olursa olsun setten atlayan genç Sarıkamış ricatinde Şark'ta kalan oğlu... Belki yürüye yürüye geldi. Belki bu gelişte Çelebizade Yalısı'ndaki kızın bir rolü var.

Kızın evlendiğini, saçının üç renk olduğunu biliyor, çünkü o Haşim'den (yoksa adı Haşim değil miydi?) hayli büyüktü. Fakat bugün adı Zehra, koruda salına salına dolaşan, gözleri firuzeye benzeyen Zehra! Hâlâ aşifte, hâlâ erkeklerin kalbiyle ipek yumağıyla oynayıp karmakarışık eden kedi yavrusu gibi oynuyor. Fakat ne çıkar? Onu bir kere Haşim alsın...

Artık bu rüya değil, hakikat! Kafasının aydınlığında dolaşanların hepsi birer hakikat... Gerçi bazılarını o kadar tanımıyor, ne de olsa kafası ihtiyarlamış... Yalnız üçüncü karısı Emine'nin oğlu Recai[nin] (yoksa adı Recep mi?) Haşim'i bile gölgede bıraktığı dakikalar var. Çünkü çocukken bir tek yüz verdiği oydu. Çünkü o, zorla kendini sevdiren, sokakta geçerken bile herkesin dönüp baktığı bir çocuktu... Çünkü onun öyle bir babasının dizine tırmanması, öyle bir küçük kollarını boynuna dolaması vardı ki...

Sular karardı, güneş batmıştı. Batı ile havaya çöken ağırlık kurbağaları, ağustos böceklerini susturmuştu. Tek ses, zaman zaman uzakta içini çeker gibi dem çeken bir bülbül. Paşa Baba da içini çekti, dimdik vücudu gevşedi, fakat gözlerini açmadı. İki saat sonra başının yarım aydınlığı içinde dolaşan sevgililerin hepsi gelecek... Hepsi... Hepsi...

O loş, o derin ve engin şuur altında neler birikmiş... Orası kıyamet borusu ile kalkan bu eski hayallerin cevelan ettiği kapalı dünya. Paşa Baba oraya kendini bağlayacak, hiç oradan ayrılmayacak... Kızının, Gülizar'ın yaşadığı, dolaştığı âleme hiç, hiç çıkmayacak, çünkü gözünü açarsa kafasının içindeki yarım aydınlıktan ayrılırsa mezarlarından kalkıp gelenler kaybolacak, bir daha onların ayak sesleri korunun ıssız yollarını şenlendirmeyecek, bir daha Boğaz'da, bayırda çın çın öten türküleri duyulmayacak!

— Rahatsız mısınız?

Gülizar perdeleri indirmiş, konsolun üstündeki lambayı yakmıştı.

— Fena rüya görüyordunuz galiba, sayıklıyordunuz.

— İyi rüya, iyi rüya...

— Bugünlerde çok rüya görüyorsunuz.

Paşa Baba dinlemiyordu. Zihni masanın üstündeki ilaç bardağıyla meşguldü. Gülizar tepsi ile getirdiği yoğurt kâsesini masanın üstüne koyduktan sonra, çekmeceyi açıp ilacı bardağa damlatırken, gözünün kuyruğuyla bakmıştı. Gidi kurnazlar... Onu uyutup kendileri gençlerle safa edecekler ha... Esasen yıllardan beri onu yavaş yavaş günlük hayatlarının haricine atıyorlar, kimse ona bir şey danışmıyor, bilhassa misafir geldiği zaman onu çıkarmamak için kumpas kuruyorlar. Halbuki o, kendine ihtiyar diyenlerin hepsinden, hatta kızından ve damadından daha genç... Onun sade kendi nesli değil, birbiri ardınca gelen kim bilir kaç nesil bugün orta yaşlı, halbuki onun içinde yıpranmayan, kendi kendini bahardan bahara ihya eden[453] bir tabiat tazeliği var... Fakat vücudu? Onu düşününce içi şüphe ile burkuluyor, kollarında, bacaklarında, gözlerinde, dizlerinde her an artan bir yavaşlama, bir inhitat[454] var.

Gülizar, ihtiyarın yüzünde birbiri ardınca çakan zafer ve hüzün sebebini anlamamakla beraber, yine müteessir oldu. O muşmula yüzün, fersiz gözlerin en büyük cazibesi, bu yıldırım gibi birbirini kovalayan düşünce ve hayata karşı aksülamelleriydi.[455] Gülizar köşke on yaşında geldiği zaman o kırkın çok üstünde adamın, korkunç Paşa'nın bir çocuk kadar seri değişmelerine ne kadar hayret ettiyse, bugün de ediyor, yalnız şimdi hayret yanında derin bir rikkat de duyuyordu. İhtiyarı bir sütnine şefkatiyle kollarının arasında kaldırdı, yastıklarını düzeltti, başını dayadı.

— Otur Gülizar.

— Hele bir yoğurdunuzu yedireyim.

— Ben yerim.

— Yoo... Döküyorsunuz. Bir kaşık, bir kaşık daha. Şimdi sıra ilaca geldi.

Yüzünü buruşturdu:

— Hele biraz dur, Gülizar.

— Peki...

— Otur Gülizar. Amentü oku.

Kadın irkildi:

— Saide Hanım'ı çağırayım mı, sahiden iyi misiniz?

— Amentü oku demedik mi?

Titrek, ihtiyar seste eski günlerin tahakküm perdesi seziliyordu. Kadın halının üstüne diz çöktü, başörtüsünü düzeltti, ellerini dizlerinin üstüne koydu başladı. Paşa Baba'nın bir eli havada, durduracağı yeri bekleyen bir orkestra şefi gibi dinliyordu.

— Dur... *Ve'l-bâsü* ne demek biliyor musun?

— Bilmiyorum.

— Öldükten sonra dirilecek demek...

— Ya, öyle mi?

— Öldükten sonra insanların dirileceğine inanır mısın, Gülizar?

Fersiz gözler kadının yüzünde arayıcı fişeği gibi dolaşıyordu.

— Yevmi kıyamette...[456]

— Kıyamet falan lâzım değil, inanır mısın, onu söyle?

Sesinde şimdi tahakküm değil, titizlik var:

— Kıyamette...

— Sus... O kadar uzun beklemek lâzım değil. Bizimkiler bu akşam geliyor.

— Kimler geliyor?

— Oğlanlar, oğlanlar... Hem hepsi birden.

Kadının tavrındaki ihtiraz[457] ve korkuyu sezdi. Demek geldiklerini saklayacaklar.

— Siz ilacınızı içiniz.

— İçmeyeceğim demedim ya...

Yüzünü buruşturmuş, gözlerini, ağzını büzmüştü. Fakat hâlinde yaramazlık etmek için büyüklerin çekilmesini bekleyen bir çocuk sinsiliği vardı.

Bardağı aldı ve birdenbire başucundaki masanın üstüne bıraktı.

— Midem bulanıyor... Saide'yi çağır...

Gülizar odadan çıkar çıkmaz ihtiyarın gözleri açıldı, etrafını aradı. İlacı dökecek, fakat nereye? Gül vazosuna... Varsın güller uyusun.

Yine akşamüstü uzanmış, gözlerini kapamıştı. Gülizar Saide'ye boş bardağı gösterdi, iki kadın birbirlerine baş sallayarak yavaşça "içmiş" dediler. Kızı biraz bekledikten sonra:

— Uyudun mu, Paşa Baba, diye sordu.

Kadit el örtünün altından çıktı, Saide'nin elini dudaklarına götürdü, hemen dalmak üzere olan bir adamın sesiyle:

— Allah rahatlık versin, markiz, dedi.

Bu vak'a akşam yedi ile yedi buçuk arasında geçmişti. Gülizar odasında yemek yedi, açık kapıdan ihtiyarın hiç vaziyetini bozmadığına dikkat etti. Çok şükür nihayet uyuyor. Pazardan beri kadın hiç gözünü yummamıştı. Soyundu, ayaklarının ucuna basarak Paşa Baba'nın lambasını söndürdü ve kendi yatağına uzandı. Kulağı aralık kapının ötesinden gelen, arada hafif bir horultu ile karışık muntazam uyku nefesini dinleye dinleye daldı.

Miralay Nihat'ın kütüphanesi, Saide'nin hususi odası, yemek salonu sıra ile birbirinin içine açılır. Üçünün yüzleri de balkonadır ve köşkün arkasındaki uzun, mustatil[458] salonla aralarındaki dar koridora hepsinin ayrı ayrı kapıları vardır.

Sıcaktı, bütün kapılar açıktı. Salonda elektrikler yanıyor, içinden hareket hâlinde bir hayat taşıyordu. Koridorun öbür tarafındaki odalar yalnız gökten ve yaz gecesinden aldıkları alaca ışıklarla aydınlanmış, içlerinde mutlak bir sükût, bir hareketsizlik vardı. Ay yükseldikçe, orta odanın içinde eşya yavaş yavaş şekil alıyor, halının üstünden ta koridorun taşına kadar yerlere sarı bir ışık yayılıyordu.

Hasan, serinlemek için koridordan çıktı ve arkadaki salondaki ışık ve hayatla girdiği odanın sükûn ve cansızlığı

muhayyilesini harekete getirdi. Koridor, ona etten, kemikten insanlarla cesetsiz heyulaları, hareketle sükûnu, hayatla hayatsızlığı biribirinden ayıran bir hudut gibi geldi... İki taraf sükkânının[459] da zaman zaman birleşebilecekleri bir yer. Cesetsiz insan, yarım ışıkta yaşayan ruh... Birincisini çocukken dayak yediği, küçük kemiklerinin parçalanacak gibi sızladığı zamanları tahayyül etmişti. Acıyı unutmak için gözlerini kapar, dişlerini sıkar, kendi kendine hep: "Vücudum yok ki, acısın," derdi. İkincisini Diyarbakır taraflarında yaz günleri tahayyül etmişti. Anasının da, kendinin de beyinlerini gökteki ateş-güneş eritirken, tepeden tırnağa kadar vücutlarından ter sızarken, o sıcak olmayan, yakmayan aydınlıklara hasret çekerdi. Elini oda kapısına dayadı, balkon kapısının çerçevelediği manzarayı seyre daldı. Karşı kıyıların ışıkları bir kuyu dibinde gibi alçakta, tepedeki ay berrak, mavi kubbenin ortasına asılmış beyaz bir sini gibi, balkonunun önünden sahile inen ağaçların tepeleri gümüşlenmiş...

— Yaprak kımıldamıyor...

Döndü. Lâle arkasında, açık pencereden cereyan olur ümidiyle koridorda ayakta duruyor. Arkadan Yediler'in sesi geliyor, münaşaka başlamış, devam ediyor. Lâle sıkılmış gibi, bir şey arıyormuş gibi. Hasan'a yaklaştı:

— Salon oturulmaz hale geldi. Arkadaşınızın ne kuvvetli çenesi var. (Safa'yı murat ediyordu.)[460] Durmadan söylüyor.

Dokunmadan kaçmaya hazır bir geyik gibi daima uzak, hatta vahşi sandığı Lâle'nin kendi kendine yaklaşması, konuşması Hasan'ı sevindirdi. Koridorda büyüklerden kaçan iki çocuk gibi omuz omuza duruyorlar, salona bakıyorlardı. Hasan'ın ince gömleğine temas eden çıplak kol serin, mermer sütuna benzeyen boynunun üstündeki renksiz baş, boşlukta yumuşak, munis... İkisinin gözü de salonun arkasındaki duvara benzeyen dik sırta dalmıştı. Piyanonun yanındaki abajurdan uzak elektrik ziyası[461] üstünü kaplayan sarmaşıklara neftî-yeşil bir perde hali vermişti.

— Kadife perde...

— Kadife perdenin üstünü görüyor musun?

Hasan görüyordu. Üstüne hafif altın toz serpilmiş gibi sarıya meyyal mavi, uzun dar bir gök hattı.

— Ay çıkmış olacak...

— Bakın!

Hasan, Lâle'nin çıplak kolunu tuttu, yüzünü balkon tarafına çevirdi, gökteki beyaz siniyi ikisi birden gördü ve Hasan'ın yüzü Lâle'ye dokunacak kadar yaklaşmış, dudakları kımıldıyordu:

— Ay gördüm Allah.

— Amentübillah.

— Aylar mübarek...

Lâle bir adım geri çekildi:

— Annem, ay görünce altına bakar...

— Benimki, benim yüzüme...

— Herhalde siz ayı ilk defa bu akşam görüyorsunuz...

— Doğru, fakat bana bu akşam, belki sıcaktan olacak, ay Diyarbakır'ı hatırlattı.

— Babanız orada memur muydu?

— Babam askerdi... Fakat ben babamdan evvelki günleri düşünüyorum.

— Yani doğmadan evvelki günleri...

Lâle'nin sesi hafif alaylıydı. Hasan aldırmadı, Lâle'nin tavrı hâlâ birisini aramak için çıktığını ihsas etmekle[462] beraber, Hasan'a da hayli alâka gösteriyordu.

— Doğduktan çok sonraki günleri, Bayan Lâle. Fakat ben babamı çok çok sonra tanıdım. Babamdan evvel bilseniz ne uzun seneler Diyarbakır'da yaşadım. Bu akşam galiba aydan ziyade sarmaşıkların üstündeki gök parçası bana orasını hatırlattı.

— Ya...

— Yattığımız odadan... Biz alt katta yatardık... Karşımızdaki yüksek ev damına bakardım, üstünden tıpkı gök böyle görünürdü.

Sustu. Lâle alâkadar görünüyordu. Arkasını dinlemek istiyormuş gibi Bayan Saide'nin odasına girdi, dikiş sepetinin yanındaki koltuğa oturdu, Hasan'a eliyle karşısındaki sandalyeyi gösterdi. Fakat oğlan oturmadı. Ayakta, eli Lâle'nin koltuğunun arkasında, eğilmiş, kızın yüzüne dalgın dalgın bakıyordu. Fakat görmüyor gibi, çünkü kafasının içinde hiç de şairane olmayan hatıralar birbirini kovalıyordu. O, yer odasındaki tahtakuruları, hatta akrepler, sonra bütün gece yanlarında annesinin Ramazan'la yattığı odayı dinleyişi... Bu dinleyişte gizli bir kıskançlık, endişe ve korku vardı.

Lâle, Hasan'ın ani sükûtundan, hikâyesinin bir tarafını kestiğini anladı.

— Sonra?

Kızın sesindeki alâka, şiş kapakları arasından tatlı tatlı bakan gözleri, oğlanın hafızasına akseden kara günlere biraz şiir ilâve etti:

— Karşıdakiler geceleri damda yatarlardı. Diyarbakır'da herkes gece damda yatar. Bizim damımız yoktu... Karşıdakileri gözetler dururdum.... Ve, ve üstündeki gök yolu bana kurtuluş yolu gibi gelirdi.

Demek çocukluğunda çok mihnet çekmiş olacak ki, kurtuluş yolları tahayyül etmiş... Eli bir abla gibi koltuğun arkasında duran Hasan'ın elini okşadı. Çocuk duymamış gibi devam etti:

— Bilseniz, Diyarbakır'da ne kadar fukara çocuk geceleri kovuklarda yatar, dam üstünden bile bir gök parçası göremez... Bilseniz nasıl cehennem gibi sıcak ve mahallelerde fukara, hasta... Bilhassa göz hastalıklı adamlar vardır.

— İstanbul'da yok mu? Mesela Poyraz Köyü'nde sürücü Ahmet'in ailesi... Bir odada beş kişi yatar... Geçen gün kadın doğurdu, ben çocukları bizim eve getirdim.

İki genç, biraz daha birbirlerine sokuldu:

— Fakat İstanbul başka... İnsan sıkılınca sokağa çıkar, hele Poyraz Köyü'nde herkesin burnunun dibinde deniz vardır.

— Demek Diyarbakır'ı hiç sevmediniz?

Hasan içini çekti:

— Şehir geceleri beyaz-siyah suluboya bir tablo gibidir... Kokusu, tahtakurusu, biti ve sefaleti olmasa hiç de fena değil... Gündüzleri ateş yanar gibi... İnsanları içinde kazan kaynar gibi... Nasıl konuşurlar bilseniz... Size at uşaklığı ettiğim bir han avlusunu tarif etsem şaşarsınız. Her şey başka bir yerdi, ay bile...

— Ay başka olur mu?

— Olur ya. İçinde insana benzeyen bir gölge surat vardı.

— Bakın buradakinde de var.

Lâle, Hasan'a ayı gösterdi; fakat onun gözleri o kadar içindeki, uyanan, dirilen hayallere dalmıştı ki, Boğaziçi göğündeki aya baktığı halde bir şey göremiyordu.

— Diyarbakır'daki, insanla yârenlik eder gibi, şaka eder gibi durur.

— Üniversitenin edebiyat şubesine gidiyorsunuz galiba?

— Hayır... Tıbbiye talebesiyim.

— Benim sofrada yanımda oturan kardeşiniz mi?

— Recep'i demek istiyorsunuz. Keşke olsa... Onun bu akşam sesi çıkmıyor...

— İçeride yoktu... Piyanonun üstündeki sazları karıştırdı, galiba birini aldı, çıktı.

İkisi de sustu. Karşıdaki sesler yine bir arı kovanı gibi... Fakat yanlarındaki odada bir saz telini bir parmak hafif hafif okşuyormuş gibi ting, ting diye tek, uzun iniltiler duydular. Lâle sıçradı:

— Yanımızdaki odada.

— Recep... Bilseniz nasıl saz çalar, ne güzel sesi vardır.

Hakikat sazın en pes telindeki tek tek tınlayan perdelerle beraber bir insan sesi, pes, derin ve içinden söyleyen, âdeta fısıldayan bir sesle söylüyordu. Fakat ne kadar garip bir şekilde... Sazdaki kesik havaya uymuyor, kelimeler bir masalın üslubunda, tek tek fakat birbirine ulaşan su damlaları gibi...

...havadan uçarsın
İndireyim gönül seni,
Budak budak gül dalına
Kondurayım gönül seni.
Yüce dağlar yüce olur,
Gündüz gider gece olur,
Gör ayrılık nice olur,
Ayırayım gönül seni

Recep sustu. Fakat parmakları hâlâ telleri okşuyor ve biraz evvel Lâle'nin Hasan'la beraber Diyarbakır'ın geçmiş gecelerinde dolaşan aklını Hasan'dan alıp götürüyordu.

Lâle yavaş yavaş, uykuda gibi kalkarken Hasan'ın kolunu tutmuş, parmaklarını adalelerini koparacak gibi sıkıyordu. Bu sıkışta belki biraz Hasan'dan istimdat[463] var, "Beni sıkı tut, mağlup oluyorum," diyen bir mâna var, fakat Hasan birdenbire içine çöken yalnızlığa rağmen Recep'in Lâle'yi sevdiğini, Lâle'nin gönlü olmak üzere olduğunu tasavvur ediyor ve iki genci birleştiren bir büyük baba gibi seviniyordu.

Kız kalktı, ayaklarının ucuna basarak yanındaki odaya geçti. Sırf Recep'in peşinden mi, yoksa oğlanın anasından, babasından ve biraz da kendinden gelen sanat kabiliyetiyle yüzlerce sene evvel bütün bir halk gençliğine sevda temsil eden Âşık Kerem'den bir parça söylediği için mi?

Hasan'ın içine gariplik çöktü. Biraz evvel kızla beraber yaşadığı eski günlerin şimdi şairane tarafına değil, ıstırap, meşakkat anlarına dalmak istedi. Fakat, hafızasındaki küçük Haso kendisi değil, Türkiye'nin azap çeken, kendi kendine terk edilen bütün çocukluğunun bir âlemi, o günlerin Zeyno'su, küçük Haso'nun anası değil, milyonlarca Anadolu kadınının bir timsali... Bu düşünce onu yumuşatmadı, bilakis iradesini sertleştirdi. Mutlak onun yirmi bir yaşı, altmış, yetmiş olduğu zaman artık Haso ve Zeyno'nun temsil ettiği milyonlarca çocuk ve kadın bambaşka bir hayat yaşayacak...

Doktor Hasan'ın ızdırap, meşakkat ve sefalete karşı mücadelede büyük ve büyük bir rolü olacak...

İçerden, Safa'nın sesi, içinde darağacı, zindan kelimelerinin çok tekrarlandığı bir şeyler anlatıyor. Din, diyor, eli sopalı imamlar diyor, ben, ben, diyor...

Hep bunlar Safa'nın da kendine göre kurmak istediği yeni bir dünya olduğunu gösteriyor. Sopa ile, zindanla, darağacıyla kurulacak dünya. Bu o kadar eski, o kadar iflas etmiş bir dünya kurumu ki... Hayır, Hasan dünyasını öyle kurmayacak... Şimdi, Salim söylüyor... Cümlelerinde, ruh, şuur, şuurun altı, şuurun üstü, kelimeleri tekrarlanıyor... O da bir dünya kurmak istiyor, onunki bambaşka... Azıcık kitabi, felsefi bir dünya... Hayır, Hasan onun usulünü de beğenmiyor... Bu usulle ne trahomun ne frengi ve sıtmanın mikroplarıyla mücadele edilir ne de Hasolara, Zeynolara içinde hayvanlar gibi yattıkları kovuklardan kurtulmanın, çıplak vücutlarını örtmenin, aç karınlarını doyurmanın, mütevazı fakat insanca temiz, havalı meskenler yapmanın usulünü öğretebilir... Miralay da yavaş sesle bir şeyler anlatıyor... Hasan işitemiyor.

— Esvaplarını hep Calibe Hanım'a diktirdiğini söylüyor... Kime diktirirse diktirsin, zevki olmadıktan sonra...

— Senin bu siyah tuvaletini kim dikti, Zehra?

— Viyola...

— Kalk göreyim...

Saide ile Zehra, terzi, esvap konuşuyor. Onlar yekpare bir sefalet çölüne aksedivermiş bir vahanın meskûnları... Fakat vahalar yirmi bir yaş için, hatta Hasan gibi idealistler için bile caziptir. Hasan içeriye gözünü çeviriyor. Odanın ortasında siyah buluta sarılmış gibi nazlı nazlı dönen, saz gibi ince Zehra'nın firuze gözleri elektriğin altında ışıldıyor. Piyanonun yanında ayakta duran Haşim'in de gözleri ışık etrafında dönen pervane gibi kızla beraber dönüyor ve Miralay'ın yanındaki grup konuşuyor, konuşuyor... Fakat yanındaki odadan gelmeye başlayan sesler Hasan'ı salondan ayırıyor:

— Ben hüzünlü şeyleri sevmem.

— Ben tuhaf şeyler de çalarım.
— Siz çok yalan söylüyorsunuz.
— Evet, fakat söylediğim zaman kimse bana çıkışamaz.
— Hiç doğru söylemez misiniz?
— Lâle, seni seviyorum.
— Yalan söyleyin bakayım...

Ting, ting... Recep yine bir şey çalacak. Hasan dinliyor. Bu defa çaldığı hava belli, azıcık alaylı, azıcık komik... Besteyi yine masal üslubuyla söylemeye başlamadan, mevzuyu ilan ediyor:

— Âşık Kerem'in sineği.

Kerem der ki, bir sineğe duş oldum,[464]
Yakın bildim şu sineğin işini,
Tuttum kılıç ile kestim kellesin,
Yedi dağ üstüne serdim leşini...
Ting, ting, ting...

İçeriden Zehra, Saide'ye:
— Lâle nerede? Kayboldu, diyor.
Saide:
— Kaybolan yalnız o değil, diyor.
— Uzaktan bir saz sesi geliyor, fakat bizimkilerin münakaşasından bir şey işitilmiyor ki...

Sineği tutup meydana attılar,
Beş yüz kese akçe yağın sattılar,
Kemiklerinden bir köprü çattılar,
Hesap ettik iki bindir yaşını...
Ting, ting, ting...

— Ben vallahi gidip sazın nereden geldiğini anlayacağım...

Şimdi Zehra koridorda, fakat arkasında Haşim de var.
— Haydi seni bahçede gezdireyim, Zehra...

İçeriden Şinasi, piyanonun üstünde bir parmağıyla Lambeth Walk havasını çıkarmaya çalışıyor. Zehra ile Haşim koridorda ayın yere serdiği ışık halı üstünde birbirine sarılmış dönüyor, yandaki odada ses kesiliyor.

Recep'le Lâle, Zehra ile Haşim salona döndüler mi? Bunu düşünmeye Hasan vakit bulamıyor, çünkü balkondaki mutlak sükûna rağmen orada birisi olduğunu hissediyor ve başını oraya çeviriyor.

Açık kapının berisindeki pencerenin camına yapışmış gibi duran buruşuk bir yüz Hasan'a göz kırptı... Hasan her şeyi unuttu... O kadar bu yüzü çocukluğunda Diyarbakır aylarındaki gölge surata benzetti. Tıpkı o günlerdeki gibi genç kalbine huzursuzluk veren binbir muamma ile kafası çarpışırken onunla şakalaşmaya gelen, ona, "Haydi seninle yârenlik edelim," diyen gölge surata benziyor.

— Paşa Baba, Paşa Baba...

Cam ardındaki gölge kapıdan içeriye kaydı. Bol, ipek bir ropdöşambrın içinde, uzun ve iskelet gibi sade kemik bir vücut, eller sımsıkı bağlı kordon kuşağın uçlarıyla oynuyor, baş öne, arkaya sallanıyor, el örmesi beyaz takkenin tepesindeki püskül de beraber. Yavaş yavaş Hasan'a yaklaştı, eller Hasan'ın yüzünü iki tarafından kavradı, titreyen dudaklar:

— Sen hangisisin, diye fısıldadı.

— Ben, Hasan...

— Sus... Duymasınlar. Gülizar'dan kaçtım... Hava almak istedim... Yok, yok sizi görmeye geldim. Hasan, Hasan... Hangisi? Adlarınız değişti... Niçin, beni aldatmak için değil mi?

Evet, bu ince çocuk en küçükleri olacak. Çünkü hafızasında en seçkini büyük oğlu, en silik olanı en küçükleri.

— Seni nereye sevk ettiler?

Muşmula yüzü ciddi. Fakat Paşa Baba şaka ederken bazan çok güler, bazan hiç gülmez. Maamafih, bu akşam genç Hasan'ın içine dokunan bir hali var. Hasta diyorlardı. Odasına

kimseyi sokmuyorlardı. Sıkılmış olacak. Konuşmak, bilhassa askerlik günlerini konuşmak için vesile arıyor.

— Nereye mi? Diyarbakır'a. (Eliyle şimdi kapının hizasında olan ayı gösterdi.) Biraz evvel Diyarbakır'da aydaki adamı çağırıyordum. Sakın siz aydan inmiş olmayın!

İhtiyar, bu yarı hüzünlü, yarı alaylı lafa değil, kafasının içinde yanıp sönen hayale güldü. Orada bir genç kadın kollarının arasındaki küçük oğluna göğü gösteriyor: Aydede, aydede... Gel, gel, gel, diyor ve küçük el sallanıyor, ayı çağırıyor.

— Ne düşünüyorsun Paşa Baba?

— Bu günlerde başım biraz dumanlı, bir türlü adlarınızı bulamadım... Hanginiz hangi cephede olduğunu hatırlayamadım. Şark, Garp, Cenup, Şimal?

Sustu. Kafasının içinde gözleri Türkiye'nin dört bucağa giden yollarında... Hepsinin üstünden askerler geçiyor... Hepsini bir bucağa sevk ediyorlar. Demek artık harp bitti, hepsini terhis ettiler.

— Beni görmeye geldiniz değil mi?

Fersiz gözler Hasan'ın yüzünü endişe ile tetkik ediyor.

— Tabiî Paşa Baba, yalnız hastaydınız, rahatsız etmemek için odanıza gelmedik.

— Ama sen bana geliyordun, değil mi?

Hasan cevap vermedi. İhtiyara ne olmuştu? Acaba ateşi mi var? Kollarından tuttu, biraz evvel Lâle'nin oturduğu koltuğa oturttu, kendi ayağının dibindeki mindere çöktü, başını kadit dizlere dayadı. Bu akşam Paşa Baba ona o kadar çocukluk günlerinde varlığına hâkim olanları hatırlatıyor ki... Ayın içindeki alaycı gölge yüz, çocukluğunun aczi ve maruz olduğu hücumlardan onu himaye için kol kanat geren Şaban Amca, demir gibi kuvvetli genç asker baba...

İhtiyar, koltuğa gömülür görülmez içini çekmiş, eli dizine dayanan yumuşak saçlı genç başı yavaş yavaş okşuyordu. Artık Hasan'ın onların en küçüğü olduğuna inanıyordu. Artık ölülerin dirildiğinden hiç şüphe etmeyecekti... Her şey, herkes topraktan gelip toprağa gidiyor. Ezelî bir devridaim.

Başını kaldırdı, salonun açık kapısına doğru ince fistanı vücudunu bulut gibi sarmış Zehra'yı gördü. Yüzünü pek seçememekle beraber, dalgalı yürüyüşünden Çelebizade Yalısı'nın kızı olduğunu tanıdı.

Yalnız hangi nesilden olduğunu o dakika pek fark edemiyordu. Büyük oğlunun almak istediği, alamadığı için babasına dargın gittiği kız...

— Senin yavuklun var mı, Hasan?

— Var.

— Hangisi?

— Burada değil.

Hasan, kendi de verdiği cevaba şaştı. İlk defa bu sual ona şuurunun altında yavaş yavaş yer tutan bir kızın ne kadar hayatına hâkim olduğunu hissettirmişti. Şimdi fısıldar gibi anlatıyordu. Üniversite arkadaşlarından Vedide... Ufak tefek, çatık kaşlı, beyaz yüzlü, siyah gözleri ışıltılı bir kız. Aralarında geçen laf şimdiye kadar teşrih masasında yan yana açtıkları kadavralara ait, fakat bazan birbirine dokunan ellerinde, birbirlerine bakan gözlerinde kalplerini birbirine bağlayan bir anlaşma var ki, onun mânası[nın] sevmek olduğunu Hasan bu akşam biliyor.

Gökteki sarı lambayı gizli bir el açıyor, odanın alaca karanlığında şimdi daha parlak, daha beyaz ziyalar var. Dışarıda yaprak kımıldamıyor, kurbağa ve ağustos böceği ötmüyor, bülbül dem çekmiyor, yalnız uzaklardan bir hışıltı... Uyuyan denizin nefesi gecenin mutlak sükûneti içinde muntazam fasılalarla işitiliyor. Ve bu sessizlik içinde Paşa Baba ile Hasan aydınlık salonu, içinde dolaşanları, ahiret penceresinden dünyayı seyreden iki ruh gibi seyrediyor. Ve orada herkes ayakta, herkes hareket hâlinde, hatta Miralay Nihat bile bastonuna dayanmış, gençlerin münakaşasına karışmış:

— İyi ki, Tevfik Fikret bu mısrayı yazdı, o olmasa sizler bilmem nasıl dinsizlik umdesini tarif edecektiniz.

— Fikret'e kim dinsiz diyor?

— Akıllı adam dine inanır mı?

— Her akıllının bir kaçık tarafı, her kaçığın bir akıllı tarafı olduğu için...

— Bu da İngiliz edebiyatından çalınmış olacak, Recep.

— Hayır, ben kendi zekâmla buldum, fakat cümlemi bitirmeme müsaade etmedin ki Safa...

— Ne söyleyeceğini biliyorum. Yine bize ruhtan, edebiyattan filan bahsedeceksin... Benim için öyle şey yok. Kâinatta tek şey insanın şuuru, ötesi hep madde... Şuur bile bazı maddelerin terkibi...

— Maddenin kendisi nedir, onu izah eder misin, Safa?

— Bari güleyim, Salim... Fizik okumadın mı?

— Herhalde senin okuduğun fizikte tarif edilen maddenin bugünkü ilimde yeri iflas etti.

— Ben tarif filan dinlemem... Ben yeni yollarla eski softalığa doğru gidemem...

— Ben de yeni softalıkla kafamı zincirleyemem...

— Kavga etmeyin çocuklar; böyle bir güzel gecede bu münakaşayı nereden çıkardınız? Bizim merhum amca mezardan kalkmış da Abdülgaffar Efendi'yle konuşuyor sanıyorum... Benim felsefem...

— Bu da Shakespeare'den olacak... Artık bu devirde o köhne herifin köhne yazıları geçmez.

— Okudun da mı söylüyorsun, Safa?

— Niçin okuyayım? İçindekileri bilmiyor muyum? Macbeth gibi dejenere kralların öldürdükleri rakibin hayalini ziyafet sofrasında görmeleri... Bezirgânların psikolojisi... Büyük şiirmiş, büyük nesirmiş, bunlar bana vız gelir... Ben içindeki fikre bakarım. Bugün kurmak istediğim dünya nizamına yarar yeri var mı, yok mu? Sanat mikyası[465] da, ilim mikyası da benim için bundan ibaret.

Recep, sırf Lâle'nin çok dikkatle dinlediği için lafa karıştı. Yoksa Safa'nın dünya nizamı dediği şeyi ezberden biliyordu. O ışıltılı ela gözlerindeki alâkaya tahammül edemiyordu. Edemiyordu, çünkü bilerek bilmeyerek ömrünü el ele, koyun koyuna geçirmek istediği Lâle'de de Safa'daki tek cepheli

ihtiras, tek cepheli hayat kurmak temayülü onu korkutuyordu.

— Senin edebiyat dediğin şey, kafanın içinde tespit ettiğin dünya nizamının ifadesi olacak, değil mi Safa?

— Tabiî, değil mi ya? Edebiyat, ilim, her şey yeni nizamın hizmetkârı olmaz, mütemadiyen geçmişe dönerse nasıl dünyada benim istediğim nizam kurulur?

Zehra, arkadaki kanepeden seslendi:

— Bay Safa'nın dünya nizamı nedir bir anlasak?

Recep duymamış gibi sözünde devam etti:

— Senin davanda fikir tarafı solda sıfır, Safa. Yalnız ihtiras tarafı hâkim. O ihtiras da sırf babana kinin, gayzın... O eli falakalı eski softaydı, sen eli falakalı yeni softa olmak istiyorsun. Düşündüğün dünya nizamında tek hâkim şey, koskocaman bir "ben". Senin yaratacağın model dünyaya en vahşi bir Afrika kabilesini ben tercih ederim azizim, çünkü...

Çünkünün arkası işitilmedi. Hepsi birden söylüyordu.

Salonun ortasındaki gençliğin bazan hareketlerini, bazan sözlerini ve bunların arkasındaki derunî saikleri[466] beş muhtelif insan başka başka cephelerden derin bir alâka ile takip ediyordu.

Miralay Nihat, pencerenin önündeki eski koltuğa çekilmiş, söndüğünün farkına varamadığı sigarasını çekerken gözleri iki projektör gibi gençlerin yüzünde dolaşıyordu.

"Altı yüz senedir başımıza çöken kara kuvvet" tabirini sık sık tekrar eden Safa, geçen neslin hangi örneğiyle bağlı olabilirdi? Şüphesiz Miralay Nihat'a. Çünkü ikisi de dinsiz diye tasnif ediliyordu. Fakat bunlar ne kadar birbirlerinden ayrı tiplerdi. Miralay'ın dinsizliğinde insanın dimağını efsane zincirinden halas etmek,[467] akla hudutsuz bir saha, muhakemeye yalnız ve yalnız hakikati arayan, hakikate dayanan bir istikamet[468] vermek emeli vardı. Muvaffak olmuş muydu? Hayır. Niçin? Çünkü kendine şaşmaz ve tek rehber diye aldığı ilim mütemadiyen hükümler ortaya atıyor, hakikat ardında gidenlere yeni yeni yollar açıyordu. Miralay, gerçi

hâlâ geçmiş akideler, efsanelerden kendini kurtarmış olduğuna inanmak istiyordu. Fakat otuz senedir inandığı, tek şey ve şaşmaz sandığı yol çatallaşmıştı.

Safa böyle miydi? Hayır. Çünkü onun geçmiş senelere hücumu sırf insan dimağına yeni bir zincir vurmak için.

Safa, eskiden koynundaki muhayyel bir kilise evliyasının resmini taşıyan madalyaya bugün makine resmi koyan Rus köylüsüne ne kadar benziyordu. Miralay için bu karmakarışık yeni dünyada artık nihayetinin selamet olduğuna emin olduğu bir yol yok gibi geldi. Ve artık etrafında kendine fikir yoldaşı telâkki edebileceği bir fert kalmamıştı. Safa ve mensup olduğu zümre... Onlarla kendi arasında geçilmez bir uçurum var. Safa da tıpkı isyan ettiği kara kuvvet gibi insaniyetin burnuna halka takmak, ayaklarına zincir geçirmek, çalacağı tefe ayak uydurtup halkı oynatmak istiyordu.

Miralay'ın zihni şimdi, orduda iken ilk gençliğinde amirlerinin onu ekseriyetle ve tercihen memur ettikleri yol keşfetmekle meşguldü.

Haydi Recep'i biraz tetkik edelim... Gülüyor, münakaşa kızıştığı zaman gözleri daha hür bir sahada dolaşıyor. Fakat muayyen[469] bir hedefi var mı? Varsa da Miralay için vazıh[470] olmayan bir hedef... Şinasi ve Ahmet; onlar da söylüyor, bilhassa Ahmet, servet, servet, diye bangır bangır bağırıyor. Fakat bunlar hep patika yolu, üstünden ancak beş on fert geçebilir. Halbuki Miralay, bütün insaniyet için yol arıyor... Haşim... En az söylüyor, kaşları bir kobra gibi dalgalanıyor, madeni bir sesle kumandaya benzer bir şeyler söylüyor. Onun gösterdiği hiçbir yol yok... O, hiçbir geçmiş ve gelecek hedefe bakmıyor. Onun gözleri sadece başka başka yollardan yürüyen kalabalığı bir arada tutabilmekte.

Onda ne din ne de ideoloji var ne de kafasının arkasında tespit ettiği bir hedef. Fakat bir kısım insanın ezelî kılavuzu ve hâkimi, lideri doğmuş bir sima! Daha ziyade fikrî bir örnek olan Miralay kendi ile oğlu arasında da bir uçurum hissetti.

Fakat oğlunun ilk defa elzem[471] bir kıymete sahip olduğunu itiraf ediyordu. Onda kumanda heyetinin başındaki kabiliyet var. O olmasa kuvvet birbirinden ayrı bölüklerden ibaret kalacak. Onda bir binanın harcına benzeyen bir hassa var, o olmasa yeni dünyanın yeni nizamı birbirine yapışmayan, herhangi sarsıntı ile dağılan bir taş yığını olacak...

— Bunlar hep laf... Siz sade konuşuyorsunuz. Tek yapılacak şey içtimaî teşkilât, içtimaî hizmetler... Biz inkılabımızı halka indirmeli, onlara anlatmalıyız...

— Fakat evvelâ inkılabımızın ne olduğu, hangi istikamete doğru yürüdüğü hakkında aramızda müşterek kanaat olmalı, Bayan Lâle.

— Hiç şüphe yok sağa...

— Faşist...

— Hiç şüphe yok sola...

— Bolşevik...

— Hayır, ortada yürümeli...

— Bunların hepsi birer tabir... Siz münakaşa ederken halk sizden ayrılabilir, halk hem böyle şeyler düşünemez ki... Hasta var, çocuk var, cehalet, fukaralık, viran mahalleler var...

— Hayır, hayır...

Bir saat evvel aralarında bir yabancı olan buğday başağı gibi sarı saçlı kız, şimdi onlardan biri. O da onlar gibi oyun meydanındaki fikir topunu kovalıyor... Miralay bu teşbihle[472] azıcık sükûn bulmasa bile, teselli buldu. Gençler, ihtiyarlar, düşünenlerin hepsi muayyen bir hedefe beraber gidebilmek için çalışıyordu. Yalnız usulleri başka idi.

Zehra, Saide'ye:

— Mutlak yarın akşam Baltaların gece eğlencesine gelmelisiniz; Bayan Fıtnat, Calibe Hanım'a yaptırdığı meşhur kırmızı tuvaleti giyecektir. Bayan Balta da Olivya'ya diktirdiği yeşil esvabını giyecek.

— Bayan Fıtnat'ın güzel bir kızı varmış.

— Güzel mi bilmem ama, herhalde çok bayağı... Zevksiz ve budala. Tek marifeti vücudunu teşhir etmek. Giyindiği

zaman varyete numarasına benzer.

— O halde bizim oğlanlar için tehlike yok...

Zehra başını sallıyor. Cinsiyet denilen bu ezelî tuzağın hangi şekli en kolay bir genci yakalayabilir? Bunu tespit etmek o kadar müşkül ki... Bakın Lâle'ye... Saide'ye onu göstererek:

— Bizim Tatarcık bu akşamki gençliği zaptetti. Herhâlde yarın akşam Bayan Fıtnat onu kızına rakip telâkki edecek.[473]

Bu defa Saide başını sallıyor. Bayan Fıtnat'ın rakip telâkki edeceği yalnız Lâle olmayacak. Zehra'nın yüzü her zamandan fazla solgun, yeşil gözlerinde hummalı bir parıltı var. Bilhassa gençlerin ortasında satrançlı dokuma entarisiyle duran Lâle'ye baktıkça...

Paşa Baba ve Hasan şimdi kapının önünde ayakta duruyor. Hasan'ın vücudu omzuna dayanan ihtiyarın yanında, fakat bütün varlığıyla kendi odadaki genç grubun arasında. Neden binlerce defa münakaşa ettikleri bu eski mevzuyu bu akşam da tekrar ediyorlar? Ne kadar kuvvetlerini lakırdıyla israf ediyorlar. Fakat bu akşam, bu ateşli münaşakanın bambaşka bir saiki[474] var. Recep'i, umumiyetle tıpkı Hasan gibi münakaşadan kaçan Recep'i bu akşam başlıca konuşanlar arasına sokan yeni bir tesir var.

Hasan'ın gözleri Lâle'ye saplandı. Salonda altı çift genç gözü de Lâle'ye çevrilmişti. O, bu akşam Yediler'in arasına yeni bir hayat ve belki de yeni bir noktainazar[475] getirmiş gibiydi. Sade o, ideolojiden, ilmi kelamdan[476] değil halk için yapılacak hizmetlerden, halkın basit ve günlük ihtiyaçlarından bahsediyordu. Altı gencin onun etrafında dolaşmasına belki söylediği şeyler kadar sıhhatin, sağlamlığın en güzel numunesi olan kafası ve vücudu sebepti. Çünkü, Recep'le Safa bu akşam bambaşka bir ateşle birbirine atılıyor. İkisinde de Lâle'nin gözlerini arayan, takdirini bekleyen bir hal vardı.

— Bu artık münakaşa hâlinden çıkıyor, Safa; seninle biz meseleyi ancak eski usulle bir düello ile halledebiliriz...

— Al sana Fransız harsının[477] bir züppe tesiri daha, Salim!

— Yumrukla dövüşelim, nasıl olur?

— Al sana İngiliz harsının tesiri.

Ahmet ilk defa sesini yükseltti:

— O halde bahçeye çıkalım, alaturka güreş edin, olmaz mı?

İhtiyarın kafasında, kendinin en hâkim rolü oynadığı yedi oğluna ait eski seneler birer birer canlanmaya başladı. Bunların arasında kabartma levhalardan fırlamış gibi harekete gelen, geçmiş vak'aları tekrar edenlerin ekserisi, kırk sene evvel bütün İstanbul'un ağzında dolaşan, kavgalarına, haşarılıklarına ait olanlardı. Birbirlerine tutuştukları zaman gözleri dünya görmez, hepsi bir ağızdan bağırır, çelme, tokat, tekme, yumruk birbirini yıldırım süratiyle takip ederdi. Ancak dövüş fazla uzadığı, kol kırılmak, kafa yarılmak gibi hâdiseler olduğu zaman, ona haber verirlerdi. O, kapı eşiğinde belirir belirmez, kafeslerine vahşi hayvan mürebbisi girmiş aslan yavruları gibi hepsi kuyruğunu ve sesini kısar, başını önüne eğerdi. Ve o zaman gözlerinde yedi çift asi gözün ışıltısını söndürecek şimşekler çakan, kollarında yedi delikanlı kolunu zaptedecek kudret olan asker baba, birdenbire üstlerine yürür, bazan birer birer, bazan ikişer, üçer hepsinin hakkından gelirdi.

Onun çocuklarını terbiye usulü, orduda meşhur olan hücum taktiklerine çok benzerdi. Beklemedikleri zaman tepelerine inmek, beklemedikleri yerde, hepsini hayran eden bir çeviklikle, çelme, tokat, yumruk, tekme yağdırmak! Oğullarını en çok korkutan bu taktiklerin her zaman değişmesiydi. Aralarından bunların hepsine, babaların keyifli dakikalarında anlattığı harp hikâyelerinden mülhem[478] olan birer isim takmışlardı. Kafkas, Plevne, Kars, Balkan... Ve yine aralarında bu dövmek ve dövüşmek usulünü zaman zaman münakaşa, bazan da tatbik ederlerdi.

Saffet, Fransızca hocasına kızıp sobanın içine kibrit ve baruttan bir bomba koyup duvarları çatlattığı zaman,

şuurunun altında Balkan taktiğini düşünüyordu. Hüdai, yedi kardeş etrafını çevirince, ayaklarıyla tekme ve çelme, iki eliyle yumruk, tokat savurarak aralarından sıyrılıp kaçtığı zaman, şuurunun altında Plevne muhasarasını yardığını tahayyül ediyordu. Ve Paşa Baba bir ağacın ardından, uzaktan korudaki bu klasik delikanlı dövüşlerini gözetlediği zaman, kendi kendine güler: "Manevra yapıyorlar!" derdi. Filhakika,[479] talih hepsine, kiminin kumandasında bir bölük, kimininkinde bir alay, vatanın dört bucağında cenk ederken delikanlılık günlerinde öğrendikleri taktikleri tatbik imkânını vermişti.

Hasan'ın koluna dayarak salonun kapısına gelen ihtiyarın zaman zaman bükük beli doğruluyor, fersiz gözleri parlıyor, fakat bir an içinde gerilen adaleleri tekrar gevşiyor, gözlerinde tutuşan gençlik bir ateş böceği gibi yanıp sönüyordu. Dimağının, mezarlarından kaldırdığı oğullarını kapı eşiğinden seyrederken ihtiyar onlardan bir eksiklik hissetti, bir şey aradı, kollar kımıldıyor, fakat yumruklar harekette değil ve biraz da her biri bir çınar, bir dağ parçasını hatırlatan eskilere nisbeten bunlar biraz cılız, biraz zayıf. Gerçi Recep gibi, Haşim gibi, Salim gibi, hatta omzuna dayandığı küçük Hasan gibi kendi oğulları olduğuna şüphe etmediği gençler var. Fakat Safa küçük, çarpık çurpuk vücudu, koca kafası, medresede ders okutur gibi tecvit üzerine konuşan, minarede sala verir gibi etrafta çınlayan sesiyle konağın imamı Şadan Molla'yı hatırlatıyor; Ahmet'in gözleri, Paşa Baba'nın aylık kırdırmak için sık sık müracaat ettiği Anadolu Rumlarından sarraf Yorgaki'nin faiz ve kazanç hesap ederken gözlerinin aldığı donuk, sabit bakışını hatırlatıyor. Şinasi, Hüdai olabilir, çünkü Hüdai Çanakkale'ye gitmeden evvel hariciyeye intisabı düşünmüş ve monokl[480] takmaya başlamıştı. Fakat monokla rağmen Büyük Harp'te ismi etrafında kahramanlık efsaneleri toplanmıştı. Demek şefkat ve hasret onu değiştirmiş, cılız ve titiz yapmış...

— Paşa Baba, niçin yataktan kalktın?

Saide'ye cevap vermedi, hatta onu görmedi bile. Çünkü gözleri, kızının başının üstünden kayıp onu görür görmez susarak kendisine bakan genç yüzlerde dolaşıyordu. Loş koridordan yanında Hasan birdenbire çıkıveren ihtiyar, hepsini, hatta bütün ihtiyarlara "moruk" sıfatını takan ve yukarında bakan Safa'yı, hiç muhayyilesi olmayan Ahmet'i bile hayal görmüş gibi bir an için şaşırtmıştı. Beyaz örme takkesinin püskülü alnına düşmüş, kadit elleri üvez renkli ropdöşambrının kordonuyla oynuyor, çökük dudakları ses çıkartmadan mütemadiyen kımıldıyor, muşmula yüzde umduğunu bulmuş bir çocuk buruşukluğu var ve çökük gözleri hepsinin gözlerinin içine dalıyor, "Hani ya beni tanımadınız mı?" der gibi.

Miralay hafifçe öksürdü.

— Merhaba, Paşa Baba!

— Buyrun, Paşa Baba!

— Geçmiş olsun, Paşa Baba!

Biraz evvelki teessüründen bir çocuğunki gibi bükülen dudaklar açıldı, muşmula yüzde eski günlerin herkesi teshir eden[481] tebessümü aydınlandı. Artık koruya kamp kurulalıdan beri aradığı teması tesis etmişti. Hayat denilen ezelî kudretle arasında ne köhne vücudu, ne yavaş yavaş sönen yorgun dimağı girebilirdi. Varsın hafızası, isimleri, kelimeleri zaptetmesin, varsın gözlerinin nuru sönsün, kafasının içinde öyle zengin bir hayat kaynağı, durmadan birbirini takip eden ve yaşayan hayaller var ki...

— Merhaba, Kaptan!

Şimdi gözleri hepsini bırakmış, Lâle'ye dalmıştı. Bu sarışın, bu gençliğin, sağlam yüreğin, sağlam vücudun arkasında Osman Kaptan'ı hatırlamıştı. Kaptan onun asker gönlünün en son heyecanının, en zengin hatırasının bir timsaliydi. Anadolu harbi... Yedi düvelin donanmasının ve ordusunun denizini, karasını işgal ettiği günlerde İstiklal Savaşı için silah kaçıran erler devri!

— Babamı tanır mıydınız?

— Nasıl tanımam... Keçisini bile tanırım. Gel buraya evlât... Sen yanlış olmuşsun; sen erkek olmalı, asker olmalıydın evlât!

O, Lâle ile konuşurken hepsi etrafını almış, hepsi konuşmak istiyordu. Fakat o, kendini ağıra çekiyor, çapkınlar biraz üzülsün... Fakat Haşim'in yüzü ne kadar bulutlu...

— Gel barışalım... Dediğin olacak.

— Haşim ne istiyordu, Paşa Baba?

— Uzun etmeyin külhaniler... Hepinizin dediği olacak... Hepinize birer eş bulacağım...

— Kime kimi alacaksın Paşa Baba? Burada iki kız, yedi oğlan var...

Bu Çelebizade Yalısı'nın kızı... Başka hangi kızın firuze gibi gözleri, derelerde biten sazlar gibi endamı olabilir? Ve hangi kız aynı zamanda bu kadar yüzsüzlükle erkeklere meydan okuyabilirdi?

— Sen hangisini istiyorsun?

— Hangisi beni istiyor?

Zehra güldü, Haşim'in kaşları çatıldı.

— Seni burada bir tek erkek idare edebilir.

— Acaba aramızda o babayiğit hangisi?

İhtiyar, sıra ile hepsini süzdü, gözleri Haşim'de durdu. Başka başka sebeplerden dolayı bu imanın hepsinde uyandırdığı heyecanı kapatmak için Recep sordu:

— Ya Kaptan'ın kızını?

— Hi hi hi hi... O kimi isterse alır...

— Paşa Baba, gençlerin çadırlarına gitmek zamanı geldi. Müsaade eder misiniz?

— Hangi çadır? Hâlâ devam ediyor mu?

Recep ihtiyarın kulağına fısıldadı:

— Düğün çadırı, Paşa Baba...

Ay tamam tepelerde. Yedi oğlan iki kız "Mehlika Sultan'a âşık yedi genç" türküsünü söyleyerek korunun arasından sahile iniyor. Paşa Baba "Ey gaziler yol göründü" türküsünü söyleyerek yatak odasına gidiyor.

Hava sıcak, çok sıcak, genç kızları evlerine bıraktıktan sonra denize girecekler... Hepsinin kalbinde bir bekleme, bir heyecan var. Boğaz'ın suları sihirlidir, kıyı derinliklerinde ne güzel kızlar vardır.

447 Kurumuş ve zayıf.
448 Sürekli bir titreme.
449 Yatıştırıcı.
450 Bağ.
451 Geri çekilmesine.
452 Zorluğu.
453 Dirilen.
454 Çöküş.
455 Tepkileriydi.
456 Kıyamet gününde.
457 Çekinme.
458 Dikdörtgen.
459 Oturanlarının.
460 Kasdediyordu.
461 Işığı.
462 Sezdirmekle.
463 Yardım isteme.
464 Rastladım.
465 Ölçüsü.
466 İçten gelen dürtüleri.
467 Kurtarmak.
468 Yön.
469 Belli.

470 Açık.
471 Çok gerekli.
472 Benzetmeyle.
473 Görecek.
474 Nedeni.
475 Bakış açısı.
476 Akla dayanan bilimden.
477 Kültürünün.
478 İlham alınmış.
479 Gerçekten.
480 Tek gözlük.
481 Etkileyen.

SUZAN'IN İSİM GECESİ

Suzan'ın isim gecesi!.. Roman adına benziyor. Hakikat, Poyraz Köyü için bu Binbir Gece masalı gibi bir şey ve davetli gençlerin bazılarının hayatında bir dönüm noktası, belki bazı orta yaşlıların da...

Perdeler inmiş. Zehra yatağının üstüne uzanmış, gözlerini kapamış. Daimî bir ihtilaç[482] içinde kıvrılan ince, ateşli vücuduna mutlak bir sükûn vermek için iradesi olanca kuvvetiyle çalışıyor ve muvaffak oluyor. Fakat iradesinin hükmü yalnız, yalnız vücuduna geçiyor, kafasının içi New York borsasında milyonerleri dilenci, dilencileri milyoner yapan, ana baba günlerinden birine benziyor. En çok kazanan bir hisse senedine –Zehra'ya göre bir fikre– sarılmalı, varını yoğunu ona vermeli, fakat en çok kazanan fikir hangisi?

Dışarıda denizin sesi tatlı bir mırıltı, uzaktan gelen uyuşturucu, tek ahenkli bir ninni, fakat Zehra'nın kafasında birbiriyle gırtlaklaşan fikirlerin şamatası, gümbürtüsü kulak tozunu patlatacak gibi uğulduyor.

Bu kıyameti uyandıran anasının sofrada söylediği münasebetsiz bir söz, Suzan'ın isim gecesinden bahsederken, Zehra'nın da o gün doğduğunu hatırlatmakta sanki ne mâna var? Zehra o kadar doğduğu tarihi unutmak istiyor ki, Avrupaîleşmek cereyanı içinde en çok tutan doğum günü ziyafetleriyle her vesile ile alay ediyor. Gerçi onun yaşını bilenler bıyık altından gülüyor, bilmeyenler züğürtlüğüne hamlediyor ama, ne de olsa o tarih bir hakikat, bilhassa Lâle'nin, Haşim'in, hatta Fıtnat'ın kızı Dürdane'nin yaşlarıyla mukayese edilirse çok acı bir hakikat. Anasına kızmakta ne mâna var? Kadın haklı olarak ona artık istikbali[483] yalnız düşünmek değil, sağlam bir kazığa bağlamak zamanı

geldiğini anlatmaya çalışıyor. Ve o sağlam kazık, kocadır; parası, mevkisi olan koca. Zehra'nın içtimaî seviyesine uyan koca. Bu şartları Yediler arasında nefsinde toplayan hangisi? Şinasi. Fakat bir hafta evvel oltasının ucuna taktım zannettiği bu pahalı balıktan o kadar emin değil. Bilhassa, Sungur Balta'nın yalısına Yediler'in yüzerek gittiği sabahtan beri Şinasi'nin Zehra'yı sadık bir köpek gibi takip eden gözlerinde zaman zaman kayıtsızlık, hatta gizli emelleri olanların uzaklara dalışı var. Mutlak Fıtnat'ın kızı Dürdane'yi görmüş olacak. Gün bugün, saat bu saat, bu akşam Şinasi'yi yakalayamazsa belki senelerce eline böyle bir fırsat daha geçmeyecek. Şinasi'nin korusu, becerikli yeni zengin, isim sahibi, eski kibar babası, Şinasi'nin diplomasiye gireceği söylenmiş, bir gün sefaret kâtibi, müsteşar, hatta sefir olması ihtimali... Bunlar büyük şeyler. Para, elmas, kürk, otomobil ve, ve nihayetsiz bir sosyete hayatı, Zehra'nın güzelliğini, aklını, en ziyade kadınlığını ve cazibesini göstereceği bir saha. Hem de istikbali sağlam bir kazığa bağladıktan sonra kendisinin istediği gibi yaşayabileceği bir lüks hayat! Hayır, bir flört hayatı. Kışları Paris'te yahut Londra'da en kudretli adamları teshir edecek, gazetelerin sosyete sütunlarında Zehra'nın tuvaletlerinden, güzel gözlerinden bahsedilecek, yazları İstanbul'a gelecek, İstanbul'da Haşim ve Recep'i baştan başa tamir ettireceği yalısında kabul edecek!

Bilmeyerek yatağının üstüne oturdu: Haşim değme besmeleyle baştan savulacak bir şeytan değil. Yediler'in arasında onu en çok Haşim'in korkutması lâzım. Dün gece ağaçların gölgesinde köşkten inerken kolunu demir cendere içine almış gibi sıkan parmaklar, kulağına "Zehra, seni seviyorum," derken, nefesinin boynunu yakan ateşi, Haşim'in başkalarının artığına kanaat etmeyecek ya hep ya hiç diyecek eski kafalı erkeklerden olduğunu gösteriyor. Gerçi Haşim'in teması, Haşim'in ısrarı arkasına bir ürperme veriyor, hem de hoş olan bir ürperme, fakat Zehra geçici bir ürperme pahasına Haşim'e zincirlenmeyi göze almıyor. O, bunak Paşa Baba, Zehra'yı Haşim'e almayı ima ederken, oğlanın nasıl

gözlerinde şimşek çakmıştı. Şayet olmazsa, demek Haşim istikbalini bağlayacağı sağlam ve emin bir kazık. Fakat onun karısı olmak hiç de Şinasi'nin karısı olmaya benzemeyecek. Feridun Paşa köşküne gömülecek, yarı münzevi, daima gölge içinde bir dairede ömür sürecek. Hatta Haşim, en çok sevdiği politika hayatında yüksek bir mevki edinse bile, karısını kapayacak. Onun, kadının mevkisi hakkındaki fikirlerini Zehra ezberden biliyor ve onun değişmesi mümkün olmayan sert, tek fikirlere bağlı bir erkek olduğunu Zehra tahmin ediyor.

Recep? Zehra dudaklarını ısırdı. İhtiras, acı, hezimet, kıskançlık... Zehra'nın daima elinden cıva gibi kaçan, ateşli rüyalarda dudaklara dokunduğu halde bir türlü içilemeyen sulara benzeyen genç... Daima başak demeti gibi sarışın ve Zehra'ya göre melun Tatarcık'ın peşinden giden adam... Tatarcık'ı, Recep'i, hatta Haşim'i unutmak lâzım. Fikri tek bir emel peşinden gitmeli: Şinasi. Ötekiler, anasının ekmek almaya yolladığı bir çocuğun durup da baktığı, ağzını beyhude sulandıran muzır şekerler gibi.

Yataktan fırladı, tuvalet masasının önünde oturdu. Yüzü, sarı ve yorgun, yalnız iki canlı firuze gibi ışıldayan gözlerinde hayat ve güzellik var. İnce parmakları şişeler ve küçük pomat kavanozları arasında avını seçen bir örümcek gibi oynamaya başladı.

Fıtnat, yatak odasına açılan verandada bir koltuğa gömülmüş, fakat yüzü denize değil, odaya çevrilmişti. Sigarasını dalgın dalgın çekerken siyah gözleri aynanın önünde tuvaletini yapan Dürdane'nin hiçbir hareketini kaçırmıyordu. Gördüğünden memnun oldu. O gün pazara çıkaracağı bir metanın en yüksek fiyat getireceğine kanaat getiren bir bezirgân gibi memnun oldu.

Kirpikleri tek tek karartan, kirpi kılı gibi ayağa kaldıran fırça vazifesini iyi görmüş. Gözler bu koyu çerçeve içinde iki

akik gibi parlıyor, taş bebek yüzünü hatırlatan yuvarlak yanaklar, taş bebeklerinkinden fazla düz, dudaklar kan renginde, saçlar siyah ipekten bir kıvırcık kümesi... Ve esvabını intihapta[484] da Dürdane, Fıtnat'ın kızı olduğunu ispat ediyor. Giyinmekten fazla soyunuyor. Çilek renkli ipek etek çıplak et üstüne geçiriliyor. Altın ökçeli kırmızı iskarpinlerin üstüne düşüyor. Sırtına sırtsız bir camadan[485] geçiriyor. Koltukların altı, kollar, arka çırılçıplak, öndeki parça yuvarlak göğsünü bütün teferruatıyla gösteriyor. Evet, tam anasının kızı.

Erkekler yalnız hırsları ve etlerinin iştahıyla avlanır. Bu yumuşak, bu genç vücut dans ederken temasıyla çıldırtmayacağı erkeğin dünya yüzünde var olduğuna Fıtnat kani değildir. Dürdane saçlarına lavanta sürerken seslendi:

— Bu akşam çok dikkat et, Dürdane.

— Neden?

— Yedi genç var.

— İsterse on yedi olsun, bana ne?

— İçlerinde bakkal ve müezzin oğlu bile var.

— Gary Cooper'e benzeyen kimin oğlu?

— Cızzz...

— O halde zayıf, kara gözlü oğlan... Gözüm pek kesmiyor.

— Para, sefaret, Avrupa'da lüks hayat!

Dürdane aynadaki aksini baştan aşağı, genç gözlerinde katı, hesaplı bir bezirgân bakışıyla süzdü. Tombul omuzlarını silkti:

— Bunlar nasıl olsa benim... Bunları verebilecek adamı benim beğenmem lâzım...

Lâle'nin de günü Suzan'ın isim gecesi için hazırlıkla geçti. Fakat kendisi için değil, Poyraz Köyü'nün davetli çocuklarını hazırlamakla. Ev ev dolaştı, entari, pantolon yamadı, saç taradı, çocuk yıkadı, Poyraz Köyü kadınlarının o

geceye ait dedikodularını dinledi, korkularını teskin etti. Çünkü yalının bahçesine bütün köy için bir sofra kurulacak, bahçede Karagöz oynayacak, denizde çocukları ve isteyen kadınları o beyaz süslü çatana gezdirecek. En ziyade mahallenin zihnini işgal eden şey, lüks hayat sürenlerin içyüzünü bu gece yakından seyretmek ihtimali.

Lâle, bugünkü kadar Poyraz Köyü'ne kendini yakın hissetmemişti. Bugün o cemaatten biriydi. Sungur Balta'nın yalısına davetli fukara mahallesine en yakın olan o... Bu hissin verdiği haz, pek sinirine dokunan koca karınlı, et kafalı, yeni zengin Sungur Balta'ya karşı onu biraz yumuşatmıştı. Bu yumuşama azıcık da bir türlü emniyet edemediği, fakat kafasında eski bir türkü gibi kendini tekrar eden Recep'in de lehine oldu. Dün gecenin çok heyecan veren dakikaları vardı. Bilhassa Recep'in saz çaldığı, emsalsiz sesiyle acayip türküler söylediği zaman. Bu oğlan kendinden ne istiyordu. Ve Zehra nasıl mütemadiyen Recep'in peşinden geliyordu.

Arkasına kolsuz mahut[486] satrançlı entarisini geçirirken bir bahar fidanı gibi üstünde renk istedi. Beline kırmızı kayış kemerini taktı, omzuna kırmızı bir gül iliştirdi.

Uzun zümrüt küpeler, zümrüt bilezikler ve yüzükler, beyaz fistanının yakasındaki zümrüt toka, Beyoğlu'ndan getirilen berber Villi'nin taradığı saç... Bunların hepsi Suzan isimli zengin bir kadının, o akşam rakibi Fıtnat'a karşı son darbeyi vuracak olan bayanın dıştan görünüşü. İçi, eski iptidai hocası Safinaz. Bu akşam Sungur'u Fıtnat nam köhne fakat fettan, fakat gözü kocasının parasına dikili olan aşiftenin elinden kurtaracak. Onu öyle bir kepaze edecek ki...

Kampta yedi genç küçük bir münakaşadan sonra kıyafetlerini tespit ettiler. Yakası açık beyaz keten bluz, beyaz pantolon giydiler, saçlarını Şinasi'nin briyantiniyle arkalarına yapıştırdılar. Recep'in saçları darmadağınık gitmesine hepsi itiraz etti. O omuzlarını silkti. Bilerek bilmeyerek saçlarını kendi haline bırakması yine kendi lehine oldu.

Denizde gümbürtü sesi, Poyraz Köyü yolundan ayak sesleri geliyor. Suzan'ın isim gecesi şenlikleri başlıyor.

— Not almaya devam edeyim mi?

— Şaşırtma; evet... Bizler zenginin millet ve devlete temin ettiği faydayı idrak etmişlerdeniz. Bir cemaatin hakiki âmiri, hakiki medeni âmili zenginlerdir. Bir milleti büyük yapan, kendi gayret ve, ve, ve... Dehalarıyla servet sahibi olanlardır.... Servet sahibi olanlardır...

Öksürdü. Alnının terini ipek gömleğinin göğüs cebinden çıkardığı mor ipek mendille sildi. Şişman yüzünde bir an evvel zeki bir fili hatırlatan parlak gözler şimdi donuk, önündeki viski bardağına zircirlenmiş gibi dalmış kalmıştı. Hâlinde iyi ezberlediği bir dersin en mühim parçasını unutuveren bir çocuğun şaşkınlığı vardı. Dudakları hâlâ kımıldıyor, fakat artık sesi çıkmıyordu.

Daktilo Saffet, stilosu[487] elinde, yazmaya hazır, zahiren[488] gözleri notlarda, büyük adamın fikir silsilesini bozmamak için put kesilmiş gibi. Fakat içinden: "Bu palavrayı herhâlde kaydettirmek istiyor ama acaba hangi başlık altında?" diyordu.

Bu sualle beraber daktilonun hafızasında hususi ve gizli bir defterin bazı başlıklar altında tasnif edilen muhtelif listeleri ve talimatı uyandı. En muhimi, "Şekerleme" başlığı altında olanlar, çünkü oradaki yekûn altı rakamlı. O, kanuni hudutları geçmeye müsait büyük kazançları kanun hududu içinde gösterebilmek için akıl veren, icabında omuz veren ve zaman zaman hüviyetleri değişen, "dayı" denilen büyüklerin

isim ve pay listesi. İkinci mühim başlık "Öksürme" ismini taşıyordu. Bu, Nuh yılından kalma kırtasiyecilikle müşkülat[489] çıkaran yahut vazife, vicdan gibi vahimelerle[490] zenginlerin işine engel olan ikinci derece memurların listesiydi. Bunlara öksürülür, yani bunlar falan, filan vasıtalarla tehdit edilirdi.

Saffet'in eli dizine düştü, stilonun beyaz eteğinin dizine bir damla mürekkep damlattığının farkına varmadı. Gözlerinde bu nev'i öksürmelere hiç ehemmiyet vermemiş babasının hayali yükseldi. "Kırtasiyeci, miskin... Namuslu, fakat efendim yirminci asırda namus vahimesine inananların yeri müzelerdir," diye tasnif edilen memur. Şimdi tekaüttü.[491] İhsaniye'de küçük ahşap evinin bahçesinde soğan, salata suluyordu. Saffet tahsilini yapabilmek için ne kadar mahrumiyete göğüs germiş, babası ne çetin, ne yarı aç bir hayata katlanmıştı. Bereket versin hali vakti iyi ve Kanlıca'da yalısı olan bir hala ona Kandilli Lisesi'ne gidebilmek imkânını vermişti... Saffet'in içine akıttığı isyan yaşları âdeta gözlerini yaktı. Bir gün bu öksürme faslı altındaki isimlerin hayat hikâyelerini toplayıp yazabilse...

Üçüncüsü "Çimlenme" başlığıydı. Bu, en az ehemmiyeti haiz, bu sadaka kabilinden verilen, en babayiğiti dört rakamı geçmeyen, küçük memurları yola getirmek için kullanılan paraların hesabı; parayı alan memurların isim listesi... Bazan gülünç, bazan iğrenç, hemen umumiyetle feci tarafları vardı. Rüşvet alan küçük memur, her yerde yakayı elen veren bir sınıftır; Saffet'in babası bunu Ziya Paşa'dan bir beyitle tasvir ederdi:

Üç beş kuruşun mürtekibi câyi kürektir.[492]

Bunların hepsi yakayı ele veriyordu.

Ne kadar saçma olursa olsun, sözlerinin arkasında bir maksat, bir hesap olan Sungur Balta'nın bugün damdan düşer gibi irada[493] başladığı nutku mutlak bir başlık altına

almak lâzımdı. Herhâlde bu üç başlığa sığmayan bir numaralı hususi deftere giremeyen bir nutuk...

— Ha, neredeydim? Evet, paranın açmayacağı kapı, içinden fethetmeyeceği kale yoktur.

— Öyle... Öyle ama söylenmez! Sen daha ziyade halkın zenginlerden nasıl istifade ettiğini anlat. Sözümüzü geçireceğimiz en dost gazeteci bile bugünlerde böyle bir nutku neşretmez. Bayanın isim gecesinde Poyraz Köyü'ne verdiğin büyük ziyafetin arkasındaki maksada insani ve içtimaî bir şekil vermeli...

— O halde şöyle derim: Servet zenginin elinde bir vedia,[494] zengin bir nev'i mütevelli...[495]

— Yok azizim, o kadar ileri gitme...

Şimdi Sungur Balta, yatla Ada'dan Suzan'ın isim gecesinde bulunmak için gelen üç iş arkadaşıyla o akşam halka irat edeceği nutku münakaşa ediyordu. Dördü de küçük daktilonun mevcudiyetini unutmuş gibiydi. Evvelâ, bir İsveç ve Alman grubuyla müzakere edilen muhtelif işlerden bahsetmişler, sonra içlerinden biri bir mizah gazetesinde kendi servet ve işlerine bir ima gibi telâkki ettiği bir fıkradan bahsetmişti.

Dördü birden "Şantaj, şantaj; kerata bizi sızdırmak istiyor!" diye bağırdıktan sonra dördü birden fıkranın fikirlerde bıraktığı fena tesiri izale[496] çaresini düşünmüştü. Ve yatında arkadaşlarını ve bayanlarını getirmiş olan Akkaya, Poyraz Köyü'ne verilecek eğlence ve ziyafeti resimli bir röportaj hâlinde bir gazeteye bastırmayı teklif etmişti. Bu zenginlerin, fıkraya nasıl baktığını gösteren bir vesika olacaktı. Bu vesile ile Sungur Balta'ya zenginliğin ve zenginler hakkında halka o gece bir nutuk verdirmek ve onu da röportaja sokmak, o melun fıkraya bir cevap olacaktı.

Akkaya'nın karısının akrabasından arada gazetelerde yeni zengin âlemlerine dair yazısı çıkan bir gencin bulunması bu işe tabiî bir şekil verecekti.

Misafirlerin bayanları ve genç gazeteci henüz yattan çıkmamıştı. Baylar yemek salonuna bitişik, kapısı deniz üstündeki balkona açılan Amerikan barında bir taraftan birer viski içiyor, bir taraftan iş konuşuyordu.

Mor, kırmızı, sarı çiçekler öbek öbek, kucak kucak taze sulanmış toprakların üstüne gelişigüzel yığılmış, sun'î kümeler hissini veriyordu. Aralarında gizlenen ampuller bu renklere bir suluboya parlaklığı veriyor, bahçenin sağındaki yeşil ağaçlığın üstünü daha koyu, daha esrarlı gösteriyordu.

Bahçenin sokak tarafındaki duvarın altına –ortasındaki büyük, yanlarındaki minimini– üç sahne kurulmuştu. Hepsinin perdeleri beyaz zemin üstüne mor, kırmızı, sarı çizgili ve aralarında aynı renklerle helezoni boyanmış direklerin üstünde kuvvetli elektrik lambaları vardı. Bahçe kapısının yanına alafranga mızıkacılar için üç renkli, kübik üsluplu bir tahta kameriye yapılmıştı. Alaturka sazcılara bahçenin ortasındaki üstü hanımeli, yasemin kaplı tabiî kameriye tahsis edilmişti.

Büyüklerin sofraları rıhtıma kurulmuştu. Yalı tarafındaki sofraya yirmi dört kişilik, billur[497] ve Saksonya takımları konmuş, beyaz örtünün üstünde gelişigüzel serpilmiş aynı renk çiçekler var. Poyraz Köylüler için kurulan elli kişilik sofra, Çelebizade Yalısı'nın duvarı tarafında idi. Tabakları ve bardakları sıra ile mor, kırmızı, sarı. Çocukların sofrası yirmi kişilik yuvarlak, bahçenin ortasına doğru bir açıklıkta. Büyük küçük her sandalyenin arkasına mor, kırmızı, sarı birer külah asılmış... Ancak bu külahlar giyildikten sonra sofraya oturulacak. Servisi taahhüt eden[498] Tokatlıyan garsonları da mor, kırmızı, sarı keten üniformalıydı ve bahçede dolaşırken akşamın kadife loşluğunda renkli kümelerden koparılmış, harekete geçirilmiş uzun saplı çiçeklere benziyorlardı. Fakat rıhtımda iki sofra arasındaki direk tepesinden bin mumlu

fanus yanar yanmaz bu garip, bu kübik levhayı donuk beyaz bir ışık, bir sinema perdesi gibi aydınlattı.

Sungur Balta, misafirlerini bahçeye ve rıhtıma açılan geniş verandalı, umumiyetle yemek yedikleri ve oturdukları salonda kabul etti. Yanında biraz evvel üç arkadaşıyla viski içtiği "Amerikan barı" isimli odanın iki kapısı da ardına kadar salona açılmıştı. İçeride çepeçevre yekpare ağır ve yüksek peykelerin arkasında mor, kırmızı, sarı külahlı garson arkalarındaki tavana kadar yükselen raflara dizili rengârenk içki şişelerinden, peykenin üstündeki muhtelif biçimli ve muhtelif büyüklükte billur bardak ve kadehlere içli boşaltıp misafirlere sunmaya amade duruyordu. Belki tesadüf eseri olarak garsonların hepsi genç ve yakışıklıydı. Bunları gece yarısından sonra rıhtımdan gözetlemeye muvaffak olan[499] Abdülgaffar Efendi kendi kendine: "Modern sakiler," demiş, gençliğinde pek platonik sahada kalan bazı günahlarını hatırlamıştı.

Abdülgaffar Efendi'nin peşinden rıhtımın o imtiyazlı kısmına giden, köyün "Gece safası" lakabını verdiği serseri makulesinden genç Şahap da bunlara hasta ve murdar muhayyilesinden bambaşka vasıflar izafe etmişti,[500] ama bu kadar realizmi Kör İsmail bile hazmedemediği için Poyraz Köyü'nde bu parlak vasıflar pek yayılmamıştı.

Sofrada içki olmayacağı için Sungur Balta şahsî misafirlerine, daha doğrusu imtiyazlı kısmına aperitif ikramı, yahut istedikleri zaman serinlemek, neşelenmek fırsatı verebilecek olan Amerikan barını açık bulunduracaktı.

İçki namına o gece Sungur Balta'nın Amerikan barında yok yoktu. Bilhassa kokteyllerin envası vardı. Ve iki garson verandada ellerinde küçük fıçı şeklinde kokteyl şişelerini mütemadiyen çalkalıyordu.

Poyraz Köyü misafirlerine içki olarak yalnız limonata, şurup verilecekti. Bunun için bahçeye malum üç renge boyalı, musluklu fıçılar kondu.

Fıtnat'ı en evvel Talât Tarzan gördü. Çünkü sade onun yüzü Fıtnat'ın, eşiğinde ayakta durduğu, balkon kapısına çevrilmişti. Derhal kadının, zemini akşam denizi bir kanava[501] üstüne boyanmış güzel kadın portresi pozu aldığını hissetti.

Uzun ökçeli, sarı yaldızlı, kırmızı lame kumaştan iskarpinler, uzun eteklerinin altında sabırsızlıkla oynuyordu. Belki kızının genç vücuduyla rekabet edemeyeceğini iyi bildiği için, belki de bu akşam erkek avı sahasını evli ve orta yaşlı erkeklere inhisar ettirmeye[502] karar verdiği için; gençlerin olduğu yerlerde ekseriyetle giydiği yarı çıplak spor kıyafeti yerine vişneçürüğü renginde lame kumaştan muhteşem bir gece tuvaleti giymişti. Bunu intihap ederken,[503] bilhassa kıvırcık siyah saçlarına kırmızı altın hareli lame kurdeleyi bağlarken Madam Récamier'ye mi, yoksa Kraliçe Mary Stuart'a mı benzemekle, İstanbul piyasasının, her birine bilmem ne kralı unvanı verdiği zenginleri tuzağa getirebilmesi ihtimallerini itina ile mukayese etmişti. Sungur Balta'nın yanındaki üçlerden biri zenginden ziyade kudret sahibi bir adamdı. Yeni zenginleri yaratan, toprağı altına çeviren bir adam. Bilhassa onu elde etmek, onun üzerinde tesir yapmak Sungur Balta'nın nazarında Fıtnat'ın kuvvetini artıracaktı. Ciddi ve kitaba düşkün olduğu için mutlak "Madam Récamier" gibi, Kraliçe "Mary Stuart" gibi dünyayı ateşe yakan kadınların şöhretlerini ve resimlerden ne biçim giyindiklerini ötekilerden fazla bilmesi lâzımdı. Fakat bir türlü ikisinden birini tercih edemediği için ikisini birden olmayı ihtiyar etmişti.[504]

Yakasının arkası yüksek, kolları uzun, göğsü açık, fistanın sarkık göğsünü toplayan bedeni dar, belden aşağı etekler uzun ve azıcık kabarık... Bunlar Mary Stuart tarafı!

Kıvırcık siyah saçlarına bağlanan kurdele tarzı, mübalâğa ile sürmelenen gözleri yarı çocuk, yarı cinsî kudretinden emin bir kadın bakışı, beyaz dişlerini en cazip bir zaviyeden gösteren ve aynanın önünde yukarıda tespit ettiğim yarım, hayır çeyrek tebessüm... İşte bunlar, Fıtnat'ın Récamier tarafı! O nasıl Napoléon'u teshir etmişse, Fıtnat da öylece bu akşam para krallarını teshir edecek. İşte onun için dudaklarını ve tırnaklarını ve hatta yanaklarını çok koyu bir kırmızıya boyamış, bir pastırma kadar pürüzlü ve esmer teni –güya sun'î vasıtalarla esmerleştirilmiş gibi görünsün diye– koyu ve kalın bir pudra tabakasıyla örtülmüştü. Yalnız öteki kadınlar yukarıda iken o, salona yalnız girmek, ilk yapacağı tesiri mukayese ile zaafa düşürmemek için biraz acele ile aşağı inmişti. Bundan dolayı pudra fırçasını lâyıkıyla yüzüne sürüp tesviye[505] ameliyatını[506] yapamamış ve bilhassa yanağındaki eski bir Bağdat çıbanı yeri etrafındaki pudrası azıcık top top olmuştu.

Gözleri Talât Tarzan'ı görmemiş gibi Amerikan barı odasının açık kapısının önünde duran erkek grubunun heyeti umumiyesine[507] dalmıştı. Kendisince hiçbirine bakmadan hepsine birden bakıyordu. Siyah kıvırcıkların yer yer düştüğü dar alın arkasında hepsi hakkında hükmünü, alacağı vaziyeti tespit etmeye çalışırken bile, Madam Récamier'nin, yani düşünceden azade[508] güzel kadınlığın icap ettirdiği "dümdüz bir yüz, bomboş fakat parlak gözler" maskesini hakkıyla muhafaza ediyordu.[509]

Herkesten evvel Talât'ın kendisini görmesine azıcık canı sıkıldı. O tesadüfen aralarında tek tanıdığı ve en az ehemmiyet verdiği sima idi. Onun için bu zayıf, uzun, kır saçlı, kırışık yüzlü, uzun çeneli, Avrupaî tavırlı adamın selâmını biraz geç aldı. Talât'ın vaziyetinden, ötekiler konuşurken biraz fazla mübalâğalı görünen nazik bir alâka ile kulak verişinden, esasen borsaya ve ticaret pazarının her şubesinde hâkim zenginler arasında mevkisinin birinci derecede olmadığı derhal anlaşılıyordu.

Talât Tarzan, Abdülhamit devrinin imtiyaz alıp satmakla han, hamam, dükkân edinen başlıca zengin tanınmış Kerim Paşa isminde eski bir nazırın[510] oğluydu. Bundan dolayı Talât Kerim, terbiye meselesinde, bilhassa terbiyenin zahirî olan kısmında en dürüst ve kibar bir muhitin mahsulüydü. Merhum Kerim Paşa'nın bir türlü Genç Türkler'le uyuşamamasına sebep bir prensip meselesinden ziyade, tavır ve kıyafet başkalığı olmuştu. Bundan dolayı mevki ihtirasını bile yendi. O zaman yeni yetişen oğlu Talât'ın etrafına dedikodu üzerine politika kuran bir gençlik topladı, alaturka bir muhalefet yaptı. Bunun ona pahalıya mal olmasına sebep İttihat ve Terakki hükûmetinin kuşkulanması değil, bu politikacı gençlerin açıkgözlüğü oldu. Ona, bir türlü masrafını ödemeyen bir sürü gazete çıkarttırdılar. Avrupa'da propaganda yaparız diye de bir hayli parasını aldılar. Fakat Kerim Paşa'nın yüreğine indirerek ölümüne sebep olan şey, servetini kaybetmekten ziyade, harbin son senelerinde oğlunun birdenbire İttihat ve Terakki'ye iltihakı [511] oldu.

Talât, harbin son senelerinde vagon alım satımı mehafilinde[512] tanınmaya başladı. Beyoğlu'nun, yine Beyoğluvari en iyi Fransızca söyleyenlerindendi. Beyoğlu meclislerinde, kumar âlemlerinde kıyafeti, tavrı en çok taklit ediliyordu. Bilhassa Garplılaşmak tabirine "levantinleşmek" mânasını veren harp zengini hanımları arasında çok moda bir örnekti. Harp zenginleri ortadan kalkınca Sungur Balta ve rüfekası[513] gibi yeni devir zenginlere çattı. Bazılarına göre onun en büyük marifeti dalkavukluk, bazılarına göre karaborsacılık, bazılarına göre daha çok kirli bir sanattı. Fakat bütün bu şüpheli evsafına[514] rağmen, sosyete hayatında kuvvetli bir mevkisi olduğu gibi, alafrangalık ve Garplılaşmak cereyanının yalnız kıyafet ve eğlence salahiyetini haizdi.[515] En son muvaffakiyeti Nazım Taşman gibi son zamanlarda Avrupa fikir cereyanlarını merak etmiş, tahsilsiz fakat ciddi bir adamın akıl hocası olmasıydı. Ve asıl

mevkisinin istikrarını, bilhassa servetini bu son muvaffakiyetine medyundu.[516]

Fıtnat, Talât'a dalgın bir baş eğmesiyle selâm verdikten sonra gözlerini Recai Höyük'e çevirdi.

Dünyanın her tarafında, mezhep ve cins ne olursa olsun, sırf meslek birliğinden dolayı bir karından çıkmış gibi, birbirine en çok benzeyen, müteahhit tipleridir. Fıtnat onun kocaman karnını, kat kat gerdanını, beyazları bulanık küçük gözlerini değil, milyonlarını görüyordu. Bu adamı elde etmek belki Sungur Balta'yı elde etmekten daha kolay olacaktı. Bilhassa, karısının tamamen kendi âleminde olduğu söylenmesi bu zaferi kolaylaştıracaktı. Hele bayanın bugünlerde dillerde destan olan uydurma yeğeni... Daha doğrusu jigolosu varken Fıtnat'ın, kocasıyla meşgul olmasının farkına bile varmayacaktı.

Fakat bu kadar birbirine uygun görünen ve Fıtnat'a pek aşina gelen tipler arasında Nazım Taşman ne arıyordu? O, Fıtnat'ın ne gördüğü ne de anlayabileceği bir sima. Talât onu, hususi hayatının temizliğinden dolayı Robespierre'e benzetiyor ve onun işitebileceği bir sesle etrafa: "*Incorruptible*,"[517] diye fısıldardı.

Herkes onu para, kadın, içki ve kumar gibi sıfatların fevkinde[518] olduğunu söylüyordu.

Çıktık açık alınla...

On beş, yirmi çocuk sesinin denizi çınlattığı bu nakaratla beraber, bir çatananın fış fış suları yarışı ve makinesinin mütemadi[519] hareketi de işitiliyordu. Verandadaki bayanların hepsi birden denize döndü. Suzan, uzun zümrüt küpelerini sallayarak Sabahat Taşman'a sokuldu:

— Geliyorlar efendim.

Tuvaletleri, elmasları, bilhassa boyaları göz kamaştıran bu grup arasında Sabahat Taşman sırf sade kılığından, yahut

–verandakilere göre– kılıksızlığından dolayı biraz yabancı görünüyordu. Yaşı elli sularında, zayıf, uzun, yıpranmış siyah fistanının kolu, yakası kapalı, iskarpinleri ökçesiz, yüzü boyasız, saçları gelişigüzel ensesinde toplanmış, gözlüklü bir bayandı. Suzan'a cevap vermedi. Boynunda asılı kulplu bir gözlüğü gözlüğünün üstüne kaldırdı, yalının biraz açıklarında şimdi aşağı yukarı dolaşan çatananın içindekileri süzdü. Matlûbe Akhöyük elindeki kokyetl kadehini dudaklarından çekti; sordu:

— Bunlar da kim oluyor?

— Bizim küçük davetliler.

— Aralarındaki dokuma entarili kız mektep hocası olacak... Aman ne tuhaf, ne tuhaf kılık!

— Hoca ama köylü değil. Eksantrik bir kız... Köyün çocuklarıyla gönüllü olarak meşgul oluyormuş; bu akşam onlara nezareti taahhüt etmesine[520] memnun oldum. Analarına kalsa belki bahçede çiçek filan kalmazdı.

— Vallahi bütün köyü davet fikrinizi çok beğendim. Vaktim olsa ben de Şişli civarındaki çocuklarla meşgul olurdum. Fakat Recai, ev, bilhassa misafir ve çocuklar... Geçen gün Nuriye Hanım bana: "Sizin vaziyetinizde hiçbir kadın eviyle meşgul olamaz sanırdım," dedi. Halbuki mutfak bezleri bile benim elimden geçer. *Frolayn*,[521] Almanya'da zengin karılarının...

Sabahat dik dik bakıyordu:

— Bana, kızınızın çok iyi ev kadını olduğunu ve evi o idare ettiğini söylediler.

— Yetiştirinceye kadar ne kadar zahmet çektim... Şimdi bana rahat ettiren bir o... Ben olmadığım zaman babasına da, kardeşine de beni aratmıyor.

Hemen bütün Şişli kadınlarının ezbere bildiği bu cümleleri dudakları âdeta makine gibi tekrar ederken arkada Zehra ile Matlûbe Höyük'ün fısıltılarını işitebilmek için sarf ettiği dikkat ve gayret yüzüne garip bir gerginlik vermişti.

Matlûbe Höyük'ün alçak sesle ve Fransızca olarak Zehra ile konuştuğu şey Mehlika'dan ziyade Fıtnat'a taallûk ediyordu.[522]

— Kızını beraber taşıyamamasındaki sebebi bir türlü anlayamadım...

Zehra'nın dudakları kısıldı:

— Birbirlerini ikmal eden[523] iki dünya güzeli... Bu kadar kalabalık yerde zevkler muhtelif olur...

— *Meşan!*[524] Ben kızı Sungur Balta'ya peşkeş çektiğini işittimdi. Nasıl oldu da Suzan onları evine kabul etti?

— Suzan'ın da herhalde bir oyunu vardır. Benim anladığım o kızını evlendirmek istiyor, onun için... Bak bak, Dürdane de salona giriyor. Yanında bizim genç gazeteci Saim... Aman Meliha görmesin.

— Siz benden de *meşan*'sınız. Bir defa çocuk gazeteci değil. Sonra Meliha'nın yeğeni ve kızını vermek istediği söyleniyor, sonra Dürdane para arkasında...

Bahçede, salonda elektrikler birdenbire yandı. Alaturka, alafranga iki saz birden çalmaya başladı. Amerikan barındakiler de, verandadakiler de salona toplanıyordu. Bir taraftan bir dans havası çalınıyor, Fıtnat ve kızının gerdanları, omuzları, kalçaları oynuyor, bir taraftan da uzaklardan marşa benzer bir türkü işitiliyordu.

Mehlika Sultan'a âşık yedi genç...

— Bu da ne, Bay Sungur?

— Bizim kamptaki üniversite gençleri...

Meliha süzüldü:

— Saim'i getirdiğime iyi etmişim, kendine arkadaş bulacak.

— Saim üniversitede okudu mu?

Başına külahını geçirmiş olan genç bir garson, salonun bahçe üstündeki verandasına açılan kapının önünden Sungur

Balta'ya reverans yaptı. Misafirlerin isimlerini söylemek için açılan dudaklar birden sıkılmıştı. Belki isimleri unutmuş, belki de misafirleri tuhaf buluyor ve gülmemeye çalışıyordu. Arkasında Lâle iki eline iki çocuk sarılmış, yaylı bir oyuncak kutusundan fırlamış gibi salondan içeri girdi ve sert bir sesle kendini de, arkadaşlarını da takdim etti:

Lâle, Hadiye, Hadi.

Hadiye, Hadi, eskicinin ikizleri ve anaları lohusa olduğu için Lâle'nin himmetine kalmış iki küçüktü. Boy ve kıta[525] itibarıyla birbirlerine eş olan bu iki çocuk, sima ve simalarındaki mâna itibarıyla birbirlerinden ne kadar mümkünse, o kadar başka görünüyordu. Hadiye sarışındı, tombulcaydı, açık mavi gözleri iki burgu gibi karşısındakilere pervasızca hatta biraz isyan ve biraz dürüstlükle bakan kendi kendine sahip çaçaron ve hatta arsız bir kızdı. Henüz sinema yıldızlarını dünya gözüyle –sinema perdesinde bile– görmemiş olmakla beraber, Poyraz Köyü'nün aristokrat çocuklarının, genç kızlarının tavırlarından, sözlerinden nasıl olduklarını pekâlâ biliyor, kendini onlara uydurmaya çalışıyordu. Oğlan esmer ve zayıftı. Küçük çeneli, hassas ağızlı, kansız ve koca kafalıydı. Kardeşinin aksi olarak gözleri daima önünde, sıkılgan bir çocuktu.

Komşu teyzelerin "karabiber" tabiriyle gönlünü almak istemeleri çocukta acı bir tesir yapmış, çirkinliğini, sevimsizliğini –bilhassa sarışın ve göz alan Hadiye'nin yanında– içinde bir kurtyeniği gibi hissederdi. Onun için kardeşine hiç yüz vermeyen Lâle'ye kendiyle meşgul olan Lâle'ye putperestliğe yakın bir aşkla bağlıydı. Ve bugün, bu dramatik dakika Hadiye'nin gözleri salondaki grubu pervasızca tetkik ederken o, ikide birde başını kaldırıyor, Lâle'ye bakıyor, tekrar başını önüne eğiyordu.

Lâle, Hadiye'ye Lâlezar Hanım'ın gençliğinden kalmış vişneçürüğü gron[526] bir feracenin yakasından entari dikmiş, başına aynı grondan bir fiyango[527] bağlamıştı. Tepesindeki kocaman bir kelebek gibi dimdik duran bu fiyangonun

altında yuvarlak yüzü, pat burnu, fıldır fıldır dönen gözleri çok garip görünüyordu.

Lâle, oğlana kendi dokuma entarisinden artmış bir parçadan pantolonu bluzuyla beraber bir nev'i şoför kostümü dikmişti. Kafasına garsonların kapıda her misafire uzattığı mor, kırmızı, sarı kâğıttan uzun külahlardan birini geçirmişti. Hadiye saçının üstündeki fiyango kapatmak istemediği için külahı boş kalan elinde sallayıp duruyordu. Çünkü ne olur ne olmaz diye Lâle bu iki küçüğün ellerini salonda bırakmamaya karar vermişti.

Çocukların bilhassa en çok dikkat edilen yeri, ayaklarının çıplaklığı oldu. Çünkü sırtı, ayağı pek olanlar kadar çıplaklığa hakaretle, yahut mübalâğa ettikleri bir sefalet ölçüsü diye bakan yoktur. Tabiî plaj ve salon çıplaklığı bu tasnife dahil değildir.

Erkeklerin hepsinin gözü Lâle'nin mermer sütuna benzeyen genç boynuna, uzun, sert ve yanık kollarının birer tunç sütun gibi canlı yuvarlaklığına, dar kalçalarının üstünde dimdik yükselen büstüne, bilhassa dokumanın sertliği arkasında belli belirsiz başları görünen genç göğsüne daldı. O da, bir taze buğday başağı gibi parlayan saçlarının üstüne kâğıt külahlardan birini geçirmiş, sol kulağına doğru yıkmıştı. Bu manzara alaturka musikiye ve şarkılara içlerinden çok müptela olan bütün erkeklerin aklına "Beni baştan çıkardı genç külahı" mısrasını hatırlattı ve bilhassa Talât gözüne monoklunu[528] taktı, dudakları bu şarkıyı yavaş yavaş fısıldamaya başladı.

Erkeklerin hepsi müşterek bir his altında kapıya doğru mültefit[529] simalarla ilerlerken, kadınlar durdukları yerde kaldılar, hatta biraz geri bile gittiler. Yarım saat evvel aralarında birbirini ima ile, bakışla didikleyen grubu, Lâle bir tehlike işaretiymiş gibi birbirine yaklaştırdı. Şimdi müşterek tehlike karşısında cephe alan, menfaatlerine halel gelmiş bir sınıf hissiyle birbirine sokulmaya mecbur olan bir vak'a karşısında idiler.

Öyle ya, hepsi boyanmanın, giyinmenin en mükemmelini, en Hollywoodvarisini bulmak için gecesini gündüzüne katmış, başvurmadık güzellik müessesesi kalmamış, hepsi ayrı ayrı ne meşakkatlere[530] katlanmıştı. Halbuki hepsinin koca yahut beğendirmek istediği erkek, koku, boya, elmas, ipek içinde yüzen kadınları bırakmış, ham, kadınlıktan hiç nasibi olmayan, dokuma giyecek kadar zevksiz, Tatar suratlı kıza yılışıyordu.

Fakat aralarında bu kibar kadın cephesine Suzan içinden hiç de iltihak etmemişti.[531] Buna sebep, kısmen Lâle'de kendi gençliğini, daha doğrusu iptidai hocası doğmuş, kadınların merak ve istidadını[532] sezdiği ve her kısır kadında olduğu gibi kendindeki çocuk zaafını Lâle'de de hissettiği içindi.

Hadiye'nin keskin gözleri salondaki erkeklerin ve zümrüt küpelerine hayran olduğu kadının kendisiyle alâkasını derhal anladı. Hatta, erkeklerdeki alâkanın bir kısmı Lâle'ye ait olduğunu bile sezdi. Fakat Lâle ile kardeşi ve kendisinin teşkil ettiği üçler, bir düşman kaleyi zapt etmek için atılan üç müthiş kahramandı.

Bu süslü, bu masala benzeyen zengin salona Poyraz Köyü'nden gelen ilk çocuk kendisiydi. Bu kaleyi içten zaptetmek lâzımdı. Kendisine o kadar rikkatle bakan zümrüt küpeli kadının, yanındaki şişman erkeğin bu yalının sahibi olduklarını biliyordu. Mesela onlar Hadiye'yi dünya ahret evlât ediniverseler. Fakat bu kalede Hadiye grubuna muhalif bir kadın kalabalığı var... Onlar başlarını bile çevirip bakmadılar... Onlar müthiş şeyler... Bilhassa sırtı kalçalarının bittiği yere kadar çıplak, kafası siyah, küçük kıvırcık saçlarla gözü alan mahlûk hep denize bakıyor. Yanındaki Çelebizade Yalısı'nın evde kalmış kızına da ne oluyor? Köyün: "Ayol[533] hak kuran kafesi vücudunu açmaya utanmıyor," diye, mayo ile gördükleri zaman eğlendikleri kibirli Zehra, neden Hadiye'yi tanımamazlığa geliyor? Öteki, o sırtı çıplak esrarlı mahlûk, hiç olmazsa Hadiye'nin duvar ilanlarında gördüğü

masallardaki peri padişahı kızlarına benzettiği, sinema yıldızlarına benziyor...

Lâle, onları bu salona, Poyraz Köyü çocukları namına ev sahiplerine teşekkür etmek için getirmiş, bir de kısa nutuk ezberletmişti. Hadiye bu nutku hiç beğenmemişti. Çünkü her millî bayramda Poyraz Köyü namına Fırka Binası önünde nutuk söyleyen çocuk Hadiye'ydi. Bazan da bir şiir söyletirler ve çocuk onu, ispazmoza[534] tutulmuş gibi kolunu, kafasını, bacağını sallayarak, bangır bangır bağırarak söylerdi. Kelimelerinin mânasını anlayamadığı bu nutukları onun küçük muhayyilesi âdeta bir afsun[535] kadar müthiş ve müessir bulurdu. Çünkü Poyraz Köyü halkı dinlerken: "Ayol maşallah neler de söylüyor..." diye iftihardan ağlamalı olur. Fırkadaki baylar ve bayanlar ona iltifat ederlerdi. Neden Lâle ona mânası anlaşılan, kol, bacak sallatmadan sesi yükseltmeden söylenecek alelâde laflar öğretmişti? Halbuki Hadiye bu kaleyi, bilhassa zümrüt küpeli ev sahibini, o kadar hayran edecek ki, kadın onu kollarının içine alacak: "Dünya ahret evlâdım ol," diyecek, küçük Hadiye bu sihirli yalıya yerleşecek, Poyraz Köyü çocuklarının yüzüne bakmayacak; kardeşi Hadi tabiî başka...

Dışarıda bir gürültü hâsıl oldu, çocuk sesleri, genç kahkahalar, bir uğultu... Kadın grubu arasında bir heyecan hâsıl oldu, hepsi birden kapıya bakıyor... Ev sahibi şişman adam Lâle'ye bir şeyler söylüyor, karısı zümrüt küpeli kadın gülüyor... Çabuk çabuk bir şeyler yapmalı, Hadiye kendisinden uzaklaşan alâkayı tekrar elde etmeli. Evet, bu, Lâle'nin öğrettiği kısa, sade ve mânası anlaşılan laflarla olamaz...

Hadiye elini Lâle'nin elinden kurtardı, Shirley Temple'ı hatırlatan bir reverans yaptıktan sonra "Al bayrak, şafaklar, yurt, bucak" kelimelerini birbirine münasebetli münasebetsiz katarak, feci bir sesle avazı çıktığı kadar bağırarak, iki sene evvel Abdülgaffar Efendi'nin ezberlettiği bir şiiri başını gözünü yararak tekrara başladı. Kafiyeleri unutmuş, kelime

sıralarını hatırlamıyordu. Kadınlar gülüyor, erkekler biraz hayrete, hatta inkisara[536] uğramış gibiydi. Saim, Dürdane'ye:

— Mehmet Akif artık bugün ağza alınır mı, diyordu.

Fıtnat kulaklarını tıkamış:

— Susturun, Allahaşkına canlı çıngırağı susturun... diye bağırıyordu.

Hadiye'nin yüzü, ıslıkla sahneden kovulan bir sanatkâr gibi hezimetle, yeisle sarardı, dudakları büküldü, gözlerine yaş doldu. Neden Lâle'nin öğrettiği şeyi söylememişti? Birdenbire iki zayıf kol Hadiye'ye sarıldı, yerden kaldırdı, yanaklarından öpen yüzle beraber iki zümrüt küpenin serin, sert temasını boynunda hissetti. Suzan, mütemadiyen artan bir hararetle küçük Hadiye'yi göğsünün üstüne bastırıyor, bastırıyor, çocuk bu kuru kadın göğsündeki kalbin attığını duyuyor. Artık o Suzan değil, Safinaz. Kurtuluş Mücadelesi zamanında bütün bir milletin "bayrak, yurt, bucak" kelimelerini duyar duymaz bir tek kalp gibi attığı günlerdeki iptidai hocası... Artık Safinaz'ın gençliğinde okuttuğu halk çocuklarıyla kendi arasında servet, imtiyaz, kudret mânialarıi[537] yok... Ve Safinaz aynı zamanda çocuğu olmayan bir kadın. O, çocuk istiyor... O, kocasının halkın sırtından kazandığı serveti öldükten sonra bırakmak için bu küçük, acayip Hadiye'yi kendine evlât edecek...

— Merhaba, Bay Balta!

— Merhaba, baylar...

Salona yedi genç girdi. Hepsinin ellerinde bir çocuk, hatta Recep ile Hasan'ın omuzlarında da iki çocuk... Dışarıda tek çocuk kalmamıştı.

— Baylar, görüyorsunuz ya, Türk zengini ne kadar lütufkâr, ne kadar demokrattır. Görüyorsunuz ya, Türk zengini...

Bay Balta, kısmen Yediler'e tesir, kısmen de şimdi kapıya yığılmış olan Poyraz Köyü'nün fukara davetlilerine kendinin ne kadar halkçı olduğunu göstermek için bir nutuk irat etmeyi faydalı bulmuştu.

— Baylar, bayanlar... Görüyorsunuz ya...

Kapının önünde yığılan Poyraz Köylülerin önünde hotoza benzeyen siyah kadife ev mamulâtı kasketiyle Abdülgaffar Efendi vardı. O gün için bilhassa itina ile giyinmiş, siyah pantolonunun kahverengi yamasına mürekkep sürmüş, altları tutmaz hale gelen potinlerini köyün eskicisi yamamak için saatlerce uğraşmıştı. Kör İsmail de o günün şerefine tıraş olmuş, en temiz mintanını giymişti. Kadın erkek yirmi kadar Poyraz Köylü gözlerini açmış, salondaki pandomimayı seyrediyordu.

Recep nutku dinlemiyordu. Çünkü gözleri yavaş yavaş elden çıkan Poyraz Köy çocuklarının salonda dolaştıklarını endişe ile takip ediyor, kulakları onların fısıltı hâlinde başlayan mütalaalarını işitiyordu. Bahçe kapısında çocuk alayının iki talihli arkadaşlarının girdiği salonu görebilmek için birbirinin tepesine çıktığını görünce hepsini birden salona sokmayı o teklif etmişti. Ve biraz evvel süt dökmüş kedi gibi oradaki huzuzları[538] bir kabahat telâkki eden çocuklar, şimdi yedi gencin himayesinden şımarmıştı, kendilerini unutmuştu.

Kız çocuklar nisbeten usluydu, fakat en sıkılgan erkek çocuk bile ele başları küçük Refet'in etrafında kadınların kıyafeti hakkında çok açık mütalaalar beyan ediyordu. Bir tanesi Dürdane'nin çıplak sırtını göstererek gülüyordu. Kızlardan biri Hadiye'nin, Suzan'ın kucağında olmasından cesaret alarak Fıtnat'ın kucağına çıkmaya çalışmış, fakat esasen Suzan'ın isim gecesinin fazla amiyane bir şekil aldığına kızan Fıtnat, çocuğu yere fırlatmıştı.

— Nutkunuzu sonradan yaparsınız... Şu yalınayak afacan alayını hocaları hanım alıp götürse de biz misafirlerimizle

birer kokteyl içelim, diye seslendi ve Tatarcık'a yarı müstehzî,[539] yarı düşman baktı.

Recep, yanakları nar çiçeği gibi kızaran Tatarcık'ın yanına yaklaştı. Afacan Refet, Fıtnat'a bakarak herkesin işiteceği bir fısıltıyla: "Kabaramazsın kel Fatma!" diyordu. Çünkü onun tavrını, tuvaletini nedense her gün tazip ettiği[540] bahçelerindeki baba hindiye benzetmişti. Suzan Hadiye'yi yere bıraktı, Refet'e doğru gitti:

— Sen manzume bilir misin?

— Hayır, türkü bilirim.

— Söyle...

— Ötekiler söylerse...

— Bayan Suzan, siz açıktan açığa ayaktakımına yüz veriyorsunuz.

— Siz de Sungur'un nutkunu inadınıza kesiyorsunuz.

Sungur Balta, komedi haline gelmek istidadını gösteren sahneyi değiştirmek istiyor, fakat ne yapacağını bilemiyordu. O aralık dışarıda ortalığı altüst eden cazband, en oynak bir dans havası çalmaya başladı.

— Yemekten evvel hepimiz birden bahçede bir dans etsek, iştahımız açılır... Ama ben bir yenilik teklif ediyorum: Kadınlar erkekleri dansa kaldırsın...

Esasen kadınlarda gerdan, omuz, erkeklerde göbek oynamaya başlamıştı.

— Hayır, böyle yenilik olmaz... Ben bu demokrat akşamı, bize bu mesut günleri idrak ettiren eski günlerin kahramanlarından Osman Kaptan'ın kızıyla dans ederek açacağım.

Cazbandın saksafonu alabildiğine havayı yırtıyor, garsonlar başlarında külah, ellerinde tepsi, kokteyl dağıtıyor, çocuklar tepsilerin etrafında dolaşıyordu.

Lâle kendisiyle konuşan Sungur Balta'ya:

— Dansı bahçede yapsanız iyi olur, o vesile ile çocuklar da sizin sinirli misafiriniz ihtiyar hanımı rahatsız etmez, diyordu.

Sungur Balta'nın kaşları hafifçe çatıldı. İhtiyar hanım, içine ok gibi saplanmıştı. Demek bu kendi dünyalarında bir afet gibi can yakan Fıtnat, gençlik âleminde köhne bir ihtiyar kadından başka bir şey değildi.

— Kabul, fakat ilk dansı ben sizinle yapacağım...

— O da kabul...

Lâle salonu süzdükten sonra çocuklara seslendi:

— Bahçede oyun var; haydi hepiniz gidin, bekleyin.

Beş dakika sonra Sungur Balta'nın bahçesinde hakikat görülecek bir hayat sahnesi başladı. Orta yerde misafirler dans ediyor, sağda çocuk, solda büyük Poyraz Köylüler ayakta seyrediyorlardı. Dürdane, Şinasi'yi yakalamış, Haşim, Zehra'ya sarılmış, gençler gelişigüzel buldukları kadını yakalamıştı.

Ortalarında Lâle ile Sungur Balta dönüyor, yalnız Recep dansa iştirak etmiyordu. O, çocukların başında, gözleri sıra ile elektrikler altında dönen süslü, göbekli, gerdanlı zenginlerle, bahçe duvarının dibine sıkışmış onları seyreden Poyraz Köyü büyüklerini tetkik ediyordu.

Ancak çelik, Zehra'yı saran kol kadar kuvvetli olabilir; rüya göllerinde, şafakta dalgalanan sazlar, ancak Haşim'in sert vücuduna bu kadar tatlı ve ani yaslanabilir. Haşim'in kalbi yüz beygirlik bir motor gibi işliyor, Zehra'nın kalbi zaman zaman duracakmış gibi atıyor. Haşim'in profili yine yeni bilenmiş bir balta gibi keskin, dudakları her vakitten ziyade bir kapan gibi sımsıkı, siyah gözleri iki projektör gibi Zehra'nın yüzünde dolaşıyor. Fakat Zehra'nın firuze rengi gözleri, kirpikleri arasından ona bakınca tepeden tırnağa kadar sarsılıyor, eriyor. Dans temposu ağır. Şişman ve yaşlılar memnun; öne, arkaya yavaş yavaş yürüyorlar, biraz soluk alıyorlar.

Genç çiftler birbiriyle konuşmaya, birbirini tetkike zaman buluyor. Ve hem Haşim, hem Zehra, göğüslerinde rahat durmayan, bütün vücutlarını saran kalplerindeki çarpıntıya rağmen düşünüyor ve birbirini şimşek süratiyle ölçüyor, bütün hayatlarına şekil ve istikamet verecek kararı alıyorlar...

Haşim içinden diyor ki:

— Ben mutlak, mutlak Zehra'yı alacağım. Bu dudaklara benden başka kimse sahip olmayacak. Boyalı, fakat biliyorum, gül yaprağı gibi yumuşak, tatlı... Kalbim fazla atıyor... Ya bu kadın beni fazla kılıbık bir koca yaparsa? Yapamaz, çünkü kusurlarını biliyorum, çünkü hiç meydan vermeyeceğim. Tabiî koruda yaşamak istemeyecek, fakat bizimkileri ben ikna ederim. İlk sene Şişli'deki apartmanımızın bir katını kiraya vermezler, biz otururuz. Şişli onun lüks hayata karşı zaafını artırabilir. Sungur Balta cinsinden bir sosyeteye düşebiliriz. Fakat ben siyasete gireceğim, mebus olacağım, böyle bir sosyete siyasi hedefime vasıl oluncaya kadar Sungur Balta'lar bana birer basamak olur, faydalı unsurlar olur...

Haşim'in zihni burada Zehra'yı bıraktı, siyasî hayatta muvaffak olmak için lâzım gelen taktikleri düşündü.

Zehra içinden diyor ki:

— Galiba... Hayır, muhakkak, Haşim buradakilerin bana koca olmaya en elverişlisi. Hem ondan başkası beni istediğine dair kuvvetli bir emare yok. Şinasi'yi cebimde farz ediyorum. Onun yaşatabileceği hayat benim mizacıma daha uygun. Fakat şimdilik Fıtnat'ın kızının peşinde görünüyor. O şişman, o aptal kız tamamen aklını almış gibi. Şinasi'yi onun elinden koparmak müşkül olacak... Haşim, mutlak bu akşam bana ciddi bir teklifte bulunacak; ben de o zaman ona şartlarımı bildireceğim. Birincisi, koruda yaşamam... Şimdilik Şişli'deki meşhur apartmanlarının bir katından kiracıları çıkarabilirler. (Zehra zihninde apartmanı döşedi, vereceği ziyafetleri tespit etti.) Evet, Haşim mutlak mebus olacak, belki de vekil olacak. Evimize vükela[541] gelecek, sefirler gelecek... Haşim mutlak hariciye vekili olmalı... Niçin olmasın?

Haşim'in kolu Zehra'nın belini biraz daha sıkıyor; Zehra gözlerini kaldırıyor, dudakları açık, bir şey söylemek istiyor gibi...

Sungur Balta'nın viski kokan nefesinden uzak kalmak için Lâle, mümkün olduğu kadar başını uzak tutuyordu.

— Ben sizi hocalıktan çıkaracağım, size lâyık bir mevki, bir iş bulacağım.

— O ne biçim iş?

— Benim hususi kâtibim.

— Ben kimsenin hususi kâtibi olamam Bay Balta... Ben hocayım.

— O halde bana İngilizce öğretirsiniz.

— Ne yaşınız ne de işiniz lisan öğrenmeye müsait.

— Beni çok ihtiyar mı sanıyorsunuz?

— Yaşınızı düşünmedim. Fakat benim ticaret ve işe ait İngilizce ile münasebetim yok. Miralay Nihat'ın yazdığı eser için İngilizce'den alınacak şeyleri tercüme ediyorum, ama o bambaşka bir mevzu...

— Ben sizin babanızın...

— Biliyorum... O sizi takada kaçırmış; siz ona aylık bağlatmışsınız. (Güldü.)

— Fakat Osman Kaptan'ın kızına bir iyilik yapmak isterim.

— O zaman Kaptan'ın kızının iyiliğe ihtiyacı yok. Fakat siz hakikat iyilik yapmak istiyorsanız, Poyraz Köyü'nde öyle bir saha var ki...

— Söyleyin, derhal yaparım.

— Esasen bir listesini hazırladım, Bayan Suzan'a getireceğim. Poyraz Köyü'nde yapılacak şeyler için ona müracaatı daha doğru buldum... Rica ederim elinizi kolumdan çekin, bizim aramızda kol okşamak âdeti yoktur.

— Fakat ben sizin babanızım.

— Evet, biliyorum; fakat babam bile benim kolumu okşamazdı.

Bir tarafa eğik kâğıt külahın altından şiş kapaklı ela gözler Osman Kaptan'ın Karadeniz fırtınalarındaki şimşekleri hatırlatan bir dehşetle çaktı. Kim demiş para ve kudret her şeyi satın alabilir? Sungu Balta'nın kalın dudakları haristi, o kadar gürültüyle teşhir ettiği kudret çalımı, demek gençlerin

gözünü boyayamıyor. Fakat o, elde etmek istediği şeyi kolaylıkla terke razı olacak takımdan değildi. Fıtnat gibi bir kadın bile onun ayağına düşmüştü. Herhalde bu toy kızın da gözlerini kamaştıracak.

Taktik değiştirmeli; Poyraz Köyü'nü dibinden yıkıp yapmaya kadir olduğunu kıza ispat etmeli... Ve şimdilik Fıtnat'la iktifa etmeli...[542]

— Siz bu akşam sofrada benim yanımda oturacaksınız.

— Hayır, ben köyün çocuklarıyla yemek yiyeceğim. Onlar bu akşam bana emanet.

Mızıka durdu. Herkes el çırptı. Dansı seyreden Poyraz Köylülerin önünde duran Abdülgaffar Efendi, Kör İsmail'in kulağına:

— Neuzübillah, bunların raks dediği nesnenin eski Rüfaî dervişlerinin zikretmeleriyle çok müşabeheti[543] var, diye fısıldadı.

Kör İsmail'in köhne vücudu, göbeği, kalın boynu caz mızıkasıyla mütemadiyen hareket hâlindeydi. Mızıka durunca o da durdu. Abdülgaffar Efendi'nin kulağına eğilerek cevap verdi:

— Daha ziyade babası tutmuş Araplar gibi tepiniyorlar. Hele şu şişman karı, çıplak kız!

— Neuzübillah, bir ışık söndürmek kalıyor...

— Yemeğe buyurun.

İki garson, Poyraz Köylüleri sofralarına götürdü. Lâle, Sungur Balta'ya başıyla soğuk bir selâm verdikten sonra çocukların grubuna koştu.

Recep, çocukların ortasında, biraz ötede ayakta duran Suzan'la konuşuyordu.

— Bayan Lâle, ben de çocuklarla yemek yiyeceğim.

Sofra yuvarlaktı. Yalnız çocuklar ve Lâle için yer vardı. Recep'in mütemadiyen kırptığı tek gözden maksadını anlamış olan Suzan, Hadiye'yi kendi sofrasına götürdü ve ayrılırken Lâle'nin yanındaki boş yeri gülerek Recep'e ikram etti. Fakat Lâle birdenbire aralarına, kardeşinin imtiyazlı

sofraya gitmesiyle boynu bükülen küçük Hadi'yi sıkıştırdı. Zahiren küçüğe bir taviz, hakikatte Lâle'nin Recep'le arasında bir tampon vaziyeti ihdas etmek[544] arzusu vardı. Çünkü onun şimdiye kadar engin denizlerle muhat[545] bir buz parçası masuniyetiyle[546] yapayalnız duran varlığı, Recep isminde bir ateşle sarılıyor, eriyordu.

Bol yemek, yemiş, mızıka, aydınlık, bunların hepsi Poyraz Köyü çocuklarının hayatına birdenbire sahi oluvermiş bir masal tesirini yapıyordu. Alaturka mızıka çaldığı zaman susuyorlar, çünkü en eski peşrev, klasik saz semaileri çalınıyor ve bundan en çok Abdülgaffar Efendi haz duyuyor, ancak o, bu ağır ahenge, ağır tempoya içini uydurabiliyordu.

Sungur Balta, alaturka saz takımına: "Cenaze marşı lâzım değil, neşeli tarafından, zeybek havası filan çalın!" diye emir verince, yalnız Poyraz Köyü çocukları değil, hatta büyükleri bile memnun oldu. Hele caz, herkesten ziyade küçükleri neşelendiriyor, hemen cıvıldamaya başlıyorlardı. Esasen onların rıhtımdan teneke çalarak, yalandan düdük çalarak düzdükleri havalardan bu caz pek başka bir şey değildi. Temposu onların içindeki tempo...

— Ulan Hadi, bak perdenin arkasından ne çıkacak?

— Karagöz.

— Hayır, kukla.

Yemekten sonra kukla, Karagöz, hemen birbiri ardınca birer saat oynayacak, ondan sonra çocuklar dağılacaktı. Ve bu kukla, Karagöz saati esnasında Sungur Balta'nın has davetlileri deniz üstünde bir yat gezisi yapacak ve asıl bahçe sefası çocuklar gittikten sonra başlayacak, sabaha kadar dans edilecek, aralarında varyete numaraları seyrederek dinleneceklerdi.

Karagöz başladığı zaman Sungur Balta'nın misafirleri yata yerleşmiş, Boğaz'a açılmıştı. Sungur Balta'nın o kadar itina ile hazırladığı nutkun yat gezisinden sonra verilmesi kararlaştırılmıştı. Ondan dolayı bahçede kalan irili ufaklı Poyraz Köyü halkı, fukara saadetinin münhasıran[547] büyük

zenginli bir cemaatte mümkün olabileceğini henüz öğrenememişti.

Işık ve gecenin emsalsiz güzelliği, Sungur Balta'nın gündüzleri bir yeni zengin zevkinin çığırtkanlığıyla göze batan yalısını ancak bir şair hülyasından çıkabilecek sihirli bir hava ile sarmıştı. Halk, sırtını kıyılara, ışıl ışıl yanan Boğaz'a çevirmiş, mor, sarı, kırmızı ve yer yer yeşil bir nur ahengine bürünmüş bahçede top olmuş oturmuş, gözlerini Karagöz perdesine çevirmiş, eğleniyordu.

Recep'le Lâle bahçede kaldı. Bayan Suzan, Hadiye' yi yata aldı. Küçük Hadiye'nin kendisine verilen bu imtiyazı kimse kıskanmadı, hatta Karagöz'den mahrum kalacak, acayip kılıklı, sıkıntılı adamlar arasında uslu oturmaya mecbur kalacak diye çocuklar ona azıcık acıdı bile. Hatta, Hadiye'nin ikiz kardeşi Hadi, Recep'le Lâle'nin arasına sıkıştı, kardeşini unuttu gitti...

Karagözcü, Sungur Balta'nın modern misafirlerine oynayacağım diye icat ettiği alafrangalıkların Poyraz Köyü'ne göstermeye değmeyeceğine derhal karar verdi; onun için, tam eski biçim bir oyun oynadı. Abdülgaffar Efendi de dahil olduğu hâlde, yarı hüzünlü, yarı mesut günleri yâd ettiren eski sahneyi âdeta huşuyla seyrettiler.

Çocuklar evvelâ yüksek sesle, sonra fısıltı hâlinde cıvıldıyor, mütemadiyen kımıldıyorlardı. İşte bu kımıltı esnasında küçük Hadi'nin ilerlemesi, Recep'i hemen Lâle'ye sımsıkı yanaştırdı. Bahçenin elektrikleri sönmüş, ışık yalnız kolunu sallayarak, külahı ileri geri giderek yerinde sayan Karagöz'ün üstünde kalmıştı.

— Annemi mutlak tanımalısız.

— Yarından tezi yok.

Biraz sükût.

— Neden annenizi tanıtmak istiyorsunuz?

— Çünkü onu görünce benim size ne kadar yakın olduğumu anlayacaksınız ve...

— Bana şimdi rahatımı bozacak kadar fazla yakınsınız... Azıcık öteye gitseniz nasıl olur?

Recep biraz daha yaklaştı.

— Afedersiniz, yanımdan itiyorlar.

— Sizin hiç yanılıp da doğruyu söylediğiniz zaman olmaz mı?

— Olur, şimdi işte o zamandır. Dinleyin...

— Susun; ben hayatımı Poyraz Köyü'ne hasredeceğim;[548] bu köyü medenileştirmek, bu köye inkılabımızın ruhunu sokmak için evlenmemeye karar verdim. Onun için Feridun Paşa Köşkü'nde söylediğinizi nafile tekrar etmeyin.

— Bilakis, yüz defa tekrar edeceğim. Bir defa, iki kişinin kudreti bir kişiden fazladır... Beni, bu köyü modernleştirmek için yapmak...

— Sizin hiç ciddi olduğunuz zaman olmaz mı?

— Olur... Şimdi işte benim için ölüm dirim dakikası, hayatımın dönüm noktası...

— Kaç defa böyle dakikalar geçirdiniz?

Bu defa Recep'in sesi, gülerek söylemesine rağmen Lâle'nin içini kurguladı; o kadar derindi, o kadar Lâle'nin henüz mânasını anlayamadığı bir yeisle[549] doluydu:

— Birkaç defa geçirdim.

— Birincisi?

— Uzun bir dönüm; çocukken başladı, Londra'ya tahsile gidinceye kadar sürdü.

— İkincisi, daha doğrusu buçuk dediğiniz dönüm?

— O, burada oldu; eğer sizi görmeseydim belki tam ve son dönüm olacaktı.

— Kim? Kim?

— Afedersiniz; size bunu yalnız evlendiğimiz zaman söyleyebilirim.

— Ben biliyorum...

— Lakırdıyı başka tarafa çevireyim: Poyraz Köyü'nü nasıl beraber modernleştireceğiz!

— Susun, yine alay ediyorsunuz.

Perdenin üstünde, elinde gül Narçin Bey, feraceli bir dilbere ilan-ı aşk ediyordu.

— Tende canım, gonca dehânım...

— Anamın başına yemin ederim ki, perdedeki zavallı genç kadar samimiyim...

— Üniversite bitince ne yapacaksınız?

— Avukat olacağım.

— Çok para kazanacağınıza eminim.

— Ben de... Fakat para kısmı sırf bakkala, kasaba ait, asıl maksadım başka...

Bu defa Lâle yaklaştı:

— Demek maksadınız var.

— Var. Halkın avukatı olacağım. Avukat tutmaya muktedir olmayanların haklarını müdafaa edeceğm. Bilseniz... (Burada Recep, uzun bir izahat verdi. O kadar uzun ki, Karagöz bitmiş, kukla başlamıştı.)

— Sizin o halde köye sarf edecek zamanınız olmayacak?

— Nasıl olmayacak? Bütün zamanım onlar için. Siz onları modernleştirirken, birer Sungur Balta ve avanesi misali tiplere benzetirken, ben de onlara nereden geldiklerini, köklerini, benliklerini, yaşamak ne demek olduğunu öğreteceğim.

— Nasıl öğreteceksiniz?

— Bu, benim sırrım... Çok mu merak ediyorsunuz? O halde azıcık söyleyeyim: Haftada bir, çocuklara kukla oynatacağım.

— Yine alay...

— Hâşâ...

— Nerede oturacağız?

— Demek muvafakat ediyorsunuz? Lâle... Lâle...

Elektrikler birdenbire yandı.

Yat, ipekli bir kumaş yırtar gibi suları yararak, rıhtıma doğru geliyordu. Artık Poyraz Köyü'ne ait olan fukara programı bitmişti. Halk ve çocuklar rıhtıma yakın bir yerde toplanmış, Sungur Balta'nın çıkmasını bekliyordu. Çıkacak, halka mevut[550] nutkunu söyleyecek ve onlar dağılacaktı. Ve ondan sonra Suzan'ın isim gecesinin ikinci kısım eğlencesi

başlayacaktı. Onlar bahçeden ayrılır ayrılmaz yalının barında dinlenen cazbant, şimdi onları en gürültülü bir hava ile karşılıyordu. En evvel daktilo Saffet'le Safa el ele rıhtıma atladı. En az sarhoş onlardı. Fakat yine ikisinin de külahları çarpık, gözleri ışıldıyordu. Yatın barında tek dolu şişe kalmamıştı. Her kadın bir erkeği sımsıkı yakalamış: "Aman Allahaşkına dikkat, başım dönüyor," diyordu.

En çok gülen, bağıran, Meliha Akhöyük'tü. Yeğenim dediği genç Saim'in koluna asılmış, sinirli sinirli bir şeyler anlatıyordu. En son Şinasi, Fıtnat'la Dürdane'nin arasında, çıktı. Sarhoştu... Haşim'le Zehra'yı iterek öne geçmeye, bahçeden kendisine bakan Recep'in yanına gitmeye çalışıyordu.

Sungur Balta, karısıyla Tarzan'ın arasında çıktı. Garsonların toplayıp temizledikleri yemek masasına dayandı, nutkuna başladı.

O gece kampta şafak sökerken, Haso, Salim ve Ahmet masanın etrafına oturmuş, gözleri yolda, kalabalıkta kaybettikleri arkadaşlarını bekliyorlardı. Üçünün de yüzünde âdeta ihtiyarlık alâmetleri vardı. Üçü de hayat kıymetlerini, ölçülerini esaslı surette değiştirmiş adamlar gibi, gözleri dalgın, dudakları acıydı.

— Son defa Haşim'i Zehra ile gördüm... Korkarım...

— Korkma, Salim. Emin ol. Bundan sonra Zehra Yediler'i içinden yakacak, dağıtacak bir kezzap damlası gibi...

— Sus Haso; Haşim'in, Zehra'nın zehirlerini eritecek bir panzehir olma ihtimali de vardır.

— Sen daima Zehra'yı müdafaa edersin...

— Zehra bir hiç... Asıl aramızdan Şinasi'yi kaybettik.

— Niçin Ahmet?

— Fıtnat'la Dürdane'nin eline düştü; herkes vapurdan çıkarken onlar, Şinasi'yi kamaraya kapamış, bir kâğıt imza ettiriyordu. (Sustu) İşte teselli tarafı: Dürdane'nin daima

mezatta, daima en çok artıranın üstünde kalan bir meta olması...

— Yani bir gün Şinasi'den fazla artıran olur demek istiyorsun...

— Ya Safa'ya ne dersin?

— Daktilo kız ona biçilmiş kaftan... Hem ben memnun oldum; Yediler için Saffet bir kazanç değil mi?

— Recep ne oldu ya?

— Lâle ile nişanlandık. Lâle artık bizden oluyor; size takdime getirdim...

Recep'in ekseriyetle ağzını bir tarafa açarak çarpıtan tebessümü yerine, şimdi, gözlerini aydınlatan, dudaklarını açan, beyaz dişlerini parlatan bir saadet vardı.

— Yaşa, Lâle...

Lâle hepsinin elini sıktı.

— Zehra ile nişanlandık; size takdime getirdim. Henüz bizden değil ama, yakında o da bizden olacak!

— Yaşa Zehra!

— Saffet'le nişanlandık; Yediler'in fahri daktiloluğuna talip... Kayınlarıyla mutlak el sıkmak, tanışmak istedi; getirdim.

Haşim, Zehra ile, Safa, Saffet'le birdenbire çalıları tiyatro perdesi gibi yarmış, kampa girmişti. Biraz evvel arpacı kumrusu gibi düşünen üçler, üç arkadaşlarının yanında gelen üç kıza, bu nişanlanma şerefine bir şey ikram etmek için yemek çadırına girip çıkıyordu.

— Şinasi, ya Şinasi nerede? O ne zaman eşiyle gelecek?

— Şinasi galiba kayboldu.

Kimse cevap vemedi. O dakika Şinasi yalıda, yatın kamarasında imza ettiği kâğıdın pullu kopyasını Sungur Balta ile Tarzan'ın huzurunda tekrar imza ediyordu. Şahitler de imza attığı zaman herkese veda etti, yola çıktı. Fıtnat, küçük kızını büyüğünden daha parlak, daha kârlı bir ticaret ameliyatıyla nişanlamıştı. Gerçi Suzan'ın tavrından Sungur Balta faslının kendisi için kapandığını, ertesi gün yalıyı terk etmek mecburiyetinde olduğunu biliyordu. Çünkü Şinasi

salondan çıkar çıkmaz Suzan girmiş, ortada mürekkebi kurumayan kâğıda bakmış, sonra gözlerini Fıtnat'a kaldırarak:

— Biz tüccar adamlarız, servetimizi ticaretle yaptık. Fakat alıp sattığımız metalar arasında insan eti yoktur... Esef ederim, kocamın bu kâğıda bastığı imza, bence tek şerefsiz imzası, demişti.

Şinasi, kampa ayağının ucuna basarak çıktı. Kızlar gitmişti; herkes çadırına çekilmişti. Yalnız Haşim'le Recep, biraz ötede ayakta, yüzleri denizde, alçak sesle konuşuyorlardı:

— Artık sizin Tatarcık'la aranızdaki husumet bitti, değil mi Haşim?

— Dünya ve ahiret kardeşim... Sen de Zehra ile öyle değil mi?

Recep bu suale cevap vermedi.

— Şinasi nerede dersin?

— Bana, bizim için kayboldu gibi geliyor; çünkü...

482 Sarsılma.

483 Geleceği.

484 Seçmede.

485 Kolsuz gömlek.

486 Her zamanki.

487 Dolmakalem.

488 Görünürde.

489 Zorluk.

490 Kuruntularla.

491 Emekli.

492 Beyitin tamamı: Milyonla çalan mesned-i izzetle ser-efrâz / Birkaç (üç beş) kuruşu mürtekibi câyı kürektir. (Milyonla çalan saygı gösterilen bir makamda boy gösterir, birkaç kuruş rüşvet yiyense kürek cezasına çarptırılır.)

493 Atmaya.

494 Emanet.

495 Yönetici.

496 Giderme.

497 Kristal.

498 Üstlenen.

499 Başarıya ulaşan.

500 Yakıştırmıştı.

501 Kanaviçe.

502 Sınırlamaya.

503 Seçerken.

504 Kararlaştırmıştı.

505 Düzeltme.

506 Operasyonunu, işini.

507 Genel görüntüsüne.

508 Uzak.

509 Koruyordu.

510 Bakanın.

511 Katılması.

512 Çevresinde.

513 Ortakları.

514 Özelliklerine.

515 Yeteneğini edinmişti.

516 Borçluydu.

517 (Fr.) Dürüst, sağlam, ahlâklı.

518 Üstünde.
519 Sürekli.
520 Kontrolü üstlenmesine.
521 (Alm.) *Fraulein.* Hanımefendi.
522 İlişkindi.
523 Tamamlayan.
524 (*Fr.*) *Mechant(e).* Hain, alçak.
525 Cüsse.
526 İpek.
527 Kelebek şeklinde bağlanmış kurdele.
528 Tek gözlüğünü.
529 İltifat eden.
530 Zorluklara.
531 Katılmamıştı.
532 Yeteneğini.
533 Genellikle kadınların kullandığı bir seslenme sözü.
534 Kasılma nöbetine.
535 Büyü.
536 Hayal kırıklığına.
537 Engelleri.
538 Bulunanları.
539 Alaycı.
540 Rahatsız ettiği.
541 Bakanlar.
542 Yetinmeli.
543 Benzerliği.
544 Sağlamak.
545 Çevrilmiş.
546 Korunmuşluğuyla.

547 Sadece.
548 Adayacağım.
549 Acıyla.
550 Vadedilen.

BAŞVURULAN KAYNAKLAR

Adıvar, Halide Edib; *Tatarcık*, İstanbul, 1943.
Adıvar, Halide Edib; *Tatarcık*, İstanbul, 1968.
Ayverdi, İlhan; *Misalli Türkçe Sözlük*, İstanbul, 2005.
Devellioğlu, Ferit; *Osmanlı-Türkçe Ansiklopedik Lügat* , İstanbul, 1970.
Kanar, Mehmet; *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul, 2003.
Özön, Mustafa Nihad; *Türkçe Yabanci Kelimeler Sözlüğü*, İstanbul, 1962.
Saraç, Tahsin; *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*, İstanbul, 1994.
TDK, *Türkçe Sözlük*; 2008. (http://www.tdk.gov.tr)
TDK, *İmla Kılavuzu*; Ankara, 2000.